GOA

Lilly

EDDI ANTER

GOA

Lilly

"Ben bir Arap Yahudisiyim"

EDDI ANTER

Telif Hakkı © 2006 Eddi Anter
© 2006 GOA Basım Yayın ve Tanıtım Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.

Kitabın orijinal ismi LILLY olup tüm yayın hakları
Türkiye'de GOA Yayınları'na aittir.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yayına Hazırlayan : Işıl Ölmez

Bu kitap GOA Basım Yayın ve Tanıtım Hizmetleri tarafından hazırlanmış ve
Kitap Matbaası'nda basılmıştır.
Davutpaşa Cad. Emintaş Kazım Dinçol San. Sit.
No: 81/21 Topkapı-İstanbul 0212.501 46 36

GOA Basım Yayın ve Tanıtım Hiz. San. Tic. Ltd. Şti.
Vişnezade Camii Sk. Efe Apt. No:6/14 Maçka/İSTANBUL
Tel: (0.212) 261 76 76 info@goa.com.tr www.goa.com.tr

İÇİNDEKİLER

Teşekkür 9
2. Neredesin? 13
3. Hayat bu kadar mı güzel... 62
4. Son bakış 121
5. Prinkipo'da yaz ayları 168
6. Şabat'a merhaba 265
7. Hep gidilesi şehirler 292
8. Beni sahipsiz bırakma 328

Alaaddin'in Sihirli Lambası hikâyesini duyduktan sonra lambayı ben bulduğumda cinden hangi üç şeyi isteyeceğimi düşünerek geçmişti çocukluğum. Uzun bir süre kesin kararımı verememiştim çünkü dileklerin sayısı yetersiz geliyordu. Birincisi ile anneme, ikincisi ile babama özel bir şey isteyecektim, fakat son kalan dileğim için sevdiklerimin sayısı çok fazla olduğundan seçim yapmakta zorlanıyordum. Sonunda aklıma sihirli bir kalem isteyebileceğim geldi. Onunla yazdığım her şeyin gerçekleşmesini dileyecektim. Bir gün ansızın bembeyaz bir melek göründü ve bana o sihirli kalemi uzattı. Ben de yazmaya koyuldum.

Bu roman annem Giséle Anter için...

Ömrü uzun, keyfi bol olsun.

Teşekkür

Yaradanıma,

Bir elmanın iki yarısı değil de her ikimizin de birer elma olduğunu, onun olgun kırmızı, benim ham yeşil bir elma olduğumu öğreten eşim Etel'e yanımda olduğu için,

Annem ve rahmetli babama benden bir hayat hikâyesi yaratmaya karar verdikleri için,

Selim ve Nazlı'ya yaşadıklarımız ve yaşayacaklarımız için; olmazsa olmaz oldukları için Moris ve Rahşan'a,

Bitmek tükenmek bilmeyen hevesleri ile sadık dinleyicilerim, çocuklarım, Joelle, Rosalie ve Erol'a,

Akıl hocası Vitali Antebi'ye,

Her zaman açılacak yeni bir kapının olduğunu hatırlatan Mara Gülerşen'e ve iç dünyamın aydınlanmasına yol gösteren Gökmen Tokgöz'e,

İlk öykümü yayımlayan Özcan Karabulut ve İmge Öyküler'e,

Şalom Gazetesi, Viktor Apalaçi ve Lina Filiba'ya,

Yazılarımı düzenli olarak baskıda görmemi sağlayan Yurdagül Erkoca, Sara M. Romano ve *Beyoğlu* Gazetesi'ne,

Desteği ile yanımda olan Hakan Çarmıklı ve www.maksimum.com sitesine, insaflı eleştirmenlerim Hazer Özil, Tina, Semra, Seçil ve edebiyat öğretmenliğimi yapan yazar arkadaşım Pınar "Şampiyon" Sarp'a,

Yazdıkları ile ilham kaynağım olan Sevgili Hıncal Uluç'a,

Elimden tutup emeklememe yardım eden ve adımlarımı sabırla gözlemleyen Mario Levi'ye,

Can-ı gönülden teşekkür ederim. On üç yaş törenimi bugün yapıyor olsaydım, geleneksel mum törenimde menoramın mumlarını sizin yakmanızı isterdim.

Şanslıyım ki kader ağlarını örerken bir araya gelmişiz. Sayenizde uzun zamandır gördüğüm rüyalarımdan biri gerçekleşiyor. Ne kadar mutluyum bir bilseniz...

İyi ki varsınız...

Güneş doğarken onunla beraber kalktığımda kendimi mutlu ve huzurlu hissediyorsam,

Ondan ayrı ve uzak olduğumda huzursuzsam ve onu özlüyorsam,

Her bir araya gelişimiz bir kavuşma hissi yaşatıyorsa,

Eline dokunduğumda ellerim ve bacaklarım titriyorsa,

Kalbim her seferinde düzensiz çarpıyorsa,

Onu öptüğümde gözlerim kapanıyor ve cenneti görüyorsam,

Bedenim onunla beraberken uyum ve ahenk içindeyse,

Ruhum açığa çıkabiliyor, kaçacak bir yer, saklanacak yeni bir beden aramıyorsa

Ve ben halimden memnunsam kime ne?

2

Neredesin?

Yanlış görmediniz, kitabınızın sayfaları da eksik değil. Sadece ikinci bölümden başlamak istedim. Huyum kurusun, bir işe başladım mı onu illa bitirmem lazım. Romanıma başlayıp da bitiremedim gibi bir durum ortaya çıksın istemedim açıkçası. Başlığı böyle attığım için başlamış saymıyorum. Aslında sadece kendimi aldatıyorum, biliyorum ama kime zararı var ki? Zaten şimdiye kadar bilerek kime ne zararım olmuş ki bundan sonra olsun?

İlk romanım olduğu için ilginç bir girişi olsun istedim. Yazıp yazmama konusunda ise, karar verene kadar nice kışlar geçirmiştim. Zaman akıp giderken birden olağan bir sabah vakti, konu kafamda şekillenmeye başladı. En önemlisi, yıllar önce böyle bir roman yazmaya niyetim olduğunu söylediğimde annemin tepkisini hatırlıyorum da; çok kararlıydı. "Şayet benimle ilgili kötü bir şey yazarsan kendimi öldürürüm," demişti. Ardından da her zamanki kendinden emin haliyle, "Ne yazarsan yaz geldiğim yeri değiştiremezsin. Ama kendimi öldürürsem buna sen sebep olursun bil," diyerek azap çeken vicdanıma dokunmuş olsa da, yazmaktan vazgeçemedim işte. Gitmeyi hiç sevmediği cenaze törenlerini düşündüm ve onun cenazesini anlatmaya karar verdim.

Annem de günün birinde ölecekti. Ama yaşadığı süre içinde düşündüklerinden, söylediklerinden ve yaptıklarından dolayı kaç kez onu öldürmek istediğime bir tek Allah şahittir. Hayatının nasıl biteceği konusunda yüz şey düşünsem de aklıma böyle bir son gelmezdi. Hele ölümüne benim sebep olacağım asla.

Annemi öldürdüm.

Ben, canım kadar, hatta daha bile fazla sevdiğim annemi öldürdüm. Bunu bilen sadece ikimiziz. O da artık kimselere anlatamaz. Keşke anlatabilse, bunun bir yolu olsa da durum ortaya çıksa, diye düşünüyorum. Cezamı çekmeye razıyım. Yine de ne yaptım ki ben, diye düşünmekten alıkoyamıyorum kendimi. Bu benim alınyazımmış, öyle kabullenmeliyim, diyerek içimde esen fırtınaları bastırıyorum. Alınyazısını önceden biliyor gibi konuşan ve ona göre davranan hep o değil miydi? Neden kendisini hazırlamamıştı peki? Olanların tek suçlusu ben miyim? Ya alınyazım? Onu yazanın suçu yok mu? İsteseydim değiştirebilir miydim ki? Bilemiyorum ama yaptıklarımdan ve yaşadıklarımdan asla pişman değilim, işte bundan eminim. Olanlardan dolayı çok üzgünüm ama bu son da onun kaderiymiş. Zaten o her zaman kaderden kaçamazsın demez miydi? Bırakın kaderi, alınyazısını bir yana, "Lasciatemi vivere", ben de hayatımı istediğim gibi yaşayayım. Söylemesi kolay ama yapmaya gelince nedense öyle olmuyor. Bazen istesem bile yapamıyorum.

Kafam bunlarla dolu iken, her zaman sadece mutluluğu hissettiğim ve kahkaha seslerinin yankılandığı evinde, ağabeyim ile yan yana durmuş, kız kardeşimle el ele tutuşup ağlarken annemin nasıl bir hayat yaşadığını düşünmeye başladım. Ona sorulduğunda kendisinden ruhu genç biri diye bahsetmeyi severdi ama bana sorsalar gençliğini istediği gibi ve doyasıya yaşamamış biriydi. Üstelik de, doyasıya yaşayamadığı gençliğinde olduğu gibi tüm hayatı boyunca da yalnızdı. Evin içindeki bolca sese ve kalabalığa rağmen yalnız...

Doğduğunda ve son yolculuğuna uğurlanırkenki gibi yalnız...

Hiç şikâyet etmedi o yalnızlığından. Günlerin, hatta saatlerin içinde küçük mutluluklar arayarak Allah'ın ona nasip ettiği güzellikleri keşfedene ve sahiplenene kadar pes etmeden yaşadı. İnancı, her an bir güzellikle karşılaşabileceğiydi. Yeter ki görmek istesin.

Vücut yaşı yetmişlerinin sonlarında olmasına rağmen görüntüsü altmışların başında, hayat coşkusu ve gözlerindeki ışıltı otuzlarında, kafa yapısı ise yirmilerinde kalmış bir genç kız gibi saf, tecrübesiz ve gamsızdı. Bize anlattıklarına göre, o, her zaman "La

Tigresse"ti. Dişi bir kaplandı. Benim içinse asla vazgeçilemeyendi. O korkunç geceye kadar beni sahiplenen tek kişiydi. Benim sahibemdi.

Bu gece annemin evinde onun adını rahmetle anmak için bir araya geldik. Kapısını her fırsatta kutlamalara ve şenliklere açmayı âdet edinmiş biri için ortam biraz hazin ve anlamsızdı. Kendi evi olmasına rağmen hem o aramızda yok hem de burada özel bir şenlik ya da kutlama yapılmayacak. Tam aksine hepimiz üzgün ve şaşkın durumdayız. Aklıma devamlı tekrar ettiği bir söz geliyor: "Bazı şeyleri geçmişe gömüp unutmaya çalışmak en doğrusu." Anıları mı yoksa insanları mı gömmeyi kastetmişti böyle konuşurken, keşke sorsaydım. Gömdüğüm anılar nedense unutulmuyor. Gömüldükleri yer belli olunca istediğimde gidip onları çıkartabiliyorum. Galiba en doğrusu denize atıp suya karışmasına ve akıntı ile sürüklenip gitmesine izin vermek. Ya insanlar? Onları, ne kadar istesem de unutabilmek kolay mı? Hiç unutmayı deneyip de başaran oldu mu acaba?

Salonun her tarafı hıncahınç insanlarla dolu. Onu biraz olsun tanıyabilmiş olanlar, az da olsa sevenleri, lüzumlu lüzumsuz akrabalar, arkadaşlarımız ve biz. Alt alta, üst üste, sağlı sollu merakla bakan gözlerin altında üçümüz senelerce cuma geceleri yemeğe geldiğimiz evde hep oturduğumuz aynı koltukta oturuyor ve duanın başlamasını bekliyoruz. Dinin gerektirdiği gibi davranmıyoruz aslında. Yere oturmalı, rahatsız bir şekilde durmalı, acı çekmeli, ağrıyı daha fazla hissederek ağlamalıyız. Bizler bunu yapmak zorunda hissetmiyoruz. Hem o kadar dindar değiliz, hem de çok üzgünüz. Hiçbirimiz mecburiyetlerle uğraşamayacağız.

Hayatım boyunca ailedeki tüm olayların ve problemlerin ortasında olduğum gibi, bu gece de koltuğun ortasında duruyorum. Sağımda duran kız kardeşimin elini tutmuş ara sıra anlamlı bir şekilde sıkıyor ve ona bir nebze kuvvet vermeye çalışıyorum ama belli etmesem de içimden ağlamak geliyor ve yasını hemen bir başıma kalıp tutmak istiyorum. Yapamıyorum, izin vermiyorlar, etrafımı çevirenler buna fırsat bırakmıyor. Bu kalabalık insanın başını döndürüyor, düşünmeme imkân tanımıyor. Küçük fısıltılar uğul-

tuya dönüşerek kulaklarımı tırmalıyor. Solumda duran benden iki yaş büyük ağabeyim ile ara sıra göz göze geliyorum. Sımsıkı tuttuğum gözyaşlarımı belli etmeyen ağzım kapalı, içeriye doğru çektiğim alt dudağımı dişlerimle ezerken, yüzümde pişmanlık ya da suç işlemiş bir çocuk ifadesiyle onu süzüyorum. Ağlamaması için dua ediyorum. Çünkü onu ağlarken hiç görmedim. Ve şimdi başlatmanın zamanı değil, o yüzden kendimi tutuyorum. Ağlamamam lazım. Kendimi bıraksam hepimiz birden boşalacağız. Ama annem bizleri hep mutlu görmek istedi. Bunun için de elinden gelen çabayı son ânına kadar sarf etti. Kim bilir ağabeyim ve kız kardeşimin gözlerinin önüne annemle ilgili hangi anıları geliyordur? Keyifsiz olanı hiç yoktu ki. Hele öldükten sonra kötü anıları hatırlamak mümkün olmayacaktı. Ağlamamalarının sebebi bu olsa gerek, diye düşündüm. Önce babalarını, ardından da annelerini kaybeden, yalnızlıkla nasıl başa çıkacaklarını bilemeyen üç küçük çocuğa dönmüştük. Kabullenmek istemediğim bu yalnızlık haline alışmak zorundaydım. Ama kolay olmayacağını biliyordum. Uzunca bir zamana ihtiyacım olduğu gerçeğini inkâr edemezdim.

Vakit ne kadar da yavaş geçiyormuş kendi istediği zaman. Yine hiç istemediğim ve hiç anlamadığım halde dinimin gereği olan bir törenin tam başındaydım. Bu törelerden ve törenlerden hayatım boyunca her seferinde kaçmayı düşünmüş ama maalesef hep sonuna kadar ya anneme ya da babama olan saygımdan oturmuştum. Şimdi ise kaçmaya çalışmanın zamanı değildi. Annem ne de olsa böyle bir davranışı hak etmiyordu. Tam aksine dinin gerektirdiği tüm kuralları sonuna kadar yerine getirmeliydik. Ben, ağabeyim ve kız kardeşimden bağımsız olarak da yapmalıydım ne gerekiyorsa. Yapmaya da kararlıydım zaten. Daha önceden olduğu gibi annemin gözüne girmek için ya da ondan sevgi görmek için değil de anısını canlı tutmak için ve ruhu huzur bulsun diye yapmalıydım. Annem buna fazlasıyla layıktı. Ölümüne hazır değildim doğrusu. Aslında hiçbir zaman da hazır olmayacaktım. O benim gözümde bir ilaheydi, hiç ölmeyecek gibiydi ya da öyle olmasını içten içe arzulamıştım. O benim yaşam gücüm, mutluluk abidem ve enerji kaynağımdı...

Yetmiş küsur sene önce Beyrut'ta Fransız vatandaşı olarak doğan annem acaba Türkiye'de üç çocukla bir hayat geçireceğini veya sonunun bu şekilde olacağını hiç düşünmüş müydü? Uzun yıllar İtalya'da kaldıktan sonra lisanını bilmediği ve daha önceden hiç görmediği bir ülkeye gelin gideceği gençlik hayalleri arasında mıydı acaba? Düşünse ya da düşünmese sonuçta çok fark eder miydi? Hayatı boyunca "Allah'ın işine karışılmaz ve mukadderat," diye tekrar eden o değil miydi? Kendimi bildim bileli kaderine teslim olmuş biriydi. Allah inşallah geride kalanları için iyi şeyler yazmış olsun, demekten başka bir şey gelmiyor şu an aklıma. Âmin.

Bir an gözlerimi kapattım ve düşünmeye çalıştım. Acaba kör olsaydım daha mı az acı çekerdim? Etrafımdaki acı çeken, kıvranan, ağlayan insanları görmeseydim üzülmez miydim annemin gittiğine? Yokluğunu hissetmez miydim o zaman? Her şey farklı mı olurdu? Bunları düşünürken gözlerimi kapattığımda kısacık bir süre daha kapalı tutmaya gayret edip etrafta gördüğüm insan siluetlerini hatırlamaya çalıştım. Salon çok kalabalıktı. Bu yüzden gözlerim ne kadar kapanıp açılsa da hatırlanacak insanların sayısı azalmıyordu. Önümde dizili duran sandalyelerde oturan ve ayakta duran erkekleri süzdüm teker teker. Kadınlar salonun yemek bölümü tarafında toplanmışlardı. Tüm dini törenlerde olduğu gibi burada da ayrı duruyoruz. Nedenini bilmiyorum. Kadınlar ve erkekler beraber dua ettiklerinde ne olmuştu da yasaklanmıştı? Bir arada olmaları babamın anlattıklarından anımsadığım kadarıyla, dua esnasında kadınlara bakmamak, bakınca da aklına cinsel bir düşünceyi getirmemek içindi. Şu anda kim böyle bir şeyi düşünebilir ki?

Aklımı meşgul tutmaya çalışmalıydım sık sık yaptığım gibi. Bu, ne yapacağımı bilemediğim ortamlarda kendime öğrettiğim bir kaçış yoluydu. Aksi halde şu anda anneme olanları aklımdan çıkaramayacağım ve üzüntüme engel olamayacağım. Açıkçası herkesin içinde hassaslığımın ortaya çıkmasını, üzgün olduğumu göstermeyi ve bana acımalarını istemiyorum. Oyalanmak için sağımda solumda duran antika Fransız vitrinlerine bakmaya başladım. Çocukken bunları mini kale diye kullanıp plastik topla maç yapardık

ve azar işitmezdik. Tüm salon annemin severek aldığı antikalardan kalanlar ve onların hatıraları ile doluydu. Üzerlerinde heykeller olan eski saatler onları bildim bileli çalışmazdı. Bazı eşyaları yıllar önce İstanbul'a ilk geldiğinde almıştı ama üzerinden o kadar uzun zaman geçti ki eskidiler. Kim bilir belki de antika olmuşlardır şimdi. Fakat çoğunda çocukluk hatıralarımın kokusu ve tadı duruyor. Artık bu evde yaşamadığım için kendi evim gibi hissedemiyorum burayı. Çoğu mobilyalar, eşyalarım aynı kalmış olmasına rağmen, bu ev hep annemindi. Eski yatağımın başucundaki gece masasına sakladığım küçük hatıra defterim bile duruyordu. Yine de burası benim evim diyemiyorum. Demek ki eşyalar tek başına bir anlam taşımıyormuş. Asıl olan o evin havası, nefesi, enerjisi ve ruhuymuş.

Vitrinin cam raflarının uzun süreden beri silinmemiş olduğu belliydi. Rafların üzeri tozla kaplanmış ama dizi dizi duran kristal oymalı bardaklar sanki yerinden oynamıştı. Alt kısımlarının etrafında tozsuz hareli bir kısım vardı. Sadece bardakların etrafındaki tozu parmağı ile silip temizleyecek biri değildi o. Temizlemeye kalkışınca tam temizlerdi ya da hiç yapmazdı. Öyle yardım falan da beklemezdi. Bu raf bence temizlenmemişti, yani tozu alınmamıştı. Belki kalabalıkta biri yanlışlıkla vitrine çarpmış ve bardaklar yerinden oynamıştı. Evet, mutlaka böyle olmalıydı çünkü bir hayli titiz ve temizliğine çok düşkündü. Sabahları saat beşte kalkar, tüm evi temizler, yemekleri hazırlar ve güne başlardı. Bu iş onun her gün yaptığı jimnastiğiydi. Akşam olunca da eğer dışarı çıkmamış ise saat sekizde yatağına girer ve tüm çocukluğum boyunca tekrar ettiği gibi erken yatıp erken kalkmanın faydalarını sıralardı. "Early to bed early to rise makes a man healthy, wealthy and wise," diye söylediği İngilizce deyim, erken yatıp erken kalkan sağlıklı, zengin ve akıllı olur demekti. Alışkanlığa dönüşsün diye bu sözleri üşenmeden her gece tekrar edip durmuştu. Zenginlikten bahsederken de o zamanlarda özellikle parayı kastetmezdi.

Yine gözümü kapattım, bu sefer biraz daha uzun sürdü gözkapaklarımın açılması. Bardağın tozlanmamış alt kısmını düşünmeye çalıştım. Kendimde değildim besbelli. Dua bitmiş, misafirler sıray-

la önüme gelip elimi sıkıyor, bazıları yanaklarımdan öpüyordu. Farklı insanlar elimi sıktığında her biri tam da adlandıramadığım ve anlam veremediğim değişik bir kuvvet, bir enerji, bir yakınlık hissettiriyordu. Biri elimi sıkıca kavrarken, bir diğeri ruhsuzca elini avcumun içine bırakıyordu. Böyle davranmalarına gıcık olurum. Hayatım boyunca laf olsun diye hiçbir şey yapmadım, aynı annem gibi. Yaptıklarımızın hep bir anlamı vardı. Önümden geçenlerin bazıları dudaklarını iyice yanağıma bastırıp sevildiğimi, yalnız olmadığımı hissettirirken, aralarında bana sarılanlar bile oluyordu. Bazıları ise sadece yanaklarını yanağıma değdirip ilerliyorlardı. Daha ne kadar dayanmam gerektiğini anlamak istercesine uzayıp giden sıraya baktım. Aslında görmek istediğim sevenlerimizin ne kadar çok ya da az olduğuydu. Bir evvelki gecenin yorgunluğuna bugünün ağırlığı, halsizlik ve uykusuzluk da eklenince artık pes etmeye hazırdım. Halbuki gece daha yeni başlıyordu.

O sıra, o geçiş, o mecburi taziye sözlerini duymak ne kadar anlamsızdır yakınını kaybeden biri için bir bilseniz. Geçenlerin yüzünde ortama uygun anlamsız bir hüzün, ne söyleyeceğini bilemeyen bir çocuk ifadesi ya da sanki onlar öldürmüş tavrı vardı. Mecburiyetten veya ölene saygıdan gelinen bu ziyarette dilini anlamadığım, ne zaman biteceğini tam olarak kestiremediğim duanın sonunda defalarca "Allah başka keder göstermesin," dediklerinde aklım yerinde değilse ve kafamdan çıkıp başka yerleri dolaşmaya gittiyse çok fark eder mi sorarım? Bence etmez, etmiyor da. Bu insanlarla öldüğü haberini paylaştığımdan beri daha sadece bir gece geçti, diyorum kendi kendime. Halbuki tüm beraber yaşadıklarımız, defalarca gözümün önüne geliveriyor. Gittiğini kabullenmek için erkendi. Onsuz yaşayacağım nice günlerin ise bu ilkiydi. En zor olanı da bu gecedir, babamdan biliyorum. Bunu atlattıktan sonra gerisi daha kolay olacak. Bekle bak göreceksin, diyorum kendi kendime. Bu kalabalık, bu insan yığını sadece kafamı karıştırmak, açık bir şekilde düşünmeme fırsat vermemek için burada toplanmış. Gelenek bu. Yüzyıllardan beri böyle yapılmış ve hep başarılı olmuş belli. Hâlâ "Allah rahmet eylesin", "Evlerden uzak olsun", "Başın sağ olsun" gibi anlamsız sözlere sığınıp başka ne

söyleyeceğini bilemeyen insanlarla bazı akrabalar belki de kafalarının içinden halimize bakıp "Beleteşbi" (Arapça "Allah benzetmesin") diyerek elimi sıkmaya devam ediyordu. Sağ olacak hangi başım kaldı ki? Önce başım olan babam, sonra da annem gitmedi mi benim? Ne diyorlar ki? Onları duymuyordum bile. "İyi günlerde görüşmek üzere" lafını duyduğumda aklım yine bambaşka bir yerdeydi. Aniden İtalyan asıllı çocukluk arkadaşımın sesini fark ettim. "Allah kavuştursun," dedi üzüntülü bir sesle. İçimden güldüm ama ona belli etmedim. Kesinlikle art niyeti yoktu biliyorum ama bazı sözleri birbirine karıştırmak gibi bir beceriye sahipti. Deyimleri ezbere bilir fakat anlamını tam hatırlamadığından doğru zamanda kullanmazdı. İyi ki "Darısı başına," demedi diye avundum. Darının mısır olduğunu ve düğün dernek iyi günlerde havaya bereket getirsin anlamında atıldığını biliyordum. Şu anda kutlanacak ne olabilirdi ki? Allah'tan söylemedi diye düşünerek istemeden gülümsedim. İlk defa bir yabancıya, aile dışında birine bakıp yanımda olmayan annemden bir şey görüyordum. Annem nasıl da Türkçe kelimeleri birbirine karıştırır, bildiği beş lisanı aynı anda kullanırken bir lisandan diğerine geçtiğini fark bile etmezdi. Belli ki artık pek çok şey annemi hatırlatacaktı bana veya onu unutmamak için onları ben arayacaktım.

Aklım hâlâ sabahki cenaze törenindeydi. O gün en çok kalabalığı alabilecek Neve Şalom Havrası, hep bembeyaz çiçeklerle süslü görmeye alıştığım yer, siyah bayraklar ile bezenmişti. Bayrakların üzerinde gümüş sırma iplikle yazılı İbranice kelimeler vardı. Ne olduklarını, ne anlama geldiklerini bilmiyordum. Daha önce de görmüş ama sormamıştım. Bugün soracak takatim de yoktu. Çünkü bu, annemin burada geçirdiği daha önceki günlerden biri değildi. Artık yaşamıyordu. Havranın dışında bekleyen siyah ve soğuk görünüşlü cenaze arabasının içindeki tabutta sessizce yatıyordu ve etrafında görebileceği bir güzellik de yoktu. Her taraf o hiç sevmediği siyah renkle donatılmış, insanların yüzlerini bile karartmış, karamsar düşüncelerinin dışa vurmasına sebep olmuştu. Alıştığı gülme sesleri yerine havrada son bir sefer duyacağı sessiz ağlamalar vardı. Bulunduğu havranın adı barış yeri anlamını taşı-

yordu ama nedense açıldığından bu yana barışla ilgisi olmayan insanların bombaları veya silahlı saldırıları ile hep gündeme gelmiş bir yerdi. Yaşananlar yetmezmiş gibi bir de unutulmaması için havrada ateş açılıp kanların sıçradığı yere metalden yıldız şekline benzer bir çerçeve koymuşlar. Tam kutsal kitapların olduğu dolabın yanında duruyor bu çerçeve. Her baktığımda dua etmekte olan zavallı insanları ve çaresizliklerini düşünürüm. Bir de nasıl kurşunlara hedef olup öldüklerini... Ölenler adına konmuş bu küçük hatırlatma anıtı etrafıma bakınıp tedbirli olmayı hatırlatır bana, aynı bugün olduğu gibi. Yoksa amacı, acıyı tekrar tekrar yaşatmak değildir eminim. Hele intikam hissini körüklemek hiç değildir. Bu havranın benim için pek fazla bir anlam taşıdığını söyleyemem. Özelliği, daha doğrusu benimle bir bağlantısı yoktu Neve Şalom'un. Hem elden geçirilip yenilenmişti hem de bizler buraya sadece sünnet, düğün veya cenaze törenleri gibi özel günler için gelirdik. Ben eskiden beri süregelen bir yere ait olma hissini Şişli Havrası'nda yaşarım. Kimseleri tanıdığımdan değil de annemin sık gitmesinden kaynaklanırdı. O kadar aksatmadan giderdi ki hahamlardan biri annemden şaka ile karışık "En devamlı müşterim," diye bahsetmişti. Dindarlıktan mı yoksa sorgulamaya cesaret edemediği bir alışkanlıktan mı giderdi hiç bilemedim ve sormadım kendisine. Sadece bir bombalama sonrası hasar veya güvenlik nedeni ile tüm havraların kapalı olduğu haftalar gidememişti. Bu süre içinde dua etmek zorunda hissedenler ağızdan ağıza sözleşip gönüllü birinin evinde ibadet etmişlerdi. Annemin gidebileceği bir yer yoktu ve haber de alamamıştı. Sitem etmekle yetinmişti. Gitmediği cumartesiler için hep içinde bir eziklik duymuş, dinin gereğini yapamamış olmanın vicdan azabını çekmişti. Bu günler için gizlice günlük oruç tuttuğunu da bir ben bilirdim. Bir de Allah'ı tabii.

Aile ve yakın akrabalar için ayrılmış özel bölümde oturmuş etrafıma bakmamaya çalışıyordum. Açıkçası kimse ile göz göze gelmek istemiyordum. Ama meraklı bakışlarla dolu insanlar oturduğumuz tarafa dönmüş bizleri inceliyordu. Ağabeyimin aksine ben siyah güneş gözlüğü takmamıştım. Daha önceleri de gittiğim

cenazelerde güneş olmasa bile güneş gözlüğü takan insanlar fark etmiştim. Şayet ölenin arkasından ağlıyorlarsa neden gözlerini kapatmak ihtiyacı duyuyorlar, diye düşünmüş ama hiç kimseye sormamıştım. Böyle bir durumda saklanması gereken bir his değildi ki ağlamak. Fesat aklıma gelen tek şey ağlamaları gerekip de ağlamadıklarından ya da gözlük arkasına saklanarak ruhlarını örtmek ihtiyacı duyduklarından olabilirdi. Ben ağlıyordum. Titreyerek, salya sümük, tüm çocukluğum boyunca "Ağlamak senin gibi birine yakışmaz" veya "Allah ağlatmasın" dediği her seferin hıncını, intikamını alırcasına hüngür hüngür ağlıyordum. Yine de gözlük takmıyordum. Düşünüp de yanıma almıştım ama birden takmamaya karar vermiştim. Ruhumu saklamaya, gölgelemeye ya da karanlığa boğmaya hiç niyetli değildim. Hele bugün, böyle bir anda, annem yanımda yokken, onu bir daha göremeyeceğimi bildiğim bir günde hiç mi hiç yoktu. Olanlardan kendimi sorumlu tutuyor ve vicdanımla yüzleşmeye çalışıyordum. Ama ben ne yapmıştım ki? Çok sevmekten başka...

Hahamın normal bir ses tonu ile okuduğu duanın belli bir yerinde dinleyiciler ayağa kalkar. Daha kısık ve hazin bir şekilde okumaya devam ettiğinde, ölenin adının söyleneceğini ve dinleyenlerin de saygıdan ismi duyunca öne eğilmesi gerektiğini anlarım. Herkes belinin üst kısmını öne doğru eğdi anneme olan saygısından veya böyle yapılması gerektiğinden. Ben her zamanki gibi etrafıma uyum sağlamak amacıyla eğiliverdim. Adının okunduğunu bile duyduğumu hatırlamıyorum. Annem için bu şekilde eğileceğim hiç aklıma gelmemişti. "Aklına kötü fikirler getirme ki gerçekleşmesin," dediğini hatırlar gibi oldum. "Unutma, hep iyi şeyler dile. Çünkü bir omzundaki iyi melek âmin derken diğer omzundaki kötü melek de âmin der." Aynı bunun gibi, "Ağzından kötü söz çıkartmadan evvel iyi düşün, sonra çıkan sözlerin esiri olursun," da derdi. Ağzımı hep hayra açmayı öğretmişti. Hiç unutmadığım; ağzıma laf düşmeden evvel dilimi yedi kere sola, sonra yedi kere sağa oynatmamı tembihlediğinde yaşım da en fazla yedi olmalıydı. Birden o an kafama dank etti ki annem ölmüştü. Bu dank etmeler hep gidip geliyordu. Beklemediğim bir anda fre-

ne basmam ve arkadaki arabanın bana çarpması veya kafama kuvvetlice vurulma hissi gibi güçlüydü bu dank etmeler.

Din bilgim hiçbir zaman yeterli olmadı. Zaten neden eğiliriz diye soran da yok, sorsam da anlatacak kimseler kalmadı etrafımda. Yahudi olmayanların bu tür törenler sırasında ne düşündüklerini merak eder dururum. Kimlerin Yahudi olmadığı genelde kafalarına bakınca anlaşılırdı. Şayet başında "kipa" dediğimiz takke yoksa dindaş olmadıkları belli olurdu. Bugün takanların hepsi annemin o sevmediği siyah rengi seçmiş. Daha önceleri ben başkalarının cenazelerine katıldığımda, nezaket icabı mutlaka tanıdığım diğer dinlere mensup arkadaşlarıma törenin yaklaşık ne kadar süreceğini, dua sırasında ve sonrasında ne yapmaları gerektiğini söylerdim. Son vazife olarak gelinen bu tip törenlerde daha önce bulunmayan birisi için aslında bayağı zor durumlar olabiliyor. Duanın bazı kısımlarında herkesin ölene saygıdan ayağa kalkması gerekiyor, bazılarında ise sadece yakın akrabaların veya dindaşların. Ne yapılacağı önceden söylenmediğinden genelde etraf ne yapıyorsa aynısını yapmak en akıllıca olanıdır. Anlamadığı bir dilde dua duymak da insanı biraz rahatsız ediyor aslında. Rahatsız olmasa da biraz aptal ya da cahil gibi hissettirebiliyor. Şu veya bu sebepten dini mekânda olan herkes kendini dinin gereğini yapmaya zorluyor. Yahudi veya bir başkası fark etmiyor. Havrada tören süresince bile olsa herkes birden Yahudi oluveriyor. Dine saygıdan mı, Allah korkusundan mı, yoksa katıldıkları törenin icabından mı bilmiyorum. Duadan anlamayan ben bile bazen defalarca gittiğim törenin ne zaman biteceğinden emin olamaz, sıkılır, etrafıma bakınırım. Ya Yahudi olmayanlar ne yapsınlar? Acaba ben burada otururken onlara yardımcı olan kimse var mıdır? Yoksa aralarında sohbet mi ediyorlar sessizce? Bir an önce bitse de gitsek mi diyorlardır? Belki sıkıntı ile kafalarından binbir lüzumsuz şey geçiriyorlar veya çıkar çıkmaz ne yiyeceklerini düşünüyorlardır. Ama hepsinin bir şekilde ölümü düşündüğüne eminim ve farkında olmadan ölenin kendileri ya da yakınları olmadığına sevindiklerini biliyorum. Ağlayanları da görüyorum ama benim düştüğüm hal için mi ağlıyorlar, yoksa kendi kaybettikleri mi akıllarına geli-

yor bilemiyorum. Ya mutlu gözükenler? Benim yerimde olmadıkları için mi mutlular? Bilmek istemiyorum. Allah sevenlerime uzun ömür versin. Âmin.

Belki açık bir şekilde belli olmadıysa söylememin zamanıdır diye düşünüyorum. Ben Yahudi'yim.

Dua devam ediyordu. Alt kattaki kalabalıktan çıt çıkmıyordu. Üst katta kadınlar bölümünde hafif bir uğultu vardı ve ben etrafımı süzmeye devam ediyor, kimlerin geldiğini görmeye çalışıyordum. Bu anlar yalnız olmamam gereken anlardı. Acaba ihtiyacım olabilecek herkes gelmiş miydi? Delikanlılığımda annemin ısrarları ile zoraki de olsa sünnet, nişan ve düğünlerin havra töreni kısmına giderdim. Bu mutlu günlerin iki bölümü vardı. Hemen hemen tanıdığın herkes havra kısmına çağrılırdı. Ama gecesine, eğlence, yemek ziyafet kısmı için sadece yakınlar davet edilirdi. O büyük boy davetiyenin içinde olan küçük gece kartına biz ağabeyimle "kemik" derdik. Birbirimizi arar "Seninki kemikli mi?" diye sorar, kemiksiz törenlerin gündüzüne gitmek istemezdik. Zaten yakın değilsek laf olsun diye çağrıldığımız bir törene gitmenin ne anlamı var deyip kaytarmaya çalışırdık. "Sen gitmezsen kimseler de seninkine gelmez," derdi annem. Cenaze törenleri veya ölülere son vazifemi hiç aksatmadığımı bilirim. İçimden ölüye söylemek isteyip söylemediğim bir şey varsa, son bir görüşme, konuşma, hesaplaşma ya da vedalaşma için giderim. O yüzden kimlerin yakını öldüyse ve ben gittiysem onların hayattaki akrabalarının da bugün buraya gelmiş olduklarını umuyorum. Daha doğrusu bekliyorum. Bu benim karşılığını bekleyerek yapmış olduğum bir davranış değildir ama bugün insanlara ve sevgiye ihtiyacım olan bir gün. Acaba kaç kişi kendi anne veya babasının ölümünü ve cenaze törenini yeniden yaşıyordur kafasında? Bu sorunun cevabını hiçbir zaman bilemeyecektim. Halbuki ben gittiğim her cenazede, "Hayatta tek bir garanti var o da ölecek olduğum," deyip vakit kaybetmeden çıkar çıkmaz, yapmak isteyip de yapmadığım ve ertelediğim şeylerden en az birini yapayım derdim. Cenaze çıkışından yaklaşık on dakika sonra da bu his geçerdi ve normal hayatıma dönerdim. Ama mutlaka ve mutlaka yaptığım bir şey vardı, o da annemin öğ-

rettiği bir alışkanlıktı. Cenaze gibi üzüntülü ve kederli bir ortamdan ayrıldıktan sonra kesinlikle direkt olarak işyerimize veya evimize gitmezdik. Pastane, bakkal veya benzeri bir yerden tatlı bir şey alıp dönerdik. Anneme göre o üzgün havayı, kötü enerjiyi, kederli ortamı sevdiğin ve mutlu olduğun bir yere taşımadan evvel tatlıya dönüştürmemiz gerekiyordu. Üç kardeş aramızda, "Kötü ruhları bir yere bırakmak," diye şakalaşırdık cenazelerde karşılaştığımızda. Acaba bugün kimler kötü ruhları bırakmak üzere tatlı bir şeyler satın alacaktı? Bizlerden birinin tatlı alması belli ki söz konusu değildi. Aslına bakarsanız annemin kötü hiçbir yönü yoktu. Hele ruhu asla kötü olamazdı. O yüzden bakkal ya da her neresiyse annemden dolayı ek bir para kazanamayacaktı bugün.

Birden ürperip kendime geldim, dalmışım. Ahşap büfenin üzerinde duran, kararmış gümüş çerçevesinde, bir grup insanın olduğu fotoğrafları gördüm. Çerçeveleyip teşhir etmeye on beş sene önce benim ısrarımla başlamıştı annem. Nazardan, kem gözden, yabancıların ailesini bir arada mutlu bir halde görmesinden korkardı. Neşe dolu anlarımızı kutlamak için seçtiği lokantalara herkesten önce erken saatte giderdik ya da kimselere gözükmemek için özel odaları ayarlardı. Hepimiz beraber aynı anda otelden veya lokantadan içeri girmezdik. Dağınık bir şekilde farklı zamanlarda gidip içeride buluşurduk. Çok dikkatli davranırdı bu konuda. Hele hele çerçevelenecek kadar güzel ve neşeli göründüğümüz toplu aile fotoğraflarını gösterip paylaşmayı hiç istemezdi. "Ne var gösterecek, kendinize saklayın," derdi. En arkada dikine duran bir siyah-beyaz fotoğrafa gözüm takıldı. Annemin gelinliği ile poz verdiği çerçevenin yanı başında babam ölene kadar duran fotoğraf artık yerinde değildi. O fotoğrafta annem gencecikti ve kolunu babamın omzuna dolamış, ona takdir edici gözlerle belki aşk, belki de şehvet ile bakıyor gibiydi. Kolsuz beyaz elbisesinin üzerindeki puantiyeler siyah olmalıydı. Babamsa kendinden emin sanki kupasını elinde tutan bir şampiyon edasıyla kolunu yanındaki bu genç ve güzel kızın beline dolamış, başı dimdik duruyordu. Gömleğini pantolonunun içine sokmuş, henüz göbeği çıkmamıştı. Resmin İsrail'de Dan Oteli'nin önünde çekildiğini fotoğraf çerçe-

veye girdikten çok sonra öğrenecektim. Belki de mutlu bir haberi paylaşıyorlardı o gün ama hatırlayan yoktu. Annem böylesine duygu yüklü bir fotoğrafı çerçevesinden hatırımız için çıkarmıştı. Fotoğraflara ne de çok anlam yükleriz, yükün altından kalkamazlar bazen. Bakıldığında çekildiği an mıdır hatırlanan, yoksa çerçeveye girdiği anda hissettirdikleri midir aslında yaşanan? Bilinmez ama o ânı saklamak ve sonsuza kadar istediğin fotoğrafı çıkartıp aynı çekildiği andaki duyguları hissetmek onun bir parçasıdır. O fotoğrafın aynısı Büyükada'daki evimizde de vardı. Resim adaya göçle gidip şehir evine geri gelmiyordu biliyorum. Çünkü ben yaptırmıştım her ikisini de, anneannem öldükten hemen sonra.

Yıllar önce anneannem Tel-Aviv'de öldüğünde annem yalnızlık çekmesin diye onunla beraber cenazesine gitmiştim. Öz dayım dışında anne tarafından tüm akrabalar oradaydı. Dayım nedense annesinin ona öz babasından kalan mirastan pay vermemesini hiç affetmemişti. Hakkını istediği zaman ise paranın kullanılıp bittiğini söylemiş anneannem. Üvey teyzelerim ve üvey dayılarımın beşi de saygı ile tabutunun başında duruyordu. Mezarlıkta defin töreni sırasında az kaldı kendimden geçiyordum. Yemeklerin servis yapıldığı metal arabaya benzer bir araç üzerinde, bordo renkli kadife bir örtüye sarılı olan anneannemin cesedi toprağı kazılmış çukura geldiğinde görevliler arabanın iki kolunu tutup havaya kaldırmış, onu gelişigüzel iki büklüm bir vaziyette çukura atmışlardı. Düzeltme ihtiyacı duymadan üzerine toprak atarak törene devam etmişlerdi. Bir şeyler söylemek istemiştim ama kelimeler boğazıma düğümlenmişti. Elbette bana düşmezdi ama hâlâ aklıma geldiğinde o durumda olmaktan rahatsız mıdır, diye düşünmekten kendimi alamıyorum. Belki de sormam, karışmam lazımdı, emin değilim. Sonradan evine dönüp sohbet etmeye başlamıştık. Eski fotoğraflar ve albümler ortaya çıkarılmıştı. Annem, teyzelerim ve dayılarımla resimlere bakıyordu. İlk fark ettiğim çoğunun delik deşik olduğuydu çünkü ölmüş olanların suratları makasla kesilmişti. Çok eski ve kalabalık insan gruplarının olduğu resimler ise kesilmekten eleğe dönmüştü. Resimler elimde iken camdan giren güneş kesik yuvarlaklardan geçerek duvara puanlar gibi yansıyor-

du. Kendimi bildim bileli bizim evde de aynı alışkanlık vardı. Annemin resim kesme huyu o anda haberdar olduğum bir aile geleneğiymiş meğer. Halbuki fotoğraflar bana ölen birini hatırlamak için dönüp bakacağım bir yer gibi gelir. Yoksa neden fotoğraf çektirir ki insan? Çektirip de neden eşe dosta dağıtır ki? Bu alışkanlıktan dolayı küçük yaşta öz babasını kaybeden annem onun neye benzediğini hiçbir zaman bilemedi. Bizler de bilmiyoruz. Ne kadar yazık değil mi? O yüzden aynı akıbeti babamın da yaşamaması için fotoğraflarını kesmesine izin vermemiş ama çerçevelerden çıkartmasına göz yummuştuk.

İlk defa gördüğüm anne ve babamın bir arada olduğu fotoğraflardan hep etkilenmişimdir nedense. Çocukları olmadan evvel bir hayatlarının olduğunu anlamakta hep zorlanmışımdır. Aslında anlamak işime gelmemiştir de ondan. Bahsettiğim resimler gibi niceleri kucağımda duruyordu. Bunlardan sadece bir tanesi beni çok etkilemişti, çünkü annem ile babam arasında görünüşte olan bu aşkı daha önce evimizde hiç hissetmemiştim. Ne annemin babama, ne de babamın anneme aşk ya da şehvet ile baktığını görmemiştim. Belli ki sadece o âna ait bir duyguydu, belki ben yanılmıştım, belki de sıradan bir pozdu. Her neyse orada tam önümde duruyordu. Tüm beraber yaşadığımız süre boyunca hep kedi-köpek gibi kavga eden annemle babam fotoğrafta nedense farklı duruyorlardı. Biri yumuşak kedi, diğeri azgın köpekti, gibi bir tanım yapamayacağım. Sakin köpek ve hırçın kedi gibi oldukları günlerde vardı. Ama bilinen anlamda bir kedi-köpek kavgasından çok öteydi. Ya iki erkek köpek gibi kıskanç, kafa tutan ve saldırgan olabiliyor ya da iki dişi kedi gibi birbirlerini umursamadan kendi köşelerine çekiliyorlardı. Kötü bir evlilikti, uyumsuzdular diyenler çoğunluktaydı. Ama kavga, gürültü patırdı derken neredeyse kırk seneden fazla bir süre evli kaldılar. Boş anları ya da boşanmaları olmadı. Mahkeme kararı ile ayrılmak boş bir an mıdır acaba? Ya sonrası boş anma mıdır? Ya andığımız kişi boş değilse, yeri hâlâ boşsa ve doldurulmamışsa? Onların ise boşluğu ya da ayrılıkları, babamın ölümü ile oldu. Bu kadar sene ayakta kalabilen bir evlilik doğru, hatta mükemmel değilse hangisi öyledir acaba?

Evlilikler hakkında arkadaşlarımdan bilgi alırdım. Küçükken anne ve babaların yattıkları zaman hep fısıltı halinde çocukları hakkında konuştuklarını duyardım. Ben de yatağımda uyumaya çalışırken genelde açık olan kapılardan acaba benimle ilgili konuşuyorlar mı diye dinlemeye çalışırdım ama babamın horlaması dışında hiçbir şey duymazdım. Kendi kendime, demek ki annem babam beni arkadaşlarımın annesi ve babası kadar sevmiyorlar, önemsemiyorlar, diye düşündüğüm geceler olurdu. Belki az sevilirdim, belki de verilenden fazlasını beklerdim. Beklemekten öteye de gitmezdi çünkü fazlasını istemeye hakkım var mıydı hiç bilmezdim. Bizleri de birbirlerini de kendi doğru bildikleri şekilde sevdiler. Verdikleri sevginin yeterli olup olmadığı konusunda ise, hissettirdikleri hep daha önemli oldu benim için. Ne kadar sevgi değil de sevgiyi nasıl gösterdikleri sevginin kendisi kadar önemliydi. Karşılıksız bir sevgi var mıydı, emin değildim. Sanki her şeyin bir karşılığı vardı, olmalıydı. Evimde arzu ettiğim sevgiye sonunda kavuştuğumda, başıma ne işler açacağının farkında olsam yine de bu sevgide ısrar eder miydim bilmiyorum.

Yurtdışında önceleri Milano'da yaşayan anneannem ve üvey dedemi sadece yaz aylarında bizleri ziyarete geldiklerinde görürdüm. Üvey dedem ile babam hemen hemen aynı yaştaydılar. Hatta Mission Laique Française, Lycee D'Alep'ten bir yıl ara ile mezun olmuşlardı ama o zamanlarda tanışmıyorlardı. Kaderin cilvesi ile bir araya geldiklerinden beri baba-oğul olmak yerine kırk yıllık dost gibi oturur şakalaşırlardı. Onların demesi ile Böyükada'da bir arada olduğumuz andan itibaren sanki hep bizimle beraberlermiş hissini yaşatırlardı. Daha kapı çalar çalmaz açtığımızda ellerini arabaların arkasında duran, kafası hareketli süs bebekleri gibi sallar ve "Şalom" diyerek barış ve huzuru evimize getirirlerdi. Annem ile anneannem kadın kadına havadan sudan konuşurken, babam ile üvey dedem oturup tavla oynarlardı. Arapça sohbet etmelerinin yanı sıra çoğu alışkanlıkları da aynıydı. Kabak çekirdeğini tuzlu, karpuz çekirdeğini tuzsuz kavurup yerlerdi. Turp aynı salatalık gibi dilim dilim ve ses çıkarta çıkarta yenilirdi. Şimdi ikisi de rahmetli oldu. Belki hâlâ beraberdirler, kim bilir? Babamla aramızdaki

büyük yaş farkından dolayı hep ondan nefret etmişimdir. Daha ilkokul yıllarında evime gelen arkadaşlarımın hepsi deden mi diye sorduklarında, onların babalarını gördükten sonra niye böyle dediklerinin sebebini daha iyi anlardım. Hayatım boyunca baba-oğul beraber yapılan futbol maçlarını, paylaşılan sohbetleri veya çıkılan seyahatlerin çoğunu biz yapmayacaktık. Arkadaşlarım ise genç babalarıyla daha yakın bir ilişki içinde yaşarken bizler de kendi yaşantılarımızı sorgulayacaktık. Babam daha erken evlenseydi durum mutlaka farklı olacaktı. Belki de annem evlenir evlenmez çocuk sahibi olsaydı, babam ile daha çok zaman geçirecektim. Onları erken yaşta kaybetmiş olmam bir ceza çekiyorum anlamında mı yorumlanmalı? Belki de babamla futbol oynamak kaderimde yazılı değildi. Zaten futbol oynamayı oldum olası sevmemiştim. Ama babamı ve ardından annemi bu yaşta kaybetmiş olmam beni çok üzüyor ve hayatı genel anlamda sorguluyorum. Onlar öldüklerinde elâleme göre zaten yaşlıydılar, ya bana göre? Ben onlara doyamamıştım ki... Böyle öksüz kalmaya kendimi hiç hazırlamamıştım.

Önümdeki küçük sehpada duran siyah kuru üzüm, kuru badem ve rakılı bisküvilere takıldı gözüm bir an. Hatırlıyorum da bir seferinde gittiğim cenaze evinde bu yiyecekler neden ikram ediliyor diye sormuştum. Üstüne üstlük neden yemek gerekiyor diye de uzatmıştım. Her zaman verilen anlamsız "Sevaptır" cevabı yerine meyvelerden birincisinin doğanın ilkini, diğerinin ise sonuncuyu temsil ettiğini söylemişlerdi. Doğruluğunu araştırmaya vaktim ve hevesim olmadı açıkçası. Ama neden doğanın ilk ve son meyveleri cenaze evinde yeniyordu öğrenmemiştim. Doğum ve ölümü temsil ediyorlarsa bu gece sadece ölüm için, ölen birini anmak için bir arada değil miydik? Yeniden doğuş fikri içinse bilemeyeceğim. Ama kuruyemiş konusu açıldığında aklıma hep iki şey gelir. Birincisi Tubişvat denilen Yahudi bayramıdır ki eve çeşit çeşit kuruyemiş alınır. Bu bayram doğanın ilkbaharı müjdelediği zamanı kutlamak içindir. Genelde karlar altında bile olsa, çoğunlukla şubat ayına denk gelen bu bayramda çiçeklerde filizlenme veya ağaçlarda bir yeniden doğuş hareketi görülür. Hava kış başlı-

yormuş gibi soğuk olsa da, doğa ve kutlanan bu bayram ısrarla ilkbaharı işaret eder. Küçükken ağabeyim safça "Tabiat hangi tarihte, ne zaman çiçek açması gerektiğini nasıl bilir?" diye sorduğunda annem kendinden emin bir tavırla, sanki Allah ile gizli sohbetler yaparmış da cevapları onda saklıymış havasında "Merak etmeyin, o bilir," demişti. Diğeri ise babam Miladi takvime göre 5 Şubat tarihinde ölmüş olmasına rağmen, Yahudi takvimine göre 15 Şevat tarihine denk geldiğiydi. Dinimizde anma günü için ilk sene ölüm günü esas alınır, sonraki seneler ise gömülme günü. Babamın mevlit duasının her sene hangi gün olacağını bulmak kolaydı. 7 Şubat tarihinde gömüldüğünden Tubişvat Bayramı'ndan iki gün sonraya geliyordu. Ne kadar da garip, aslında doğanın bereketini ve yeniden doğuşunu kutladıktan hemen sonra toprağın benim elimden aldığı babamı anıyor olmam. Her doğumun bir ölümü olacaktır elbet. 5 Şubat tarihi ise sadece zorlanırsa hatırlanacak bir tarih gibi hafıza odalarından birinde gömüldü kaldı.

Rakılı bisküvi ise dinle ilgili değil de, Türkiye'de yaşayan Yahudilerin bir icadı, âdeti olsa gerek. (Rakının her ülkede olmadığını varsayıyorum.) Yedi gece sürecek olan "siyetes" diye bilinen dualarda ölüyü unutabilmek, daha az üzülmek için zorla içki (genelde de rakı) içilir ya, bu rakılı bisküviler de sözde acıyı bir nebze de olsa azaltacaktı. Kaç kilo rakılı bisküvi yemem lazım, kaç şişe rakı içmeliyim annemi unutmak için bir sorsalar bana... Hem unutmak isteyen kim? Aksine, onu hatırlamak, anılarımızı canlandırmak ve tekrar tekrar yaşamak istiyorum.

El sıkma merasimi bitince, akşam yemeğine kalacak olan misafirler belli oldu. Yavaş yavaş önce biz, yani matemde olan aile, sonra yakın akrabalar masaya alındı. Eskiden âdetti; dışarıdan eş, dost ve akrabalar sözleşir, evlerinde yemekleri hazırlar getirirlerdi. Son zamanlarda bu âdet kalktı ve yemek hazırlama işi ya aşçı Aleko veya Bayram Usta'ya havale edilmeye başlandı. Yakınlar önceden anlaşıp tek kişi veya gruplar halinde gecelik masrafları ödemeyi üstlenir, sonra hazır listelerden istedikleri yemekleri seçer ve kaç kişilik olacağını söylerler. Gelenlerin sayısı yaklaşık olarak bilinir ama ilk gece gelenlerin sayısı genelde fazla olur. Sonradan

azalmaya başlar. İlk geceden yedinci gecenin sonuna kadar âdet, matemde olanlara hiçbir iş yaptırmamak ve tüm yakınların onlara hizmet etmesini sağlamaktır. Tadını çıkaracağım küçük bir şey vardı en azından. Tembel olduğumdan değil ama şu anda canım herhangi bir iş yapmak istemiyor. Kendi başıma oturup annemle benim hayatımın dökümünü yapmak istiyorum. Tüm kötü anılarımı, kırgınlıklarımızı son bir kez hatırladıktan sonra hafızamdan sileceğim. Hele onun son günlerinde, hatta son saatlerinde yaşadıklarımı ve ona yaşattıklarımı düşündükçe kahroluyorum. Çok sevdiğim ve onunla mutlu olduğum anları tekrar tekrar yaşamak istiyorum. Çok şey mi istiyorum? Bazı seneleri, hatta özel günleri hatırlamakta zorlanıyorum, sanki hiç yaşanmamışlar gibi geliyor nedense. Unutulmaya yüz tutmuş anılar aslında en hafif, en güzel yaşanmış olanlar değil midir? Beni bugüne getirmiş olan doğrularımı ve yanlışlarımı oluşturmuş hayat tecrübeleri aslında onlardan kaynaklanmıyor mu? Tüm detayları ile hatırladığım, üzerimde taşıdığım anılar ise bana dokunan, içimi acıtan, bugünlere kadar hamallığını yapıp sadece bedenime değil hem aklıma hem de ruhuma ağırlık yapanlar değil midir? Aslında en doğrusu belki hiç anlatmamak, unutmaya çalışmak. Bırak yaşananlar yaşandığı yerde kalsın, geçmişi kurcalamanın ne anlamı var diyebilmek. Yaşadıklarım benim hayatımın bir parçası, yaşamam gerekenlerdi ve hepsi benim hayat tecrübem olarak kalacak. Kimi ne ilgilendirir ki? Ya anlattıklarımdan bir kişi, sadece bir kişi bile faydalanacaksa. Yaşadıklarım birilerine ilham kaynağı olabilecek ya da hayat hakkında ders verebilecekse. Hepimiz birbirimizin yaşadıklarını merak etmiyor muyuz? Hatta başkalarının hayat tecrübelerinden kendimize ders çıkarmak uğruna kendi hayatlarımızı tam olarak yaşamadığımız günler bile olmuyor mu? O yüzden anlatmak istiyorum, unutmak değil. Paylaşmak istiyorum ki bu yaşananlar boşuna yaşanmış olmasın.

Annemin o görkemli, dopdolu, üzerinde en az on çeşit ev yapımı, kendi elleri ile hazırladığı yemeklerin olduğu cumaya özel Şabat geceleri masalarını hatırlıyorum da, karşımda duran ısmarlama yemeklerle dolu sersefil masa beni daha da üzüyor. Allah'ın

gücüne gitmesin, bunu bulamayanlar da vardır bilirim. Masayı kuranlar belli ki bu evden biri değildi. Kız kardeşim de yardım edemezdi. Tabaklar, bardaklar sıradan, öylesine rasgele seçilmiş ve masa düzenlenmişti. Halbuki eskiden annem kendisi hazırladığında özel kolalı beyaz dantel örtü üzerine herkese ikişer adet altın varaklı Rosenthal tabakları dizer, yanlarına ikişer set Christofle çatal-bıçak ile gecenin dekorasyon rengine göre bardaklar ve şamdanlarla uyumlu mumları seçerdi. Herkesin damak tadına göre yemek çeşitlerinin bulunduğu hem mantarlı kuzu, hem bezelyeli tavuk hem de balık ile yanında sebze ve pilavın olduğu mönü ile masasına iftihar ederek otururdu. Tüm yemekleri aynı anda masaya koymayı sevdiğinden normal, dört gözlü ocağın yanında iki de piknik tüpü yemekleri ısıtmak için hazır bulunurdu. Hepimiz, her zaman oturduğumuz sandalyelere yerleşmiştik, sadece onun yeri, masa başındaki sandalyesi boş bırakılmıştı. O çok sevdiği, parfüm kokulu beyaz çiçekler diye bahsettiği küçük bir demeti tabağın içine yerleştirip oturduğu yerin önüne koymuştuk. Ama çiçekler hakiki değildi, çünkü gardenyanın mevsimi gelmemişti.

Çiçekler onu öylesine mutlu ederdi ki, tüm koltukların ve yemek masasının etrafındaki sandalyelerin döşemeleri ile üzerindeki örtüler tropikal çiçekli desenlerden oluşmaktaydı. Koyu yeşil zemin üzerine rengârenk çiçeklerin olduğu bu saten kaplamalar her üç-beş senede bir başka çiçek motifiyle değişirdi. Eskilerin alışkanlığı tüm koltuklar hep örtülü tutulur, sadece misafir gelince koruma kılıfları çıkartılırdı. Annem ise bizlerin onun en kıymetli misafirleri olduğunu söyler, hep açık tutardı koltukların üzerini. Bu gece de birileri sormadan çekip alıvermiş kılıfları. Koltukların üzerindeki bej renkli, çiçek desenli, jakarlı kumaşlara bakınca içim bir an için bile olsa mutlulukla doldu. Haklıymış, çiçekler insanları mutlu ediyormuş. Koltukların el koyma yerlerinde tek parça aslan kafaları vardı. Bu mobilyalar babaannemden kalmaydı. Annem ve babam yeni bir şey almaya nedense ihtiyaç duymazlardı. Bu konuyu anneme sorduğumda, eskiden iyi mobilya bulmak zordu, demişti, yoksa elinde olan bu takımları hiçbir zaman sevmediğini bi-

liyorum. Babam ise hep lüzumsuz masraftan kaçınan biriydi. İyi ki de değiştirmemişler.

İçime giydiğim atleti cenaze merasimi sırasında haham makasla kesmiş ve bir hafta boyunca atleti değiştirmemem gerektiğini hatırlatmıştı. Dini bir gelenekti bu. Sanki kederimden üstümü başımı parçalamak istesem beni o küçük makas kesiği durduracaktı. Annemin çoğu zaman "Bazı şeyler sorgulanmaz, sadece yapılır," dediğini hatırlıyorum. Hele hele, din söz konusu olduğunda sorgulanması bile günah sayılırdı onun kitabında. O, Allah'la anlaşmasını uzun yıllar önce yapmıştı. Yirmili yaşlarımda bir gün anneme kendimce büyük bir keşifte bulunmuş gibi sormuştum: "Sen hamile kalamadığın zamanlarda hiç Allah'a dua edip, kendi kendine tek taraflı bir anlaşma yaptın mı?" Suratı değişmiş ve çok şaşırmıştı. "Nereden biliyorsun?" diyerek soru ile yanıtlamıştı beni. Bilmeyen sanki onun Allah'ı ile gizli görüştüm zannedebilirdi. "Only an educated guess," diye İngilizce cevapladığımda sadece mantıklı bir tahminde bulunduğumu söylemekle yetinmiştim. Sonrasında tahminimin ne kadar isabetli olduğunu öğrenecektim.

Evliliklerinin ilk yedi senesi boyunca tüm uğraşlarına rağmen annem bir türlü hamile kalamamış. Bana sorsalar denemiyorlardı derdim. Ama sonrasında en az üç kere bu işi yaptıkları bariz ortada. Aylarca doktor doktor dolaşmışlar. Şişli'de gittiği büyük bir hastanenin doktoru annemin kolunun altındaki raporlara bakmış ve muayene bile etmeden teşhisini koymuş. Annemin lisanını iyi anlamadığını fark edince camdan dışarıyı işaret ederek yerde duran bir taşı göstermiş ve "Bak bu taşı görüyor musun? O taş doğurursa sen ancak o zaman doğurursun," dediğinde, duyguları altüst olan annemin hayatı bir daha geriye dönüşü olmayacak şekilde değişmeye başlamış. O gün, o hastanede ne olduysa olmuş, ardından da hayatını değiştirecek kararlar almaya ve farkında olmadan bu kararları uygulamaya başlamış. Bu haberden sonra sırası ile İsrail, İsviçre ve Kaliforniya'daki doktorlara görünmüşler. Sonunda, on altı sene hamile kalamamış bir kadının bile hamile kalmasını sağlayan Amerikalı doktor bazı testlerden sonra anneme, "Tamamen psikolojik, yeter ki strese girmeyin ve hamile kalma konu-

sunu aklınıza getirmeyin. Bir seneye kalmaz hamile kalacaksınız," demiş kendinden emin bir tavırla. İstanbul'a döner dönmez de birkaç ay içinde dediği çıkmış. Annem çocuğu düşürme korkusundan dokuz ay boyunca yatmış. Bütün günlerini yurtdışından getirilen goblen işlemelerini yaparak ve tığ işi şallar hazırlayarak geçirmiş. Evin değişik köşelerinde asılı duran, abartılı altın varak çerçeve içindeki goblenden yapılmış peyzaj ve figürlerin benimle aynı yaşta olduklarına inanmak hayli zor geliyor. Gözleri bozulmaya başladığında hep bu goblen işçiliğinin sebep olduğunu söyleyip dururdu. Yine de yaşına meydan okuyarak gözlük takıp okumak yerine çoğu şeyi bizlere okuturdu. İlk hamileliği süresince toplam otuz beş kilo aldığını da bilmeyen kalmamıştı. Bence otuz dört de olabilirdi ama hem yuvarlak rakam diye, hem de daha sonra anlatacağım gibi beşli sayıları söylediğinde onu nazardan koruduğuna inandığından olsa gerek sayı konusunda ısrarcıydı.

İstanbul'daki tüm tanıdık ve akraba davetlerinden tadımlık yemek yollanırmış, belki duyar da canı çeker diye. Tepsilerle dolmalardan, etli ve sütlü yemeklere, baklavadan turfanda meyvelere kadar her şeyden bulunurmuş yatağının yanı başında. Sürekli arkadaş ve yakınları ziyarete geldiğinden el altında tüm bu yemeklerin olması işini kolaylaştırırmış. Düzenli olarak birileri ağırlanırmış evde. Eski ve güzel bir âdet de bu gelen tabakların dolu bir şekilde iade edilmeleriymiş. Babaannem veya halalarım lezzetleri herkes tarafından bilinen yemeklerinden yapıp tabakları doldurarak yollarlarmış. Gider gelirmiş tabaklar her seferinde başka yemeklerle süslenerek. Doğum vakti gelip çatınca annem ayağa kalkmaya çalışmış ama bacakları ağırlığını taşıyamadığından onu tekerlekli iskemle ile Güzelbahçe Hastanesi'ne götürmüşler. Her dakikasına değer diyeceği saatler süren ağrılar sonunda normal doğum yaparak ağabeyimi dünyaya getirmiş. Akrabalar arasında bir kadın ne kadar yer, ne kadar çok kilo alırsa çocuk da o kadar sağlıklı olur inancının sürdüğü zamanlarmış. Çoğu hamile kadın kilo almaya uğraşırcasına yemek yermiş. Fakat hayal kırıklığı iki küsur kiloluk bir çocuk doğurup da kalan kilolar selülite dönüştükten sonra bel

ve kalçalarına yayılınca olurmuş. Hayat boyu da bu halde yaşamaya devam eder ama gözler çaresiz alışırmış.

Tüm doktorları gezdiği ve olumlu bir cevap alamadığı günlerde kendisini meyve veremeyen bir ağaç gibi hissettiğini söylermiş annem. Neden isteyip de doğuramayan kadınlar hep kendilerini ağaca benzetir anlamış değilim. Ama bir gün, her gece ve her sabah ettiği yaklaşık bir saat süren dualarından birinde, Allah'ına dert yanmış ve "Şayet benim hamile kalmamı sağlarsan hayatımın sonuna kadar dinimin gerektirdiği her şeyi yapacağım ve her Şabat sabahı sana şükran sunmaya havraya gideceğim," demiş. Bizlerin doğumundan sonra bayram, tatil, seyahat, hastalık demeden her cumartesi sabahı havraya gitmiş, her sabah ve akşam duasını etmiş, dininin gerektirdiklerini hiç sorgulamadan yapmıştı. Yurtdışındayken bile bu alışkanlığından dolayı nice şehirlerde ne havralar görmüşüzdür.

O meyvesiz ağaç, çocuk sahibi olduktan sonra ise kendisini aynı bir "tournesol", yani ayçiçeği gibi gördüğünü söylerdi. Güneş olduğu müddetçe ona döner, kendini hem iyi hem de mutlu hissederdi. Gece olunca ise uyur ve yeniden güneşin doğmasını beklerdi. Her yeni gün, dünün unutulması gereken bir başlangıçtı onun için.

Annem hakkında anlatmak istediğim o kadar çok şey var ki, onu layık olduğu şekilde tanıtıp sevdirmenin yollarını arıyorum. Hayatta olsaydı hikâyesinin anlatılmasını ister miydi, emin değilim. İstemezdi mutlaka. Görünüşüne bakıldığında gıpta edilen annemin aile hayatını ve iç dünyasını pek çok kişi bilmezdi. Bizler bile bilmemize rağmen anlamazdık, anlam veremezdik bazı yaptıklarına. Galiba en iyisi hiç uzatmadan annemin kendi ağzından duyduğum şekilde hayat hikâyesini anlatarak işe başlamak.

Geçmişinden bahsetmeyi pek sevmeyen annem günlerden bir gün sohbet ettiğimiz sırada önce içini çekmiş, sonra anlatmaya koyulmuştu kendi hayatını:

"Beyrut'a gelip kısa süreliğine yerleşen annem Halep'in hem en güzel kızlarından biriydi hem de en zengin ailelerinden birindendi. Dokuz kardeşin en küçüğüydü. Öz babam finans işinde olduğundan

banker olarak bilinirmiş fakat annemin gönlü hep sonradan evleneceği üvey babamda imiş. Annemin anlattığına göre babam ile evlenmeye ailesi tarafından zorlanmıştı. Babam ben üç yaşındayken menenjitten öldükten sonra doğduğum Beyrut'tan ayrılıp benden iki yaş küçük erkek kardeşimle Halep'e geri dönmüşüz. Annem, yakışıklı fakat parasız eski aşkı ile evlenince kısa bir süre içinde dört çocuğa daha sahip olmuşlar. Babam öyle yüklü bir miras bıraktı ki üvey babam neredeyse hayatının sonuna kadar hiç çalışmak zorunda kalmadan parayı tüketmişti."

Hikâyenin bu bölümü en sık duyduğumuz kısımdı. Nedense ondan hiç para kalmamış olmasına rağmen iftihar ederek babasının banker olarak bilindiğini söylemekten zevk alırdı. Bilmediğimiz ise annecannemizin dokuz kardeş olduğuydu. Kim bilir her biri neredeler? Kaçı evlenmiş, kaçı çocuk sahibi olmuştur? Annemin bildiğini veya bilmek istediğini sanmıyorum. "Öğreneceğim de ne olacak?" dediğini duyar gibi oluyorum. Gözleri dalarak anlatmaya devam etmişti:

"Okul hayatım Halep'te Lycee Francaise'de üç lisan öğrenerek geçti. Okuma ve yazması ile Fransızca, İngilizce ve Arapça öğretiliyordu."

Annemin her zaman en çok önem verdiği konuydu yabancı lisanlar. "Bir lisan bir insandır," diyerek öğrenelim diye başımızın etini yerdi.

"Hatırlıyorum da İkinci Dünya Savaşı başında Avustralyalı askerler şehri istila etmişlerdi. Siren sesini duyduğumda sığınaklara korkuyla girer beklerdim. O ses halen kulaklarımı çınlatır. Ellerimle zafer işareti yapıp ağaçlardan koparttığım yaprakları aşağı atarken 'Australia very good, Australia victory,' diye onları övecek şekilde bağırıyordum. Arkadaşlarımla beraber askerlere kaşkol, eldiven ve çorap bile örüp dağıtırdık. Avrupa'dan gelen savaş haberleri içimi acıtır, her an gelip beni alacaklar endişesi yaşardım. Halep'te Fransızlara karşı soğukluk başladığında öz kardeşim ve beni bir seneliğine Beyrut'a yolladılar. Kardeşimden ayrı kaldığım okul zamanında yatılı bir manastırda hayatımın derslerini alıyordum. Cuvant de la Saint Famille adlı okul sadece Hıristiyanlar içindi ve kim derdi ki ben bile tüm duaları duya duya ezbere öğrenecektim? O sırada kardeşim Amerikan Koleji'nde okumaktaydı. Hafta sonu olduğunda

Beyrut'taki akrabaları ziyarete, bir gün için okuldan izin alıp gidebiliyordum. Kardeşimi sadece o gün görebiliyordum. Annem ise diğer çocuklar ile meşgul, sanki bizi kaderimize terk etmişti. Yalnızlık çektiğim gecelerde dua eder, umutla beklerdim. Savaş zamanı on yaşımdan on yedi yaşıma kadar hep yanımda birisinin olmasını ve bana sahip çıkmasını beklerken, tek başınaydım. Kuvvetli olmam gerekiyordu. Duyduğum tüm kötü haberlerin içinde iyilik arar dururdum. Yetmişti artık çünkü korkuyordum. Koruyanım, kimsecikler yoktu etrafımda. Kendi kendime yetmeliydim. Tüm bunları kimseye söyleyemez, az bile olsa beni mutlu edecek bir şey bulmaya çabalardım."

O günlerden başlamıştı yalnızlığı ve yalnızlıktan kurtulmak için kendine oyunlar yaratması. Bu konuda çok iyiydi ve kendini iyi yetiştirmişti. En acısı yalnızlığı kabullenip bir arkadaş aramamak olmalıydı.

"1947–48 yılları sırasında neredeyse tüm Yahudi evleri kapatıldı. Geride antikalar, İran halıları ile evin vekâletini dost bildiği birine veren üvey babam, ev satılınca bir daha ne parasını görmüş ne de adamdan haber almıştı. Şehirdeki tüm Yahudiler Kanada, Brezilya veya Amerika'ya gittiler."

Bahsi geçen tüm Yahudiler içinde annemin teyzeleri ve dayıları, hatta onların çocukları vardı. Benim de bilmediğim kuzenlerim, akrabalarımdı sonuçta onlar. Hiçbirinin adından, yerinden ya da yurdundan haberdar olmamam bana yapmam gerekenleri sanki yapmıyormuşum gibi hissettiriyor.

"Bizlerse annem altıncı kardeşime altı aylık hamile iken uçakla Milano'ya gittik. Albergo Rosa'da hem şehri tanımak hem de iş fırsatı bulmak için üç ay boyunca kalmıştık. Yedi kardeşten kızlar bir odada annemle, erkekler diğerinde üvey babamla kalırdı. Annem markete alışveriş için gittiğinde oteli var zannederlerdi. İtalyanlar tane ile almaya alışıkken annem Arap usulü torbası dolu dolu satın alırdı meyveyi ve sebzeyi."

Annemin bol kepçe alışveriş yapma alışkanlığı buradan geliyordu demek. Evde üç kardeş olmamıza rağmen habersiz gelen üç-beş kişi bile yemeğe kalsa hazırladıkları yeterdi. Bereket ve bolluk, gözü doyurma çok önemli konulardı onun için.

"Alışmaya başlamıştık, ama halen Beyrut'a dönme ümitlerimiz tükenmemişti. Okul zamanı gelince ve üvey babam oturma izni alınca hepimiz ellerimizde Berlitz'in İtalyanca lisan öğreten kitabı ile dördüncü lisanı öğrenip konuşmaya başlamıştık."

Daha o günlerde İtalya'nın artık onun vatanı, evinde hissedeceği yer olacağını düşünebilir miydi? Ailesinden kopup başka ülkeye gelin gideceğini söyleselerdi inanır mıydı hiç?

"İlk kaldığımız ev mobilyalı kiralık bir apartman katıydı. Kısa bir süre sonra Gallarate'den mobilya alıp Via Domenicchino'da kendi evimize geçmiştik. Hafta sonları genelde aslen Beyrutlu olan insanların gittiği bir kulübe giderdik. Annem ve üvey babam briç ya da konken oynar, biz de kızlarla sohbet edip akşam yemeğine davet edilmeyi beklerdik. Yazları ilk başlarda şehirden çıkmazdık. Halbuki Beyrut'ta Faluğa diye bir sayfiye yeri vardı ki üç ay boyunca havası çok güzel ve temiz olan bu köydeki otelde kalır yazımızı geçirirdik. Sonraları sadece yılbaşı gecesini geçirmeye gittiğimiz San Remo'ya yaz aylarını geçirmek için gidecektik."

Bu yaz tatillerini sayfiyede geçirme alışkanlığını İstanbul'da da Prinkipo diye duyduğu yerde sürdürecekti. Annem sıkılıp daralmaya başlamıştı. Geçmişini sormak, sorgulamak onu bir nebze baskı altında hissettirmek duygusu belli ki hoşuna gitmiyordu. Israr ettiğimde isteksizce devam etmişti.

"Genç kızlık dönemimde öğleden sonraları Monte Napoleone'de pahalı olmasına rağmen Saint Ambrose'da çay içmeye giderdim. Zenginlerle tanışmak ve birlikte vakit geçirmek hoşuma giderdi. İlkbahar olduğunda sabahtan Lago de Como'ya gider, öğlen yemeğini Villa D'Este'de yer, sonra da arkadaşlarla dönerdik. Akşamları ise genelde düğünlere Principe di Savoia Oteli'ne giderdim. Hep çok güzel uzun gece elbiseleri giyerdim çünkü ailem bir an önce evlenmemi istiyordu."

Hayatı boyunca lüks oteller onun bir parçası oldu. Yemekler, davetler, sergiler ve balolar için otellere gitmek ona ayrı bir mutluluk verirdi. Mekânın büyüklüğü ve dekoru onu kim bilir nerelere götürüp geri getirirdi?

"Çok güzeldim ve birçok taliplerim olurdu ama ben hep önemli birisi ile paralı birisiyle beraber olmak istedim. Koca adayında ara-

dığım en önemli özellik buydu. Paranın çok şeyi, hatta her şeyi satın alabileceğini düşünürdüm. Annem bile, zengin biriyle evlen, hem kendini hem bizleri kurtarırsın, demişti. Babamdan kalan paraları son kuruşuna kadar tüketmiş olan üvey babamdan bana hakkım olan mirastan bir şey kalmayacağını anlar gibiydim. O günlerde taliplerimden bir tanesi meşhur bir konttu. Bana sepetler dolusu çiçekler yollardı; içinde hediye olarak mücevher bulurdum."

Acaba yolladıkları çiçekler gelişigüzel seçilmiş çiçeklerden miydi? Yoksa sorup soruşturup annemin hangi çiçekleri sevdiğini bulup mu yollamışlardı? Adam hakiki bir konttu, yoksa asil görüntüsünden dolayı konta benzetiliyor değildi. Evlenmemiş olduğuna yanar gibi içini bir kez daha çekmişti. Yine de meraktan, cevabını bilmeme rağmen "Neden o kontla evlenmedin?" diye sormuştum.

"İki kez erkek kardeşim eşliğinde buluşmaya gittiğimde yaşlı bulduğumdan Yahudi olmasına rağmen evlenmeyi istememiştim. Annemin ısrarı ile ağlayarak tüm hediyelerini geri yollamıştım," demişti. "Peki, zengin ve genç birini mi bulmayı umuyordun? Ne bekliyordun ki?" dediğimde duymazlığa gelerek,

"Yine lüks bir yılbaşı balosu davetinde 'Bienfaisance' (yardım amaçlı davet) için kolumda çiçeklerle süslü bir sepet içinde piyango biletleri satarken tanımadığım yaşlı bir erkek sahneye çıkmış ve mikrofonda sattığım biletlerin tümünü benim vereceğim bir öpücük karşılığı satın alacağını söylemişti," diyerek devam etmişti anlatmaya. "Peki, utanmadın mı? İçinden inşallah aradığım erkek bu olsun gibi bir soru geçiyor muydu? Neler hissediyordun o anda anne?" diye sorduğumda yaptığından gurur duyarcasına,

"Alkışlarla çınlayan salonda annemin onayı ile sahneye kızararak çıkmış ve beni yanağımdan öpmesine izin vermiştim. Sonradan benimle evlenmek isteyecek olan bu adama da yüz vermemiştim. Yıllar yılı hiç kimseyi beğenmedim, beni beğenenleri de reddettim," demişti. Sonra yüzü üzüntüyle gerilerek,

"Sonunda reddettiklerimin ahı tuttu herhalde, babanızla evlendim," diyerek konuşmasına son vermişti. Neler düşünüyordu acaba? Pişmanlık mı duyuyordu, yoksa başka birisiyle evlenseydi daha iyi, daha farklı bir hayatının olacağını mı düşünüyordu hiç bileme-

dim. Onu düşünceleri ile baş başa bırakmayı tercih etmiştim. Koluna girip odasına kadar götürmüş, öğleden sonraları alışık olduğu yirmi dakikalık uykusuna yatmak üzere bırakıp çıkmıştım.

Bir kez olsun resmini bile görmediği babasının mezarını arkasında bırakıp Beyrut'u terk ettiğinde bir daha ölünceye kadar geri dönmeyeceğini, hatta dönmek istemeyeceğini düşünebilir miydi? İnsan ister istemez merak ediyor. Hakikaten yaşamamız gerekenleri mi yaşıyoruz, yoksa kendi hayatımız hakkında karar ve yön verme gibi bir seçeneğimiz var mı?

Birden kendime geldim ve gözlerim masanın etrafında oturan insanlara takıldı. Saçma sapan düşünmeye başladım yine. Aslında annemin bize aşıladığı en önemli huylarından biri ne zaman kötü hissedersek hemen aklımıza güzel bir şey getirmeye gayret etmekti. Denemesi bile başarmak gibi bir adımdı onun için. Ufak bir gayret ile kötüyü iyiye, acıyı tatlıya çevirebilmenin yollarını öğretti durdu çocukluğum boyunca. Öğrenmiştim öğrenmesine de keşke öğrenmez olsaydım bu rüya âlemini.

Masanın etrafında çoğu arkadaşlardan oluşan bir kalabalık vardı. Kimseyle göz göze gelmemeye çalışırken aniden karşımda duran Güler'le bakışlarımız karşılaştı. Keyfim yoktu, zaten bana kalsa suratına bakıp adını Gülmez koyardım. Birden üzüntümü dağıtmak için aptalca şeyler düşünmeye başladım. Güler'e taktım kafamı, ne zor olmalıydı onun için bu ismi taşımak. Kendisine konulan isimle tam anlamıyla zıt bir yüz ifadesine sahip Güler'e katlanabilecek gibi hissetmiyordum. Her zaman böyle asık suratlı, böyle çirkin miydi bu kadın, diye düşündüm bir an. Ama birden onu hep sarhoşken gördüğümü hatırladım. Meğer Güler de üç dubleliklerdenmiş, ondan sonra güzel ve cazibeli görünebiliyormuş diye geçirdim içimden. Aklımda olsun belki bir defter tutabilir, her kadının yanına kaç içkiden sonra güzel göründüğünü not edebilirim. Öylesine oturmuş, suratında ekşi bir ifade ile sözde benim acımı paylaşıyor, bana destek oluyordu. Annemden öğrendiğim gibi benim gerçekten gülen suratları görmeye ihtiyacım var şu anda. Komik, esprili insanlarla beraber olmak istiyorum, asık suratlılarla değil.

Güler'in karşısında Davit'i görmek beni rahatsız etti. Ona bakar bakmaz ilk aklıma gelen, babasının ben küçükken evimize geldiğinde beni kolumdan yakalayıp hayalarımı başparmağı ile işaretparmağı arasına alıp sıkmasıydı. Her seferinde o kadar kıpırdanmama ve karşı koymama rağmen bazen birini, bazen de her ikisini birden yakalamayı becerirdi. O surat ifademden veya benim bağırmamdan ne zevk alırdı bilemiyorum ama yine de bunu ısrarla her seferinde yapardı. "Ibn-il haram, ibn-il haram," diye de ardımdan bağırır, annem ve babam gülümserdi. Hoş bir şey söylüyor diye düşündüysem de, bunun haramın oğlu demek olduğunu sonradan öğrenecektim. Komik olan neydi acaba? O kadar zaman geçmesine rağmen içime dert olmuş; adam rahmetli oldu ama ben hâlâ intikamımı nasıl alırım, diye düşünüyorum. Torunlarına mı uygulasam acaba bana yaptığı işkencelerin aynısını? Rahatlatır mı beni emin değilim. Dünün sümüklü Davit'inin hâlâ burnu akıyor ve eski alışkanlığından vazgeçmemiş olmalı ki avcunun içi ile geri itiyor. "Mendil kullansana sümüklü," diyorum ama içimden tabii, o duymuyor.

Gözlerim fıldır fıldır etrafı tararken herkesi tepeden tırnağa süzüyordum. Birden kötü bir koku geldi burnuma. Kim yapmış olabilir, diye düşünürken etrafıma bakınıyordum. Köpek olmalıydı, evet kesinlikle köpekti ama aniden hatırladım ki annemin köpeği yoktu. Evde hayvan bulundurmamız yasaktı. Hayvana bağlanıp öldüğünde üzüntü yaşamamıza dayanamayacağını söylerdi. Kokudan anlaşılan, kendini bilmez biri gaz kaçırmıştı. İnsaf, yani böyle bir ortamda da yapılır mıydı? Hangi hayvan, diye düşünürken salonda hayatımın her döneminden izler taşıyan insanlara baktım tek tek. Hepsi son vazifelerini yapmak üzere etrafımda duruyorlardı. Gönüllü ya da zoraki buradaydılar işte. İkinci gece gelip gelmediklerinde belli olacaktı duygularındaki samimiyet. Âdetlere göre bazı insanlarda bir sefer ziyaret yeterli, bazılarında ise tek sayılı günlerde gitmek alışkanlığı var. Annemin bize öğrettiği gibi bir, üç, beş veya tüm yedi gece gitmek gibi. İki gece gidersen bir sefer daha gitmen gerekir; aynı şekilde dört sefer gidersen yine bir sefer daha gitmen gerekir diye öğretmişti. Bütün bu insanlara bak-

tıkça çocukluğum, okul hayatım, gençliğim, askerliğim, yurtdışındaki yaşantım, kısaca tüm geçmişim gözlerimin önüne geldi. Rahatsızlıkla kıpırdandım. Yaşanmış çok şey olduğunu hatırlayınca büyüdüğümü, hatta yaşlanmaya başladığımı hissediyorum. Kim bilir, belki ölümün daha gerçek olduğunu, daha yakın olduğunu gördüğümden dolayıdır. Çocukluk arkadaşlarım olarak kalanlar, çocukluğumdan gelen ve halen görüştüğüm arkadaşlar ve bir de yetişkinlik arkadaşlarım, hepsi bir aradaydılar. Her birine kendimi ayrı ayrı birçok yüzle tanıtmışım. Şimdi ise önlerinde çırılçıplak duruyormuşum gibi hissediyorum. Sahtelikten arınmış, yeni doğmuş saf bir bebek gibi acımı önlerinde yaşıyorum. Arkadaşlarımdan bazıları ile henüz sonuçlanmamış hesaplaşmalarım var. Belki bundan onların haberi bile yok. Bazılarını görene kadar farkına varamasam da özlemişim. Eski Metin şimdiki Vitali, Leon, Davit, Ezra ve Alican ya da bizim deyişimizle Alican patlıcan gibi. Onları böyle görmek kendimi iyi hissetmeme neden oluyor. Bazılarını ise keşke hiç görmeseydim diyorum. Hayat ve zaman onlara pek insaflı davranmamış. Yaşlanmışlar, biraz boyları kısalmış sanki, kilo da almışlar, saçları seyrekleşmiş ve bütün o kırışıkların yanında gözlerdeki ışığın parıltısı da gitmiş gibiydi.

Masanın etrafındaki konuşmaları duymazlığa geliyordum. Her zaman olduğu gibi masanın bir tarafında erkekler diğer tarafında kadınlar oturuyordu. Niso ve Yeşim birbirlerine atıp tutuyorlardı. Nereden baksan on beş senedir evliydiler ama onları bildim bileli birbirlerini insanların içinde küçük düşürmeye bayılırlardı. "Zannedersin ki bütün kadınlar peşinde. Kırkından sonra azdı bu herif," diye söylenen Yeşim'e Niso hemen cevabı yapıştırıverdi: "Bekâr olacaktım da görecektin o zaman. Ben sana saygımdan bir haltlar yemiyorum kızım. Yoksa görürdün." Niso yine atmaya başlamıştı anlaşılan. Onu on dört yaşında mastürbasyona başladığı zamandan beri tanırdım. Lakabı Playboy'du ama çapkın olduğundan değil. Babasının çekmecesinden gizlice aldığı ve sürekli banyoya kapanıp baktığı derginin adından geliyordu. Allah bilir evlenene kadar karısı dışında kimse ile beraber olmadı ama bu gece onunla uğraşacak takatim yok. Onun yerinde olsam şansımı yarın akşam da zorlamam.

Hemen onun yanında Pigme Alper oturuyor, büyümüş de adam olmuş gibi evlilik hakkında konuşuyordu. Her dinden bir evlilik yapan Alper adeta konu hakkında uzmandı. Daha otuz sene evvel kız kardeşim ve benimle beraber isim-şehir oynuyordu. Hatırlıyorum da K harfi ile bir hayvan bulma sırası ona geldiğinde, "Kesi," demişti. Biz de aynı anda, "Kedi demek istiyorsun değil mi?" demiştik. Israrla, "Hayır kesi, kesi," diyordu. Sonunda geç de olsa ç ve ş harflerini söyleyemediğini anlamıştık. Dili dönmediğinden meğer keçi demeye çalışıyormuş. Keşke kediyi akıl etseydi. Rica minnet sesini tekrar duymak için bir kez "güneş" demesini istemiş, sonradan "kaş", "çiçek" aklımıza içinde ç veya ş harfi olan hangi kelime gelirse söyletmiştik. O çabaladıkça biz, gülmekten nefessiz kalmıştık. Son olarak "şşşttttt" desene diye rica ettiğimizde dilinin ağzının içinde aldığı şekilden mi, yoksa çıkarttığı sesten mi hatırlamıyorum ama neredeyse bayılıyordum. Bizim kesi oturmuş konuşmalarının anlaşılmamasına aldırmadan evlilik üzerine ahkâm kesiyor. Kararlıyım ama, hiçbiri ile uğraşmayacağım bu akşam. Kalkıp tuvalete gitmem lazım, bir türlü konuşmaları bölüp kalkamıyorum, çünkü dinliyor gözüküyorum. Masadan çok sık kalkmama rağmen her seferinde tuvaleti dolu buldum. Acaba bu kadar süredir hep aynı kişi mi var içeride, diye düşünmeden edemedim. Aynı kişi ise ne yapıyor olabilirdi? Düşündüğümü yapıyor olamazdı elbet. Taziye ziyaretinde ne kadar sıkışırsan sıkış bağırsakları boşaltmak için tuvaletin işgal edilmemesi gerektiğini düşünürdüm. Ya bu kadar yemeyeceksin ya da tutmayı bileceksin.

Kötü huylarımın olduğunu biliyorum. Bunlardan biri de insanların zayıf yönlerini gözler önüne sererek herkesin içinde onlarla alay etmek. Hiçbir zaman olumlu yönlerimi ortaya çıkarıp dikkat çekmeyi denemedim. Neden böyle davrandığımın sebebini bilemedim bir süre. Sonra kendimi sorguladıkça hatırlamaya başladım. Ben küçükken kısa boylu, şişman, hantal ve kızıl saçlıydım. Tam bir domuz gibi, belki de bir domuzcuk. Evet, kendimi ben bile aynen öyle görüyordum, onlar nasıl görmesin? Şişmanlıktan bacak aralarım günaşırı yara olur, pantolonlar yırtıldığından sık sık yenisi alınırdı. Bir gün beni kızdırmalarının hemen akabinde kendi

kendime, "Bir daha kimse benimle alay etmeyecek," deyip zırhlarımı kuşanmıştım. Bu kararı aldıktan sonra iyi niyetli olsalar da olmasalar da etrafımdaki insanlara saldırmaya başlamıştım. Onların bir şey yapmasına gerek yoktu. Ben zaten arayıp buluyordum zayıf yönlerini ve bu iş o kadar da kolay oluyordu ki. Fazla canayakın biri olmadığım ilk bakışta hemen belli olurdu. Asıl amacım ben nasıl kuvvetli olmayı kendi kendime öğrettiysem, aynısını etrafımdakilere de öğretmekti. Bunu başka şekillerde göstermenin yolu mutlaka vardı ama ben bilmiyordum. Olduklarından farklı davranmalarını engellemek, hayata hazır olmalarını sağlamaktı amacım, ama olmadı. Nedense hep yanlış anlaşıldım. Adım kötüye ve alaycıya çıktı. Ne yalan söyleyeyim alay edilen olmaktansa, alay eden olmak daha iyiydi.

Dengesizin teki olmakla beraber oldukça düzenli biriyim. Çoğu zaman dengesizlik konusunda düzenliyim. Aşırıya kaçtığımda bunun farkında olamıyorum. Sonradan bana söylediklerinde içimden hak veriyorum insanlara ama bunu yüzlerine söyleyip kabul etmiyorum. Damgalanmak ve tutarsızlığımı onlardan duymak istemiyorum. Adım böyle çıkarsa onu temizlemenin yıllar süreceğinin farkındayım. Kir değil ki yıkansın. Aslında bakıyorum da etrafımdaki herkes dengesiz ve tutarsız. Ben sadece onlara uyum sağlamaya çalışan biriyim. Doğrusunu isterseniz ben ben olmasaydım ve bana benim nasıl biri olduğumu sorsalardı, çok iyi ve canayakın biri derdim. Yazık ki beni bana kendimden başka soran kimse yok.

Misafirler yavaş yavaş gitmeye başlamışlardı. Geriye sadece yakın aile üyeleri kalmıştık. Gümüş tepsinin içinde duran metal kavanozlarda yanan üç mumun sönmesini bekliyorduk. Sanki mumlar annemin karanlıkta yol alan ruhunun önünü aydınlatacak. Geride bıraktığı her yakını için bir mum yakılmıştı. Halbuki annem evinde mum yakılmasını oldum olası hiç sevmezdi. Mumlar ona romantik bir şeyi değil de ölüleri çağrıştırırdı. Bu gece her zaman kapalı tuttuğunu bildiğim salon perdeleri de sonuna kadar açılmıştı. Uzun zamandır salon pencerelerinden ışığın içeri girdiğini görmemiştim. Ne gün ışığının ne de yalnız şehir lambalarının cılız aydınlığının içeri süzülmesine izin vermezdi annem.

Bugün 14 Şubat. Saat gecenin on buçuğu. İstanbul geceye hazırlanıyor. Dünyanın birçok yerinde Sevgililer Günü kutlanıyor, tıpkı bizim de çocukluğumuzdan beri kutladığımız gibi. Harçlığımın hepsini harcayıp aldığım hediyeleri, yıllar yılı yolladığım o çok sevdiği orkide dalının üzerine "Bil bakalım kimden?" diye yazdığım kartları artık ona yollayamayacaktım. Kimden geldiğini belli etmemeye çalışsam da benden geldiğini hep bilirdi. Kartı açar açmaz beni arar ve teşekkür ederdi. Hatta seneler geçtikçe bu sürprizleri, hediyeleri bekler bile olmuştu. Sevgililer Günü benim için de önemliydi. Sanki senenin diğer günleri sevilmek bir kenara, bu özel günde hatırlanıp bir kartın bile yollanması daha önemli gibi gelirdi bana. Alışkanlıktan olsa gerek, sonraları Sevgililer Günü değil de Sevdiklerimi Hatırlama Günü olarak hediyeler yollamaya başlamıştım. Kız kardeşim de bunlardan biriydi. Ona yıllar yılı gönderdiklerim hep sadece ikimizin anlayabileceği özel hediyelerdi. Çoğunu hâlâ sakladığını bilirim. Bir seferinde herhangi bir kartın bana gelmemesi riskini göze almak yerine kendi kendime içinde "Guess who?" bil bakalım kimden yazılı bir not ile kart yollamıştım. Zarfı gördüğümde ilk başta gerçekten heyecanlanmıştım. Bu heyecanım kendi el yazımı tanıyana kadar sürdü. Kime ne ispat etmeye çalışıyordum hatırlamıyorum? Artık şimdi kime yollayacaktım alıştığım ve alıştırdığım o kartları? Gömülecek başka gün kalmadı mı be anne? Maalesef bundan sonra her sene Sevgililer Günü geldiğinde annemi gömdüğüm toprağı ve hüznü hatırlayacağım.

Sabahleyin havrada elime uzattıkları bir kâğıtta gömüldüğü günün Yahudi takvimine göre 6 Adar gününe denk geldiği yazılıydı. Yani ilk senesinden sonra mevlit günü hep bu tarihte olacaktı ve belki bir daha 14 Şubat'a denk gelmeyecekti. Ama nedense sanki ben hep annemin Sevgililer Günü'nde gömüldüğünü hatırlayacağım. Saçma sapan işte, düşündüm de 1 Nisan'da ölseydi farklı mı hissedecektim? Seneler geçtikçe yapılan şakalara gülerek daha mı az üzülecektim, bilemiyorum ki. Mantıklı bir şekilde düşünecek halim yok. Kafam karmakarışık.

Halam elimi sıkı sıkı tutarak, "Üzülme oğlum, üzülme roh-ıl hale," dedi. Ben eskiden beri halamın ruhuydum. Aslında o benden çok üzülüyordu. Babamın kardeşlerinden bir tek o hayatta kalmıştı. Sıranın yakında ona geleceğinin farkındaydı ve bunu hem bana hem de kendisine belli etmemeye çalışıyordu. Zavallı halam en az benim kadar üzgün duruyordu. Halbuki annemle pek de anlaştığı söylenemezdi. Annemin babamın kardeşleri ile ilişkisi en az seviyede idi. Mecbur kalmadıkça görüşmez, ancak düğün ve cenazelerde bir araya gelirdik. Yıllar yılı onları evinde ağırlayan annem mutlaka bir hareketlerine küsmüş ve onları defterinden silmişti. Hatırlıyorum da, Fifoş Halam en sevdiğim halamdı. Ona Fransızca aynı anlama gelen Tant Fifoş dediğim gibi Arapça hala demek olan "Amme" lafını da kullanırdım. Eninde sonunda Fifoş'tu benim için. Uzun yıllar hem Pesah hem de Roş Aşana bayramlarını onun evinde kutladık. Pesah, Hamursuz Bayramı olarak bilinen önemli bir haftaydı. Bayram öncesi tüm ev, özellikle mutfak elden geçirilir, araç gereçler raflara kaldırılıp sadece Pesah'ta kullanılmak üzere alınmış olan tabak çanak tencere tavalar ortaya çıkardı. Bu arada büyük bir temizlik de aradan çıkardı. Amaç evi ekmek kırıntısından arındırmaktı. Bu bayramın da kendine özel bazı kuralları vardı. Halamın evinde kutladığımız zamanlar, bitmek bilmeyen uzun bir duası olurdu ilk gece. Değişik şarkılar çocuklara öğretilir, masa başında hep beraber söylenirdi. Hamursuz ekmeğin sarılı olduğu paket evin bir yerine saklanır ve bulmaya çalışan avcı çocuklardan bulana mükâfat verilirdi. Bayram gecesi büyük bir gümüş tepsi içinde her birinin anlamı olan sembolik yemekler bulunurdu. Esir Yahudilerin Mısır'dan çıkarken çektikleri acıyı hatırlamak için masada marul olurdu. Sözde marulu ısırıp da acısının tadını alınca onların çektiği acıyı hatırlayacaktık. Küçük bir fincan içinde duran tuzlu su, ağlayan kölelerin gözyaşını temsil ederdi. Annemin Pesah'ta yaptığı, Beyrut'ta öğrendiği "Mınfarrake" adlı salatanın tadı ise bir başka olurdu. Taze sarmısak, nane ve kereviz yaprakları önce doğranmış kuru soğanla karıştırılıp, kıyma ve yumurtayla çırpıldıktan sonra baklayla birlikte sunulunca yemenin tadına doyum olmazdı. Sabahları ise içinde çukurlar olan tavada

hamursuz unu yumurta ile karıştırıp kızarttıktan sonra şerbete batırılıp yenilen "Bumelos" olmazsa olmazlardandı. "Kueysat" adlı yemeği yapmak için kıymayı havanda iyice döverek işe başlanırdı. Sonra top haline gelinceye kadar yoğrulup ortasına haşlanmış yumurta konurdu. Dikkatlice salça sosu ile piştikten sonra ince dilimler halinde kesilirdi. Bazen de içine şamfıstık ve bademler yerleştirilerek yapılırdı. Kueysat'ın Arapça kelime anlamı tadı güzel demekti.

Yemek konusunda annemin kötü bir huyu vardı. Herhangi bir arkadaş veya akrabanın evinde yediğim bir yemeğin çok güzel veya lezzetli olduğunu her söylediğimde başım belaya girerdi. O bahsi geçen yemeği bıkana kadar pişirir, ayarını, karışımını, sunumunu değiştirip beğendirmeye uğraşırdı. Bu iş ta ki senin yaptığın daha güzel diyene ve onu inandırana kadar sürerdi. Pesah tatlılarından "Haroset" bunun en güzel örneğidir. Tant Fifoş'un yaptığı hep ağız tadıma daha uygun olduğundan, bayram gecesi annem onun yolladığı tatlıyı bazen saklar, bazen de göndermedi derdi. Ben halamı arayıp sorduğumda gerçek ortaya çıkardı. Ceviz ve hurma püresinin tarçınla karıştırılması ile yapılan, reçel niyetine yenilen bir tatlıydı Haroset.

Tam olarak emin olmasam da coz-hale, yani halamın kocası ölünce, halam siyahlar giyerek yaklaşık bir sene matemini tutmuştu. O zamandan sonra bir daha halamın evinde bayramlarda bir araya gelmemiştik. Annem ise babamın ölümünde mecburi olan yedi günlük siyah giyme âdetine uymuş, sekizinci gün normale dönüp makyaja bile başlamıştı. İtalya'da yaşamış olmasına rağmen, filmlerde görmeye alışkın olduğum yaşlı dullar veya Sicilyalı mamalar gibi siyahları giymedi. Vazifesini yapmıştı ve kimin ne dediği umrunda değildi. Babamın cenazesinden sonra gelişen olaylardan dolayı ona çok kızgındı. Zaten annem akrabalardan ziyade, tanıdık ve arkadaşlarıyla beraber olmayı severdi. Onlar daha az yargılayan insanlardı ama yine de sık sık değişirlerdi. Yakın arkadaşlık kurmak konusunda katı fikirleri vardı. Bir tane bile çok samimi arkadaşım diyebileceği insan hiç olmadı yanında. Özel hayatına girmelerinden, soru sorup onu rahatsız etmelerinden korkar-

dı. Tek istediği devamlı mutlu ve neşeli insanlarla birlikte vakit geçirmekti. Problemli, dertli, sıkıntılı insanlarla bir araya gelmek yerine, onların sıkıntılarının geçmesini bekler ve sonra onlarla olay hakkında hiç konuşmadan görüşürdü. Yaşlılığında bile bu hep böyle devam etti. Gençlerle beraber olup genç, zenginlerle dolaşıp zengin hissederdi. "Gençlerle beraber dolaş ki genç kalasın," derdi. Halbuki ben kendimden büyük insanlar veya yaşlılarla beraber olduğumda daha genç hissederim. Bildim bileli annem kendi yaşıtlarından çok çocuklarının arkadaşları ile bir arada olmayı sevdi. Hatta son yıllarında torunları ve onların arkadaşlarıyla sohbetler eder, onları dinlerdi. Kızardım ona ve her kızdığımda, "Ben genç ruhluyum ne yapabilirim," dediğinde, "Gençliğini yaşamamış gibisin," demek gelirdi içimden ama onu kıracak hiçbir söz söylememeye gayret ederdim. İşin aslı kıskanırdım onun hayat dolu oluşunu ve hayatını dolduruşunu, bunca yaş farkımıza rağmen. Bizler hayatı ciddiye alırken onun hep yaşadığı ânı vardı. "Fazla düşünmeyin ve ânınızı yaşayın," der, beni daha fazla kızdırmayı becerirdi. Neden herkes gibi evinde oturmuyorsun, diye sormamın sebebi başına bir şey gelirse ne olur diye endişeleniyor olmamdı aslında. Hasta olup başıma kalırsa ona bakabilir miyim, korkusundan kaynaklanıyordu işin aslı. İstediği veya layık olduğu sevgiyi, ilgiyi veya vakti verebilecek miydim, emin olamıyordum. Tek istediğim annemin tabiri ile diğer fosiller gibi evinde oturup iyi olduğunu duymak ve bir şeye ihtiyacı olmadığını bilmekti.

Pesah kutlamalarını halama gitmeyip de kendi evimizde yapmaya başladığımızda ise, bayramın ilk gecesi eğlenceli bile sayılabilecek dua ve şarkıları söylemek yerine babam sadece "Allah kabul etsin, afiyet olsun," der, bizler de yemeğe başlardık. Halbuki Pesah duasının uzunca açıklamaları olurdu eskiden. Tüm aile masa etrafında toplanıp sembolik yiyeceklerin neyi temsil ettiği açıklandıktan sonra Yahudilerin başına gelmiş tüm felaketler anılırdı. Arapça, "Hiçbir şey öğretmezsen nereden öğrenecek çocuklar?" diye feryat eden annemi takmazdı babam. Zaten masada aile dışında kimse bulunmadığından annem dışında babamı tenkit edecek kimse olmazdı. Bağırır ve dini bizlere öğretmediği için ileride

onun yüzünden olabilecekleri sıralayıp babama kızardı. Değişmeyen tek şey bayramın son gecesi yaptığımız kutlamaydı. Bahçeden kopartılan bir avuç çimeni tüm aile fertlerinin her iki omzuna çarpıtırarak "Sentek hadra sentek hadra mıtlıl ziz," diye tekerlemeyi Arapça söyleyip ilkbaharı karşılardık. Sonradan bu ot parçaları ya lambaların üzerine atılır veya kurumak üzere mezuzaların yanına konurdu. Yapılanlar tüm senenin aynı yeşil ve taze otlar gibi hayırlı ve bereketli olması içindi.

Annem İstanbul'a ilk geldiğinde babamın yaklaşık yirmi kişilik bir arkadaş grubu varmış. Kısa bir süre sonra annem onları Alla Turca bulduğuna kanaat getirdiğinde, grubu bırakmak zorunda kalmışlar. Belli bir süre sonra dört çift beraber yeni bir grup kurmuşlar; hem kart oyunları oynar hem de yemeklere çıkarlarmış. Erkeklerin hepsi aynı yaştaymış. Fakat hiçbirisinin karısı ile yaş farkı babam ile anneminki kadar değilmiş. Bir süre sonra kadınlar annem için sıkıcı ve yaşlı gelmeye başlamış. Sonunda da grupları dağılmış. Bana göre işin aslı annemin geçimsiz olmasından kaynaklanıyordu. Öyle günlük olaylardan, sıradan dertlerden bahsetmek ona hitap etmezdi. Kendi yaşındaki arkadaşları ile gündüz fikslerinde (düzenli olarak haftanın aynı gün ve saatinde bir araya gelmeye verilen ad) buluşup oyun oynamaya devam etti. Bu grupları içinde yabancılarla olan fiksleri, bir de akrabalarla olanı vardı. Alla Turca ve Alafranga diye ayrılırlardı. Bir araya gelindiğinde dörder kişilik hazırlanan masalarda platiko, rölans, konken gibi değişik iskambil kart oyunları oynanır ve haftanın haberleri havadisleri konuşulurdu. Dedikodu yapmak, piyasalardan haberdar olmak için ideal bir fırsattı. Bir grupta duyulanlar ertesi günü gidilen diğer gruba aktarılırdı. Kumar da çok küçük paralar ile oynanırdı. Annem oyunun sonlarına doğru kazansa bile ne yapar eder kaybederek kalkardı. "Böyle kazandığım üç kuruşta kimsenin gözü kalmasın," derdi. Kuruş lafı uzun yıllar evimizde kullanılmadı. Halbuki çocukluğumda "Ma andi ırş", yani Arapça cebimde kuruş kalmadı demeden para alamazdık babamdan. Fransızcası da "Piastre" olan bu kelime uzun yıllar kuruşsuz yaşadığımızda yabancı dillerdeki lügatlerde silinmeden kalmış mıydı acaba? Altı sı-

fırın atılmasıyla kuruş gündelik hayata geri döndüğüne göre *irş* ya da *piastre* kelimeleri kullanıldığında anlayan olacak mı?

Eskiden fikslere gelen herkes elinde bir kutu tatlı, genelde çikolata getirir fakat bu kutular açılmadan ertesi gün veya ertesi hafta başka bir eve aynen götürülürdü. Bir seferinde annem çikolata zannedip de açtığı kutudan aylardır saklı kalmış küflü, hatta kurtlanmış "marron déguisé" çıkınca, kutunun renk ve ambalajından kimden geldiğini hatırlamaya çalışmış ve sonunda bulup getiren kişiye kibarca söylemişti. Arkadaşının bayat kestane şekeri aldığını ve kazıklandığını düşünüp aramıştı. Aldığı pastaneye geri götürmesini söyleyecekken işin gerçeğini öğrendiğinde aynısını kendisi de yapmaya başlamış, senelerce bu alışkanlığını sürdürmüştü. Getirilen hediye sembolikti ve boş kutu bile gidip gelebilirdi çünkü aylarca açılmayan olurdu. En son açan kişi ise kimden geldiğini artık hatırlayamazdı. Kim bilir kendi kutusu geriye gelen bile olurdu belki de farkında bile olmazlardı.

Her grubu için giyim şekli, taktığı mücevherler ve tavırları farklı olurdu. Akrabalarla oynarken hep Arapça, yabancıların masasında ise Fransızca konuşurdu. Bir de Beyrut asıllı olup sonradan Türk olanlar vardı. Bilmeyen sanki İstanbul'da sözleşip buluşmuşlar ve bir kulüp kurmuşlar zannedebilirdi. Doğum yeri Beyrut olup daha sonra dünyanın değişik yerlerinde yaşayan ve Türk kocalar bulup Türkiye'ye yerleşen kadınların kulübüydü bu. Beyrutlu olmasa da Rum, Ermeni ve Süryanilerin de bu gurubun içinde yeri vardı. Onlarla beraberken en son moda elbiselerini giyer, o kokusu tükenmek bilmeyen parfümünü sıkar, süslenip püslenirdi. Modaya uymak, yenilikleri denemek hep Avrupai kavramlardı. İhtiyacı olmadığı halde her sezon yeni elbiseler almak, değişik renkleri denemek, sezona göre değişen etek boylarını ayarlamak evimde sık gördüğüm "c'est la mode", moda kavramıydı.

Fransızcanın her kelimesine, ses uyumuna bile küçüklüğümden beri hayrandım. Bu lisan hep biri kulağımı okşuyor hissini yaşatırdı bana. Kulağımın okşanması hissi bana acayip haz verir. Kavga ederken, bağırırken bile tatlı ve içten bir öpücüğü anımsatırdı. Bu kibar dil konuşulduğunda hep küçük terbiyeli bir kız çocuğunun

sesini duyar gibi olurum. Gruptaki yabancıların parfüm kokuları bile farklı olurdu, aynı çorap ya da eteklerinden gelen hışırtı sesi gibi. Sanki her biri Fransız asaletinden değişik unsurlar taşırdı. Kaliteli, mesafeli, görmüş, geçirmiş, bilmiş insanlardı. Sürekli dünyada ne olup bittiğinden haberdar, sinemaya giden, kitap okuyan bir gruptu. Lisanları öğrendikçe kelimelerin anlamları da beni şaşırtmaya devam ederdi. Yenge ve görümcenin İngilizcesi olan *sister-in-law* kabaca kanunen kız kardeş anlamına gelir. Yani kan bağının olmadığı ima edilir ve sadece evli kalındığı müddetçe, kanunlar dahilinde bir akrabalık olduğunu vurgular. Fransızca da ise her iki kişi için "belle soeur" denilirdi, yani güzel kız kardeş demek oluyor. Kayınbirader ve enişte de İngilizce sadece kanunen erkek kardeş iken Fransızcada "beau frére", yani yakışıklı kardeşti. Fransızcada tüm akrabalar ya güzel ya yakışıklıydı. Beğenmemek elde mi? Arapça konuşanların olduğu grup ise daha çok sülale veya akrabalardan oluşuyordu. Arap asıllı Yahudilerin bir kısmı Beyrutlu iken diğerleri Halep, Urfa veya Gaziantep'ten gelmeydi. Tabii herkesin kendi geldiği yer dışındaki şehirler ile ilgili önyargıları vardı. Anlatılanlara göre elli yıl önce Urfalılarla Antepliler birbirlerini sevmez, kız alıp vermezlermiş. Kimin hangi şehirde, ne şartlarda yaşadığını nedense tüm akrabalar bildiğinden olmadık şeyler anlatılmaz, boş yere hava atılmazdı. Akrabaların gruplarında fazla gösteriş yapmaya lüzum yoktu. Giyimlerine, saçlarına, makyajlarına özen göstermemeleri samimiyetten, "Nasılsa biz bizeyiz" zihniyetinden olsa gerekti. Fakat kötü gözden, nazardan çok korkarlardı. Bunların içinde dul kalanlardan bazıları hayatlarının sonuna kadar kendilerini giymeye mecbur hissettikleri siyah giysileri sanki hiç yıkamadan hep aynılarını giyiyorlarmış gibi gelirdi bana. Dul olmayanlar için ise giyinmek sadece örtünmekten öte olmayan bir kavramdı. Giysiler rengine, kumaş cinsine, modeline bakılmadan ihtiyaca göre alınırdı. Modadan ise hiç bahsedilmezdi. Nazar konusu sürekli gündemde olduğundan iyi giden bir iş, yeni alınan bir ev, çocukların okul, sağlık durumları, çıkılan seyahat veya alışverişten bahsetmek yerine genelde ufak tefek hastalıklar ya da şikâyetlerle söze başlanırdı. Annem onlara üstü başı biraz derbeder,

uyumsuz renkteki giysileriyle gider, onlar şikâyete başlamadan annem başlardı. Biri hakkında iyi bir şey duyulduğunda ve ortaya atıldığında mutlaka "Hamse" konusu gündeme gelirdi. Arapça beş rakamı olan hamse, aslında Fatima'nın eli anlamına gelmektedir. Bu el veya beş rakamını çağrıştırarak nazar ve kötü gözü uzak tutabilecekleri inancına sahiptiler. Birinin isteyerek zayıflaması veya güzelleşmesi söz konusu olduğunda hemen beş kilo verdiği söylenir, okulun açılmasına kırk beş gün kalması, iyi bir seyahatin on beş gün sürmesi gibi karşılıklı beşleşmeler de olabilirdi. Beş rakamının ima edildiğini anlayan kişi karşısındakinin kendi gözünden korktuğunu düşünüp adeta çıldırdığında konuşma şöyle de geçebiliyordu: "Ne kadar da güzel zayıflamışsın." "Evet, vallaha beş kilo verdim," sözüne kızan birisi "Aman dikkat et ben de böyle beş kiloyu vermiş sonra on beş günde geri almıştım," diyebilirdi. "Geçenlerde evinde davet vermişsin diye duydum," sözüne "Evet yirmi beş kişi vardı," cevabı gelince "Elli beş yaş günün içindi herhalde," cevabını almak şaşırtıcı olmazdı. Açıkça söylemenin ayıp olacağı durumlar da olabiliyordu. Samimi veya utanmadan söylenecek ortamlar dışında, parmaklar görünür bir şekilde açılır ve yüzün üzerine konur, karşıda duran kişinin de onu fark etmesi beklenirdi. Bu Arapların toplantı veya davetlerine giderken annemin üzerinde mutlaka mavi bir nazar taşı gözükecek şekilde bulunurdu. Yüzük, broş veya kolye, belki de hepsi birden olabilirdi.

Fiks annemde olduğunda ise masada mavi örtü veya peçeteler dururdu. Onlar olmazsa mavi mumları ortaya çıkarırdı. İlla da maviler görülmeliydi. Bu renk annemin koruyucusuydu sanki. Grubundakilerin de ondan farkı yoktu. Herkes mavilere bürünmüş bir şekilde, neden giydikleri belli, birbirlerinin gözünden korkarak senelerce bir araya gelip durdular.

Bazen de bu "hamseler" yetmeyince bardak, tabak, çanak gibi cam eşyaların kırılmasının da nazara karşı iyi geleceği inancı vardı. Annem kendiliğinden, kaza sonucu bir şey kırıldığında mutlaka sevinir ve "Nazardandır, iyiye alamet," der, hiç sinirlenmezdi. Evdeki yardımcı kızlar kırınca ise tavrı başka olurdu tabii. Bazen kem gözü kendi hissettiğinde gider, mutfak evyesinin içinde küçük bir

çay bardağını duyulacak şekilde kırardı. Emin olmak için de mahsustan elini bez ile sarıp geri döndüğü ve kötü gözün sahibine bardağın kırıldığını söylediği de olmuştur. Aklı sıra kırılma sesi duyulmamış bile olsa söylendiği için kem gözü kaçıracaktı. Kırılan şeyler iki tane olduğunda ise arkasının geleceğinden korkar, birimiz bacak, kol veya kalça kırmasın diye hemen üçüncüsünü kırarak kendince önlem almayı severdi. En kolay yol ise kibrit çöpü veya kürdan kırmaktı. Siyah kedinin ya da merdiven altından geçmenin uğursuzluğuna ise hiç inanmazdı. Hele on üç rakamı kesinlikle uğurluydu çünkü ağabeyim ayın on üçünde doğmuştu.

Arkadaşlar arasında Arap asıllı olanların hepsi neredeyse aynı şehirlerden geldiğinden birbirimizi tanır ve akraba zannederdik. Birçoğu zaten aralarında evlenmişlerdi. İki erkek kardeşin iki kız kardeşle evlenmesi doğaldı. Bu akrabalık ya aynı şehirden geldiğimizden ya da konuştuğumuz Arapçadan dolayı olurdu. Araştırıp incelediğimizde zorlanarak da olsa aile ağacını kurcalayıp gerçeği bulmuştuk. Annelerimizin aynı gün evlerde bir araya gelip kart oynamalarından öte bir akrabalıklarının olmadığını öğrenince, şaşırmış hatta gülmüştük. Ama akraba yakınlığında da görüşmeye devam ederdik.

Akraba olmayan ve Fransızca konuşanlar grubu nazara inanmaz veya mavi taş onlara işlemezdi. Çünkü ne zaman eve gelseler, mavi renkli tüm eşyalar çekmecede dinlenmekte olurdu. Çiçekli süslü örtüler, peçeteler, döşemeler ortaya çıkardı. Bu gruba özel koku bile vardı. Kullandıkları Fransız parfümündendi belki de. Fransız değil de evde kendileri imal ediyor olsalar bile farkı o yaşta zaten anlamazdım. Geldiklerinde evin içinde inanılmaz hoş çiçek kokusunu andıran o parfüm, sigara kokusu ile bütünleşirdi. Sanki hepsi benim okuldan dönüşümü bekler, kapıyı çalmadan hemen önce sürerlerdi. Teker teker beni öptüklerinde o kokuyu içime çeker, kafamın bir yerinde tutmaya çalışırdım. Eminim tuvalete her girişlerinden sonra parfümlerini tazeliyorlardı. O koku, gece boyunca eve sinerdi. Bu fiksteki tüm Yahudi, Rum ve Ermeniler nedense sadece Fransızca konuşurlardı. İstanbul'daki Arap Yahudilerinin çoğu konuşurken "r" harfini "ğ" gibi telaffuz eder,

konuştukları Türkçeyi anlamayan biri Fransızca konuşuyorlar zannedebilirdi. Hakiki Arapların aksine "p" harfini "b" diye seslendirmezlerdi.

Annem gösterişliydi ve gösteriş severdi ama sahtelik tamamen ona aykırıydı. "Olduğun gibi görün," derdi. "Başka türlü olursan sadece tırnak üzerine sürülmüş oje gibi olursun. Tırnak hep aynı yerde kalır ve istesen bile değiştiremezsin," diye savunurdu. "Ojeyi sildiğin zaman altındaki tırnak hep orada olacak. Aslını, geçmişini inkâr etme, örtmeye de hiç çalışma. Unutma ki, La plus belle femme du monde ne peut donner que ce qu'elle a." Ona sorsan dünyanın en güzel kadını bile elinde olandan fazlasını veremezdi. Bunun yanında yılbaşı ağacına benzettiği insanlar da vardı. Süslü püslü giyimleri ve konuşmaları ile ilk görüşte etkileyici olan insanlardı bunlar. "Yılbaşı süslerini çıkarttıklarında geriye ne kalıyor ona bak," derdi. "Sadece ağaç kalıyorsa pek makbul değil," diyerek sürdürürdü konuşmasını. Hayatımızı bu ağaçların süslerini ayıklamakla geçirdik.

Bir Alla Turca kadını uğraşıp alafranga yapabilirsin. Kılık kıyafetini değiştirir, biraz lisan öğretir, belki oturup kalkmasını değiştirebilirsin ama illa bir uyumsuzluk, bir oturmamışlık kalır o kişinin üzerinde. Halbuki Alafranga bir kadını istesen bile Alla Turca yapamazsın. O tavır, o başkaldırı ile çırılçıplak soyup yüzlerce insanı yan yana dizsen bile hemen fark edilir. Soyunacak yüzlerce Alla Turca insanı bulmak zor ama bulsan bile duruşlarıyla mutlaka kendilerini belli edeceklerdir. Yıllar boyu babaannem ile aynı evde yaşarken, aile kuralları ve âdetler öğretilirken, annemin yaptığı şeyler, düşündüğü konuların hepsi sorgulanıp elden geçirilmişti. Bazı şeylerden haberdar olmamalarını eski kafalılıklarına ve bilmemelerine bağlardı. Nasıl olsa günü gelince öğrenirler, diye aldırış etmezdi onlara. Annemin duruşu da, endamı da, düşünceleri de farklıydı. Tüm denemelere rağmen değiştirilemedi. O hep Avrupalı oldu ve öyle kaldı. Kimse de onu Alla Turca yapmaya bir daha uğraşmadı.

Farkında olmadan sadece bir konu hakkında Alla Turca olmuştu. O da yaşı sorulduğunda verdiği cevaptan kaynaklanıyordu. Av-

rupa ve Amerika'da basit bir şekilde sorulan "Kaç yaşınızdasınız?" sorusuna genelde tam bir cevap alınsa da, Türkiye'de bu soruya "Kaç gösteriyorum?" şeklinde cevap verildiğinden annem de sık sık bu şekilde davranırdı. Zaten yaşını kestirmenin yolu yoktu. "Bu yaştan sonra sadece présentable olmak bile yeter," derdi. Tam anlamı, sunulabilir olmaktı. Kime neyi sunacaktı bilemedim, öğrenmek istemedim. "Bu yaşta böyle olmak bana Allahtan bir hediye," deyip "grace a Dieu," dediğini hatırlarım. Allah'ına teşekkür ederdi. Fakat bizlerin de çocukluğumuzda yaşımız sorulduğunda olduğumuzdan daha büyük söylediğimizi, gençliğin umursamaz yıllarında ise dürüstçe doğruyu, ancak otuzlu yaşlara vardıktan sonra her sene biraz daha artan farkla eksik söylemeye başlayacağımızı görecektim.

Farklılıklar yaş konusu ile sınırlı değildi. Diğer konulardaki ayrılıklar İstanbul'da yaşayan Arap ve İspanyol Yahudileri arasında görülürdü. Bizler evimizde ikinci dil olarak Arapçayı kullanırken onlar Ladino dilinde konuşurlardı. Her iki tarafta da din icabı bonfile yasakken bizler biftek yerdik, onlar "kostiyas" denilen biraz esnek sanki sakız gibi, oldukça da ucuz bir et yerlerdi. Bir seferinde tam çiğnemeden yutmaya kalktığımda yarısı boğazımda yarısı ağzımda kalmıştı. Az kalsın boğuluyordum. Gatosalam dedikleri mozaik pastayı ise evimizde hiç yemezdik. "Gateau" okunuşu ile gato, Fransızca pasta demek olurken, salamlı tatlı lafı kulağımıza yenecek kadar cazip gelmediğindendir. Aynı şekilde lakerda denilen çiğ balığı soframızda hiç görmemişizdir. Biz Araplar kırmızı şarabı tıpasını çıkarttıktan sonra havalanması için bekletirken, onlar bardaklara servis yaptıktan sonra tıpayı yerine koyarlardı, sanki açıkken şarap uçup gidecekti. Bizde kolonya niyetine gülsuyu ikram edilirken, onlarda limon kolonyası sunulurdu. Arapların tercihi mercimek köftesi iken İspanyollar pırasa köftesi yerlerdi. Annemin deyimiyle onlar zeytinyağını ikinci kez kullanmak üzere plastik şişelere doldururken, biz bir sefer kullanırdık. Hamursuz bayramı Pesah'ta kabaran mayalı yemekler yenmese de Araplar pilav yer, İspanyollar ise yemezdi. Yediğimizi gördüklerinde ise, bize şaşkınlıktan afallamış, abartılı bir yüz ifadesi ile baktıkları bile olurdu. Bazı konularda bizden daha ile-

ri olduklarına da denk gelmişimdir. Mesela kız kardeşimin arkadaşı Beki bir sabah annemin meşhur vişne reçelini yapmak üzere vişneleri ayıkladığını gördüğünde "Siz vişneleri elle mi ayıklıyorsunuz?" sorusuna annem çabucak, "Evet, siz ayakla mı ayıklarsınız?" dediğinde kızcağız kıpkırmızı olmuş ve utana sıkıla evlerinde bu işi bir makine ile yaptıklarını söylemişti. Bizler espriye gülerken zavallı Beki elindeki nimetin farkında mıydı, emin değilim. Çoğu zaman aynı mahallelerde oturmamıza rağmen alışkanlıklarımız farklıydı. Her birimiz kendi âdetlerimize sahip çıkıp diğerine öğretmeye çalışırdık ama bir türlü beceremezdik. Tabii tüm bu âdetler bizim tanıdıklarımız ile sınırlıydı.

İki tarafın da ortak yanı, neler olup bittiğinden haberdar olmalarıydı. Çevremiz geniş olmasına rağmen, hep başkalarının ne yapıp ettiğini merak ederlerdi. Duyulanlar haftalık oyunlarda masalara dökülürdü. Kim hangi işte ne kazanmış, nerede ne harcamış, kim kimi boynuzlamış gibi konular sıkça konuşulurdu. Annem boynuzlanan adamları gösterdiğinde "cornuto" derdi. İtalyanca boynuzu yemiş anlamına gelir. Milano'da teyzelerim ile konuşurlarken elleriyle de başparmak, işaretparmağı ve küçükparmak havada diğer ikisi avcun içinde olacak şekilde boynuz işareti yaparlardı. Zaten her zaman İtalya'da cornuto olan birine rastlamak mümkündü. Orada yaşayanlar bile İstanbul'da neler olup bitiyor öğrenmek ister, dünyanın her tarafına dağılmış tanıdık ve akrabalardan haber toplarlardı. Kim bilir ne içindi? Annem de Milano'da geride bıraktığı eski flörtleri, hayranları hakkında hikâyeler duymaya bayılırdı. Özellikle yeni eşlerini, durumlarını, mutlu olup olmadıklarını, kaçar çocukları bulunduğunu, maddi durumlarının nasıl gittiğini merak ederdi. Nereye seyahate gittiklerini, hangi otellerde kaldıklarını, özel ev kavgalarına varıncaya kadar dinler, kendini onların yaşantılarıyla kıyaslardı. Kardeşleri ile İtalyanca konuştuğuna şaşırır, anlam veremezdim. Hep sanki ilk ortak dilleri olan Arapçayı konuşacaklar gibi gelirdi. Annem Türk olduktan sonra tüm kardeşleri İtalyan vatandaşı olmuşlardı bile. Sanki hepsi için önemli olan kendilerinin ne kadar ilerlediği değil de başkalarına kıyasla ne kadar sınıf atladıklarıydı.

Kafam annem ile öylesine doluydu ki birden omzuma dokunan ağabeyimi fark ettim. Daha doğru dürüst konuşmamıştık. Masadaki mumlar sönmüş, perdeleri kapatmışlardı. Gece olup eve dönme vakti gelmişti. Yalnız kalmak istemediğim için kız kardeşime gittim.

Tuvaletten gelen öğürme sesleri kusmaya dönüşmüştü. Duyarsız kalmayı tercih edip düşünüyordum. Böyle bir gecede anneme duyduğum üzüntüyü azaltıp yönünü değiştirebilmemin bir yolu yoktu. İçeride şefkat ve ilgi isteyen kardeşime zaten bu konuda annem ile beraberken istediğini hiçbir zaman yeterince verememiştim. Ne zaman annem söz konusu olsa ve üçümüz bir araya gelsek hep bir savaş, bir soğukluk olurdu. Amazonlar savaşıyor zannederdim. Belki benim için savaşıyorlar, sevgimi kazanmaya gayret gösteriyorlardı. Belki de paylaşmak bir yana tek başına bana sahip olmak istiyorlardı. Az gördüğüm ve yapayalnız olduğunu bildiğim anneme olan acıma duygumu gösterirken bile tereddüt ederdim. Çünkü yaptığımı sonradan hatırlatacak olan kardeşimle aramızda yeni bir kavga çıkmasından çekinir, onu incitmekten korkardım. Sara'm, benim Sarina'm zaten fazlasıyla duygusal ve incinmiş biriydi...

Hep dengelemeye çalışıyordum. Biraz annemi, biraz kardeşimi ön plana çıkartmaya çalışsam da yine de ikisine de yaranamıyordum. Genelde anneme geldiğimiz akşam yemeklerinde olurdu bu tip kıskançlıklar. Topu topu üç saat sürecek olan bu yemekte meğer ne savaşlar yaşanıyor, ne mücadeleler veriliyor, ne yenilgiler oluyor ve bilmediğim ne zaferler kazanılıyormuş.

Bu gece çok istememe rağmen onun yanına gidemedim ve hak ettiği şefkati ona veremedim. Zaten artık benim için savaşacak rakibi kalmadı. Savaş bitti ve kimin kazandığı belli bile değil, hiç de olmayacak aslında. Zaten önemi de kalmadı artık.

Önemli olan ilk defa dualarımda annemin yerinin değişeceğiydi. Evinin kapısından her çıktığımda söylediği "Alla mağak" kelimelerini onun için içimden söyledim: "Allah seninle beraber olsun." Huzur içinde yatsın, çünkü yaşarken pek huzurlu gibi değildi. O kadar mutlu gözüken ve sadece güzellikleri gördüğünü söy-

leyen birinin iç dünyasında mutlaka fırtınalar vardı. Fakat onları hiç bizimle paylaşmadı. Hep kendine sakladı veya tek başına çözmeye çalıştı; başaramadığında da görmezden geldi. "Her şeyin cevabı kendi içinde," derdi. "Başkasına anlatıp neden insanların canını sıkayım ki?" Herkesin görmediklerini gördüğünü ısrarla savunur, aslında hiç olmamış olayları, olmuş gibi anlatır, içgüdülerine güvenilmesi gerektiğini söyleyerek insanların inanmasını beklerdi. Bu huyunun, kendi sonunu hazırlıyor olduğunu o zamanlarda tabii ki bilemezdi.

Ne insanlar tanıdım gamsız gözüken, annem de onlardan biriydi. İçi kıpır kıpır kıpırdayan, patlamaya hazır bir bomba gibi fokur fokur kaynayan, ağlamaya ve sevgi dilenmeye hazır, yalnız bir ruhu vardı. Fakat bunu saklamayı çok iyi becerirdi. Bunu daha küçük yaşlardan itibaren kendi kendine öğretmişti. İnançlarından vazgeçtiği takdirde hastanelik olacağını düşünürdü. Tehlikeli gördüğü kişiler veya durumlarla karşılaştığında zırhlarını kuşanır, kale duvarlarını örer ve kapılarını aralamayı bile düşünmezdi. Bu oyunu çok iyi oynardı. Kurallarını herkesten bağımsız olarak koyduğu, istediği rolü üstlendiği, kendisinin yönettiği bir oyundu bu sonuçta. Köşeye sıkıştırıldığında ise kızarak, "Aaaa. Benden başka konu mu kalmadı konuşacak?" deyip konuyu değiştirme girişiminde bulunurdu. Her gün ettiği sabah duasında günü karşılarken hayat felsefesini de tekrarlardı: "Allah'ım bugün beni kimseye muhtaç etme ve kendimle olmaktan mutlu olabileceğim bir şeyler bulmam için bana yol göster."

Onu mutsuz edecek bir şey duyduğunda ise, "Evlerden uzak. Pişkado," derdi. Ladino dilinde balık demek oluyordu. Kötülükler balıklara gitsin anlamında kullanılırdı. Saf bir çocukken balık yediğim bir gün, "Bu balıklar kötülük dolu ben yemem," dediğimde güldüğünü hatırlıyorum. Her zaman gülecek bir şey bulurdu zaten.

Maalesef annem hep güzellikleri görmeye çalıştığından ve onun gördüğü şekilde gözüme sokmaya uğraştığından hayatım boyunca bana da hep çirkinlikleri görmek, fark etmek rolü düşmüştü. Aslında tüm gösterdiklerinde bir güzellik vardı. Ben aynı

zamanda çirkinlikleri fark edip, ona bunların da olduğu gerçeğini göstermeyi üstlenmiştim. Aklımca onun gözünü açmaya çalışıyordum. Ne zaman bir araya gelsek kendinden mutlu insanlara bakıp onlar gibi olmaya uğraşırdı. Ne vardı bu kadar güzelliği görecek? Annem "imbécile heureux" değildi ama kendine hep mutlu ve aptal rolünü yakıştırmış, yıllarca bu oyunu sürdürmüştü.

Duama devam ederken ruhu şad olsun ya da nur içinde yatsın da diyebilirdim ama şad'ın ne anlama geldiğini bilmiyorum. Nur içinde yatacaksa da nerede olacaktı? Bu yüzden nur içinde olsa ne fark eder. Artık o yok, yanımda değil ve olmayacak, anlamıyor musunuz? Dualarım ona ulaşır mı, onu bile bilmiyorum. Annem ölmeden hemen evvel dualarımda Allah'tan annemin yalnızlık çekmemesi için yardım etmesini dilerdim. Annem ise yalnız olmaktan şikâyet etmek bir yana "Mieux vaut etre seule que mal accompagnee," (kötü bir refakatçi ile olmaktansa yalnız kalmak daha iyidir) der, halen beyaz atlı prensinin gelebileceğini söylerdi. Yaşıtları olan tüm dullar siyahlar giyip senelerce yas tutarken, o hayatını yaşardı bildiği gibi. "Belki bu dünyada değilse bile öbür dünyada prensim beni bulacak," dediği bile olurdu.

Ölümden bahsetmeyi hiç sevmezdi. Doğum günlerinde ise tüm ailesi bir arada olduktan sonra nerede olduğu önemli olmazdı onun için. Ama büyük ve gösterişli otelleri tercih ederdi. Genelde özel odalardan birini kapatır kutlardık. Babam öldükten yıllar sonra "İnşallah seneye düğününde böyle bir kutlama yaparız," diye şaka yaptığımızda, "Neden olmasın? Allah mutlaka bana iyi bir şeyler hazırlıyordur," demiş, kadehini kaldırıp yine şükranlarını sunmuştu. Bizlere her mum üflediğimizde ettiği temenniyi aynen onun için hep bir ağızdan dilerdik: "Abal miyye u hamsin sene." Arapça darısı yüz ellinci yaşı kutlamana demek oluyordu. Her seferinde "Biz yüz elli sene yaşamak istemiyoruz," diye karşı çıksak da ona söylendiğinde tebessüm ederdi. Belli ki o bu kadar uzun yaşamak istiyordu.

Sıkılmak konusu açıldığında, "Aprés un certain age, on n'a pas le lux de s'ennuyer," (Benim yaşıma geldiğinde sıkılmak diye bir lüksün olmaz) diye ekler, dolu dolu yaşardı günlerini. Yalnızlık

çekmediğini gördüğümde dualarım işe yarıyor, diye çocuklar gibi sevinir, onu dualarımdan eksik etmezdim. Ben Türkçe dua ederken, onun sesi, duaları hep Fransızca ve Arapça olarak kulağımda çınlıyor. Fransızca kısımları yazmak için kız kardeşimden yardım alıyorum. Akıcı bir şekilde konuşup anladığım halde, okuma veya yazma konusunda maalesef aynı beceriyi gösteremiyorum. Evde annemden kulak dolgunluğuyla öğrendiğimden olsa gerek.

Banyodan gelen sesler kesilmiş, tüm ışıklar kapatılmıştı. Duama devam ederek yatağa girdiğimde korkuyorum. Hem yalnız olduğumdan hem de karanlıkta kaldığımdan. Aslında kız kardeşim her zamanki gibi yanımda. Her ne kadar elimin ya da ayağının bir parmağı ile ona dokunamıyorsam da onu hissedebiliyorum. Dokunmam için iyi bir zaman kesinlikle değil. Şu an o kadar çocuk, o kadar küçük, o kadar korunmaya muhtaç hissediyorum ki, ben de ölümden korkuyorum sanki. Ecel gelecek olsa, yalnız olmadığımı görünce vazgeçip gidecek gibi geliyor. Annem öbür tarafta olsa da nasılsa beni korur, bana zarar gelecek bir şeye izin vermez, diye düşünüyorum. Benim çocuk olma sürem doldu zaten, büyümem gerekiyor. Kimsenin çocuğu değilim artık.

Az da olsa ölümle ilgili annemle konuştuğumda hep, "İnşallah sırası ile olur, kendimi Allah'a teslim ediyorum, o ne istiyorsa yapsın ama dua ediyorum ki inşallah çekmeden ve kimselere çektirmeden öleyim," derdi. Hatta "mourir de plaisir" daha iyi olurdu onun için. Zevkten, sefa içinde iken ölmek demek oluyordu. Şaka yapmak için de, "Burada yaşayan az bir nesil var. Öteki tarafa gittiğimde oradaki kalabalığı, fosilleri düşün, en son gelen, en genç ben olacağım, o yüzden düşününce seviniyorum," bile demişti bir seferinde gülerek. Her konuda espri yapmayı, hayatın komik yanlarını görmeyi adeta benimsemişti. Çoğu zaman bazı olaylar karşısındaki davranışlarına anlam veremezdim. Yaşadığı kötü tecrübelerin kendisini etkilemesine izin vermemesine şaşırırdım. Her gün, her yeni olay karşısında aldığı tavra inanasım gelmezdi. "Alternatifleri düşündüğümde gençleşmeyeceğime göre ayakta olduğuma şükretmeliyim," diye espri yapardı.

İçim kan ağlıyordu. "Beni de al götür seninle ne olur. Nereye gidiyorsan beni de al yanına. Attaya da olur. Gezmeye de. Promenade veya seyahat de olur. Neresi olursa olsun yeter ki yanımda ol. Anlamıyor musun seninle beraber olmak istiyorum. Lütfen beni bırakma. Yalnız kalmayayım. Korkuyorum," diye aklımdan geçerken, "Allah'ım, Ya Rabbim ayrı bile olsalar ne olur annem de babam da huzur içinde yatsınlar. Bana annemin yokluğunu hissettirme. Beni ve sevenlerimi koru. Sağlık, mutluluk ve refah içinde yarınlarımın daha iyi olması için bana doğru yolu göster," deyip duamı bitirdim ve gözlerimi kapattım, zaten ağırlığından artık açık tutamıyordum.

3

Hayat bu kadar mı güzel...

15 Şubat Salı

Sabahleyin erkenden uyanmış, sandalyemde oturmuş, aval aval camdan dışarı bakıp önümde duran ağacı seyrediyordum. Belden aşağım tutmuyor, yürüyemiyorum. Yapabildiğim tek şey oturmak ve çoğu zaman da düşünmek. Ağaç camın iki-üç metre ötesinde duruyordu. Sıkıntıdan, defalarca, keçileri kaçırmak istercesine ağaçtaki yaprak ve dalları sayıyordum, her sabah olduğu gibi. Delilik belki ama huyum kurusun severim böyle saçmalıkları. Bazen hızla, gelişigüzel, bazen daha sistemli bir şekilde gözlerimi yukardan aşağıya oynatarak veya aşağıdan yukarıya gezdirerek yapıyordum bunu. Araya hayali bir çizgi çektiğim de oluyordu, sol ve sağ diye ayırıp işimi kolaylaştırmaya çalışıyordum. Ama vaktim bol, beni sandalyemde unuttuklarında bütün günüm yaprakları saymakla geçiriyor, sabahtan akşama kadar hiç düşen var mı diye merak ediyor, sonbahar olmadığına şükrediyordum. Çünkü bayağı zorlanıyordum hesabı hatırlamakta sonbaharlarda.

Elimde laf olsun diye tuttuğum bir kitap vardı; okumuyor, okumak da istemiyordum. Korkuyordum belki de, kitap beni hayal âlemine götürecek diye. Bir an olur da halimi unutur, mutlu olabilirim endişesiyle. Mutluluk ânından geri dönüş beni korkutuyordu aslında. Rüzgârsız havada koşarak uçurtma uçururken, kelebekler gibi bir gün bile olsa özgür olmayı düşlüyor, sonra kendime gelip sandalyeyi görünce üzülmekten korkuyordum. O yüzden kendimi kaptırıp okumuyor, insanların beni aramalarını bekliyordum. Annemin sabah duasına hazırlandığım bu günü sıradan bir gün zannediverdim ama aniden gerçeği hatırladım. Evin asan-

sörü yok, beni kucaklarında veya sırtlarında taşımak zorundalar. Beni aşağı indirmeye üşenmeyeceklerini umuyor, sabırla bekliyorum. Ha bavul, ha sandık ha beni taşımışlar, onlara ne fark edecek ki? Ağır geliyorsam bir taşımacı ayarlamak çok mu zor? Aslında kimse sorumluluğu üstlenmek istemiyor çünkü en kolayı o. Aramazsam memnunlar. Her arayışım onlar için bir külfet, sanki angarya. Aman ha! Bir şey istemeyeyim. Neden bu halde olduğumu çok sık düşünüyorum. Bu durumumdan anlamam ve öğrenmem gereken ders ne? Peki, ya yaprakları saymayı bitirdiğimde ne yapacağım?

Balıksırtı döşenmiş parkeleri tekrar saymak istemiyorum. Onlar hem gözümü yoruyor hem de çok sık olduklarından kafamı ve gözlerimi aynı anda koordine edemiyorum. Uzun süre gözlerimi sabit tutmakta zorlanıyorum. Başarabildiğimde ise gözlerim yaşarıyor. En iyisi bir şeritte kaç tane olduğunu saymaktı belki de. Neden bunu daha önce düşünmedim ki? Cevabını biliyorum. Önce zoru denemek istedim de ondan. Kolayı yapmak mesele değil, maksat zoru başarmak değil mi? Hele böyle bir durumda iken bir şeyler ispat etmek zorunda hissediyorum kendimi.

Her neyse, konu annem iken benim için üzülmenizi istemem. Zaten değmem de. Hele hele beni kendinize hiç dert etmeyin çünkü doğrusunu söylemem gerekiyorsa aslında bacaklarımın bir şeyi yok. Sağlığım gayet iyi. Sadece biraz şefkat ve sevgiden pay almak istiyor, sevilmeyi bekliyorum. Biraz da merhamet duygularınızı yoklamak için yaptım. İyi yapmış mıyım? Kızdınız mı yoksa? Ne olur bana kızmayın, ben böyleyim işte. Bana sorsanız tabii ki değişmek isterim ama öyle kolay olmuyor. Etrafımda da pek fazla insan yok. Sevimli, sevilen biri değilim, söylemiştim. İnsanları iyi hissettirmek için fazla bir emek, çaba sarf etmiyorum. Biraz bencilim. Suçlusu ben değilim, böyle yetiştirildim. Beni bu halimle sevecek insanlar olsun istedim, ama haliyle olmadı. Şimdiden sonra da değişmeye niyetim yok. Değiştiğimi fark etseler bile etrafımdakilerin sayısı mı artacak? Hayır, fark etmeyecekler. Hani bir laf vardır ya, yedi yaşında ne isen yetmişinde de aynısın diye. Yürekten inanıyorum. Ancak yeni insanlarla tanışırsam, değişik davra-

nırsam belki bir şansım olabilir. Ama yeni insanlarla nerede tanışacağım ki? Öyle fazla girip çıkmayı seven biri de değilim. Halime alışmak, olanla yetinmek bu konuda yapabileceğimin en iyisi, aslında en kolayı. Uğraşmak istemiyorum. Beni böyle kıl, tuhaf, aşağılık biri olarak sevecek insanları arıyorum galiba. Sabırla da bekliyorum.

Nihayet kız kardeşim de uyandı ve beni almaya geldiler. Şişli Havrası'na gitmek üzere yola çıktık. Saat sabahın altısı, hava biraz puslu belki de sisli bir şekilde karşılamıştı bizleri. İleriki saatlerde oluşacak kalabalık yataklarında mışıl mışıl uyuyordu. Yerlerdeki çiy tanelerine henüz araba lastikleri değmemişti. Araba Şişli Camii'nin önünde yavaşladığında yerde ezilmiş, dümdüz, halıya benzeyen, kayısı pestili gibi duran bir yavru kedi görmüştüm, acaba onun ruhu da annemle beraber midir? Bedeni buradaysa ruhu neredeydi yavru kedinin, diye kendime sormuştum. Aniden aklıma başka bir şey gelmişti. Ya kediyi ölü değil de can çekişirken görseydim? Sürücünün biri yanlışlıkla onu ezdiğinde, ölmemiş ve can havliyle kıvranıyor olsaydı, acaba üstünden geçip ezildiğinden emin mi olmalıydık? Öldürmeli miydik onu? Yoksa, yapılması gereken, arabaya alıp bir hayvan hastanesine mi götürmekti? Bu sorunun cevabını da hiçbir zaman bilemeyeceğim.

Şişli Havrası'na gelince güvenlikten geçip içeriye girdik. Cumartesi sabahları dışında havrada Tefilin takmak âdeti vardır. Tefilin, biri alna gözlerin ortasına, diğeri kolun üst kısmına takılan iki küçük deri kutucuktur. Oralara takılmasının sebebi kalbe ve beyne yakınlığından olsa gerek. Kola bağlananın ucundan uzunca bir deri şerit sallanır. Bu şerit belli bir sayıda kol etrafına sarılır, sonradan parmakların arasında yine belirli bir sayıda dolanır ve kalan ucu serbest bırakılır. Basit görünse de oldukça zahmetli bir iştir. Her Yahudi erkek on üç yaşını doldururken Bar-mitzva zamanı bunu takmayı öğrenir. Havraya genelde bayramlarda veya cumartesi günleri gittiğimden, bunu sıkça takma fırsatım olmadı. İnsanlar bazı şeyleri hatırlamakta nasıl da zorlanır, değil mi? Halbuki bisiklete binmek, yüzmek veya kâğıttan uçak yapmak aradan zaman geçse bile unutulmaz. Tefilin takmak ise bu kadar basit bir

konu değil. O yüzden ne zaman ihtiyacım olsa utanarak gömleğimi sıvar, kolumu uzatır, havradaki görevliden yardım etmesini beklerim. Her seferinde garip bir utanç duygusu içimi kaplar ve kolumu uzattığımda aynı çocukken aşı olmaya gittiğim zamanki gibi teslim olur ve kötü hissederim. Tek farkı, bunun ağrısız olmasıdır. Ama yaşım ilerledikçe sanki artık bilmememin bir özrü olamazmış gibi gelmeye başladı. Takarlarken göz göze geldiğim insanlarda, "Bu yaşa gelmiş hâlâ kendi kendine takmayı bilmiyor," bakışlarını görmek beni rahatsız ediyor. Bu yüzden artık daha fazla utanıyorum.

Havranın giriş kısmında matem haftası ve senelik mevlit günü gelmiş olanlara ayrılmış yere doğru ilerledim. Zaten kötü hissettiğim yetmiyormuş gibi, bir de edilen duaları anlamıyordum. Ne sabah duasını, ne mevlit duasını anlıyordum. Ne diyorlardı? İçimden dua etsem işe yarar mıydı? İbranice değil de Türkçe dua ediyor olmam duanın anlamını, anneme olan özlemimi farklı mı kılardı? Duayı bilip de okusaydım annemin ruhu daha mı çok huzur bulurdu? Babam için de zamanı geldiğinde dua etmemiştim. Acaba ruhu bundan dolayı kaç senedir huzursuzdu? Yıllar yılı, kafamdan geçirdiğim yüzlerce soruya hiçbir zaman tatminkâr cevaplar alamamıştım. "Amır u-afiye u- riyaht-ıl-alp," dedim aynı annem gibi, uzun bir ömür, afiyet ve iç ferahlığı diledim. Bilmeden kendim için dua etmiştim, annem için gelmiştim halbuki. Bu duayı çok sık ederdi rahmetli. Ne zaman ağzından bir laf çıksa ve gerçekleşse, Allah'ın onu dinlediğine ve duasına cevap verdiğine yorardı. Teşekkür etmek için sadece bu duayı ederdi. Ufak tefek istekleri yerine geldiğinde, "Allahtan keşke başka bir şey isteseydim," diye de sonuna eklerdi. Türkçe aklıma gelebilecek her türlü güzel söz ve temenniyi onun için sıralamaya başladım içimden.

Küçükken havraya gittiğimizde babam İbranice harflerle yazılı dua kitabını çoğu zaman mırıldanarak okurdu. Okur muydu, onu da tam bilemiyorum. Çünkü bazen ben de okur gibi yapardım. Sırf etraftakilere aptal ya da cahil gözükmemek için böyle davranırdım. O kadar saat havranın içinde, meşgul olmak amacıyla okur gibi görünmek en kolay kaçamaktı. Duvarlar düz olduğundan, sa-

yılacak desen de bulunmadığından zaten pek fazla da seçenek yoktu. Yukarıya kadınların olduğu bölüme bakmak düşünülemezdi bile. Bütün bunlar Latin harfli veya Türkçe açıklamalı dua kitapları çıkmadan evveldi tabii. Nedense okuduğum duaların anlamını öğrendiğimde, o yüce ve duygu yüklü anlamadığım kelimeler bir anda basitleşmiş, önemini yitirmişti. Artık kitapta açıklananlar dua değil de sadece eskiyi anlatan bir öykü haline gelmişti. Babama din ile ilgili soru sorduğumda, "Havrada yüksek sesle konuşma, günahtır," dediğini duyar gibi oluyorum. Peki, içimden sorsam cevabı nasıl alacağım, diye düşünürdüm ama ona söylemeye cesaret edemezdim. Günah olduğuna kim karar vermişti? Ona kim söylemişti? Neyse, asıl önemli olan bu şekilde aklıma gelen din ve havra ile ilgili tüm sorularımın bir şekilde geçiştirilmesiydi. Havradan çıktıktan sonra da sormak aklıma gelmezdi, sorular önemini yitirmese de bir dahaki sefere kadar hatırlamazdım. Dua bitmişti ya, yeterdi. Bunca sene geçti, sorularıma hâlâ cevap alamadım.

Bayramlarda havra dolu olurdu. Bayram duasından sonra haham on dakika kadar vaaz sayılabilecek bir konuşma yapardı. Dolu olduğunu görüp de fırsatı kaçırmamak için tüm cemaat problemleri, yenilikler, yapılması gerekenler ve tabii para yardımı konusu konuşulurdu. Hangi lisanda biliyor musunuz? Ladino tabii. Bu, ataları İspanya'dan gelen Yahudilerin araya Türkçe sözcükler karıştırarak icat ettikleri bir dildir. Türkiye dışında bilinmiyor ve haliyle konuşulmuyor. Bu dilin okulu, kitabı ya da sözlüğü yok. Sadece kalıtım yolu ile babadan oğula veya kulak dolgunluğu ile kızına geçen bir dil. Soyun İspanya'dan geliyorsa ve evinde Ladino konuşuluyorsa problem yok. Ama bizim evde beş dil konuşulmasına rağmen İspanyolca bunlardan biri değildi. Atalarım ise sadece tatil için İspanya'ya gitmiş olabilirlerdi. Annem Lübnan asıllı, babam ise Osmanlı'ydı. Adına neden Ladino denmiş pek araştırmadım. Bana göre sanki İspantürkçe veya Türkispanyol daha uygun olurdu. Gerçi İspanya'da, ıkına sıkına onların diline benzer bir dil konuşmaya çok istekli gözüken insanları gördüklerinde, İspanyolların anlıyor gibi davrandıklarını da gözlemlemedim dersem yalan

olur. Sonuçta onların beş yüz yıl önce kovmuş olduğu atakardeşleriydiler bu farklı dili konuşanlar.

Anlayacağınız havrada bile azınlık oluşturuyorduk. Dindaşlarım farkında bile değildi. Hiçbir Allah'ın kulunun aklına benim küçükken ne İbranice ne de Ladino bildiğim gelmemişti besbelli. Gelse herkesin ortak dili Türkçeyi seçmezler miydi? Önemli olan söylenenleri anlamamsa neden böyle davranıyorlardı? Hayrettir ki babam da bir seferinde bile anlamadığını ima edecek bir şey yapmamış, aynı Arap asıllı diğer tüm akrabalarım gibi sessiz kalmıştı. Öylesine oturup dinlemişlerdi yıllar yılı Ladino dilinde verilen vaazları. Aslında anlatılan veya istenen hep aynı şey olmalıydı, diye düşünmüştüm. Konu para olmalıydı, yoksa insan meraktan bir kez bile sormaz mıydı?

Tören sırasında Sefer Tora denilen kutsal kitapları taşımak için bir nevi sözlü açıkartırma da yapılırdı. Haham sırası ile önce Sefer Tora adlarını, sonra açıkartırmasını başlatırdı. Keridos hermanos, diyerek; canlarım ve kardeşlerim diye sadece erkeklere hitaben konuşmaya başlanırdı. Kadınlar için hermanas denilirdi ama konu para olunca kadınlara seslenmenin pek ehemmiyeti yoktu. Zaten bu kutsal kitapları kadınlar taşıyamazdı. Sefer Toraların bulunduğu Ehal adlı dolabın kapısını açmak bile açıkartırma ile olurdu. Kısa bir sürede ödülleri kimin kazandığı belli olup da o kapı altın anahtarla açıldığında içimde öyle bir enerji doğardı ki, kalbim göğüs kafesinden çıkacak gibi olurdu. Ciğerlerimdeki hava suyun üstünde yatıyor hissini yaşatırken, tavan açılsa göğe kadar uçabileceğimi düşünürdüm. Bu duygu her seferinde tekrarlanırdı. Açıkartırma, büyük paralar dönmemesine rağmen sembolik olarak yapılırdı. Sonuçta toplanan paralar bağıştı. Fakat tüm rakamlar Ladino dilinde söylenirdi. Milikinyentas, dozmil, dozmil ikinyentas diye giderdi. Ben de ne olduklarını bilmiyorum. Şayet aklınıza takılırsa Ladino bilen birine sorarsınız. Babamın bir kez dahi bu açıkartırmaya katıldığını görmemiştim. Dinimizde yapılan bağışların, verilen sadakaların mertebeleri vardır. Önem sırasına göre yedi tanedir. En önemsiz olanı bağışı veren ile yardımı alan kişinin belli olduğu mertebeydi. En yüksek mertebesi ise bağışı kimin

yaptığının bilinmediği, yardımın da kime gittiğinin anlaşılmadığı zamandı. Babamın Ladino lisanını bilmediğine ve anlamadığına yoracağım. Yoksa gizli bağış yaptığını zannetmiyorum ama söyledim ya, yapsaydı da sevap olması için hiç kimsenin duymaması gerekiyordu. Söylenenin aksine babam Araplar gibi cimri değildi belki ama gösterişi de sevmezdi. Öyle herkesin içinde para lafı edecek bir adam ise hiç olmadı. Törenden sonra haham yine Ladino dilinde konuşmasına başlar, bizler de ona bakar ve dinliyor gibi dururduk. Büyükada'daki havrada yerimiz tam teva denilen duayı idare edenlerin bulunduğu kürsünün karşısındaki üçüncü sıradaydı. Bu yerler sadece babadan oğula geçerdi. Öyle aklına esen veya parayı bastıran alamazdı. Yazık ki babamın ölümünden sonra yerleri bırakmak zorunda kaldık.

Mevsimler değiştikçe yaz bayramları da sonbahara kaydı ve artık Büyükada Havrası'na gitmez olduk. Halbuki o havra bana hep geçmişimi, çocukluğumu çağrıştırıyor. Hiçbir zaman kapalı görmeye alışmadığım evlerin panjurları kapanmaya başladığında, yazın bittiğini anlardık. Yaprakların renk değiştirdiği, hatta döküldüğü, ağaçların soyunup çırılçıplak kaldığı ve faytoncuların muşamba perdelerini aşağı indirip altında nice aşkların yaşanmasına fırsat verdiği zamanlardı o anlar. Unutamadığım bir diğer şey ise, haham konuşurken onunla ne zaman göz göze gelsem gözlerimi kaçırdığımdır. Her an bana dinle ilgili veya Ladino olarak anlattıklarından bir soru soracak ve ben cevabını bilemeyeceğim hissine kapılırdım. Bu his okulda, beklemediğim bir anda sözlü yapıldığında mideme giren ağrıları hatırlatırdı. Törenin bitmesi ile kapının dışına çıktığım gibi ruhum derin bir nefes alır, bense verirdim.

Normal cumartesi sabahı duasında ise bu para alışverişi olmaz, havradaki görevliler kendilerine göre şereflendirmek istedikleri herhangi birini ismi ile çağırır, kapıyı açtırır veya okunacak olan kutsal kitabı alıp havaya kaldırmalarını isterlerdi. Çoğunlukla bu seçim havraya sık uğramayan veya şehir dışından gelmiş olan dindaşlar arasından yapılırdı. Her cumartesi bir önceki hafta kalınan yerden kitap okunmaya devam edilirdi. Tüm sene boyunca da okunurdu. Her şehirde, ülkede okuma yaklaşık aynı hızla giderdi.

Çünkü bittiğinde "Simha Tora" Bayramı tüm dünyada aynı gün, kutsal kitaplar kucakta taşınarak, İbranice şarkılar eşliğinde, danslar edilerek kutlanırdı.

Sefer Tora adlı kutsal kitap, hakiki hayvan derisi üzerine elle yazılmış olup iki yanı silindir şeklindedir. Bir taraftan açılır, diğer taraftan sarılırdı. Şekil olarak padişahların ferman yazdıkları kâğıdı andırırdı. Fakat dikey olarak değil de soldan sağa doğru açılırdı. Sene ortasına denk gelen zaman dışında hep bir tarafı diğerinden daha ağır olurdu. Tören sırasında onu bu farkı görmeden eline alıp da havaya kaldıracak kişi nedense düşürecekmiş gibi hisseder ve yanındakiler yardım ederdi. Her seferinde ya tutamazlarsa ne olur diye sorduğumda, "Düşüren oruç tutmalıdır," deyip geçiştirirlerdi. Şimdiye kadar bunu gören olmadı ve belki sorunun da cevabı yoktu ama söyleneni doğru diye kabullenmiştim.

Hatırlıyorum da yine olağan cumartesi dualarından birindeydim. Soyu Kohen olanlara yaptırılan bir dua vardır. Yahudiler soyları ile de sınıflara ayrılırlar. Kohen, Levi ve geriye kalanlar diye toplam üç tanedir. "Kohanim" adını verdikleri duada Teva'ya soyadı Kohen olanlar gelir. Bir seferinde babam dua ettikleri sırada onlara bakmamamı öğütlemişti. Tabii küçük çocuk merakı ile bakmıştım. Omuzlarımıza koyduğumuz Tallet adlı kutsal şalı kafalarına örtmüş, kollarını yana doğru açmış şarkı gibi bir şey mırıldanıyorlardı. Birilerini korkutmak ister gibiydiler. Bunu bana söylediğinde sanki onları görüp de korkacağımı düşündüğünü zannetmiştim. "Babacığım ben bir kez baktım onlara, hiç ama hiç korkmadım," demek istemiş, ama diyememiştim. Çünkü hem babamın sözünü dinlememiş, hem de havrada yasak olmasına rağmen konuşmuş olacaktım. Yıllar sonra o dua sırasında Allah'a yakınlaştıklarını öğrenecektim ve Allah'a bakmanın günah olduğunu. Allah beni baktığım sefer için affetsin. Her Kohanim duasında öyle bir enerji hissederim ki, sanki yerin altından gelen bir el, beni ayak bileklerimden yakalar, son sürat havaya doğru kaldırır ve ben tavana doğru uçarım. Bu hissi yıllar sonra gideceğim "Şeb-i arus" gecesinde Hazreti Mevlana'yı anma töreni sırasında yapılan sema gösterisinde yeniden yaşayacaktım.

Ne yazık o zamanki enerji şu anda burada yok, diye düşünürken hahamın sesinden sabah duasının bitmeye yakın olduğunu anladım. Annemin adını okuduklarında kendimi tutamadım ve ağlamaya başladım. Bedenim sarsılıyor olmasına rağmen gözyaşlarım nedense akmıyordu. Tükenmiştiler aynı benim gibi. Boğazımda düğümlenmiş kelimeler hıçkırığa dönüştüğünde, havrada annemi tanıyan veya tanımayan herkes adını duyduğunda, yine öne doğru saygıdan eğilmişti. Keşke tanısalardı, o zaman eğilmelerinin bir anlamı olurdu. Hahamlar yanımıza gelip ölüler için okunan "Kadiş" duasını okuduktan sonra sırayla elimi sıktılar. Bu duanın belli bir yerinde insanlar avuçlarını karınlarının üzerinde bir yukarı bir aşağı gezdirirler. Nedenini bilmem. Çocukken bu kötü olaylar onların başına gelmesin diye üzerlerinden atmak için yaptıkları bir hareket zannederdim. Anlamını sormak için doğru zamanı hiç bulamadım. Kimin cenazesinde bu soruyu sorabilirdim ki? Tanımadığım insanların yanında ağlamayı hep zayıflık kabul etmişimdir, o yüzden ağlamaya devam etmedim.

Havradaki herkesin elimizi sıkmasıyla dua bitmişti ve insanlar normal hayatlarına dönmek üzereydiler. İşlerine ya da evlerine doğru gideceklerdi.

İşe gitmek istemiyordum. Annemin evine doğru Rumeli Caddesi'ni boydan boya geçerek yürüdüm. Eski Sütiş ve Şişli Terakki okulunu geride bıraktım. Tabii bu yerler artık tarih oldu. Ben onun sokak kapısını hiç anahtarla açmamıştım, daha doğrusu o olmadığında evine hiç girmemiştim. Kendisi evin içinde iken bile alışkanlıktan kapıyı iki kez kilitlerdi. Hırsız girebilir, diye ömrü boyunca korkup durdu. Hep beraber aynı evde yaşadığımız günlerde evden çıkarken holün ve salonun ışıklarını yanık bırakırdı. Ya da televizyon veya radyonun sesini dışarıdan duyulacak şekilde açardı. Aklı sıra eve girmeye niyetli olabilecek hırsızları kandıracak ve caydıracaktı. Kapıdan annemden sonra çıkan babamın ışığı kapattığını görür ama kavga etmesinler diye hiç ispiyonculuk yapmazdım. Kapısının zilini çaldığımda ve kim o sorusuna isimle değil de "ben" diye cevap verdiğimde, kimin geldiğini sesin tonundan anlayıp açardı. Kapıyı hafifçe aralar ve tanıdığına emin olunca sonu-

na kadar açardı. Kapıyı açmadan önce mutlaka kapının üzerindeki göz deliğinden bakıp kontrol etmesini son günlerine kadar hatırlatırdım. Yine de kendi bildiğini yapardı.

Evinin salonundaki perdeleri açmayı sevmezdi son yıllarında. "Ya karşıda oturan biri beni gözetliyorsa ve yalnız olduğumu fark ederse," derdi. "Ben buradayım, bırak biraz ışık girsin," dediğimde ise alışkanlığından beni dinlemezdi. Evine her ne sebeple gidersem gideyim mutlaka önüme yiyecek bir şeyler koyardı. Bu onun sevgisini gösterme, misafir ağırlama şekillerinden biriydi. Zamansız ziyaretlerimde hep tatlı bir şeyler bulurdu önüme koyacak. Çikolata, bonbon, gofret, masaban (Pesah Bayramı'na özgü tatlı), turfanda meyve, ne olursa olsun, yeter ki tatlı olsun. Masaban, dışı badem ezmesi, içi şamfıstık ezmesi olan bir tatlıdır. Farklı metal kalıplar kullanarak yapıldığından şekilleri de evden eve değişirdi. Bu tatlı Araplarda çok önemliydi. Satın alınan bademler haşlanır, kabukları soyulur ve pirinç havanlarda dövülürdü. Fıstık ise boz fıstık olmalıydı. Renginin zümrüt kadar yeşili makbuldü ve sadece Mısır Çarşısı arkasındaki Şeref Usta'dan alınabilirdi. Püre haline gelinceye kadar da dövülmeye devam edilirdi. Amaç yenildiği zaman ağza küçük parçalar gelmemesiydi. Robot veya mikserin olmadığı zamanlardan bahsediyorum. Bayramda akraba evlerini ziyarete gittiğimizde aynı tatlıyı yer, kıyaslama fırsatı bulurduk. Anneminkinin tadı hep bir başka olurdu, tek kusuru büyük olduğundan bir tanesini sonuna kadar bitiremezdim. "Zengin gözüküyor böyle yapınca," derdi rahmetli. Aynı şekilde *mamul* denilen tatlıyı da en iyi yapanlardan biriydi. Akrabalar arasında çok meşhurdu. İçi kavrulmuş cevizle dolu bir un kurabiyesini andıran bu tatlının da özel bir kalıbı vardı. Hediye paketi gibi görünmekle birlikte içi hep aynı olduğundan sürprizi olmazdı. Önce üzerindeki pudra şekerini yalar, sonra yerdik. Ne iyi etmiş de yıllarca aynı kalıpları kullanmış ve hiç değiştirmemiş.

Badem şekerlerini de çok severdi. Küçük bile olsa tüm kutlamalar için alırdı. Yeni ev ya da işyerini ziyarete gittiğinde, avcunu doldurup bereket getirmesi için havaya fırlatırdı. Aynı sebepten

mevsimine göre narı da alıp duvarda patlatırdı. Uygulamaya devam ettikçe bizlere de aşılamıştı bu âdetlerini.

Sevgisi içinden taşacak ve herkese yetecek kadar çok olmasına rağmen ne yazık ki kendisi sevgisiz büyümüştü. Öz babası menenjitten öldükten sonra, annesinden sevgi görmek bir yana, yeni kardeşlerine ablalık, hatta annelik bile yaparken kimselerden sevgi beklememiş ve görmemişti. Sonra babam ile evlendiğinde hem aralarındaki yaş farkından, hem de babam anneme kıyasla daha çekingen olduğundan ondan da sevgi görmemişti. Çocuk sahibi olduğunda ise artık tüm sevgisini yönlendirebileceği bir yer bulmuştu. Bu öyle bir sevgiydi ki bazen boğulacak gibi olurduk. Bazen de alıştırdığından, yeterince göstermediğinde sevgisini sorgulardık. En önemlisi ise hayatı boyunca bizlere onun sevgisine muhtaç kalmadan kendimizi sevmeyi, kendi kendimize yetmeyi öğretmeye çalışmasıydı.

Yaşamayı nasıl da sever, hayatını güzelliklerle doldurmayı nasıl da becerirdi. Yalnızlığı hiç dert etmez, kendisiyle baş başa kalmanın tadını bile çıkarttığı olurdu. Hatırlıyorum da, bir gece, Taşlık Gazinosu'nun olduğu yerdeki beş yıldızlı otele meşhur bir mankenin düğününe gittiğini anlatıyordu. Manken elbette annemi tanımıyordu. Sanki davet edilmiş gibi süslenmiş, makyajını yaptırmış, uzun elbisesini giymiş, eskimeye yüz tutmuş kürkü omzunda otelin lobisinde ayırttığı masaya oturmuştu. Meyve ve çerezin yanında flüt kadehte markası bile belli olmayan şampanyasını içerken mutlu olduğuna bahse girerim. Zaten her zaman şampanya ve annem ayrılmaz bir ikiliydi. Her fırsatta içilmeliydi. Fırsatı olmazsa da yaratılmalıydı. "Avant, pendant et aprés manger," (yemekten önce, yemek süresince ve sonra içilir) derdi. İçeri giren davetlileri incelemesi, paparazzilerin fotoğraf çekerken kullandıkları flaşlar ve bardağındaki baloncuklar onu yılbaşı havasına sokmaya yetmişti. "Böyle mutlu, medyatik ve gösterişli bir gece için davetli olmam mı gerekiyor?" diye sormuştu. "Ne yapsaydım? Evimde diğer fosiller gibi oturup birinin beni aramasını ya da evde oturmaya davet etmesini mi bekleseydim?" diyerek bizleri şaşırtmıştı. "Bu güzelliğin olduğunu Allah bana gazetelerden bildirdi, gidip gör-

meyi istemek benim kararımdı," demişti. Bu yaptığını takdir etmiş ama ona hiç söylememiştim. Aferin anneme, iyi ki gitmiş de o gecenin keyfini çıkartmış, diye düşünmüştüm.

Hayatın tadına varmak, güzelliğini yaşamak ve onun heyecanını görmek için bir başka insana ihtiyaç var mıdır hakikaten? Ya yalnızsan ya da yalnız bırakıldıysan, ceza mı çekmelisin? Anneme sorduğumda "Güzellikleri görmek, cenneti bulmak için kimseye ihtiyaç yok," derdi. Doğru bildiği buydu ve sonuna kadar da böyle yaşadı.

Birisiyle beraberken veya yalnızken şampanya içtiğinde, bardağındaki baloncuklar ona rengârenk balonları ve mutluluğu çağrıştırırdı. Bu yaptığı Allah'a müteşekkir olduğunun bir işareti, alametiydi. Markası veya fiyatı önemli değildi ama hangisinin iyi veya kötü olduğunu anlardı. Neyse ki bu konuda kaprisli değildi. Asti Spumante, Prosecco veya Şampanya onu mutlu etmeye yeterdi. Dom Perignon'u çok severdi ama illa olması gerekmezdi. Moet Chandon, Perrier Jouet, Cristal, Tattinger, ne olduğu önemsizdi. Bizleri bile Dom Perignon'la daha sekiz yaşında iken tanıştırmıştı. Paris'te gece revüsünü görmek üzere Lido Show'a gittiğimizde şef garson yaşımızdan dolayı önce bizleri içeri almak istememiş, annem yalvarıp yakarıp dil dökünce arkada karanlık bir köşedeki masaya oturtmuştu. Annem bir şişe Dom Perignon ısmarlamış ve bizlere hayatım boyunca unutmayacağım bu iki kelimeyi öğretmişti. "İyi bir şampanya asla sarhoş etmez," demişti. Her seferinde çakırkeyiflik sınırında durur ama sarhoş olmazdı. İçki ve alkol konusu din ile beraber açıldığında, nerede okuduğundan emin olmadığım bir şekilde "Dinimizde bile kutlamaların şarap veya benzeri içki ile yapılması emredilir," der, tüm bayramlarda kaşer (dinimizce onaylı) şarabı masasından eksik etmezdi.

Sevdiği bu içeceğin yanında hep havyar veya *abudaraho* denilen balık yumurtası ezmesi ve somon fümenin olmasını isterdi. Tost melbanın üzerine plastik kaşık ile havyarını sürer ve "En şık budur, Caviar a la cuillére," derdi, yani kaşıkla havyar yemek. Gittiği davetlerin şıklığı konusunda en önemli kıstas bu üç şeyin bulunup bulunmamasıydı onun için. Öyle tatlı ve canayakın bir havyar deyişi vardı ki, ağzından Fransızca dökülürdü "Kavyar," diye.

Şampanya kadar lafını ettiği fakat hazırlayıp içmediği ikinci bir içecek daha vardı. "Şrabılloz", bademezmesi, su ve şeker karışımından yapılan bir içecekti. Babaannem zamanında doğum, sünnet, nişan, düğün gibi güzel ve bayram havasını andıran her vesilede hazırlanırmış. Ailemizde âdet haline geldiğinden ne zaman güzel veya neşeli bir davette olsa, ikram edilen her içeceği eline aldığında bizlere dönüp, "Şrabılloz mınfarahkon," derdi. Yani, "Şrabılloz içeceğini yapabileceğim sizin evleneceğiniz ve mutlu olduğunuz törenlerin şerefine," deyip içkisini yudumlamaya başlardı. O zamanlarda hazır bademezmesi olmadığından, külfetli bir işti ama zevkle yapardı annem. Kıvamı ve rengi ile aynı ayranı andırırdı. Tadı ve görüntüsü bana hitap etmediğinden arkadaşlarıma da ikram etmezdim ama çoğu zaman evde hazır bulunurdu. Bir seferinde ikram ettiğinde arkadaşlarımdan biri ayran zannedip içince suratı görülmeye değerdi. "Bu ne oğlum?" diye feryat edip hepsini birden yere tükürmüştü. Kim bilir artık ayran içerken bile önce kokluyor ve küçük bir yudum alıp tadıyordur belki de. Şimdi mutlu günlerimde kim Şrabılloz hazırlayacak evimde? Mutlu günlerim yine olacak değil mi? Hiç nasıl hazırlandığını sormamıştım, görmemiştim de. Meraklısı da yok etrafta, ne yapmalıyım acaba?

Annem ruhunu müzikle okşamayı da severdi. Bu neredeyse bir ihtiyaçtı onun için. Ben beş yaşlarında iken Milano'dan aldığı turuncu, portatif araba teybine benzeyen bir pikabı vardı. Gittiği seyahatlerden bir sürü 45'lik plaklar getirirdi. Bizlerin pikaba da plaklara da dokunmasından hoşlanmazdı. Sanki müzik ve şarkılar onu başka yerlere, hayallere götürürdü ama hiçbir zaman bizlerle paylaşmazdı.

Salonda ayrıca büfeye benzeyen, geniş ahşap kutusuyla yer kaplayan pikapta üst üste plakları da sıralayıp dinlerdi. Ta ki elektrik kesilene kadar... Mina, Adamo, Rafaella Cara, Dalida, bazen de Mirelle Mathieu ve Edith Piaf. Tom Jones onun için en seksi erkek şarkıcıydı, Beatles şarkıları daha yeni piyasaya çıkmaya başladığında ezberleyip bizlere ezberletene kadar söyletmeye uğraşmıştı. O zamanlar tüm şarkılar iyi miydi acaba? Çünkü, nedense çoğunu bilirdik. Yoksa bugüne kıyasla şarkı ve şarkıcı sayısı mı azdı?

Bildiğim parçalar çaldığında, hep şarkıcıdan önce kelimeleri söylemeyi nasıl da severdim. Sanki şarkıcı beni duyup da arkamdan tekrarlıyor hissini yaşamak hoşuma giderdi. Annem kimin söylediği önemli olmayan Napoliten şarkıları da çok sever, çoğu aryayı ezbere bilirdi. Hatta "Operayı dinlemek yetmez, hissetmek lazım," derdi. Bu onun ruhunun müziğiydi. Dans ederken ruhu ona eşlik ederdi. Radyoyu ise babam haberler veya futbol maçları için dinlerdi. Evde her zaman müzik konusunda Avrupai bir hava eserdi, babamın Osmanlılığına rağmen.

Düşünüyorum da, sözlü şarkılar insanı belli bir döneme, belli bir olaya geri götürebiliyor. Piyasaya çıktığı, popüler olduğu veya ezberlenip dile düştüğü zamanda kalakalıyor. Halbuki klasik veya enstrümantal müzik, dinleyicisi ile beraber yaşlanabiliyor. Aynı müzik insanlar değiştikçe, olgunlaştıkça ve yaşlandıkça başka hisler uyandırabiliyor. Nedendir acaba? Kelimelere anlam yüklediğimizden midir? Yoksa kelimeler anlamını belli bir süre sonra yitirdiğinden mi sözlü şarkıların saltanatı biter?

Kulaklarımda halen "Cicci cicci la cicci del papa, tutti ridono dicono chi sela prendera," diye giden İtalyanca şarkı var. Bu çocuk şarkısını o kadar sık söylerdi ki baştan sona ezbere bilirdik. İlk öğrendiğimiz İtalyanca kelimelerdi bunlar. Acaba bu şarkıyı bugün İtalya'da bilen var mıdır, yoksa annem mi uydurmuştu? Sormadım, artık hiç bilemeyeceğim.

Son yıllarında onun için halen önemli olan San Remo Müzik Festivali, Oscar törenleri, Türkiye veya her tür güzellik yarışmalarını canlı yayında seyredebilmek için saatini kurup kalktığını söylerdi. Kaçırmamaya özen gösterirdi. Şıklık, ışıklar, müzik, zenginlik, izdiham, ihtişam aradığı bu heyecanlar şahsen bulunamadığı programlarda olurdu. Haberi ertesi gün alsan, yayını banttan izlesen dediğimde ise, "Ce n'est pas la meme chose," (Aynı şey değil) diye cevaplardı.

Klasik müziği yavaş yavaş sindirmemiz için işe bize Vivaldi dinletmekle başlamıştı. Dört Mevsim'i tanıdıktan sonra Beethoven'in birinci ve üçüncü senfonilerine, Bach'ın piyano konçertola-

rına geçtik. Çok zevk aldığımızı söyleyemeyiz tabii. Lokanta veya otel lobilerinde Çigan müziğini duyduğumuzda durup kulak vermemizi isterdi. Fındıkkıran, Kuğu Gölü gibi baleleri öğrendikçe, Madam Butterfly, Tosca, La Traviata gibi operaları da bizlere tanıtmaya başladı. Çaykovski, Mozart ve Strauss'tan esintiler duymaya da alışmıştık. Aynı plağı evde defalarca çalar, bize kim olduklarını sorardı. Bir seferinde altı yaşındayken tüm arkadaşlarının içinde Fındıkkıran balesi çalarken bana müziği kimin yaptığını sorduğunda, kendimden emin bir tavırla Çaykovski demek isterken çaydanlık demiştim. Herkes gülüp beni alkışlamıştı. Benden yanak alırlarken hatamı henüz anlamamıştım. Artık aynı hatayı yapmıyorum.

Müziğini dinlerken kim bilir ne hayaller kurar, neleri düşünür, neleri yaşardı acaba? Bazen öylesine aynanın karşısında oturmuş, dalıp giderdi kendisini seyrederken. Aynalarla arası iyiydi, çünkü çok güzel bir kadındı. Her çocuğa kendi annesi güzel gözükür, orası muhakkak, ama benim annem tescilli güzeldi. 1953 yılında İtalya'da Bardonecchia'da yapılan güzellik yarışmasında birinci seçilmiş. Yıllarca sordum neresi diye, halen cevabından emin değilim. Kafamda hep sorular olurdu yarışma ile ilgili. Acaba yarışmada kaç kişi vardı? İkinci ya da üçüncü güzeller kimlerdi? Bu köy, kasaba ya da şehir neredeydi, gibi. Annemin Como Gölü'ne yakın bir yer olduğunu söylediğini hatırlıyorum, bazen eski bir resminin arkasında Torino şehrinin yazılı olduğunu görür gibi oluyorum. Ama önemli mi? Tam yerini bilsem doğruluğunu araştırmak için gidip eski kayıtlara mı bakacağım? Annem söylemişti ya yeterdi. Bana kalsa o zaten dünya güzeliydi, hem de her yaşında.

Öylesine derinlere dalmış şarkılar mırıldanırken acaba İstanbul'da mutsuz olacağının, kaderinin çizdiği yolun farkında mıydı? Yoksa Fransızca ve İtalyanca şarkıları dinlerken, yabancı artistlerin resimlerine bakarken onlardan biri gibi mi olacağını ümit ederdi? O hızlı jet-set yaşamına özenir her fırsatta davetlere, seyahatlere, kıyafet diktirmelere koşuştururdu. Hayat yaşayacak ve kutlanacak şeylerle doluydu.

Okumaya alışkın olduğu *Gente* ve *Oggi* adlı mecmuaları, Lazar Dayım ölünceye kadar düzenli olarak Milano'dan yolladı. Posta, uçak, buradaki postacının kaprisleri, yol ve hava durumu derken iki veya bazen üç hafta sonra mecmualar eline ulaşırdı. Sosyete haberleri, sanatçıların, artistlerin, medyatik kişilerin çoğu siyah-beyaz parlak kâğıttaki resimleri hep elimizin altında olurdu. Annemle beraber olunca zaten bir filmin içindeyiz gibi hissederdik. Her an başka bir mutluluğu, başka bir hayali yaşatırdı bizlere. Şarkıcıların, film yıldızlarının seslerini, hareketlerini değişik lisanlarda taklit edip bizleri güldürürdü beraber olduğumuz bu zamanlarda.

Yaşadığı süre boyunca yaşıtı olan Gina Lollobrigida'ya benzetilirdi. Kendisi zaten Sofia Loren ve Elizabeth Taylor'un neler giydiğini, nerelere gittiklerini, neler yaptıklarını yakından takip ederdi. Onlarla ilgili haberleri okuyup da arkadaşlarına ilettiğinde sanki tanışıyormuş, hatta telefonda son dakika ne olup bittiğini öğrenmiş gibi ballandırarak anlatırdı. Özellikle yurtdışından dayımın yolladığı kumaşları diktirirken modelleri bu artistlerin giydiği elbiselerden seçerdi. Yıllar geçip de yetmişli yaşlarına geldiklerinde Gina yaşını göstermesine rağmen annemin yaşlanması durmuştu. Gina'nın basına yansıyan ender resimlerinden birini gördüğünde "Vah zavallı ne kadar da yaşlıymış," demişti. Halbuki son resmini gördüğü seneye kadar aynı yaştaydılar. Artık o gün, o resimden sonra Gina fosil sınıfına girmiş, annemden yaşlı olmuştu. Annem de halinden dolayı mutlu hissetmiş ve bir daha evimizde Gina benzetmesi yapılmamıştı.

Güzelliği her yaşında dillere destandı. İstanbul'a yeni geldiğinde hem azınlık olmak hem de yabancı olmak dikkat çekiciymiş. Avrupa'dan getirdiği tüm kıyafetlere bakılır ve taklit edilmeye çalışılırmış. Baş döndürücü güzelliğinin tek kusuru tam burnunun yanında duran küçük et beniydi. Aldırtmak istemezdi. Çünkü batıl inançları çoktu. "Bunu aldırsam bütün suratım benlerle dolar," diye inandırmıştı kendisini. Ama işin aslı kanser çıkması ihtimalinden korkmasıydı. Aldırıp da ne olduğunu öğrenmek yerine, varsın olduğu yerde kalsın ve bilmeyeyim, diye düşünürdü. Kanser ismini bile söylemezdi. "Mauvaise maladie" idi onun için. Fransızca kötü has-

talık demekti. Bu hastalıktan bahsederken suratını ekşitir, hemen konuyu değiştirmeye gayret ederdi. Resim çektirirken sonradan negatif üzerinde bu beni sildirirdi. "Beni güzel çıkartmazsan bir daha buraya gelmem," derdi fotoğrafçılara. Benine takılan olunca Şark çıbanından daha estetik duruyor, diye de baba tarafındaki akrabalarla şakalaşırdı. Sonunda cesaretini toplamış ve aldırmıştı bu beni. Tabii ki kendini daha çok beğenmeye başlamıştı. Her zaman çantasında taşıdığı küçük oymalı gümüş aynasına bakışı farklılaşmıştı birden. Makyaj malzemeleri ile beraber küçük gümüş aynasını taşımayı eksik etmezdi çantasından. Kendini gün içinde sıklıkla kontrol eder ve mutlaka makyajını tazelerdi.

Resim çektirmek de çok önemliydi onun için. Basit bir vesikalık resim çektirmeye gidildiğinde, çoğu kez iyi çıkmayan bir resim ile uzun yıllar bir arada kalınacağını pek çok kişi düşünemez. Ya aciliyet içinde çekilen ve beğenilmeyen resim bir pasaporta yapışırsa, en az beş yıl o resme bakmak zorunda kalmaz mı insan? Tüm değişik ülke gümrüklerinde, pasaport sayfası her açıldığında ve resim görüldüğünde keşke biraz daha fazla gülseydim ya da daha şık giyinseydim demez mi? Vesikalık fotoğraf çektirmek aslında hemen hallolacak bir iş gibi gözükebilir ama ne giydiğine dikkat etmediysen, bakış açın düzgün değilse deklanşöre basıldığında o anki görüntü sonsuza kadar bir resimde kalabilir. Sonrasında keyifsiz, sabırsız bir yüze bakmak zorunda kalıyor insan seneler boyunca. Hele benim gibi yeni fotoğraf çektirmeye üşenen biri, telefonla resmin arkasında yazılı olan kodu okuyup sipariş veriyorsa aynı resme bakması daha uzun bir zaman bile sürecektir. Annem için bu da farklıydı. Kendindeki değişimleri görmek ve belgelemek için iyi hissettiği, iyi gözüktüğüne inandığı anlarda gider, ihtiyacı olmasa bile vesikalık resim çektirirdi. Saçı başı yapılı, güzelce özenerek giyinmiş bir vaziyette en az iki poz çektirir, onları görüp onayladıktan sonra çoğaltırırdı. Babamın ölümünden sonra veraset ile ilgili formaliteler için vesikalık resmine ihtiyacımız olmuştu. Altı adet yollanması söylenmişti. Avukatımız bana annemin gönderdiği resimleri gösterdiğinde kendimi tutamamış

gülmüştüm. Altı fotoğrafın her biri başka başkaydı. Üstelik farklı senelerde çekilmişti. İçlerinde siyah-beyaz olanları bile vardı. Hepsinde güzeldi ve gülümsüyordu. Sanki resmi bir evrakta kullanılmayacaktı da, görücüye çıkarmıştı fotoğraflarını. Annemin açıklaması ise kimsenin ona altısının aynı olması gerektiğini söylememiş olmasıydı.

Müzik zevki yıllar sonra da pek değişmedi. Hatta sevdiği şarkılar bile hep eski günlerden kalanlardı. Hani şarkılar ve onların hatırlattıkları ilk dinlediğin zamana götürür ya insanı, annemin de mutluluk dolu günleri bizlerin küçük çocuk olduğu döneme denk geliyor. Şarkılar aynıydı, hatırlattıkları da. Bazı şarkıcılar konusunda fikirleri değişmişti sadece. Bir süre sonra Dalida'yı dinlemeyi tamamen kesti. "Beleteşpi, evlerden uzak olsun böyle hazin bir son. Bu kadar ihtişamlı bir yaşantıdan sonra insanın sonu böyle mi olmalı?" demişti, Dalida'nın intihar etmesini kast ederken. Onun şarkılarını dinlediğinde üzülür, acısını hisseder, "Daha mutlu birinden, daha neşeli bir şeyler koyun pikaba," derdi. Kim bilir Dalida'nın intiharında kendinden ne görmüştü? Belki de ona mutsuz olduğunu hatırlatırdı. Sormadım, bilmiyorum. Ama hep mutlu bir hayat süren insanların neşeli şarkıları ona cazip gelirdi, bunu biliyorum. O şarkıları dinledikçe kendisini sanki neşeli bir partinin tam ortasında dans ediyormuş gibi hissederdi. Dans etmek için hep bir bahanesi vardı. Evin içinde kendi kendine mırıldanır, vücudunu sallayarak, kırıta kırıta koridorda yürürdü. "Dans etmek için özel bir yere gitmeye veya başka birine ihtiyaç yok. Mutlu hissetmek yeter," diye de eklerdi. Bizler de etrafında fırıldak gibi döner, onunla beraber danslar ederdik. Tango, tvist ve salsayı bizimle şakalaşarak ta küçükten öğretmeye çalışmıştı. Dans ederken yüzündeki ifade aynı bir çocuk gibi olur, tüm gece davetlerinde dansa kalkmak için can atardı. Kalktıktan sonra kavalyesi otursa bile o hevesini almadan masasına dönmezdi. Yorulup yorulmadığını soranlara ise ertesi gün dinlenebileceğini ima edip gece sonuna kadar dansını etmeye devam ederdi.

"Beleteşpi" lafını pek sık kullanırdı. Hem "Allah benzetmesin" hem de "Evlerden uzak olsun" yerine geçerdi. Ölen birinden bahsederken kendimi onun herhangi bir meziyetiyle kıyasladığımda kullandığı gibi. Satın almayı düşündüğü, çok beğendiği bir evden ölü çıkmışsa, kaderimiz benzemesin diye asla almazdı. Sanki benzetme olunca, kötülük, uğursuzluk ya da mutsuzluk bize de bulaşacak, diye düşünürdü. Kulağımızı çektirir, tahtaya vurmamızı tembihlerdi.

Hayatın hep güzel tarafını görmüştü ve Allah'ın ona her gün bir güzellik hazırladığına inanırdı. Onun yapması gereken sadece bu güzelliğin ne olduğunu bulmaktı. Genelde de güzelliği bulur farkında olsa da çirkinlikleri görmezden gelirdi. "Joy of life" her an gözlerinde parıldardı. Fransızcası "Joie de vivre" ama bu deyimlerin benim bildiğim Türkçe karşılığı tam olarak yok. Hayat ışığı ya da insanın gözünün içinde olan yaşama sevinci diyebilirim. "Görecek bu kadar güzellik varken insanlar neden ufak tefek şeylere üzülür ki? Tercihler hep bize kalmış değil midir? Neyi istersek onu görmez miyiz?" diye de ısrar ederdi.

Dualarını hep sesli ederdi ve iyice duyulduğundan emin olmak için de bazen sesini yükseltip tekrarlardı. Yıllarca bazen her günkü olağan telefon konuşmalarında aynı duayı üst üste duya duya bıkmış, kızarak bir seferinde dualarını içinden etmesini söylemiştim. Ağabeyimin de, benimde bu konuda artık sabrımız kalmamıştı. Etmediği zaman ise aşırı şaşırmış ve o kadar terk edilmiş hissetmiştim ki, sebebini sormuştum. "Dua istemiyorum demiştin ya," diye hatırlatmıştı. O kötü histen sonra her seferinde sabırla dualarının bitmesini beklemiştim. Aslında o duaları duymak kimi zaman hoşuma gitse de, çok önemli bir şey anlatırken sözümü bitiremeden iyi temenniler ile duaları ardı ardına sıralayınca dayanamaz patlardım. Bazen ne söyleyeceğimi bile unuturdum. Aslında kendime kızdığımdan ona bağırırdım. Şimdi o güzel hayır dualarını kim edecek benim için?

Senede bir defa olan kutlamalarda öncelikle sonu "lazeman haze" diye biten bir İbranice duayı söylerdi. Allah ona bu günleri bahşettiği ve bir sene daha yaşattığı için şükran sunar, sonuna da

"Abal kıl sene," diye ilave ederdi. Yarı Arapça yarı Türkçe olan bu temenninin anlamı darısı her senenin başına demekti. Bu dileği sadece kutlamalarla sınırlı kalmaz, aynı zamanda yediği her turfanda sebze ve meyve için de kullanırdı. Her sezon mevsimin ilk sebze veya meyvesini yediğinde de aynı şekilde duasını edip teşekkür eder ve öyle ağzına atardı. Gittiği seyahatlerdeki şehirlere, otellere, lokantalara tekrar gelmek nasip olduğunda yine aynısını yapardı.

Sebze, meyve ve mutfak konusu açıldığında hep kendisinden "Cordon Bleu Chef" diye bahsedilirdi. Çok da hoşuna giderdi. Zaten Yahudi bir annenin iftihar edebileceği iki şey vardır: ya mutfağı ya da oğulları. Kızlara pek önem verilmezdi, en azından Arap asıllı Yahudilerde. Sebep de er geç evlenecek ve kocasının ailesine girecek olmasıydı. Soyadı değişecek ve birdenbire bizden değil de onlardan biri olacaktı. Zavallı Sarina'm tüm çocukluğunu bu zihniyetle geçirdi. Oysa annem sevgisini göstermek için ağabeyimi evinin ışığı anlamında "şeb-bıl-bet", beni ise "roh-ıl-mami" (annesinin ruhu) diye çağırırdı. Sadece ruhu olmak hiçbir zaman yetmemişti, hep daha fazlasını beklerdim. Aslında istediğim benim de bir gün onun evinin ışığı olabilmekti. Halam dahil herkesin ruhu olmuştum ama ağabeyim gibi hiçbir evin ışığı olamadım. Çok uğraşıp kendimi göstermeye çalıştığımda ise onun "vualad-ıl ğali"si, yani kıymetli çocuğu olur ama onun ötesine gidemezdim.

Yahudilerde bir de ilk çocuk olmak çok önemlidir. Bu hem İspanyol asıllılarda hem de Arap asıllılarda geçerlidir. İspanyol asıllılarda ilk erkeğe "Bohor", ilk kıza da "Bohora" derlerdi. Arap asıllılarda böyle değildi. İlk çocuğun erkek olması önemliydi, kız çocuklara ise fazla değer verilmezdi. En güzel örneği Yahudi erkeklerin sabah duasında Allah'a onları kız olarak yaratmadığı için teşekkür etmesidir. Bazı hamilelik müjdelerinin üzerinden on ay geçmesine rağmen hiç haber alınmazdı. Annem hemen, "Kızı oldu mutlaka, yoksa duyulurdu," derdi. Erkek çocuk doğduğunda müjdesi hemen gelirdi, çünkü yedirici günde sünnet töreni yapılırdı. İkinci veya sonradan gelen erkeklerin de pek önemi yoktu. Acı ama gerçek. Ben doğduğumda, babam beni kucağına aldığında söylediği ilk söz, "Ne güzel, Yusuf'a oynayacak bir arkadaş geldi," olmuş.

Eski bir Yahudi âdetine göre hiç doğum, düşük ya da kürtaj yapmamış annenin ilk çocuğu erkek olursa "Pidyon" adı altında bir kutlama yapılırmış. Bu törende saflığı simgeleyen gelinlik giyilirmiş. Annem de tüm şartlara uyduğundan, üzerinde aldığı kilolar yüzünden arkasına koskoca bir yama diktirerek giydiği gelinliği ile ağabeyimin Pidyon törenine katılmış. Bu adet hâlâ sürüyorsa bile ben bilmiyorum, çünkü hiç davet edilmedim. Eski gelinliği giymek yerine herhangi bir beyaz giysi de aynı işi görüyor mudur? İspanyol asıllılarda da bu âdet var mıdır? Tam olarak bilmiyorum.

Annemin tüm gençliğimiz ve bekârlığımız süresince bizim için ettiği dua "Aris fısıdnır knis" idi. Anlamı, sizlerin havranın ortasında, damat olarak mürüvvetinizi göreyim, demek oluyordu. Arapça olmasına rağmen, bilmediğimden ben Latin harflerle yazıyorum tabii. Sonraları "Abu sabi inşallah," demeye başladı. İnşallah oğlun olur, demekti. Yusuf iki kız çocuk sahibi olduğunda hiç pes etmedi ve abu sabi demeye devam etti. Daha sonra erkek çocuk sahibi olduğunda yeni duası "abu aris inşallah" olmuştu. Oğlunuzun mürüvettini görürsünüz inşallah, anlamına geliyordu. Benim içinse hâlâ "Aris fısıdnır knis" duasını ederdi.

Bu duaların kızlar için olanı yoktu. Çünkü denemiştim. Erkek kelimesinin yerine kız kelimesini yerleştirip anneme "Abu arus" (gelin babası ol) veya "Abu bınıt" (kız çocuğun olsun) nedir diye sorduğumda "Neden birisi böyle bir şey söylemek istesin ki?" demişti. Kötü bir dilek, hatta ondan da öte bir beddua gibiydi. Söylerken bana anlamsız, anneme ise yanlış geliyordu. Sağlıklı kız çocuğu doğuran kişi etrafa övünerek haberi yaymazmış. Yine de doğum ziyaretlerine gidilirmiş. "Peki, kız doğuran ziyaret edildiğinde ne denirdi?" diye sorduğumda, "Ihıt saba bınin," demişti. Doğan kız bebeğinin gözünün içine baka baka söylenen bu sözler, "İnşallah yedi erkek ablası olursun," anlamına gelmekteydi. Kız çocuğu olan anne olaydan dolayı suçlu görülürmüş. Üstelik de arkasından beceremedi diye bile konuşulurmuş. "Üzülme, gelecek sefere," dendiği bile olurmuş. Annem yedi sene aradan sonra arka arkaya iki erkek çocuk doğurunca babamın keyfine diyecek yokmuş. Kız kardeşim olduğunda ise sanki "Ne de olsa iki erkekten

sonra gelen kız," dediklerini duyar gibi oluyorum. Bugün bile, erkek ve kadının eşit olduğu söylenmesine rağmen halen bu temenniler ediliyor. Allah'tan Arapça ve çoğumuz anlamıyor. Ama annem ve Arap asıllı yaşıtları torun sahibi olduklarında birbirlerine bu temennilerde bulunuyorlar. "Sıt sabi inşallah." (Erkek çocuk babaannesi veya anneannesi olun inşallah.)

Demek ki erkek olmak yetmiyormuş, ilk erkek olmak varmış. Artık istesem de annemin şeb-bıl-bet'i olamam. Sağlık olsun, onun ruhu olmak da fena değilmiş, ya kız kardeşim ne yapsın? O sadece benim ruhum olmakla yetinmek zorunda kaldı.

Yusuf doğacağı zaman sanki tüm akrabalar aynı anda doğuracak gibiymiş. Annemin deyimiyle: "Herkesin çocuğu olacaktı." Tüm akrabalar ve arkadaşları heyecan içinde bekliyorlarmış. Babam evlendiğinde yaşı nerdeyse kırkını aşmıştı. Tüm kardeşleri torun sahibiyken onun daha çocuğu bile yokmuş. Anlatılanlara göre ağabeyime özenle hazırlanan beşik organze kaplı kapitone kumaştan yapılmıştı. Her yeri el işi olan pembe ve mavi çiçeklerle kaplıymış. Ana renk mavi imiş, nazardan korumak için düşünmüşlerdir. İngiltere'den gelen ve ağabeyimi gezdirecek olan Silver Cross marka bebek arabası da maviymiş. Fakat maviliği modelinden dolayıymış, yoksa elin İngiliz'i nazardan ne anlar?

O devirde çocuğun, kız veya erkek olduğunu bilmenin imkânı yokmuş. Rivayete göre babaannem kendi yakın ailesi dışındaki tüm hamile kadınların doğuracağı çocuğun cinsiyetlerini tahmin etmekte ustaymış. Ama karnı burnunda karısı ile gelen adama bir oğul müjdesi verdiğinde kız doğurduğu da olurmuş. Adam üşenmeden hesap sormaya gelirse, masasının altından kalınca bir defter çıkartıp adamın adının karşısına geldiği gün kız yazmış olduğunu gösterirmiş. "Duymak istediğini söyledim sadece," dermiş. Her gelen için bir sözlü tahmin bir de yazılı garantide bulunurmuş. Söylediği tutup da memnun olanlar ellerinde bir kutu tatlı ile geldiklerinde defterden söz edilmezmiş. Kaybetmesi söz konusu olmazmış babaannemin. Bazen laf olsun diye, "Kadın güzelleşti kesin erkek geliyor," veya "Kadın çirkinleşti kızı olacak çünkü onun güzelliğinden alıyor," dediği de olurmuş. Falcı zannederlerdi

ama sadece akıllı kadındı rahmetli. Kuşkusuz zekâmı baba tarafından alıyorum. Sadece kendi çocuklarında tahminlerde bulunmamış. Sırrını tüm aile bildiğinden olsa gerekti.

Bunca yönteme karşılık, biricik halam ardı ardına doğurduğu kızların hepsinde bir erkek çocuğu sahibi olabilirim umudunu taşırmış. Vazifesini yerine getirmek isteyen halam son çocuğunun da kız olduğunu duyunca yattığı yatakta bayılıvermiş. En küçük kızının suratına bakarken de yeter anlamında Arapça "Hace" deyip ona Hacer adını vermişti. Bizleri bayram yemeğine davet ettiğinde, beş kızından bir tanesi mutlaka hamile olurdu. Aile geleneğini devam ettirme işini üstlenmesine rağmen torununun cinsiyetini tahmin etme yolu bambaşkaydı. Yaptığı küçük ekşili "kıbbe hamda" dediğimiz sulu köftelerden bir tanesinin içine koskocaman bir meyvenin çekirdeğini koyardı. Sırası ile herkese servis yapardı ve kimin ağzında çıkarsa çocuğun cinsiyeti o olacak diye kendini inandırırdı. Erkek olmasını o kadar çok isterdi ki benim ve ağabeyimin tabağını ağzına kadar doldurur, sonuna kadar yedirirdi.

Annemin gurur duyduğu yemeklerinden ve onun özel mutfağından bahsedecek olursam, İstanbul'a gelir gelmez öğrendiği ilk şey, "Erkeğin kalbine giden yol midesinden geçer," sözü olmuş. Kendi annesinden ve kayınvalidesinden öğrendiği yemekleri Fransız zarafeti ile karıştırıp sunarak kendisine özgü bir *fusion* mutfak yaratmıştı. Çevremdeki tüm Arap Yahudi kadınların kendilerine has bazı yemekleri vardı. Annemin "Mıhşi u mışmoş" denilen kayısılı dolması çok meşhurdu. Daha güzel yapabilmenin yolu olsa zaten annem yapardı. Kıyma ve pirinç karışımından yapılan kabak dolmasının kuru kayısı ile pişeniydi. Tuzlu ve tatlının bir arada olması başka bir lezzet verirdi. Yeşil ve turuncu, salçalı sosun kırmızısı ile bir renk şöleni gibi olurdu. Bu tat herkese hitap ederdi. Adı da çok gülünç gelirdi çünkü küçükken burnumuzu karıştırdığımızda, "Mıhşi yapmayın," diye bağırırdı annem. Parmağımızı burnumuza sokup çevirirken dolma yapışına benzetirdi herhalde. Bunun yanında "kebap garaz" adlı pidenin üzerinde servis edilen vişneli kebabı da meşhurdu. Bol baharatlı köfteler ince uzun

yoğrulurdu. Çamfıstığı ve vişne ile beraber pişirilir, kızgın zeytinyağı sosu ile baklava şeklinde kesilmiş pidelerin üzerinde sunulurdu. Yemeklerini yaparken yardımcının sadece malzemeleri yıkamasına izin verirdi. Hazırlığı, doğraması, pişirmesini kendisi yapardı ve bundan gurur duyardı. Orkestra şefi gibi aynı anda üç ya da dört yemeği idare eder, her birinin kıvamına bakar ve mutlaka tadardı. Eskiden ne zaman cuma akşamı Şabat yemeğine gelsek annem masayı öylesine donatırdı ki, herkes kendine göre yiyecek bir şeyler bulabilirdi.

Her cuma bir araya gelirdik, fakat Şabat kutlamasına dönüşmesi Yusuf'un Hıristiyan asıllı bir Amerikalıyla evlenmesiyle başladı. Mary, yani Miriam Yengem sonradan Yahudi dininin kurallarını öğrenip aylarca ders aldıktan sonra dinini değiştirmişti. Genelde sonradan Yahudi olanlar eski adını bırakıp yeni bir ad alıyor ve dinin kurallarını Yahudi olarak doğan birinden fazla uyguluyorlar. Ya bilgiler taze olduğundan ya da kendilerini göstermek istediklerinden bu huy herkes için geçerli. Lazar Dayımın ikinci karısında fark etmiştik. O geldiğinde evimizde her zaman yapılmayan dualar yapılırdı. Bu din değiştirme konusu kulağa basit ve rahat gibi gelse de aslında zor ve uzun bir süreç. İstanbul'da bunu yapmak pek kolay değil. Yurtdışında reformist olarak bilinen ve biraz daha modern görüşleri olan Yahudi cemaatlerinde yapılabiliyor. Alınan evraklar burada onaylatılmaya çalışılıyor. Çoğu kez bir ya da iki yazılı veya sözlü teste de tabi tutuyorlar. Maksat emin olup altına imza atmak için. Değişik dinden olan kişi kadın tarafı olunca ciddi bir sorun çünkü dinimizde hep anne tarafından soy önemli. Mantıklı açıklaması ise bir çocuğun annesinin her zaman belli olduğudur. İleride doğacak çocuğun Yahudi hak ve hürriyetleri olabilsin diye kadının din değiştirmesi olayı gündeme geliyor. Asla bir mecburiyet yok ama dinini değiştirmediğinde karışık durumlar da ortaya çıkabiliyor. Mesela Türkiye'de yaşayan Yahudilerin büyük bir çoğunluğu 1492 İspanya engizisyonundan kaçıp buraya gelenlerdir. Onlar geldiklerinde dönemin padişahı Sultan II. Bayezid hepsine kucak açmış ve o gün beş yüz yıldan fazla bir zaman bu topraklarda yaşamamıza izin vermişti. Rivayete göre geldikleri gün

padişah hahambaşından bir söz almış. Bu din değiştirme işlemi hiçbir zaman bu topraklarda yaşayanlar için geçerli olmayacaktı. Bildiğim kadarı ile beş asırdan fazladır bu söz tutuluyor. Yusuf da arkadaşları gibi, yetmişli yılların sonunda etrafta olup biten terör ve gasp olaylarından uzaklaşmak için yurtdışına giden öğrencilerdendi. Tatil için geriye döndüklerinde beraberlerinde, burada görmeye alışık olmadığımız yabancı kızlarla gelmişler, Yusuf da en sonuncusu ile tüm aile baskısına rağmen evlenmişti. Diğer çoğu yabancı evlilikler gibi ya milliyetinden veya örf ve âdet farklılıklarından sonuç hüsran olmuş, kızlar ülkelerine elleri boş olarak dönmüşlerdi. Kalanları ise daha büyük problemler bekliyordu.

Miriam bir süre için bile olsa geride kalanlardandı. Onun savaşçı bir ruhu vardı. Sisteme, geleneklere ayak uydurmak yerine hep sorgulamış, hiçbir zaman olduğu gibi kabul etmemişti. Şimdi bakıyorum da sanki annemin gençliği gibiydi. Bahsi geçen Şabat geceleri Kiduş adlı kısa dua cuma gecesini kutlamak ve kutsamak için yapılırdı. Hemen ardından "Hamosi"ye geçilirdi. Tam bir somun ekmekten küçük ekmek parçaları koparılır, tuzlanır, elden ele uzatılarak hatta fırlatılarak yenir ve gece devam ederdi. Fırlatılmasının sebebi ise matemde olunduğunda iştahı olmayan yakınlara sembolik olarak ekmek yedirmeye çalışılmasıdır. Hatta ekmek kişinin ağzına kadar uzatılır, Şabat gecesi ise kutlama gecesi olduğundan benzetme olmasın diye fırlatılırdı. Kiduş ve hamosi duaları annemin evinde Miriam Yengem sayesinde yapılmaya başlanmıştı. Diğer bayramlarda dahi pek dua edilmezdi evimizde. Ya babam bilmezdi veya ona o kadar önemli gelmezdi. Şabat gecesinin bizler için anlam ve önemi aslında ailenin bir araya gelmesi ve geçirdiğimiz hafta üzerinde konuşmaktı. Bu özel gece için erkek çocuğun annesinin evine gidilirdi. Güzel bir âdetti aile ve sülaleyi bir araya getirmek; düzenli olarak bir arada tutmak açısından. Âdet ve alışkanlıktan çıkardığımız takdirde mutlaka yapacak başka bir program veya eğlence olabiliyordu. Bu şekilde de aileyi görmeden haftalar geçebilirdi. Yorgun argın, keyifli ya da keyifsiz, şehirde isek mutlaka bir araya gelirdik. Düşünüyorum da annem öldüğüne göre, bundan sonra ne yapacağız? Kim bizleri bu gayretle,

bu tutarlılıkla bir araya toplayacak ya da toplamaya uğraşacak? Gelenekleri sürdürmek artık kimin görevi olacak? İdrak etmeye başlamıştım: Öksüz kalmıştım, hatta belki de sahipsiz. O özgürlüğüne kavuşmuştu, bense yalnızlığıma...

Sanki en çok etkilemek istediği meşhur biri yemeğe gelecekmiş gibi bizleri ağırlardı. Kapıdan girer girmez, "Baruh aba," deyip gireni Allah'ın kutsaması için dua ederdi. Hep misafirmişiz gibi güler yüzle, "Salamat faddalu," deyip "hoş geldiniz" ve "buyrun"u eklerdi Arapça. Üç gün öncesinden yemek listesini tükenmez kalemle yapar, hangi mezelerin ana yemekten önce geleceğini, hangi tatlının uyum sağlayacağını yazardı. Her hafta aynı yemeği yapma hatasına düşmezdi. Hatırladığım, yemek listesinin sağ üst köşesine hep S.D.V. harflerini yazdığıydı. "Si Dieu veut" Allah isterse demek oluyordu.

İşini şansa, tesadüflere bırakmaz, hep Allah'a havale ederdi.

Akşam yemeğinde masada Yusuf'un en çok sevdiği "Kıbbe hamda", bir nevi ekşili köfte ile onun yanında benim çok sevdiğim "Kıbbe fisseniye", tepside bulgurdan yapılmış içinde kavrulmuş ceviz, kuş üzümü ve kıyma olan yemek en vazgeçilmezlerdendi. Tahin salatasını yaparken limonla sarmısağı karıştırıp üzerine zeytinyağı, kırmızıbiber ve kimyon ekleyerek verirdi. Nohudu haşlayıp ezerek içine eklediğinde "hımmos" denilen humus yemeğini yaptığı da olurdu. Aynı şekilde patlıcan püresiyle de karıştırırdı. Rejimde olanlar için "Jardiniére" dediği sebze tabağını ve mutlaka balık bulundururdu. Bilinen salata ve pilavı saymıyorum bile. Balığın olması aynı zamanda sembolikti, çünkü tufandan bir tek kurtulan onlar olmuştu. Fikir onlar gibi olalım diyeydi.

Bu yemeklerden *kıbbe hamda*'nın yapımı uzun sürerdi çünkü kiraz büyüklüğündeki köftenin kıyması havanda dakikalarca dövülür, sakız kıvamına gelince ırmik ile karıştırıp köfte şekline getirilir, içine bol baharatlı daha küçük bir kıyma parçası çekirdek gibi konurdu. Sonra karışık küp şeklinde kesilmiş kabak, havuç ve bezelyenin olduğu domates soslu limonlu bir çorbanın içine atılıp servis yapılırdı. Annemin çok yorulduğunu düşünüp bu yemeği pek yemezdim ama

ağabeyim bayıla bayıla yerdi her seferinde. *Hamosi*'den sonra kafalarımızda duran takke veya peçeteleri masanın üzerine fırlatır, yemeklerden birini gözümüze kestirip saldırıya geçer ve tam bir kıtlıktan çıkmış edasıyla eller ve kollar havada birbirine değmeden yemek alma savaşına girişirdik. Yemeğe gelen ve farklı dinden olan arkadaşlarımın bazen adını unutup kafamıza koyduğumuz takkelere "frizbi"ye benzeyen şey diye gönderme yaptıklarını hatırlarım. Masada hep beraber olurduk, erkek çocukları, gelini, torunları, hepimiz bir arada. Herhangi biri eksik olduğunda "Yahala mın," deyip sonuna adını eklerdi. Keşke o da bizimle olsaydı demek olurdu. Seyahatte veya hasta olan hiç kimseyi unutması mümkün değildi. "Mın ceyt," deyip ardına adı ekler, "ma salame," diye bitirirdi. Aramızda olmayan kişinin selametle geri gelmesini içindi. Aman eksik kalmasın diye sonuna Fransızca "Avec toute la famille réunie," eklerdi. Tüm ailenin bir arada beraber olması temennileri ile, demek oluyordu. Herkesin bir arada olduğu ender günlerde ise "Sıfrıt-ıl daime," der, devamlı böyle soframız olmasını dilerdi.

Masaya her hafta rengi değişen dantelli, nakışlı, oymalı, taze kolalanmış bir örtü sererdi. Üzerine büyük, beşer ayaklı gümüş şamdanlar ve içinde hiçbir zaman yakmadığı, kötü gözden koruduğuna inandığı mavi renkli mumlar koyardı. Ayaklardan biri sallanır, en beklenmedik anlarda üzerinde duran mum münasebetsizce ya masaya veya salatanın içine düşerdi. Aslında cuma akşamları mum yakmak dini bir gelenekti. Ölenleri hatırlamak için yakılırdı. Evinde ölümün lafının bile edilmesine izin vermeyen annem, mum yakar mıydı hiç? Yakarsa sanki evinden bir ölü çıkacak, diye düşünür başına kötü bir şans gelmesinden korkardı. Bazen de şakayla, "Herkes gördüyse şamdanları kaldırıp masada yer açalım," derdi. Yemeklerin çoğu gümüş oval veya gümüş yuvarlak tepsilerde masaya konurdu. Masa rengârenk su ve şarap bardakları, üst üste konmuş tabaklar, kalabalık çatal ve bıçaklar ile tam bir curcuna, bayram ya da karnaval görüntüsünde olurdu. Onun deyimiyle "Une table royale," krallara layık bir masaydı.

Arap alışkanlığını sürdürerek tüm yemekleri, meze başlangıçlarından ana yemeğe kadar hepsini aynı anda yaklaşık on dört kişi-

nin oturabileceği masaya koyardı. Hatta tatlılar bile masanın yanında duran küçük yuvarlak bir sehpa üzerinde görülecek şekilde dururdu. Meyve, pasta, mevsime göre baklava veya ev yapımı künefe eksik olmazdı. Künefeyi yarısı dil peynirli, yarısı cevizli yapardı. Hele bir de yanında kaymak olunca süper lezzetli olurdu. Bu usul ile aklı sıra yenilecek her şeyi bir anda görüp hangisinden ne kadar yiyeceğimize karar verebilirdik. Aynı masanın üzerine her çeşit alkollü içki şişesini dizer, kimsenin içmediğini bilmesine rağmen ikram ederdi. İspanyol asıllıların evinde ise yemekler sırayla geldiğinden, daha kaç yemek kaldığını da bilmediğimden yemeğin ortalarına doğru doyar, bazen ana yemeği bile yiyemezdim. Kendi evimde özel diyet, kalorileri sayılı sağlık kokan yemek yediğimden, annemin evine gidince bol yağlı, kızartma kokulu çocukluğumu hatırlatan yemeklerin çoğunu bir arada gördüğümde aklım başımdan gider, karnım doysa da gözüm doymazdı. Masaya bizleri buyur ederken üç-dört lisandan seçtiği kelimeleri kullanırdı. "Şabat Şalom, faddalu e bon apetito" İbranice cuma gecesini selamlar, bizleri Arapça buyur eder ve İtalyanca afiyet olsun ile bitirirdi. İstisnasız oradan her çıkışımda evime varmadan hazımsızlık çekmeye başlar, mide fesadından saatlerce kıvranır dururdum. Anneme şikâyet ettiğimde "Sahten u hana," derdi. Afiyet şeker olsun, anlamında Arapça bir deyimdi. Bazen masada yediklerimden dolayı geğirmemek için kendimi tutmaya çalışsam da çıkıverirdi. Yine de kızmaz, gülümseyerek, "Sahten," derdi. Kendi aramızda iken masada veya başka yerde geğirmek olağan karşılanırdı. Dışarıda yabancıların yanında ise yapmamaya özen gösterirdik. Yediklerim de genelde bulgurlu olduğundan sanki mideme indiğinde yediğimden daha çok şişiyor gibi gelirdi. Hangi yemek olursa olsun yanında mutlaka ekmek yerdi. Yemeğe gittiğinde masada ekmeğin olmadığını gördüğünde gelmesini bekler ve her seferinde, "Ben pilavı bile ekmek ile yerim," diye eklemeyi ihmal etmezdi.

Sarhoş olduğumun sabahında bir daha içmeyeceğim der ve ilk fırsatta tekrar içerim. Aynı şekilde annemin evinden çıktığımda ertesi hafta mutlaka yemeklerin hepsinden tabağıma tadımlık al-

maya niyetlenirdim. Ne kadar yediğimi hesaplamak amacıyla bu işe başlardım ama yemekleri görünce niyetim bozulurdu. Sonunda her zamanki gibi midemi gereğinden fazlası ile doldururdum. Yemeklerin tatları ve kokuları bana çocukluğumu hatırlatırdı. Küçükken annemin sevgisini kazanmanın tek yolu yemek yemekti. Annem beni sevsin, bana sarılsın, hatta beni takdir etsin, diye tabağıma ne koyarsa silip süpürürdüm. Doysam bile hepsini bitirirdim. Bu yüzden de annemin beni evde örnek göstermesinden mutlu olurdum. Tabaklara çocuk porsiyonu koymak diye bir alışkanlığı olmadığını da eklemem lazım. O devirde şişman olmak sağlık ve zenginlik belirtisi olmalıydı. Yemek konusunda yapılan tezahüratlar evimde çocukken takdir edilme duygularını yaşadığım ender anlardan olduğu için ben de devamlı yerdim.

Böyle gecelerde, hele hele torunları da yemeğe gelmeye başladıktan sonra her hafta yılbaşı süsleri, şapkalar ve maskeler bile bulundururdu etrafta. Bununla da yetinmez o geceyi ölümsüzleştirmek için devamlı fotoğraf veya video çekmemizi isterdi. Genelde bu iş bana düştüğünden, "Bırak başkası çeksin, sen hiç çıkmıyorsun," derdi ve her seferinde aynı lafı söylediği için ona kızardım. Ama haklıydı, eski videolara bakıyorum da orada olduğumun delili bile yok. Ve resimlere baktıkça anlıyorum ki, en mutlu ve en iyi hissettiğim anları gösteren bir belge, kanıt dahi yok. Aslında mutlu olduğum anlarda aklıma fotoğraf çektirmek hiç gelmezdi. Zoraki çekilmiş pozlarda ise mutlu gibi gözükerek sırıtmış, gülümsemiş, hatta "cheese" deyip dişlerimi göstermişimdir.

Yemek saati akşam yedi buçuk diye bilinse de, İstanbul'un değişik bölgelerinde yaşadığımız için ilk gelen ile son gelen arasında en az bir saat fark olurdu. Bu trafik çilesi ve korkusu bildim bileli annemin başına hep dert olmuştur. Bizler küçükken, altmışlı yılların sonunda en geniş ve tehlikeli gözüken yer Halaskârgazi Caddesi idi. Oraya alışveriş, sinema veya eğlence için giderdik. Kent Sineması'ndan Site Sineması'na gitmek için üç çocuk ile karşıdan karşıya geçmeye korkardı. Cadde şimdiki gibi ortadan bölünmüş değildi. Trafik bir hengâme içinde, tek düzeni düzensizlik olan bir halde akarken karşıya geçmek kahramanlık sayılabilirdi. Annem

bir taksiyi durdurur ve nereye gideceğini soran şoföre cevap bile vermeden bizleri arabanın içine tıkıştırırdı. Sonra gideceği kısa mesafeyi söylerdi. Şoförün tepkisi her seferinde görülmeye değerdi. Ona rağmen aldırmaz, "Ekstra para vereceğim merak etme," der işini görürdü. Pazarlık etmeden taksiyi Şişli Camii'nin yanından döndürüp karşı kaldırıma kadar geçirtirdi. Camiden ötesi, Etiler yöresi artık şehir dışı sayıldığından ancak hafta sonları gidilirdi. Trafiğin sıkıştığı bir gün şoför bizlerden birini kucağına hasta gibi yatırmasını ve bu şekilde daha hızlı gidebileceğini söylediğinde, annem bildiği tüm Fransızca küfürleri adama sıralamıştı. "Kötü fal açma çocuklarıma," diye kızarken söylemeye çalıştığı şey, kötü temennilerde bulunmaması isteğiydi. Hâlâ taksi ya da minibüs şoförlerinin acelesinin ne olduğunu anlamış değilim. Zaten tüm günü trafikte veya yol üzerinde geçirmek işlerinin bir parçası değil mi? Acele gitseler bile sonra ne yapacaklar ki? Yine yollara düşmeyecekler mi? Zavallı annem her yıl yolların veya yönlerinin değişmesinden, çift yönün tek yöne inmesinden bıkmıştı. Her halükârda yolun iki tarafında bakmadan karşıdan karşıya geçmezdi. Bizler de bu konu da ona takılır, hatta alay eder gülerdik. Bir seferinde gece vakti çöp arabasının Teşvikiye Caddesi'nde yol boşken ters istikamette geldiğini gördüğümüzde, "Şimdi bana hak verirsiniz artık," demişti. Susmuştuk, hak verdiğimizi anlamıştı.

Yemeğe ilk gelen bekleyip sıkılmasın ve acıkmasın diye yemekten evvel kısa bir ağırlama faslı daha yapardı. Sırasıyla herkesin gelip masaya geçeceği zamana kadar salonun oturma kısmında atıştırmalar ile ikrama başlardı. En büyük hatam ve çok yemek atıştırmaktan doğan vicdan azabım işte o an başlardı. Çiğköfte diye adlandırdığımız mercimek köftesini, humusu, içi kıymalı, cevizli, kuş üzümlü üçgen böreklerini ev yapımı salatalık turşusu ile sunardı. Bir de "muhammara" diye bilinen bulgur ve salça soğan karışımına ceviz ekleyip yaptığı bir yemek vardı. Tost melbaların üzerine sürerek yer, yedikçe ağzım yanar ve yandıkça zevkten bayılırdım. Acı bir şey yemek ve ağzımın yanması bana niye zevk verir anlayamaz, ama her hafta aynı acıyı iple çekerdim. Masada kıymasını kendisinin hazırladığı ve yakın bir kebapçıya götürüp

yaptırdığı lahmacunlar da hazır bulunurdu. Lahmacunları yaparlarken sonuna kadar başında beklerdi. Sebebi kaşer kıymasını değiştirmesinler veya malzemeden çalmasınlar diyeydi. Lahmacun başına para alan kebapçı adet çok olsun diye azar azar kıyma koyduğunda ise tek tek üzerine ekletirdi. Lahmacunun ortasından hamuru gözükmemeliydi. Her cuma hüsrana uğrardı çünkü hiç istediği gibi çıkmazdı. Halbuki eskiden hamurunu bile evde açar, kıymasını koyar ve fırında bu lahmacunları yapardı. Çok uzun süren, külfetli bir yemek olduğundan bu şekilde devam edememişti. Yabancı akrabalarımız geldiğinde lahmacunu "La pizza Turca", yani Türk pizzası diye verirdi. Bulgur, et, sebze, ekmek, pilav, masa dekorasyonu, bangır bangır çalan müzik ve kalabalık derken tüm bu karmaşanın içinde her seferinde, "Kim şampanya içmek istiyor?" diye sorardı. Yaptığı çiğköftenin öyle güzel bir kıvamı olurdu ki tadını tam alabilmek ve bir hafta öncesinin lezzetiyle kıyaslayabilmek için en az yedi-sekiz tane yerdim. Onları yerken annem görmezse yanardım. "Hiçbir şey yemiyorsun, yine rejim mi? Benim evimde rejim yapılmaz biliyorsun, zaten söyleyecektim seni çok zayıf gördüm diye," diye söylenirdi. Göreceği şekilde üç ya da dört tane daha yerdim. Genelde yemekleri tattıktan sonra hep takdir etmek maksadı ile mutlaka, "Sellem ideki," derdim. Arapça ellerine sağlık demek oluyordu. Söyleyene dönüp, "Selem tımmak," ağzına sağlık der, sözü o bitirirdi. Yemeklerinin karışımında, tadında az da olsa her hafta bir fark olurdu. Sebebi hep el yordamı, göz kararı ile yapmasıydı. Bu farkı ancak annemin yemeklerine aşina olan biz gurme ağızlar bilebilirdik.

Yusuf mutlaka yemeğe geç gelir, yemekleri tattıktan sonra da olumsuz bir laf ederdi. Şaşırtıcı olan ise benden fazla yemesine rağmen yine de hoşuna gitmediğini söylüyor olmasıydı. Bu durum haftalarca, aylarca, hatta senelerce sürdü. Bir keresinde dayanamadım ve sebebini sordum. Cevabı çok ilginçti. "Çok güzel olduğunu söylersem anne tembelleşir diye korkuyorum. Bu yüzden onu hep tetikte tutuyorum," demişti. Böylece annem her hafta yemeğini beğendirmek için biraz daha fazla uğraşacaktı.

Yaptığı yemeklerin tatları ona hastı. Aynı yemeği birçok akraba yapsa da kıvamı karışımları birbirinden farklı olurdu. Ayrıca hiçbir Arap Yahudi diğerine tarif vermeyi sevmezdi. Annem yemek tarifi verme konusunda etrafındakilerden daha dürüsttü. Zaten onları zamanında sınıflara ayırmıştım. Bazı insanlar vardır tarif vermeyi hiç sevmez ve vermez. Bu konuda katıdırlar. "İstediğin zaman söyle sana hazırlarım," derler ve o yemek onlara özel olarak kalır. Böyle sevdiğim ve annemin tarifini alamadığı bir sürü yemek vardır. Kuzenlerim beni evlerine yemeğe davet ettiklerinde, içimden tarifini hiç vermedikleri *parmak kıbbeyi* yapmış olmalarını dilerim. Bu yemek içliköfteye benzer fakat daha ince uzun ve rengi daha koyu kahvedir. İçindeki karışımın ise farklı tadı vardır. Şayet yemekte özlediğim, çoktandır yemediğim bir şey varsa o yemek dışında başka bir şeye dokunmadan midemi onunla doldururdum. Sanki ne kadar çok yersem hasretim o kadar azalacak gibi olurdu. Yemekler yavaş yavaş mideme inmeye başladığında, mide fesadına uğrayacağımı bilirdim.

Annemin kötü niyetli diye tabir ettiği, benimse fosiller dediğim yaşıtları tarifi vermekten kaçmaz ama bir-iki detayı söylemeyi bilerek unuturlardı. Ya malzeme ile ilgili eksik bilgi verir veya dozunu farklı anlatırlardı: mesela yumurta adedini veya un miktarını yanlış vermeleri gibi. Masum bir şekilde yağı önce koymak yerine sonra koy bile dedikleri olurdu. Bu tariflerle yemek yapmayı deneyen herhangi bir ahçı adayı mutlaka bir sürprizle karşılaşırdı.

Annem Allah'tan böyle değil. Dürüst, kesinlikle dürüst ama yine de tarifleri doğru ve net bir şekilde verdiğini söyleyemem.

Herhangi bir yemek kitabındaki tarifi uygulamaya kalktığımda sanki okuyucunun çok tecrübeli aşçıymış gibi düşünüldüğü intibaını edinirim. Aksine çok aptal veya beceriksiz hissederim kendimi. Tariflerde verilen kaşık kelime olarak bana pek anlam ifade etmez. Çay, tatlı veya çorba kaşığı diye belirtilmezse. Aynı şekilde blenderdeki malzemenin boza kıvamına gelmesini tarif etmelerini de anlayamam. Boza görmediğimdendir. Halbuki gram, derece veya dakika gibi kavramları uygulamak daha kolay oluyor. Bu tip kitap-

larda böyle tariflere denk geldiğimde uğraşıp pişirmek yerine telefonla yemek sipariş edeceğim bir yer arıyorum. Halbuki keyif aldığım o kadar az şey var ki. Bu şekilde istesem bile yemek pişirme zevkinden mahrum ediliyorum.

Aynı durumu doktorun biri bana gecede iki bardak kırmızı şarap içmemin iyi geleceğini söylediğinde de yaşamıştım. Bardağın boyunu belirtmediğinden ben de vazo gibi kocaman bir kadeh seçmiştim. Neredeyse iki kadehte şişeyi bitirmiştim. Bir dahaki konuşmamızda bardağın boy ve hacmini iyice anlayacağım şekilde izah etmişti.

Annem tarif verme konusunda iyi niyetliydi. Yine de tariflerinde bir avuç kırmızıbiber veya bir tutam tuz gibi ayarlar olduğundan her ne tarif verirse kendi yaptığı ile aynı çıkmazdı. Onun yemeklerinden yiyen ve sunumunu gören mutlaka tekrar davet edilmek istediğini belirtirdi. Masasında bolluk ve bereket olurdu. Yenmeyeceğini bilse bile bazı yemekleri masaya koyardı. Çoğu zaman tabakların altına gümüşten supla koyardı. Görüntü bordo renk masa örtüsü ile inanılmaz bir ahenk oluştururdu. Sonradan satmak zorunda kaldığı bu gümüşleri özel günlerde veya kendisini özel hissettiğinde çıkartırdı. Yemekten sonra gümüş tabak, çatal ve bıçakları teker teker sayıp salon dolabına yerleştirip kilitlerdi. Bu alışkanlığının sebebi, ben küçükken evde çalışan yardımcının bilerek her gece iki-üç tane çatalı çöpe atması ve sevgilisinin de bunları çöpten toplarken yakalanmış olmasıydı. Masa örtüsünün üzerindeki yağ ve salça lekelerine pudra koyar, sabaha kadar emmelerini beklerdi. Süslü örtülerini sonradan temizlenmek ve kolalanmak üzere dışarı yollatırdı. Ayrı eve taşındığımdan beri çok sevdiğim pilav ve mercimeğin kavrulmuş soğan ile karıştığı "mıncadra" yemeğini maalesef bir daha evinde yemedim. "Zengin yemeği değil," demişti. Evine sadece cuma akşamları yemeğe gittiğimden "Şabat sofrasında kıymetlilerimi ağırlarken o yemeği koymam," diye eklemişti. Fakat mercimek ve pilavın ayrı ayrı masada bulunduğu olurdu. Ben de *mıncadra*'da ısrar etmek yerine pilavın üzerine kaynar vaziyette mercimeği koyardım. Ağzıma bir lokma alırken soğusun diye üflememe rağmen hep çok sıcak olur-

du. Ağzım yanınca tabağa tükürüp soğumasını beklemek yerine sıcakken yutardım. Sırası ile boğazım ardından yemek borusu cayır cayır yanarken seyirci kalırdım ve aynı şekilde tabağım bitene kadar yemeye devam ederdim. Tükürmenin ayıp olduğunu bildiğimden midir hatırlamıyorum ama bile bile iç organlarımı yakmam başka neden olabilirdi ki? Bu yanmadan aynı biber gibi bir haz aldığım kesindi.

Bir seferinde dayanamayıp ısrarla kırmızıbiberli bulgur köftesini nasıl yaptığını sormuştum. Başucunda dururken eliyle kimyon ve yenibaharı alıp kıymaya serpmiş, hemen ardından rendelenmiş kuru soğan püresi eklemiş, yumurta ile bulguru da koyunca kıymayı karıştırmaya, köfte şekli vermeye başlamıştı. Hangisinden kaç gram, kaç kaşık koyduğunu kestiremediğim gibi, yazamamıştım bile. Hem de gözümün önünde yapmış olmasına rağmen.

Yemek yaparken şapkadan tavşan çıkaran sihirbaz kadar maharetliydi. Ellerini takip edebilmek çok zordu. Kim bilir belki tam tarifini öğrenirsem ondan yemek yapmasını istemeyeceğimi, zamanla tüm yemekleri öğrenirsem, belki de hiç gelmeyeceğimi mi düşünürdü?

Arap mutfağından yemek çeşitlerinin olduğu masada bile şampanya içerdi. "İyi şampanya sarhoş etmez," diyerek ona eşlik edecek birini arardı. Birkaç yudumdan sonra gülümsemesi ve kahkahaları bir genç kızınki gibi oluverirdi. Şuh, seksi bir tavırla ve yüksek sesle, "Size söylemiş miydim? Bana gençliğimde La Tigresse derlerdi," diye her hafta tekrarlardı. Dişi Kaplan derlermiş ya ona gençliğinde, belki daha önce duymadıysak emin olalım diye mi tekrarlardı bilmiyorum. İkinci kere dile getirmiş olabilirim ama hayatım boyunca her cuma akşamı duyduğum şampanya lafını ve dişi kaplanı iki kere yazmak kesinlikle az geliyor nedense.

Herkes masadan kalksa bile o yavaşça yemeğini yemeye devam eder, "Ben yemek yemekten keyif alıyorum. Zaten bu yaşımda keyif aldığım şeyler o kadar azaldı ki... Çocuklarımı, torunlarımı görmek, yemek yemek ve tabii dans etmek. Ama maalesef artık istediğim kadar dans edemiyorum," derdi. Fazla yorulmasın diye daha az çeşit yapmasını söylediğimde ise, "Yemeği pişirmek bile

benim için zevk, hobi, hem de hareket etmemi sağlıyor," diyerek gülümserdi. Son yıllarında cuma akşamları bazen ağabeyimin, bazen de kız kardeşimin evine gittiğimiz de olurdu. Niyetimiz onu yormamak ve bir araya gelme alışkanlığımızı devam ettirmekti. Mutlaka elinde bir kutu çikolata veya pasta ile gelirdi. Her seferinde, "Anne ne lüzum var?" dediğimizde, "İnşallah her zaman bunu alabilecek gücüm olsun," der, geçiştirirdi. Özel bir gün olmamasına aldırmaksızın pastanın üzerine mutlaka güzel bir şey yazdırırdı. En sık ısmarladığı kalp şeklinde üzeri sıvama kırmızı güllerle donatılmış bir pastaydı. "Bu pasta değil, sanki gözlerime ziyafet," derdi.

Bazı yiyeceklerin adı evimizde herkesin kullandığından farklı olurdu. Kayısı pestilinin adını "amardin", cevizli sucuğun adını ise "cımbambel" diye bilirdik. Yemeğin sonunda, kalanlardan herkese eve götürmek üzere plastik kapaklı kutular içinde verirdi. Yemekleri cumartesi öğlen ve pazar akşamı yediğimizde de bıkmazdık.

Düşündükçe karnım acıkıyordu, saatime baktım öğlen olmuştu. Hayret, kimse beni aramamıştı. Sonradan hatırladım ki cep telefonumu sabah havrada sessize almıştım. Baktığımda on beş tane cevapsız arama olduğunu gördüm. Hatırlamadan edemedim, annem cep telefonumdan aradığında çoğu zaman bana ulaşamazdı. "Anneciğim beni aramışsın," diye onu aradığımda her seferinde "Nereden biliyorsun?" der hayretler içinde kalırdı. Cep telefonu kullanmadığından arayanın numarasının gözüktüğünü bilmezdi. Ev telefonu bile hâlâ parmakla çevrilen cinstendi. Tuşlu olan modelleri hesap makinesi ile karıştırdığından yenilemezdi. Elektronik konusunda özürlü olmam annemden bana bulaşmış olmalı. Evine telesekreter bağlattığımızda kulağına hoş gelen mesajlarımızı silmez, aklına estikçe dinlerdi.

Çocuklarına telefonla istediği anda ulaşabilmek onun için çok önemliydi. Acil bir şey olmasa bile cepten ulaşamayınca bulana kadar işten veya evden arardı. Ev telefonuna yetişmeye çalışırken cebim çalar, hangisine cevap vereceğimi bilemezdim. Annemi aradığımda ise telefonu meşgul çaldığından sinir içinde aramaya

devam ederdim. Kendisini emniyette hissetmek için mi, bizlerin emniyette olduğundan emin olmak için mi aradığını bilemiyorum.

Çok sık seyahat ederim. Bazen nereye gideceğimi, uçuşun yaklaşık ne kadar süreceğini anneme söylerdim. Varış saatini söylememiş olmama rağmen iner inmez cep telefonumu açtığımda hemen telefonum çalardı ve arayan annem olurdu. Kim bilir ne kadar süre ardı ardına arardı? Kabul etmek istemesem de onun bu telefonları hoşuma giderdi. Sağ salim varıp varmadığımı yakından takip eden veya merak eden bir de Sarina vardı tabii. Her seferinde, "Hayırlısı ile gidin ve hayırlısı ile dönün," deyip, "toujours des voyages de plaisir et d'affaires. Amen," diye eklerdi. Hep zevk ve iş seyahatlerine çıkın amin, anlamına gelmekteydi. Artık kimin umrunda olacaktım? Uçağın varıp varmadığını kim kontrol edecekti? Ya Sarina, olanlardan sonra acaba beni aramaya devam edecek miydi?

Birden evin telefonu çalınca hatırladım. Kapı zilini ısrarla çaldırmama rağmen bazen duymaz ama telefon sesine hemen kulak verirdi. Kim bilir belki fazla ziyaretçisi olmadığındandı. Bir seferinde beni aramış, "Az önce beni sen mi aradın?" diye sormuştu. Aramadığımı söylemiştim. Ben telefonuma yetişemezsem kimin aradığını düşüneceğim liste uzayıp giderdi. Annem beni böyle bir şey için aradığında herhalde arayanı da azdır demiştim kendi kendime. Üzülmüştüm onun için. Böyle yalnız olduğunu bana hissettirdiği günlerde mutlaka geleceğe umutla bakmasını sağlayacak etkinliklerin olduğunu hatırlatırdım. "Haftaya yeni açılan bir lokanta var, seni oraya götüreceğim ona göre. Falancanın nişanı, düğünü var inşallah sen de davetli olursun. Yeni bir şey mi satın alacaksın yoksa eskilerden mi giyeceksin...", gibi sorularla kafasını meşgul tutmaya çalışırdım. Böylelikle bizlerden gelecek bir telefonu beklememesi gerektiğini, hâlâ yapacağı şeylerinin olduğunu göstermeye gayret ederdim. Zaten davet edildiği her düğün, nişan, Bar-mitzva, bat-mitzva törenine giderdi. Gece kutlama yemeğine çağrılmamış bile olsa gündüz havra kısmına katılırdı. Böylelikle mutlu insanları bir arada görmek fırsatını yakalardı. Davet sahibinin ya-

kınlığı hiç önemli değildi. Mecburiyetten akraba veya yakınların cenaze törenlerine katılmak ona ağır gelirdi. Cenaze lafını bile kullanmaz, gittiğinde, "Evlerden uzak olsun, bir şeye katıldım bu sabah," deyip geçiştirirdi. Zorunlu olduğu için gider, yüzünü ise tören boyunca ölene kızmış gibi asardı. Tören bitiminde normal hayatına döner, hiçbir şey olmamış gibi yaşamaya devam ederdi.

En çok düğünleri severdi. Yahudi düğünlerinin havrada yapılan kısmı, filmlerde görülen kilise düğünlerinden farklı olurdu. Evliliğe engel bir durum var mı gibi soru sorulmazdı. Havra aşamasına gelindiyse evlilik gerçekleşirdi. Kilise düğününde bulunup bu soruyu duyduğumda içimde hep bir tepki verme güdüsü olmuştur. Öksürerek dikkati çekmek gibi. "Konuşacak olan biri varsa şimdi konuşsun, yoksa sonsuza kadar sırrını saklasın," diye bir şeyler de söylenmezdi havra düğünlerinde. Dini nikâh, resmi nikâh kıyıldıktan sonra yapılır. En azından Türkiye'de böyle, Amerika'da değişebiliyor, diğer ülkeleri bilemeyeceğim. Aynı şekilde resmen boşanma işleminden sonra dini bir boşanmanın da yapılması gerekiyor. Evlenen çiftlere düğünde erkek tarafından imzalanan "ketuba" denilen bir evlilik sözleşmesi verilir. Üzerinde Nuh'un zamanından kalma âdetler yazılıdır: gelinin kilosu kadar altını teslim aldım gibi. Eski Türkçe ve İbranice kelimelerle dolu olan bu önemli evrak yakın akrabalardan birine emanet edilir. Çünkü sonuçta bu evrak olmadan boşanma da olamazdı. Kime teslim edildiği zaman geçtikçe sözde unutulur, hatırlasan bile vermezlerdi. Boşanma olmasın diye böyle davranırlardı.

Din kurallarını yirmili yaşlarımın sonunda aksatmaya başladım. Annem ve babamın üzülmesine, kızmasına, bozulmasına aldırmayacak olgunluğa ancak o zaman gelmiştim. Bu kadar düşünmek, kafamı yormakla beraber açlığımı unutturmamıştı. Annemin kapısını kilitleyip açık havaya çıktığımda derin bir nefes aldım. Ne yapmak istediğimi bilmiyordum.

Öğle yemeğini yemek üzere kendi evime döndüm. Cenaze evinden çıkmama rağmen tatlı almaya hiçbir yere uğramadım, zaten kontrol eden de olmayacaktı. Bu âdeti devam ettirmek istiyor muydum, emin değilim. Buzdolabının içinde boşluktan dolayı ce-

reyan oluşmuştu sanki. Kurumaya yüz tutmuş beyazpeyniri alıp tabağıma koydum. Bir salatalık ve iki domatesi de doğrayıp yanına yerleştirdim. Amerika'dan döndüğümden beri evime yiyecek bir şeyler almamıştım. Camın önüne oturdum, dışarıda hava soğuk olmamasına rağmen kar yağmaya başlamıştı. Annem yerin altında üşüyor muydu? Kış aylarında yakınını kaybeden insanlar benim gibi düşünmüşler midir acaba? Bu sorulara verilecek mantıklı cevapları duymak istemiyordum. Duysam da inandırıcı gelmeyecekti şu anda zaten.

Anneme, bizleri küçükken hiçbir cenaze törenine götürmedi diye kızıyorum. İlk taziye ziyaretine gittiğimde yaklaşık yirmi beş yaşındaydım. Salonda oturan ve ağlayan aile yakınlarını gördüğümde kötü hissetmiş, üzülmüştüm. Eceliyle ve yaşlılıktan ölmüş olmasına rağmen avazım çıktığı kadar bağırıp "Onu ben öldürdüm," diyeceğim gelmişti. Amacım onların acılarını hafifletmek ve dikkatleri üzerime çekmekti. Ama yapmamıştım.

O üzülmemizi, hayatın acı gerçeklerini görmemizi istemezdi. Ona göre zaten zamanı gelince öğrenecektik. Hastaneye dahi ziyarete gittiğimi hatırlamıyorum. "İnşallah sadece doğumlara gideriz. Amen," deyip geçiştirirdi. Ameliyat olacak birini duyduğunda yüzünü limon yemiş gibi ekşitir, sanki sonunun kötü olacağını biliyormuş gibi bakışlarını kaçırırdı. Ameliyatın iyi geçti haberini aldığında "Baruh Aşem," (Allaha Şükür) derdi İbranice. Kazara ameliyat masasında ölen olunca da bizim haberimiz olmazdı. O kişiden haber almazdık, adı da artık evimizde anılmazdı. "Ne oldu falancaya, öldü mü?" diye sorduğumuzda ise sadece, "Beleteşbi," (evlerden uzak) deyip konuyu değiştirirdi. Akrabalar ve yakın arkadaşlar için de bu durum söz konusuydu. Ölenlerden kesinlikle hiç bahsedilmezdi. Onların adı artık evde anılmayınca anlardık.

Doğumlardan bahsetmeyi severdi, bir seferinde doğum katında ıstırap içinde avazı çıktığı kadar bağıran kadının sesini duyduğumda çok şaşırmış, bir o kadar da üzülmüştüm. Zavallı annem beş saat süren doğum sancılarından sonra beni doğurmuş. İkinci doğumu yaptığı için daha rahatmış. Çilesi ağabeyimi doğururken neredeyse on saatten fazla sürmüş. Yusuf'a yaklaşık altı ay kendi sü-

tünü vermiş olmasına rağmen beni sadece üç ay emzirmiş. Amerikalı doktorların anne sütünden mikrop geçtiğini, en sağlıklısının pastörize süt olduğunu söyledikleri devirde doğmuşum. Sadece Amerikalı doktorların söylediğini hiç sorgulamadığından, haberi duyar duymaz süt vermeyi kesmiş. Kız kardeşim doğduğunda ise anne sütünün yararı yine gündemdeymiş. Tutarsızlıklarına söylenerek onların söyledikleri doğrultuda hareket etmiş.

Torun sahibi olacağı günlerde ise zevkten dört köşe, "Que nous augmentons et multiplions," (Hep çoğalalım hiç eksilmeyelim) diye yeni bir temennide bulunmaya başlamıştı. Aslında annemin bizleri bu kadar korumalı yetiştirmesi hiç iyi olmadı. Yıllar yılı dini mecburiyet zannettiğim şeylerin çoğu meğer annemin bizler üzülmeyelim diye icat ettiği aile gelenekleriymiş. Örneğin mezarlığa gitmemiz yasaktı, hele defin törenini görmemiz kesin günah sayılırdı. "Anne ve babası hayatta olanlar mezarlık ziyaretlerine gitmez," demişti. Gerçeği ise ölen kişiyi gömmeden evvel yakınlarının mezarlıkta toplanmasıydı. Bembeyaz mermerden yapılmış buz gibi bir odadaki tabutun kapağını açarlar. Kefen aralanır, ölünün yüzüne bir kovada bulunan topraktan atmanız istenir.

Gördüğüm ilk ölü babamdı. Üzerinden on sene geçmiş olmasına rağmen, halen yüzü geceleri rüyama girer. Uyuyormuş gibi duran babamın suratına, gözüne, pamukla tıkanmış burnunun üzerine toprak atmak yapılması ne kadar korkunç bir işti düşünebiliyor musunuz? Dün sabah aynısını ikinci kere annem için yapmak zorunda kaldım. Neden bu âdet var diye sorduğumda, eskiden ölülerin birbirine karışmaması için yapılan bir işlemdi demişlerdi. Yakınının öldüğünü görüp kabullenmen için gösterilir, diyenler de olmuştu. Bu soruma iki cevap almıştım ama önemi yoktu. Her ikisini de o halde görmüştüm, ardından da gömmüştüm.

Annemi o halde görünce o kadar kötü oldum ki. Günün her saati makyajlı ve bakımlı görmeye alışık olduğum yüzü, yara bere içinde bembeyaz ve makyajsızdı. Olanları düşündükçe kendime kızıyordum. Cesedi dahi olsa, onu bu halde görmelerini istemeyeceğinden adım gibi eminim.

Uyandığında yaptığı ilk iş yaklaşık kırk beş dakika sürecek olan Allah'ına teşekkür duasını etmekti. Sadece o dua ânında yüzünde gece kreminin kalıntıları olurdu. Bembeyaz bir yüzle, başı öne eğik bir şekilde tuvalete girerdi. Ondan sonra gece yatıncaya kadar yüzü makyajlı dururdu. Her an, en çok etkilemek istediği insanın karşısına çıkacakmış gibi hazır olmalıydı. "Kimin seni göreceği, ne zaman göreceği belli olmaz," derdi.

Hareket edebilen iki kanadı ayna olan "Dressoir"ın karşısında duran eski Fransız malı altın varak boyalı sandalyesinde otururdu. Makyajına kaşlarını kalemle koyulaştırmakla başlar, gözkapaklarını mavi farla boyar, yüzüne fondötenini sürer, koyu kırmızı ruju ile tamamlardı. Gümüş aynası, tarağı ve fırçasının üzerinde LH harfleri işliydi. Ne de olsa Lillian Hayat'ın şahsi eşyalarıydı onlar. Çoğu açılmış, denenmiş veya kullanılmış otuza yakın değişik parfüm elinin altında bulunurdu. İçlerinden en sevdiği ve hep bir koku değil de mücevher parçası diye bahsettiği, "Joy" marka olan parfümüydü. Bazen boynuna, ensesine ve bileklerine sıkar, bazen de havaya sıkıp yüzünü baloncuklara değdirirdi. Haftada üç kere kuaföre gider, üç haftada bir boyasını yeniletir, sürekli olarak saç stilini değiştirirdi. Kendisi Arap olmasına rağmen saçları hep düzgündü. Arapsaçı deyimine hiç anlam veremezdim onu böyle bakımlı gördüğümden. Yaşlandığında tüm arkadaşları saçlarını koyu renge boyatmaktan yorulmuş olmalılar ki, beyazlarını saklamak için hepsi sırayla sarışın olmuşlardı. O ısrarla siyah rengini korumuştu. Sadece manikür yaptırmayı sevmediğini bilirdim. Bunun da sebebi, bir seferinde manikür sırasında elleri ovalanırken bileğindeki kemiklerden birinin yerinden çıkması ve çok korkmuş olmasıydı. Miskete benzeyen bu küçük kemiğin görüntüsü aylarca onu rahatsız etmişti. Londra'da gösterdiği bir doktor hiç haber vermeden sıkıca bastırıp kemiği yerine oturttuğunda önce bağırmış, sonra ağrımadığını ve gözden kaybolduğunu görünce pek sevinmişti.

Evde bile giyimine dikkat ederdi. Sabahları saten kimonosunu giydiği gibi herhangi bir "robe de chambre"la da dolaşabilirdi. Evimizde sadece annem terlik giyerdi. Terlikçisinden o kadar memnundu ki, yurtdışına özellikle anneanneme ve teyzelerime

aynı terliklerden hediye götürürdü. Üzerleri pul, payet ve boncuk işli bu terlikler dışında alçak topuklu başka bir şey giymezdi. Ayakkabıları çelik topuktan dolguya, apartman topuktan kalın topuğa kadar değişirdi. Yaşlanmaya başladığında dizlerinden şikâyeti artmıştı. Amerika'da gittiği doktor topuklu ayakkabı giymesini yasaklamıştı. "Kısa ve çirkin gözükmektense az yürür, topuklu ayakkabı giyerim," diyerek doktorun şaşkın bakışları altında odasını terk etmişti.

Her sabah güzellikleri aramaya aynasından başlardı. Gördüğü şey onu mutlu eder, diğer güzellikleri aramaya koyulurdu. Zaman ona iyi davranmıştı ve makyajsız halini sadece Allah'ın loş ışık altında gördüğünü söylerdi. Ama dün hepimiz şahit olmuştuk. Aslında ben annemi bir kez daha makyajsız görmüştüm, ama o zaman gerçekten uyuyordu. Rahmetli babam hayattayken bile, o yattıktan sonra makyajını temizler, sabah kalktığında ise sırtını dönerek bu çıplaklığı göstermezdi.

O gün habersizce odasına dalmıştım, on yaşlarında olmalıydım. Gördüğüm rüyadan korkmuş etkisinden kurtulamamıştım. Muhtemelen annemin öldüğünü gördüğüm kâbuslarımdan biriydi. Sesi kulaklarımda yankılanırken korkuyla kalkmış, sanki ölmediğinden emin olmak istercesine odasına onu kontrole gitmiştim. Yeni doğan sabah güneşi balkon camından annemin yüzüne yansıyordu. Makyajsızdı ve yüzünde soğuk, buz gibi bir ifade vardı. Sanki ruhu bedenini terk etmiş gibi uyuyordu. Ağzı açıktı ve yüzü bembeyazdı. Elini tutmuş ama uyandırmaya kıyamamıştım. Odama dönüp korkmaya devam etmeyi tercih etmiştim. Aynı o ifade ile duruyordu tabutun içinde, déjà vu olmalı diye düşündüm. Ne hissedeceğimi o günden beri biliyor gibiydim. Ya şimdi, aynı kâbusu gördüğümde bana kim "Merak etme oğlum ben senin yanındayım," diyecek? Rüyamda görsem onu hakikatten yanımda hissedebilecek miyim?

Bunca yıl onu ne kadar sevdiğimi söyleyip durdum. Birbirimize sıkı sıkı sarıldığımızda ilk bırakan hep ben olduysam da, kendimi ölümüne hiç hazırlayamadım. Hâlâ bir kez daha, sadece bir kez daha onu öpebilmek, ona sarılıp sevgimi göstermek için neler

vermezdim. Belki de özür diler, duygularıma yenik düştüğüm için beni affetmesini isterdim. Ama ne yazık ki o şimdi tabutun içinde hareketsiz yatıyordu. Artık bunu kabullenmem ve büyümem gerekiyordu besbelli. Babamın ardından annem de gidince kimsenin çocuğu değildim. Bir anda sahipsiz kalmıştım. Bana doğru uzatılan paslı metal kovanın içine baktım ve elimi daldırıp avcumu toprak ile doldurdum. Ağabeyimin aval aval bakışları arasında toprağı yüzüne doğru savurdum. Bu onu son görüşüm olacaktı. Doya doya seyrettiğimi, hafızama kazınacak resimleri çektiğimi biliyordum. Bu hali bir süre rüyalarıma da girecekti, ama belli bir zaman sonra onu eski haliyle hatırlayacağımı biliyordum. Onun neşeli, genç ve mutlu, bizlerin ise küçük çocuklar olduğu zamandaki halini görecektim. Buna şimdilik dayanmalıyım, diye karar verdim.

"Seni seviyorum," sözcüklerini Arapça veya Fransızca söylediğinde başka bir anlam taşıyor muydu annem için bilemedim. Benim bu kelimeleri içten söyleyebileceğim tek lisan Türkçeydi. Annem ise "J'e taime," dediğinde duygularında samimi olduğuna inanamazdım. Nedense sevgi sözcüklerini anadili olan Arapçada da dile getirmekten kaçınırdı. Yaptıkları ve gösterdikleri ile yetinmeli, kelimelere bel bağlamamalıydık. Ona sarılıp tüm içtenliğimle "Seni seviyorum," dediğimde bana kızar, "I am your past, bana bu kadar bağlı olman doğru değil sonra çok üzüleceksin," derdi. Sözde o benim geçmişim olmalıymış ve ben onu geçmişte bırakmayı öğrenmeliymişim.

Dalıp dalıp düşünüyor ve yağan karı seyrediyordum. Saat beşi geçiyordu. Annemin, rahmetli annemin evine dua için gitmeye hazırlanmalıydım. Aklına ölümü hiç getirmediğinden haline şükreder, "Hamdıllah," (Allah'a hamdolsun) kelimesini sıkça kullanırdı. Ben şu anda bunu söyleyecek durumda değilim.

Ne giydiğimin önemi yoktu ama yırtık atlet halen içimdeydi. Ayaklarım gitmek istemese de yola çıkmıştım. Duasına gecikmem söz konusu olamazdı. Karlı havalarda şapkamı ve atkımı yanıma alıp almadığımı merak eder, telefonla arar sorardı. Bizleri bu şekilde koruması hayatının sonuna kadar devam etti. Kendisi yaşlansa da ona göre biz hep çocuk kalıyorduk. Büyüdüğümüzü bir

türlü kabullenmedi. "Koşma düşersin, terli sokağa çıkma hasta olursun, sıcakta fazla soğuk içme öksürürsün," devamlı tekrarladığı sözlerdi. Hasta iken ateşimiz çıktığında ateşin sadece terleme ile düşeceğine inandığından, üzerimize kat kat battaniye örterdi. Battaniyeler hep naftalin kokardı. O koku hastalanacağımı, beraberinde getireceği özel anne ilgisini ve sonbaharı çağrıştırırdı. "Aralu-afiye," dediğinde terleyerek sağlığıma kavuşmam için dua ederdi, ben sular içinde yatakta yatarken. Yatağımın yanında yorgan veya battaniye düşmesin diye on-on beş santim yüksekliğinde bir ahşap parmaklık vardı. Büyüdüğümüzde bile çıkartmamışlardı. Derli toplu ve temiz bir çocuktum zaten. Yattığım gibi kalkardım yataktan. Öyle filmlerde gördüğüm gibi yastık yorgan yere düşmüş, saçı başı dağılmış, ağzı açık uyuyanlara imrendiysem de hiç öyle olmadım.

Annem kocalarını kaybettikten sonra oğulları ile beraber oturan akrabalara imrenirdi. Ya annelerini yanlarına almış veya çocuklar anne evine taşınmışlardı, emin değilim. Bildiğim, bu sadece Araplara özgü bir gelenekti. Babamı kaybettikten sonra biz ona birlikte oturmayı teklif etmemize rağmen kabul etmemişti. Maddi şartlarımız onunkinden biraz daha iyiydi. Gene de küçük olsun benim olsun zihniyetiyle kendi evinin kraliçesi olmak dışında hiçbir şeyi kendine yakıştıramamıştı. Yeni kurallar öğrenmesi ve gelin boyunduruğu altına girmesi düşünülemezdi bile. Buna rağmen en büyük korkusu istenmeyenlerin gönderildiğini düşündüğü yaşlılar evine bırakılmaktı. Amerikan filmlerinde seyrettiği, huzurevinde yaşayan yaşlı ve sözde mutlu insanları gördüğünde içini çekip onlara acırdı. Yaşlılar yurdu, dinlenme evi, huzur yeri, adı her ne ise oralar hep yaşlılar içindi. Oranın sakinleri de yaşlı ve yalnız fosillerdi annem için. Günlerini balkondaki sallanan sandalyede otururak, ufuğa boş gözlerle bakarak geçiren insanlardı bunlar. Umutlarını onları arayıp soracak, ziyaretine gelecek yakınlarına ve tanıdıklarına bağlamışlardı. Kalan ömürlerinde çocukları tarafından kendilerine ayrılacak birkaç dakikayı beklerlerdi. Böyle bir duruma düşmeyi asla kendine yakıştıramazdı. Bizlerden de pek fazla şey istemez, sevgi dilenmeyi ise kendine yediremezdi. Zaten kendini

sevmesi ona yeterdi. Çocuklarından beklentisi vardı ama bir garantisi yoktu. Tek güvencesi Allah'ıydı. "Allah korusun, Allah oralara düşürmesin," temennileri ile ona sığınır ve medet umardı. "Yaşlılar yurdunda kalanların seveni yok, zavallı insanlar onlar. Ben zavallı mıyım? Sizler varsınız ya. Yine de sizlerden bir şey istemiyorum," diye devam ederdi. Yaşlı Yahudilerin kaldığı "Fakirler Yurdu" diye bilinen dinlenme evini ziyarete gittiğinde kötü hisseder, üzülürdü. Onların düştüğü durumdan mı, yoksa bizler olmasak kendisinin de orada olabileceğinin farkında olduğundan mıdır bilemedim.

Sıkça kullandığı deyimlerden biri de düşmekle ilgiliydi. "Allah bin kişiyi yükseltsin bir kişiyi düşürmesin," der, işleri kötü giden, iflas eden, maddi sıkıntılar çektiğini duyduğu insanlar için bu temennide bulunurdu. Yine de mutsuz anlarında yanlarında olmak için pek bir emek sarf etmezdi. Dayım da işleri bozulup yokluğa düştüğünde yardım istemiş, elinden gelmediğinden edememişti. Oturduğumuz evde veya işyerinde yer değiştirmek söz konusu olduğunda alt katlara geçme yasağı vardı. Çünkü bu onun gözünde bir nevi seviye düşürme sayılırdı. Çok uygun fırsatlarla karşılaşsak bile taşınmamamız için elinden geleni yapar, bizler de pes ederdik. Aynı binanın daha yüksek katına çıkmayı yükselme saydığından bunu duyduğunda hoşuna giderdi.

İlk yaşlanma belirtisi ağır işiten kulaklarına işitme cihazını taktırması ile başladı. O küçük aleti zorla aldırdığımda, uzun zamandır duymadığı sesleri duyduğunu itiraf etmiş ve memnuniyetini dile getirmişti. Estetik olarak güzel durmamasından yakınmıştı. Yaşlı olduğu anlaşılır endişesiyle de saçlarını uzatıp cihazı örtmeye başlamıştı. Tüm ailenin beraber olduğu bir gecede yapılan esprilere annemin de katıla katıla güldüğünü görüp sevinmiştim. Birden cihazı takmadığını fark edip espriyi duyup duymadığını sormuştum. "Hayır, ama hepinizin beraber güldüğünü görünce hoşuma gitti, ben de gülüyorum," diyerek bizi daha fazla güldürmüştü. Duymamak veya duyduğunu anlamamak ona çok zor gelirdi. Haklıydı kuşkusuz. Bazen ben de duyduğumu anlamadığımda ıs-

rarla sorup tekrarlatırım. Karşımdaki insanın sesi nedense yükselmeye başlar. "Sizi duyuyorum ama söylediğinizi anlamadım," dediğimde ise özür diledikleri, farkına varmadan yaptıklarını söyledikleri olmuştur. Nedendir acaba? Sözler tekrarlandıkça insanın sabrı mı azalır? Yoksa ses tonu gayri ihtiyari mi yükselir? Kulağı duymayan insana ikinci veya üçüncü kere aynı şeyi anlattığınızda, sesinizi yavaş yavaş yükseltmek zorunda kalırsınız. Bunu da sinirlenmeden yapmak gerekiyor. Annem ile bazen bütün bir gece boyunca bu ses tonu ile konuşmak bazen de cümleleri tekrarlamak durumunda kalırdık. En önemlisi ne suratımızda ne ses tonumuzda sinirli olduğumuza dair bir belirti olmaması gerektiğiydi. Çoğu zaman, "Bana duyamıyorum diye mi kızıyorsun?" dediğinde dikkat etmemize rağmen yüzümüzün şeklinin değiştiğini anlardık. O anda yaptığımızdan utanır, eriyip biterdik. Ben ayrıca da vicdan azabı çeker, bir daha aynı hataya düşmeyeceğime dair kendime söz verir, ama tutamazdım.

Bir süre sonra gözleri de zorlanmaya başladı. Bir Amerika seyahatinde gittiği lokantada garson yemek mönülerini getirmiş, siparişi almak üzere bekliyordu. Önce garsona "Lezzetli ve beni mutlu hissettirecek bir yemek istiyorum," demişti. Zavallı adam aval aval bakarken, her zaman söylediğimi anneme tekrar etmiştim: "Anne adam seni ilk defa görüyor, seni mutlu edecek yemeği ben bile bilmiyorum o nereden bilsin?" dediğimde garson biraz düşündükten sonra tavsiyede bulunmuş, annem de onaylamıştı. Gelen yemek hem lezzetliydi hem de annemi mutlu etmişti. İnsanlarla güzel bir iletişimi vardı. Özellikle hiç tanımadıklarıyla. Yemeğin sonunda "Kahveniz iyi mi?" diye sormuştu garsona annem. Ben de içimden, "Hayır iyi değil ama sizin gibi soru soran müşterilere yine de veriyoruz," diye geçirirken garson, "Evet iyidir," demişti. Aslında kahve ve kafeinle arası iyi değildi. Sabah kahvaltısı olarak sade Türk kahvesi içer, yanında bir çanak yoğurt, ardından mevsimine göre taze meyve yerdi. Kahvesini değişik ülkelerin eskici veya antikacılarından aldığı çiçekli Sevr veya Limoges porselen fincanında içmeyi severdi. Bu fincanları takım olarak değil, kendine özel bir tane alırdı. Gün içinde uykularını

kaçırır diye başka kahve hiç içmezdi. Kafeinsiz kahveler çıktığında bile bu alışkanlığı değişmedi. Çay konusunda da tavrı aynıydı.

Lokantada o gün yemek sonrasında tatlı seçerken –ki her yemekten sonra reçel bile olsa ağzına tatlı bir şey alırdı– ısrarla resimli dondurma kuplarından birini eliyle gösteriyor fakat garson anlamamakta direniyordu. Dayanamayıp adama dik dik bakarak anneme yardım etmek üzere yanına gitmiştim. Parmağıyla farkında olmadan Amerikan servislerin üzerindeki çiçek dolu bir vazoya işaret ediyordu. Gözleri için üzülmüş ve ona belli etmeden garsona çok sevdiği çikolatalı tart üzerine vanilya dondurmasını sipariş etmiştim.

Hastalık veya ağrılardan da şikâyet etmeyi sevmezdi ama oldum olası ağız kokusundan dert yanardı. Her yeni çıkan ilaç, vitamin, şurup ve diş macununu denemesine rağmen bir türlü geçmemişti. Ağzında sürekli çiklet olduğundan bizler fark etmezdik. Louise L. Hay'in "Tüm Hastalıkların Zihinsel Nedenleri" kitabında ağız kokusunun sebebinin öfke ve intikam düşünceleri olduğunu gördüğümde sebebini anlamıştım. Demek ki göstermediği kin ve nefreti hep içinde tutarmış. Haksız da değildi. Hiç sevgi görmemişti, sevginin şefkatin ne olduğunu nasıl bilebilirdi ki? Kitaba göre zihin gücüyle üstesinden gelinemeyecek hastalık yoktu. Yapması gereken şey, "Her şey yolunda. Yalnızca sevgiyle ifade etmeyi seçiyorum," düşüncesini benimsemesiydi.

Son zamanlarına kadar yaşlanmamak için direniyordu ama ben onun yaşına uygun davranması için elimden geleni yapar, zorlardım. Beraber olduğumuz her an üzerine titreyerek koluna girer, yürürken tökezlemesin diye dikkat eder, masaya otururken ve kalkarken sandalyesine takılmasın diye gözümü üzerinde tutardım. Bunu hep ben yaptığım için Yusuf ve Sarina'ya pek iş düşmezdi. Zaten Sarina'nın aldırdığı da yoktu. Bir araya geldiğimiz zaman tüm sıkıntı ve stresi üzerime aldığımdan, barut gibi her an patlamaya hazır hissederdim. Hırsımı alacağım tek kurban gittiğimiz lokantalardaki garsonlar olurdu. Annemin evinde, güven içinde yaşlı fosiller gibi oturmasını ister, dışarı çıktığında ise tedirgin olurdum. Beni dinlemeyip sokağa çıkan annemin işini bitirip de

evine sağ salim döndüğünü duyduğumda rahat bir nefes alırdım. Yanında olmadığım zamanlarda küçük bir çocuğu düşünür gibi keyfi, sıhhati yerinde midir, diye dert ettiğim çok olmuştur. Soğuk havalarda rahat taksi buluyor mudur, yağmurlu havada şemsiyesi yanında mıdır diye meraklanır, onun için endişelenirdim. Bunu ona hiç söylememiş olmama rağmen o fark ederdi. Bana şimdiye kadar göstermediği sevgisini son yıllarında vermeye çalıştı ama bu geçmişi telafi etmeye yetmedi. "Ben senin sorumluluğun da değilim," diye isyan etmişti bir seferinde. "Zaten senin yüzünden evlenmedim, bir başkasıyla beraber olamadım," demişti. Söyledikleri beni sevindirmişti. Çünkü onun için yaptıklarımı artık göz ardı etmiyordu. Ama bunca çabama rağmen onun hayatının aşkı, gözünün nuru ne yazık ki ağabeyimdi. Ne de olsa ilklerin yeri bambaşkaydı. Onu koruma ve kollama görevini hep ben üstlendiğim halde, ağabeyimle baş başa dışarı çıktıkları ender gecelerden birinde yaptıklarını, kol kola yürüdüklerini bana defalarca anlatırdı. "Peki anneciğim, ikimizin yüzlerce kez kol kola yürüdüğümüzü bir kez olsun ağabeyime anlattın mı?" diye sorduğumda kızmıştı. Annemin Yusuf'a karşı duyduğu hayranlığı, hatta büyük sevgiyi gördüğümde o evde bana yer olmadığını hissederdim. Evimde başka kime sevgimi verip iç dünyamı paylaşabilirim, diye düşündüğümde, yanı başımda tek bir kişi olurdu ve o hiç değişmezdi. Annemden karşılık bulamadığımda Sarina'ya koşardım. Sohbetlerin yapılmadığı evde, havada asılı duran meğer ne sevgiler varmış. O beni olduğum gibi kabullenir ve takdir ederdi. Ama yine de keşke annem sağ olsaydı da takdir etmeseydi. Annem, sevgiyi, karşılıksız sevgiyi almayı bildiğim son kişiydi. Şimdi ise sahipsiz kalmıştım, kim bana sahip çıkacak, beni sahiplenecekti artık? İhtiyaç duyduğum bu anda Sarina'm neredeydi? Ne oldu bize? Artık yanımdayken bile ruhunu uzaklarda bıraktığını hissediyorum.

Evinin arkasına park ettikten sonra kuruyemişçiye girip biraz çifte kavrulmuş fındık, badem ve yerfıstığı aldım. Her birinden yüzer gram istediğimde satıcı, "Karışık olsun mu?" diye sordu. Şaşırdım, kendime geldiğimde soruya bir anlam veremeden boş boş adamın suratına baktım. İstesem sonradan eve vardığımda ken-

dim karıştıramaz mıydım? Zor olan karışık olanı ayırmak değil midir? "Hayır, ayrı ayrı," deyip paketleri alıp çıktım. Eve girdiğimde kız kardeşim gecenin son hazırlıkları ile ilgileniyordu. Birkaç arkadaş gelmişti bile. Dua saati ve sonrası o kadar kalabalık olurdu ki, şokta olan ailenin kafası karışırdı. Amaç da buydu aslında, kısa bir süre için bile olsa ilgimizi dağıtıp kederimizi unutturmak.

Karşımda Sima'yı gördüm, nasıl olduğunu sordum. Her zaman benim verdiğim cevabı bu sefer o bana söyledi: "Bomba gibiyim." İçimden, "Evet, ama patlamış bir bomba," deyip içeride gençliğimde yattığım yatağın olduğu odaya doğru gittim. Belinda yatağın üzerine oturmuş sohbet ediyordu. Beni görünce ayağa kalktı ve samimi bir şekilde yanaklarımdan öptü. Aniden aklıma eski günlerimiz geliverdi. Üzerinden yirmi sene geçmiş olmasına rağmen sanki bir gece önce iri ve yumuşak göğüslerini avuçlamıştım. Uçlarını sıkıp sertleştirdikten sonra da ısırmıştım. Onu yavaş yavaş soyup yatağa yatırmıştım. Tüm detayları ile sevişmemizi hatırlıyordum. Nedense ne kadar zaman geçerse geçsin, bazı erkekler paylaşılanları asla unutmaz. Hatta benim gibileri hepsini hatırlar. Fil gibi hafızam vardır. Dikkatlice baktım da göğüsleri daha küçülmüş, sanki daha sertleşmişti. Ameliyat oldu herhalde, diye düşündüm, çünkü son dokunmamın üstünden yıllar geçmişti. Başka türlü böyle olamazdı. Bakakalmıştım göğüslerine, ayıp oluyordu. Ne de olsa en yakın arkadaşımla evliydi. Acaba kocasıyla yatakta iken beni hiç düşündüğü olmuş muydu? Düşünse de benim haberim olacak mıydı? Kocası benim gibi ateşli miydi yatakta? Onun vücudunu benim kadar iyi tanıyor muydu? Evdeki yardımcı içeri girince, anlamasın diye Fransızca konuşmaya başladılar. Konuştuklarını dinler gibi yapıyordum ama aklım bambaşka yerlerde dolaşıyordu.

Bu evde eskiden beş dil konuşulurdu. Her cümlenin içinde iki-üç lisandan kelimeler olur ve hepsi birbirine girerdi. Annem hep İngilizcesi ile "Profeciency" diploması olduğunu, Fransızca "Baccalauréat" diplomasını lisede aldığını söyler dururdu. Arapça makbul olmadığından nereden öğrendiğini hiç söylemeden sadece konuşurdu. İtalyancası Milano'da yaşarken öğrendiği ve ailesi ile

konuştuğu bir dil olarak kaldı. Annem bizlerle Fransızca, babamla Arapça, evdeki yardımcı ile Türkçe konuşurdu. Telefonda arkadaşları ile konuşmaya Fransızca başlar, Türkçe kelimeler ekler, Arapça ile bitirirdi. Kendi ailesini ise sadece Yahudi bayramlarında arar ve hep konuşmasına, "Pronto come stai?" diye İtalyanca nasıl olduklarını sorarak başlar, konuşması hızlanır ve Arapça devam ederdi. Arkadaşlarımız eve ziyarete geldiğinde Arapça konuşmayacaklarına dair söz alırdık. Çünkü kavga ediyor gibi olurlardı. Sesler gırtlaktan çıktığı için tonu da çok yüksekti. Hele hele akrabalar ile bir araya geldiklerinde, hepsi aynı anda Arapça konuşurdu. Sorular ve cevaplar birbirine girer ama herkes bir şekilde cevabını alırdı. Bu dil pek kullanılmadığından, bilmeyenin kulağına havlama sesi gibi gelirdi. Arkadaşlarımız etrafta iken utanır, Arapça konuşmalarını yasaklardık. Zaten çoğunun evlerinde Ladino konuşulurdu, onların yanında farklı olmak işimize gelmezdi. Onlar bizim konuştuğumuz dili hiç anlamasa da ben Ladino'yu duyduğumda biraz çıkartabiliyordum. "El vapur esta yanaşiyando al köprü," dediklerinde vapurun köprüye yanaşmakta olduğunu anlamak için İspanyolca bilmek gerekmiyordu. Arapça ise çok zor bir lisandı. On sekiz yaşına gelinceye kadar bu dili bildiğimin farkında değildim. Konuşmayı denememiştim bile. Sadece duymaya aşinaydım. İngiltere'ye okumaya gittiğim zaman, hakiki Araplar ile tanışıp konuşmalarına kulak verip, evimde duyduğum lisan ile aynı olduğunu fark ettiğimde şaşkınlığım görülmeye değerdi. Bir Yahudi'nin, Arapların içinde onların dilini konuşarak derin sohbetlere katılması herkes için şaşırtıcıydı. Yahudi olduğumuzu tabii ki söylememiştik, onlar da anlamamışlardı. Ne de olsa Türk'tük. Türkiye'de Yahudilerin olacağı akıllarına bile gelmiyordu. Aynı şekilde Mardin asıllı Süryani arkadaşlarımın da konuştuğu Arapça, benzer kelimeler içeriyordu. Karşılıklı konuşmaya, kelimeler uydurmaya başladığımızda hepimizin hayretler içinde kalması doğaldı. Birden aramızda bizden başka kimsenin anlamadığı gizli bir lisanımız doğmuştu. Etrafımızdakilerin çoğu Fransızca, İngilizce veya Ladino bildiğinden sıkışınca kullanmak zorunda kaldığımız, evde bunca sene konuşulan dilin boşa gitmediğini de görmüştük.

Şakalaşmak için kendi küfür ve beddualarımızı yaratmaya özel bir çaba gösterirdik. Yoksa kötü lafları öğretecek hiçbir Arap yoktu etrafımızda. Annem büyük bir saflıkla her seferinde tuzağımıza düşerdi. "Eline sağlık nasıl denir?" diye sorduğumuzda, "Selem ideki," der ve el kelimesini öğrenirdik. Ardından "Tabak kırıldı Arapça nasıl söylenir?" diye sorar, cevabımızı alırdık. Sözcükleri yan yana koyunca "Ellerin kırılsın" bedduasını Arapça da bulmuş olurduk. Bu yöntem ile nice hakaret ve küfürler öğrenmişizdir kendi kendimize. Yerli yersiz kullandığımızda, hele de akrabaların yanındaysak annem kızar, nereden öğrendiğimizi merak eder, ama bir türlü cevabını bulamazdı.

Uzun süre anadilim acaba çocukken ne idi, diye düşünmüşümdür. Lisanlar o kadar birbirine karışmıştı ki, yeni öğrendiğimiz tüm kelimeleri hangi dil olduğuna aldırmadan gelişigüzel kullanırdık. Bir lisandan diğerine geçtiğimizi bile fark etmezdik. Annemin bize öğrettiği halen ezbere bildiğim çocuk şarkıları ya İtalyanca ya da Arapçaydı. Farklı olduğumuzu, aksanlı konuştuğumuzu ilkokulda Türkçeyi tam olarak öğrenmeye başladığımızda anlamıştık. Zaten anadil dediğin tam olarak nedir ki? Annemin dili mi? Yoksa benim öğrendiğim ilk dil mi? Belki de en iyi bildiğim dil olmalı. Belli bir yaştan sonra düşüne düşüne, kafamda toplama-çıkartma işlemlerini hangi dilde yaparsam anadilim o olmalıdır, diye karar vermiştim. Doğru muydu acaba bu düşündüklerim? Matematik yedi-sekiz yaşına kadar öğretilmediğine göre ondan evvel hangi lisanda düşünürdüm bilmiyorum. Şimdi ise İngilizce düşünüyor, aritmetiğimi Türkçe yapıyorum.

Annemin özellikle Türkçesi çok kötüydü. Ders almadan evinde, konu komşudan ve sokakta duyduğu ile öğrenmişti. Üvey kız kardeşi olan Ethel Teyzem de –Teti– annem gibi bir Türk ile tanıştırılıp evlendirildiğinde, ona ders almak istediğini söylemiş. Annem, "Bak bana, ben ders almadan öğrendim. Ne ihtiyacın var ki?" demiş. Teyzem de, "Ben de o yüzden ders almak istiyorum," diye cevaplamıştı. "Gelin dayınızı havaalanında karıştırmaya gidelim," "Sinirlenip küpelere bindim," "Hıçkırık tuttum," "Bir fikrim geldi," veya "Turist bakanı," gibi konuşmaları her gün duyardık ve

gülmek yerine doğrusuyla düzeltirdik. Annemin farklı bir aksanı da vardı ve tanımayana Yahudi aksanı gibi gelirdi. Aslında bu durum annemin ecnebi olmasından kaynaklanıyordu, yoksa Yahudilikle hiçbir ilgisi yoktu.

Ethel Teyzemin bir kız kardeşi daha vardı. Bu teyzem gözüme dünya güzeli gibi gözükürdü. Onun İtalyanca ve Fransızca konuşması, bizleri öperken kokusunu aldığım parfümü etrafımda olanlardan hep farklıydı. Saçları kız kardeşimin oyuncak bebeğinin saçları gibi gür ve simsiyahtı. Yaşı uzun yıllar otuz ile otuz beş arasında kaldı. Sonraları kırk beş ve kırk dokuz civarında en az bir on yıl geçirdi, ondan sonra da ben sormaz oldum. Zaten onu sıkça görmezdik. Saçlarının sonu kız kardeşimin bebeğinin sonuna benzemese bari. İlk kibrit çakmayı öğrendiğimde bebeğini almış ve yanan kibriti saçlarına tutmuştum. Saçların erimesini ikimiz de korku içinde seyrederken onun gözyaşlarını hatırlar gibi oluyorum. Regina Teyzemi güzelliğinden dolayı akraba gibi değil de hep cazibeli bir kadın olarak görmüşümdür nedense. Ben daha liseyi bitirmeden iki koca eskitmiş, birini gömmüştü bile. Fakat her ikisinin de soyadlarını ardı ardına yaptığı çocuklarından dolayı tutmuştu: Regina Barouh Franco Aviva olarak bilindi hep. Benim içinse hep Gigi olarak kaldı. Okunuşu cici olduğundan onu bu şekilde çağırmak daha canayakın gelirdi. Soyadlarının bir arada söylenmesi soyluluk katardı sanki ona. Ama herkesin bildiği meşhur bir kocaya hiç sahip olamamıştı. Her ikisi de ondan yaşça büyük olan kocalarından biri hayatını kumar oynayarak, diğeri ise finans işleri ile uğraşarak geçirmişti. Evlendiğinde çok zengin olan bu adamların her birinden iki çocuk doğurduktan sonra, boşanma zamanı, sömürdüğü kocalarından alabileceği zırnık (beş sentten az olmalı) bile kalmamıştı.

Teyzemin çocukları birbirleriyle hiç anlaşamazken, biz kız kardeşimle iyi vakit geçirirdik. Benden küçük olmasına rağmen beraber bir sürü oyunlar oynardık. Küçük plastik fincan ve tabakları ile beni çaya çağırdığında, gitmeyi pek istemesem de ona belli etmezdim. Onunla evcilik oynamayı severdim. Ben baba, o ise anne olur, kendi anne ve babamızı taklit ederek saatlerce gülerdik. Duy-

salar kızarlar mı, yoksa gülerler miydi, emin değilim. Doktorculuk oynarken ben doktor, o hasta olur, bazen de o hemşire olunca ben de hastası olurdum. Tüm bu evcilik, aşçılık, doktorculuk ve seksek oyunları erkek oyunları sayılmadığından, benim için Tekman, kovboyculuk ve saklambaç oynanabilecek diğer güzel oyunlardandı. Futbol veya basketbola takım ruhunu ortaya çıkardığından ve ben hep ferdi oynamayı sevdiğimden rağbet etmezdim. Başka sebepleri de vardı tabii...

Teti sonunda Türkçeyi öğrenmişti. Yine de Türk eşinden boşanıp temelli yaşamak üzere İsrail'e gittiğinde yeterince kullanamadığından mutlaka unutmuştur. İbranice konuştuğu bu günlerde hayatını bohem bir şekilde resim yaparak sürdürüyor. Türkiye'de doğan iki oğlunun şu an nerede bulunduklarını, hangi ülkenin vatandaşları olduklarını bilmiyorum. İşte böyle birbirinden kopuk, ilgisiz bir sülaleydi anneminki.

Etrafım Türkçeyi benimle aynı anda öğrenenlerle doluydu. Türkçem konuşurken bozuk olmamakla beraber yazarken bazı kuralları bilmiyorum. Şu anda bile bilgisayarın başında yıllardan beri konuştuğum şekilde yazdığımda, kelimelerin altında kırmızı uyarı çizgisi çıkıyor. Aile içinde kullandığımız deyimler bile sanki annem tarafından icat edilmişti. Bir sürü kelimeyi yanlış kullandığımı karşımdaki insanın şaşırmasıyla veya açıkça anlamadığını söylemesiyle fark ederdim. Hatalarım anlaşılmasın diye kendimce hızlı konuşma yöntemi geliştirdim. Bu yüzden çoğu zaman zaten ne söylediğim anlaşılmıyor. Hele hele heyecanlı veya sarhoş olduğumda bu daha da artıyor. Bu şekilde konuşmamın bir başka sebebi de karşımdaki insanın dikkati dağılmadan önce kafamın içindekileri bir an önce boşaltabilmek. Galiba aklımın hızına dilim her zaman yetişemiyor. Bu yöntem yabancı lisanları konuşurken daha da güzel oluyor. Duraksamadan, aralara nefes veya "ıı... eeee..." seslerini koymadan konuşabiliyorum ve kulağa çok akıcı geliyor.

İlkokulda resmen İngilizce yazmaya ve okumaya başladığımızda, annem hemen "pen-pal" dendiğini hatırladığım yabancı ülkelerden insanlarla yazışmamızı teşvik etmişti. Küçük bir para karşılığında başvuran kişiye erkek veya kız bir arkadaş ismi ve adresi

verilirdi. Aylarca karşılıklı yazışırdık. Önce resimler yollanır, sonra şehir tanıtım kartpostalları ve nihayet ülkenin parası derken davetler başlardı. Fakat bu davetler hiçbir zaman gerçekleşmezdi. Belli bir süre sonra aynı kişi ile yazışmaktan sıkılır, başka biri için başvururduk. Değişik biri ile tanışıp yazışmak, yeni bir ülke öğrenip hayal kurmak çekici gelirdi.

Yabancı dillere kabiliyetim vardı. Okulda en başarılı olduğum bu derste gittiğimiz laboratuvarı anımsıyorum. Öğretmenin taktığımız kulaklık ve mikrofondan bizleri duyabildiğini öğrendiğimde çok şaşırmıştım. Hele onun hakkında ileri geri konuştuğumu duyduğunu anladığımda kalan ders yılı boyunca yüzüne bakamamıştım.

Çocukluğumuzun sorumsuz ve keyifli günleri ilkokula başlayınca bitivermişti. Ekmek elden su gölden, tam bir koruma içinde, anne himayesi altında yaşamak meğer ne güzelmiş. O günleri yaşarken değerini bilememişim. Sınıftaki arkadaşlarımın evlerinde neler olup bittiğini öğrendiğimde, kendi evimle kıyaslamaya başlamıştım. Bu dönem aslında hayat yolculuğumun başlangıcı, bilinmeyenlere attığım adımların ilkleri ve kendimi keşfetmeye başladığım zamandı.

Annemin diğer annelere benzeme, onların yaptıklarını taklit etme gibi bir huyu veya takıntısı hiç olmadı. Gerçek hayatta pek fazla işe yaramayacağını düşündüğü piyano çalmak, ata binmek, Uludağ'da kayağa gitmek yerine vaktin büyük bir çoğunluğunu lisan öğrenmeye ayırmamızı isterdi. Hobiler kalan zamanda yapılmalıydı. Genel olarak "Savoir faire" ve "Savoir vivre" önemlidir der, yani nerede nasıl davranmamız gerektiğinin önemini vurgulayarak muaşeret kurallarını öğrenip uygulamamızı takip ederdi. Bizler alt tarafı davranış bilimleri diye dalga geçerken o, "Dünyanın neresine giderseniz gidin size faydası olacak," derdi. Ve sonunda da haklı çıktı. Oturup kalkmak, selam vermek, hangi çatal bıçakla yemeğe başlamak, şarabı nasıl tatmak gibi ince detayları üşenmeden öğretirdi. Bunların dışında açık fikirli olmak, insanları yargılamamak ve sana davranılmasını istediğin gibi başkalarına davranmak önem verdiği konulardandı.

Anne-babamın doğruları ile yaşarken neleri kaçırdığımı tabii ki bilemezdim. Yaşım ilerledikçe yapmak isteyip de yapamadıklarımı fark etmeye başladığımda, kendi hayatımı değil de onların istediği hayatı yaşadığımı gördüm. Doğrularını koydukları kurallar içinde yaşıyordum. Artık ikisi de yanımda olmadığından bunun hiçbir önemi kalmadı. Keşke onları kırmak pahasına doğru bildiklerimi o zamanda yapsaydım. Özellikle annem duygularımı yanlış bulsa da doya doya yaşasaydım. Şimdi istediğimi yapmakta özgürüm, olan kaybolan senelerime olmuş. Bakıyorum da hislerim aynı ama kaybettiklerim kazandıklarımdan daha fazla. Bu kadar yıl "paşa bir çocuk" gibi yaşadıktan sonra anne ve babam ölünce şimdiye kadar yapamadıklarımı yapabilecek miyim acaba? Merak etmiyor değilim. Umarım vereceğim bu kararlar benim için hayırlı sonuçlar getirir. Yusuf'un bir sözü aklıma geliyor, "Bir şeyi yapıp da pişman olmak, yapmayıp da pişman olmaktan daha iyidir," derdi. Bu söz akıllıca ve gayet de mantıklı, ama ben onun doğrusunu yaparsam benim için de geçerli olur mu?

Saat yediye geliyordu. Salon ziyarete gelenlerle doluydu. İlk gece gelenlerden bazıları yine oradaydı. Biraz daha sakinleşmiştim. Yerime oturdum. Etrafımdaki insanlarla özellikle göz göze gelmeye çalışıyordum. Benden bakışlarını kaçırmayanlar, kuvvet vermek istercesine ya da üzüntümü paylaştıklarını belirtircesine gözlerini kısa bir süreliğine kapalı tutup açıyorlardı. Salondaki beş-altı kişi ile aynı şekilde bakıştık. En sonuncusu gülümsedi, karşılık vermeden kafamı çevirdim. O an benim için ne düşüneceğinin hiçbir önemi yoktu.

Neredeyse yirmi dakika sürecek dua hahamın gelmesi ile başladı. Evde olduğumdan daha rahatım. İstesem soru bile sorabilirdim, ne de olsa annemin evindeydim.

Duanın bitmesiyle yemeğe geçildi. Yaklaşık on beş kişinin oturduğu ana masaya siyetes süresince aile, yakın akrabalar ve o gecenin onur konuğu oturtulurdu. Masada yeni yüz sadece Rozi'ydi. Şeref konuğu o olmalıydı. Diğer misafirler ayakta ve küçük yuvarlak masaların etrafındaydı. Anlaştıkları yemek şirketi bu gece değişik seçenekler sunmuştu. Pek lezzetli değillerdi, zaten çok acıkmamıştım ve ne yediğim de umrumda değildi.

Rozi'ye bakınca içimi garip bir duygu kapladı. Bir sırrımız vardı. Acaba kimseyle paylaşmış mıydı merak ediyordum. Ben kimseye söylememiştim. Daha doğrusu unuttuğumu zannetmiştim. Ama belli ki unutmamış, kafamın içindeki akıl odalarından birine gömmüştüm. Yıllar, çok uzun yıllar önce ilk defa onun yüzünden bir can almış ve işlediğim cinayeti sonradan ona anlatmıştım. Tabii bu cinayet fikrini bana o vermişti. Aynısını önce kendisi yapmış ve zevkle bana anlatmıştı. Sanki inanılmaz bir keşif, tarif edilemez bir duyguydu yaşadığım. Gözümün önünde bir canlının can çekişmesini, kıvranmasını ve son nefesini vermesini sakin bir şekilde izlemek aslında karakterime uygun bir şey değildi. Rozi'den cesaret alıp elimde silahım yazlık evin bahçesine çıkmıştım. Kurbanım tam karşımda duruyordu. Yapayalnızdı veya o anda öyle olduğunu zannediyordum. Etrafımda kimsecikler yoktu. Emin olmak için omzumun üstünden önce sola sonra sağa baktım, yeniden sola bakmama lüzum yoktu. Çünkü karşıdan karşıya sokağı geçmiyordum. Yanına gittim, üzerine doğru eğildim ve zavallıyı yavaş yavaş benden uzaklaşmaya çalışırken seyrettim. Aniden gölgemden korktu, meğer ne gölgem varmış. Birden hızla evinin içine girdi. Tüm cesaret ve merak duygularım kabarırken onu elime almış, ters çevirmiş üzerine silahımı doğrultmuş ve tuzu dökmüştüm. Aynı Rozi'nin anlattığı gibi kızgın yağa atılan taze patateslerden çıkan sesi duymuştum. Cızırtısı azalırken birden eriyip gözlerimin önünde yok olmuştu. Elimde sadece kabuğu kalmıştı. Etrafımı bir daha kolaçan edip beni kimsenin görmediğinden emin olunca kabuğunu bahçeye fırlatmıştım. Onu da ayağımın altına alıp kırabilirdim ama kıyamamıştım. İnsaflı bir ânıma gelmiş olmalıydı. Zaten yeterince vicdan azabı çekmiştim. O gün, o an, yıllar sonra yüzlercesinin yakalanıp "escargot" diye yemek masalarına konacağını nereden bilebilirdim ki? Bir canlıyı öldürmek, yok etmek hissi beni çok etkilemişti. Zavallı hayvan başına ne geleceğini o sabah uyandığında biliyor muydu? Bu tecrübe beni kötü biri mi yapmıştı acaba? Günah yazılmış mıydı bana? Telafisi için kim bilir nasıl bir sevap işlemem gerekiyordu? Bugün hâlâ yerde sümüklüböcek gördüğümde elimle alır, bir bahçeye bırakır ya da kimseler

ezmesin diye bir kenara kaldırırım. Bu yaptıklarımın eskiden işlediğim günaha karşılık sevap sayılacağını umuyorum.

Sonradan bu sırrımı kız kardeşimle paylaştığımda çok kötü hissetmiştim. Bana acıdığından Yahudi olmamıza rağmen günah çıkartmıştı.

O da yağmurlu bir yaz günü kanadı kırık minik bir kuş bulduğunda eve getirip titremesini engellemek için üzerini battaniye ile örttüğünü anlatmıştı. Sabahleyin örtüyü kaldırdığında kuşun artık titremediğini görmüştü. Havasızlıktan ölen kuşu ağlayarak bahçeye gömmüş, küçük mezara hemen yanı başından koparttığı çiçeklerden serpmişti. O anda uydurduğu bir duayı da okumayı ihmal etmemişti tabii. Tüm bunları anlattıktan sonra, "Boş ver, herkesin başına bu tip olaylar geliyor," demesine rağmen nedense vicdan azabım azalmamıştı.

Sarina ile göz göze geldim ve sıkıntıdan gözlerim arkasındaki duvar kâğıtlarına takıldı. Bir süre öyle desenlere bakakaldım. Yukarıdan aşağı saydığımda on adet çiçek demeti görülüyordu. Kâğıt muntazam döşenmesine rağmen bazı şekiller yarım çıkmıştı. Tavan yamuk olmalıydı. Neyse, yarım yarım ekleyip onları da on bir diye aklımda tuttum. Küçükken de kendimi meşgul etmek için bunu çok yapardım. Bir gün birisi gelip sorsun diye halen bekler dururum. "Hiç merak ettiniz mi bu duvarda kaç demet var?" diye soracak ve ben de sayıyı ezbere söyleyecektim. Onlar inanmayacak ve saymaya kalktıklarında haklı olduğumu göreceklerdi. Aptallık gibi görünse de sıkça tekrarladığım alışkanlıklarımdan biridir bu. Halıdaki küçük rengârenk karelerin sayısını ezberlediğimi söylemek bile istemiyordum ama enine elli, boyuna ise iki yüz tane. Allah'tan annemin sık sık halı değiştirme alışkanlığı yoktu. Bir seferinde gözlerim o kadar yorulmuştu ki, başladığım işi bitirmek için halının üzerine oturmuş ve parmaklarımı kareler üzerinde gezdire gezdire sonuna kadar saymıştım.

Tavanda ve bazı duvarlarda çiçek buketleri şeklinde kartonpiyerler var. Hepsinin üzeri değişik renklere boyanmış. Pembe ve kırmızının yanında iki-üç ton yaprak yeşili de eklenmiş. Zafer adlı

dekoratör en son altın varak rengini de katıp annemin evi ile övünmesini sağlamıştı.

Gözümü duvardan çevirip kafamı masadaki konuşmalara verdim. Bir sürü haber havadis anlatılıyordu. Gevezelik edecek malzeme çoktu. Zaten bu tip toplantılar güncel haberlerin paylaşıldığı magazin programlarını andırırdı. Akılları sıra yaptıkları ile düşüncelerimizi dağıtacaklardı. Halbuki bunun adı düpedüz dedikoduydu. Bu konuşmaları ben de yapardım ama artık yapmıyorum. Etrafımdaki insanların ne söylediğini, ev, okul, iş durumlarını öğrenip etrafımdakilere anlatırdım. Sanki bahsettiğim insanlar benden önemli gibi gelirdi. Onlar hakkında olan bitenden haberdar olmak dünyadan haberdar olmak gibiydi. Bir süre sonra boş ve anlamsız geldi. Sonradan insanlar hakkında konuşmak yerine kendi yaptıklarımı anlatmaya başladım. Gittiğim, gezdiğim, gördüğüm yerlerden bahsettim. Bu sefer de sevdiğim yerler ile ilgili kötü şeyler duymak hoşuma gitmedi. Sevmediklerim zorla sevdirilmeye çalışıldı. Sonunda pes ettim, insanlara hiçbir şey sormamaya ve anlatmamaya karar verdim. Zaten ben etrafımda haber adamı değil de fikir adamı istiyorum, diye düşündüm.

Gelenlerin kılık kıyafetlerinden cenazenin pek umurlarında olmadığı belli oluyordu. Kadınların çoğu bakımlı ve makyajlıydı. Hatta bazıları kuaförden yeni çıkmış gibiydi. Böyle bir ortamda bile birbirlerini inceleyip süzmeye gelmiş gibiydiler. Sanki her zaman verdiğimiz partilerden birini veriyorduk. Annemin hep "Réveillon oldu mu?" diye sorduğunu hatırladım. Sabaha kadar kalındı mı, demek oluyordu. Ona göre bir parti ancak sabaha kadar uzadığında iyi olabilirdi. Erken biten davet başarısız geçti anlamına gelirdi. Bu gece sabahlayan olmayacaktı.

Jinet orta yaş bunalımındaki kadınlar gibi haftanın belirli günlerinde kâğıt oynamayı kendi entelektüelliğine yakıştırmadığından yeni bir meşguliyet bulduğunu anlatıyordu. "Dayanamadım, sonunda kendime bir şövalye, birkaç tuval ve boya alıp resme başladım," dedi. Be aptal, şövalye aldıysan altında atı da var mıydı? Adını doğru dürüst öğren ya da anlamını bilmediğin kelimeleri yerli yersiz kullanma, diyecektim vazgeçtim. Eskiden kızarıp üzül-

seler de kelimenin doğrusunu direkt yüzlerine söyleme dürüstlüğüne sahiptim. Olgunlaşmaya başladığımda rencide etmeden "Eh, tabii şövale olmadan resim yapmak düşünülemez," demeyi öğrendim. Büyümüş müydüm ne? Şimdi ise hiçbirini yapmıyorum, sessiz kalıyorum.

Konular gittikçe aptal, seviyesiz, basit, günlük, olağan bir hale geliyordu. Çok yorgundum, bu yüzden ara sıra karşımdakilerin suratlarına baktığımda bazen burunları, bazen gözleri silinip yok oluyordu. Aslında yerlerindeydi biliyorum. Sidikli Sami tam yanımdaydı. Temiz olup olmadığını merak ederek kulağının ta içine baktım. Hayret, kafasındaki saçlar azalmış, burnunda ve kulağında çıkmaya başlamıştı. Eski mahalle berberimi düşündüm. Kulak üstünde ve içinde çıkan kılları makasla kesmek yerine, eline bir avuç dolusu pamuk alır, ateşte yakar ve alevleri kulağıma değdire değdire onları yok ederdi. Küçükken annemin tüyleri yolunmuş tavuğu ocağın ateşinde gezdirirken çıkan koku gelirdi burnuma. Barbarlık olduğundan emin değilim, cahillikten kaynaklandığını sanıyorum. Kaç kişinin duyma yeteneği farklılaşmıştır bu işlemden dolayı acaba? Hiç istatistik yapıldı mı? Palavra Yaşar'ı görürsem ona soracağım.

Sıkıldığım halde git diyemiyordum misafirlere. Sanki bana refakat etmeye değil de dedikodu yapıp eğlenmeye gelmiş gibiydiler. Ellerimi birleştirdim. Tüm parmaklarımı kenetleyerek bir aşağı bir yukarı hareket ettirdim. Halimi belli etmemek için açıkta kalan başparmaklarımı birbirinin etrafında döndürmeye niyetli değildim. Aklım oyunlar oynamaya başlamıştı. Duygularım ve reflekslerim birbirine karışıyordu. Ansızın erekt olmuştum ve etrafımda beni uyaracak kimse yoktu. Şu anda, böyle bir ortamda aklımdan geçireceğim en son şey bu olmalıydı.

"Hadi artık kalkın, gidin evinize!" demek istiyordum. Ceki'nin yüzüne bakıp yine geçmişe döndüm. Geç bir saatte onların evinde otururken babası salona gelip, "Siz eskiden böyle ağır değildiniz, hadi biraz hafif olun," diyerek gitmemiz gerektiğini belirtmişti. Acaba aynı lafı söylesem Ceki hatırlar mıydı? Ya o gece orada olanlardan biri hatırlayıp da gülerse daha mı çok bozulurdu? Bir-

den esnemenin telefonda konuşurken bile bulaştığını hatırlayıp yalancıktan esnemeye çalıştım. Amacım tüm masaya yaymaktı. Ağzımı genişçe açıp ses çıkartarak esnemeye çalıştım. İstediğim tepki gelmedi. Aniden Ceki esnemeye başladı. Zaten sandalyesinde rahat bir vaziyette, ayaklarını uzatmış yatıyor gibiydi. Son anda esnerken midesine kadar görünebileceğini fark edip eliyle ağzını kapatmayı lütfetti. Yine de kimsenin kıpırdanmaya niyeti yoktu.

Ardı ardına kibrit bile kullanmaksızın içilen sigaralardan küllükler ağzına kadar dolmuştu. Çöpe attıklarında içlerinde yanık kalan var mıydı acaba? Bunu da mı ben düşünmeliydim. Hem de böyle bir gecede? İçmeseler ne olur ki? Matemde olan biz değil miyiz, onlara ne oluyor? Bıraksınlar dumanımın tadını çıkartayım. Telepati müthiş bir şey, aniden ayağa kalkmaya başladılar. Belki de gözlerim kapanmıştı da ben fark etmemiştim.

4

Son bakış

16 Şubat Çarşamba

Sabahleyin erkenden uyandım ve yatağın üzerinde oturup bütün gün yapmam gerekenleri kafamdan geçirdim. Hepsini bir sıraya dizdim, sonra biraz değiştirdim ve yerli yerine oturduğuna karar verdikten sonra doğrulup kalktım. Mahmur bir şekilde, uyuşmuş bacaklarımı zor taşıyan ayaklarımı yere sürte sürte tuvalete girdim. Çıkan ses beni bile rahatsız ederdi bazen. Topal biri odada yürüyor gibi gelirdi. Aynada kendime baktım, genelde ilk bakışta günümün iyi ve keyifli geçip geçmeyeceğini bilirdim. O günün keyifli olmayacağı aşikârdı. Aslında aynaya hiç bakmamam gerekirdi, hatta baksam bile gazete veya kumaştan başka bir şey görmemem lazımdı. Ya din gereği veya aile geleneğine göre matem sırasında evdeki tüm aynalar örtülmeliydi. Hatırlıyorum da, babaannem öldüğünde banyolardaki aynalar yastık kılıfları ile örtülmüştü. Acılı ve kederli suratlar görülmesin diyeydi. Sakal tıraşı olmak da zaten yedi gün boyunca yasaktı. Halbuki ben yüzümü ezbere bildiğimden, aynaya bakmadan tıraş olabiliyordum. Bu durumda ne yapılmalı, diye acaba kime sorsam? Annemin ruhuna dokunmasın yeter, varsın eksik olsun, yedi gün tıraş olmayayım ne fark eder? Ama berbere gidip de sakal tıraşı keyfi yapabilirdim. Aynaya bakmayacağıma söz versem günah sayılır mıydı yine de?

Tüm aynaların örtülü olduğu zaman beş yaşındaydım. Belli ki annesi öldüğünde babam aynaya bakmak istemiyordu. Bizler ise mutfağa girip telle ovularak parlatılmış tava ve tencerelerde gizlice kendimize bakardık. Günah mı işlemiştik bilmiyorum ama bundan bile vicdan azabı duyduğumu zannediyorum. Evimdeki aynaları kapatmayacağım, gözyaşlarım akmasa da ruhum ağlıyor. Din icabı ise bı-

rak dinsiz desinler, aile geleneği ise varsın burada artık bitsin. Allah başka acı, keder vermesin. Âmin.

Annemin salon duvarları seneler senesi topladığı gümüş aynalar ile kaplıydı. Bu aynaları çok sevdiğinden hem bizim evlere, hem yurtdışına gittiğinde hediye olarak alırdı. Tüm aynalar küsmüş gibi ters çevrili dururlardı. Bugün ayna tarafına zaten bakasın gelmiyor. Diğer duvarlarında ise yurtdışından aldığı yabancı ressamların yağlıboya tuvalleri, baskı ve eskizleri dururdu. Reprodüksiyonları ise yatak odalarına asmıştı. Aynı tablolara farklı zamanlarda baktığımda, her seferinde onlara bakışım değişmiş ama bir önceki düşüncelerimi ve bana neler hayal ettirdiklerini hatırlamışımdır.

Suyu açtım ve bir süre boşa akmasını seyrettim. Yüzümü soğuk su ile yıkamayı hiç sevmem. O an sıkıştım ve bir an suyu kapatıp kapatmamayı düşündüm. Baba evinde olsam kapatırdım. Dişimi fırçalarken bile bir elimle musluğu açıp kapatır, diğer elimin içini suyla doldurur ağzımı çalkalardım. Su boşa akıp ziyan olmasın diye. Babam öyle göstermişti. Kendi evimde olduğumdan yine cömert davranacaktım. Hemen aklıma yabancı ülkelerdeki otellerin tuvaletlerine koydukları küçük not geldi: "Su bölgemizde çok kıymetlidir. Sizden ricamız, özenli olmanız, küveti doldurmak yerine tercihen duşu kullanmanızdır. Lüzumsuz yere suyu akar durumda bırakmayınız." İtiraf etmelim ki bu yazıyı görmeme rağmen küveti de doldurdum, tıraş olurken suyu da akar durumda bıraktım. Hele hele su sarfiyatını azaltmak için "Havluları tekrar kullanmak isterseniz asın, istemezseniz yere bırakın," diye yazmazlar mı? Bir geceden fazla kaldığım otellerde, her gece için aynı parayı alıp da her gün temiz ve kolalı çarşaf koymayanlara zaten deli olurdum. Su ve havlularını iyi ki de kullanmışım. Sanki daha az su sarf etsem veya daha az havlu kirletsem indirim yapacaklar. Yahudi damarıma basmasınlar, fazlasını kullanmamam karşılığında indirim yapsalar, belki kendi havlumu getirir, belki de yıkanmadan bir gün geçirebilirdim. Anlayamıyorum otelcileri, bu ilanı koymak yerine küveti kaldırsalar ve sadece duş teknesi koysalar, onlar su derdinden bizlerse seyahatte doğayı düşünme derdinden kurtulsak fena mı olurdu? Hem ben tüm çocukluğumda sadece pazartesi ve perşembe geceleri yıkananlardanım. O bile keyiften çok

işkence gibi gelirdi. Yetmezmiş gibi annemin kontrolünden geçip onayını almalıydık. Kulak arkası, kol altı ve ensemiz yeterince temizlenmedi ise kolonyalı pamuk ile yeniden silerdi. Haftada iki kere yıkanmaya çoğu kez isyan eder, pazarlıklar yapardık. Yusuf'un en iyi bahanesi "pis insanlar yıkanır, ben pis değilim" olsa da kaytaramaz, annem ilk onu sokardı küvetin içine.

Suyu açık bırakıp tuvaletimi yapmaya yöneldim. Pijamamın içinde donum yoktu, organımı delikten çıkartıp işedim. Klozet kapağını da kaldırmaya üşendim, çünkü dün sabah birden, kapak beklemediğim bir anda düşmüş, ben de boş bulunduğum için çok korkmuştum. Aslında üşenmedim, dinimin gereği çalışmamam gerekiyordu. Alt tarafı klozet kapağını kaldırmak olsa bile yine de işti. Varsın iki damla kapakta, son damla da pijamamın içinde kalsın. Zaten aynı pijama pantolonunu yedi gündür giyiyordum. Genelde evdeki yardımcı yedi gün geçince bana sormadan değiştirir. Neye göre karar verirdi çamaşırlarımı değiştirmeye? Koklar mıydı, renginden mi anlardı bilemiyorum. Sormak istiyorum ama rencide etmekten korkuyorum.

İşim bittiğinde musluktan akan su ısınmıştı. Alışkın olduğumdan biraz daha sıcaktı. Muslukla oynayarak tam istediğim ayarı buldum. İki elimle suyu yüzüme serptim, bir daha, bir defa daha, uyandığımdan emin oluncaya kadar. Sonra bir avcuma su alıp burnuma çektim. Aynı elin başparmağı ve işaretparmağı ile burnumu sıkıp içindeki suları boşalttım. Bunu da babam öğretmişti. Lavabonun içinde kan vardı. Yoksa ben de mi ölüyordum? Cesaretimi toplayıp yine aynı işlemi yaptım. O anda hatırladım ki, daha önce de başıma gelmişti. O zaman bana ne olduğunu anlamadığımdan çok korkmuştum. Halbuki şimdi burnumun içindeki kılcal bir damarın çatladığını biliyordum. Paniklemeden devam ettim.

Diş fırçamı elime aldım, fark ettim ki diş macunu değişmiş. Öteki tam bitmiş miydi hatırlayamadım. Bu markayı da tanımıyordum. Hay aksi, tadı da farklı olacaktı. Hem de böyle bir günde. Yardımcı kadın yine bana sormadan bildiğini okumuştu. Kapağını açtım, elimde kaldı. Döndürülerek çıkanları değil de, tüpün üzerinde kalan diş macunlarını seviyorum. Aksi halde dişlerimi fırçaladıktan sonra kapağı alıp tekrar çevirerek yerine koymam gerekiyor. Sabah sabah ne lüzumsuz

bir işti. Hani çalışmamam gerekiyordu? İsteksizce hazırlandım, takım elbisemi giydim. Onu da başkasının yapacak hali yok ya.

Kahvaltı etmeden evden çıktım. Sabah duası için havraya gittim. Bugün kız kardeşim de bize katılmıştı. İlk güne nazaran daha iyi görünüyordu. Çünkü dün kötü hissettiğinden sabah duasına gelmemişti. Zaten mecburi de değildi. Canım benim, Sara'm, benim küçük Sara'm, Sarina'm. Ben onu hep küçük Sara anlamında Sarina diye çağırırım. Göbek adı ise Lidya'ydı, ama babam dışında hiç kimse bu adı kullanmazdı. Dinimizde Sara adı prenses anlamına gelirdi. Ne kadar da yakışırdı ona. Birbirimize sıcak bir şekilde bakarken fark eden biri olsa eminim bakışmamıza anlam veremeyecekti. Sanki üç kardeş, üç suçlu gibi aynı yerde oturmuş cezamızı çekiyorduk. Bir gün önce Tefilin'in takıldığını görmeme rağmen kendim takmayı denemedim bile. Neyse yedinci güne kadar öğrenirim, diye düşünüyorum. Sonra zaten unutacağım, biliyorum. En azından biraz çaba göstermeli miyim? Belki de matemdeyim diye zaten onların takması gerekiyor. Bu da şimdi sorulmaz ki. Ne yapsam acaba? Tüm soruları bir yere not edip cevaplarını sonradan mı alsam? Kafamda devamlı cevapsız sorular geziniyor. Şöyle tüm soruların cevabını bilen biri lazım bana. Ben çekinmeden sorayım o da sıkılmadan cevaplasın.

Aklıma hemen çocukluk arkadaşım Yaşar geliverdi. Tam bir "idiot du village"dı. Köyün aptalı anlamındaydı ama hem aptal hem de mutluydu. Her konu hakkında bir fikri vardı ve hazırcevaptı ya da cevabı hep hazırdı. Mesela, Boğaziçi Köprüsü'nün uzunluğu ne kadardır diye sorsam, bin yetmiş dört gibi kesin bir rakamla cevaplardı. Bin küsur değil, bine yakın değil, kesin ve bilmiş biri gibi cevaplar verirdi. Ama ne zaman, "Ben bunu bir araştıracağım," desem hemen pis pis gülmeye başlar ve foyası ortaya çıkardı. Bir seferinde Amerika'da, çatısında yaklaşık yirmi tane üçgen şeklinde girintisi olan ve bu girintilerin içi suyla doldurulmuş bir evi gördüğümde, yüksek sesle ne olduğunu sormuştum; o da hemen "Solar enerji kaynağı," diye cevabı yapıştırmıştı. Kim bilir belki haklıydı ama gülmekten kendimi alamamıştım. Akşam gelirse kafamı boşaltmak için bazı soruları ona sorabilirim. Bu yeteneği ile politikacı olmadığına göre pazarlamacı olmuştur, diye düşünüyorum.

Sarina ile göz göze gelmeye gayret ediyordum. Çocukluğumun en iyi, en güzel anlarında hep o var. Birbirimize o kadar düşkünüz ki... Aramıza zaman ve mesafe hiçbir zaman giremedi. Çocukken üzgün ve çaresiz olduğumda yanıma gelir ve sadece ben ağlıyorum diye benimle ağlardı. Hem annemin, hem de babamın tüm sevgisini alan ağabeyimden kalanlarla yetinmeyi bildiğimizden birbirimize daha fazla destek olurduk. İkimiz yeterince sevgi alamadığımızı bilirdik. Bu konuda hak aranır mıydı diye sorgulamaz, sadece duruma katlanırdık. Uzun yıllar arkadaş edinemedik. Hep ağabeyimin arkadaşları ve onların kız ya da erkek kardeşleri geldi gitti evimize. Arkadaş sahibi olmayı, bir arkadaşı sahiplenmeyi hiç bilemedim, dolayısıyla olunca da onları paylaşamadım. Evime ender de olsa arkadaş getirdiğimde çıkan ilk sürtüşmede veya kavgada ağabeyim arkadaşıma, "Sen kimin arkadaşısın? Onun mu benim mi?" diye sorup bir tercih yapmaya zorlardı. Bunca yıl beni tercih eden olmadığından, halen arkadaşlarıma bu soru sorulsa, onu seçeceklerini düşünürüm. Sarina ise Yusuf'a karşı hep beni desteklemiştir. Yaptığı despotluklar karşısında, dayak yiyeceğini bilse bile beni savunurdu. Evimizde dayak zaten sadece Yusuf tarafından kullanılan bir yöntemdi. Annemden sadece bir kere dayak yemiştim. Bir yılbaşı gecesi tam baloya giderlerken, camdan aşağı içi su dolu bir balonu atmıştım, balon annemin yapılı saçlarına isabet edince kıyamet kopmuştu.

Camdan dışarı bir şeyler fırlatmak sadece balonlarla sınırlı kalmazdı. Geceleri anne ve babamın evde olmadıkları akşamlar sokaktan geçen arabalara yumurta fırlatır, ön cama isabet ettirmeye çalışırdık. Genelde nereye isabet ettiğini göremeden hemen pencerenin altına saklanırdık. Ayağa kalktığımızda arabalar geçmiş olurdu. Bir gece uyanık bir sürücü tam isabet almış ve kenara çekmiş beklerken, ikinci kez atağa geçtiğimizde bizleri görmüş ve büyük bir cesaretle apartmana girip katımıza kadar çıkmıştı. Çalan kapıya değil bakmak, sesimizi ve nefesimizi tutmuş bekliyorduk. Kısa bir süre sonra adam pes edince gülme krizi ile sessizliği bozmuştuk.

Bu olayı annemlere anlatmayacağımıza dair birbirimize söz verip dayak yemekten paçayı kurtarmıştık. Babam ise Sarina'nın cinsel organı neye benziyor diye merak edip zorla donunu indirmeye çalıştı-

ğımda beşkardeşi suratıma patlatmıştı. O zamanlar niyetim başkaydı. Mecmualardaki resimlerde kadın organının tam olarak neye benzediğini görememiş, daha doğrusu görmüş fakat iyi anlamamıştım. Çünkü bacak arası tamamen kıllıydı ve orada bir yerde olması gerektiğini biliyor ama göremiyordum. Donunu indirmiş olmama rağmen emelime ulaşamamış fakat babam tarafından enselenmiştim. Yediğim dayakla kalmıştım, yine de denemeye devam edecektim. Zavallı kardeşim utancından mı, bana olan kızgınlığından mı bilemiyorum ama ağlamıştı. Bu sefer benim için değildi. İnanamamıştım Sarina'mın yanımda olmadığına. Başına gelecekleri sezdiğinden olabilir miydi acaba?

Alıştığımın aksine Yusuf'un bakışı şefkat doluydu. "Tam olarak ne zaman bitecek Allah aşkına?" diye sabırsızca sordu. Duanın bitmek üzere olduğunu söyledim.

Zihnimi biraz olsun dağıtmak için Etiler'deki alışveriş merkezine gitmeye karar verdim. Henüz dükkânlar açılmamıştı. Üniversite yolunda arabamı kenara çekip manzarayı seyretmeye daldım. Saati gelince yola koyulup oraya vardığımda parkyeri aramaya başladım. O koskocaman otoparkta arabam ile ben küçücük kalmıştık. Park ettiğim yerin harf ve katının numarasına bakıp içeri girdim, buraya sık gelip değişik harflerde park edip o harfleri ve rakamları akılda tutmak ne kadar da yorucudur. Hafızamdan kim bilir kaç hücre yok oluyordur her seferinde? Birden karşıma lostra salonu çıktı. Az sayıdaki ucuz lükslerden birini kullanmaya karar verdim. Yurtdışında ayakkabını başkasına boyatmak hem çok lüks sayılır hem de her yerde lostra salonu bulunmaz. Üstelik de pahalı bir alışkanlık olarak görüldüğünden dükkân sayısı tükenmek üzere. Aynen berberde sakal tıraşı olmak gibi. Oturdum ve başkasının ayakkabımı boyamasının keyfini çıkarmaya çalıştım. Aniden hatırlayıverdim, çocukluğumda Taksim Meydanı'nda bakır boya sandıkları ile sıra sıra boyacılar dururdu. Taburenin üzerine oturduğumda, ayağımın topuk kısmına çoraplarım boyanmasın diye iskambil kartı yerleştirirlerdi. Hâlâ duruyorlar mıydı? Duruyorlarsa zamana uygun olarak artık telefon kartı mı koyuyorlardı acaba?

Ayakkabı boyayanları düşünmeye başladığımda aklıma geliverdi. Geçen sene havalimanına giderken keskin bir virajın sonunda, yerde boya sandığı kırılıp dağılmış bir çocuğu ağlar vaziyette görmüştüm. Yaşı yedi ile sekiz arası olmalıydı. Onu epeyce geçmiş olmama rağmen vicdanım ön camımı karartıyordu. Uygun bir parkyeri bulup geriye yürümüş ve çocuğa Etiler lostra salonundaki liste fiyatından üç ayakkabı boya parası vermiştim. (Paramızın değeri o kadar değişken ki, sıfırlar atılıyor, dolar kuru değişiyor, ileride okunduğunda bir anlam kazansın diye böyle yazmayı uygun gördüm.) Vicdanım yolumu açmış, ben de rahatlayarak yoluma devam etmiştim. Yaklaşık bir hafta sonra Bebek Yokuşu'nda yine kırılmış boya sandığının başında başka bir çocuk gördüğümde tongaya bastığımı anlamıştım. Kendime kızabilirdim ama onun yerine çocuğa bakıp gülümsedim, kafamı da salladım. "Seni gidi seni, ben bilmez miyim ne yaptığını?" der gibi. İçimden bu sefer benim vicdanım rahat demiştim.

Boyacı ayakkabılarımı boyamaya devam ediyordu. Adamın işi bu, bütün gün ayaklara geçirilmiş ayakkabıları boyamak. Kalan vaktinde ise ayakkabılarını boya için bırakmış insanlarınkileri elden geçirmek. Boyuyor da boyuyor. Neyse, on altı delikli ayakkabımın bağcığını üşenmeden çıkartıp, ayakkabının dilini de boyamayı ihmal etmemişti. Adama hakkını vermek lazım. İşini candan yapıyordu, iyi bir bahşişi hak etmişti. Boya bitince elimi cebime attım. Bozuk param yoktu, utanıp başım önümde teşekkür edip çıktım. Bahşiş vermem gerekmiyordu, böyle bir niyetim olduğunu da söylememiştim. Nedense vermeye karar verip de elimi cebime attığımda, bozuk para çıkmayınca sanki sözümden dönmüş gibi hissetmiştim. Hatta yüzüm bile kızardı diyebilirim.

Kalabalık yere aklım dağılsın diye gelmiştim. Oturup insanları izlemeye karar verdim. Hayvanların satıldığı dükkânın önünden geçerken, küçük cam kutuların içinde teşhir edilen yavru kedi ve köpekleri görünce halime şükrettim. Onların yerinde olabilirdim. Ne kadar da sevimli gözüküyorlardı anlatamam. Her canlının yavrusu herhalde canayakın olur. Ancak büyüyüp huyu suyu belli olmaya başladığında, yüzlerinin şekli belirginleştiğinde yavru ve canayakın sınıfından çıkıp başka sınıflara giriyor olmalıydılar. Yavru kedi ile bir an için bile olsa

göz göze geldik. Öylece kalakaldık. Kısa bir süre, bakıştık. Bakışlarını ilk kaçıran o oldu. "Kesin dişidir," dedim kendi kendime. Hep öyle olmaz mı zaten? Ne zaman bir kadınla uzun uzun bakışsam, gözlerini ilk kaçıran hep o olmuştur.

Kedi kafesinin tam karşısında duran koskoca akvaryumu fark ettim. Herhalde uzun zamandır oradaydı ama ben bakıp görmemiştim. Akvaryumdaki balıkları seyretmek insanları rahatlatırmış. Hakikatten rahatlatır mı acaba? Düşünüyorum da, kendimi balıklardan birinin yerine koyduğumda, pek fazla rahatlatmıyorum, aksine daralıyorum. Onların yerinde olmadığımız için mi mutlu hissediyoruz bakarken acaba? İyi ki o cam kavanozun içinde bir ileri bir geri dönüp dolaşmak zorunda değilim, diyebilmek midir insanı rahatlatan? Zavallı balıklar... Zavallıcıklar...

Her cins yabancı kahvenin satıldığı yeni açılan zincirin bir halkasına oturmuş kahvemi içiyordum. Karamelli Kolombiya kahvesi. Ne de çabuk alışıyor insan bu yeniliklere. Daha dün kendi kahvemizi bulmakta zorlanırdım, şimdi Kolombiya kahvesini karamelli olarak içmeye alıştım. Bu durumda Türk kahveme ne olacak? Ben ona sahip çıkmazsam ilerde gelen nesiller kahvemi nasıl tanıyacak? Nasıl pişirildiğini görmezlerse kimden öğrenecekler? Kafamı şimdi buna mı yoracağım, deyip kalktım. Etrafta herkes değişik tip kahvelerden deniyordu. Hayret edilecek bir şeydir ki, Türk kahvesi içen yoktu.

Yürüyen merdivenlerle üst katları dolaşmaya çıktım. İnsanlar sağlı sollu merdiveni işgal etmişlerdi. Denk gelenler bilir. Arkalarında insanlar birikmeye başlar, hafif bir öksürme ya da homurdanma ile solda duran kişi sağ tarafa geçerek yol verir. Kenara çekilen centilmenlik yaptığını sanır ama bu yazılı olmayan dünya görgü kurallarından biridir, haberi yok. Sağda durursun, sol tarafı boş bırakırsın, acelesi olan soldan hızla ilerler. Günahını almayayım solda duran İngiliz de olabilirdi tabii, dalgınlığına gelmişti belki.

Sabahın on birinde insanlar kendilerini alışverişe atmış, "shopping therapy" yapıyorlardı. Stresi hafifletmenin güzel bir yolu işine yaramayan şeyleri satın almak olmalı. Vitrinlere bakanlardan, ellerinde torbalarla dolaşanlara kadar kuru bir kalabalık vardı. Alışveriş dediğin ya bedava dağıtılıyor gibi olmalı veya başkasının kredi kartını kullana-

rak yapılmalı. Bunlardan birini kendim yapamadıysam da yapanları çok gördüm. Aslında kendi kredi kartımı kullanmayı oldum olası sevmiyorum. Herhangi bir şeyi aldığımda, kartla öderken sanki parası cebimden çıkmış gibi hissediyorum. Sonradan hesap özetinde o harcamayı gördüğümde ikinci kere ödüyorum hissi beni yoruyor. Taksit konusunda ise hiç iyi değilim. Yine aynı mal için sanki altı veya sekiz kere para veriyormuşum gibi geldiğinden beni yıpratıyor. Neredeyse aldığım mal eskimiş, belki de atılmış oluyor ve ben hâlâ ödüyorum.

Alışveriş derken, ihtiyaç dışında yapılandan bahsediyorum. Bu adeta bağımlılık gibidir. Annem de alışveriş bağımlısıydı. Ben de kendimi öyle hissediyorum. Yoksa neden para cebimdeyken zengin ve mutlu hissetmem de, üst baş, her ne olursa satın aldığımda ve cebimdeki para azalıyor olmasına rağmen daha zengin hissederim? Şimdiye kadar doğduğum günden beri bana alınan, sonradan kendi aldığım eşyaların hepsi bir araya toplansa ne olur? Dağ mı, dağlar mı? Ya paraları cebimde kalsaydı daha mı zengin olurdum? Yoksa aldığım eşyalar bana paradan başka zenginlikler mi tattırdı? Bence satın almak bir türlü doymak bilmeyen sahiplenmek duygusundan kaynaklanıyor. İnsanın aldıkça alası geliyor ve hiç doymuyoruz. Daha, daha derken almanın sonu neresidir? Bu sorunun cevabını bilen var mıdır? Seneler boyu babam, annem, ağabeyim veya herhangi bir sevenim bana "Git kardeşim istediğin dükkâna, canın ne istiyorsa ve kaç tane beğeniyorsan al ve hepsi benden," desin diye bekledim. Ve geçen sene Yusuf böyle bir teklifin hayalini kurduğumdan habersiz bana aynen beklediğim sözleri söyledi. Öyle bir sevinç ve enerjiyle doldum ki anlatamam. Açık ucunu elimde tuttuğum şişmiş bir balon aniden bıraktığımda serseri mayın gibi nasıl kapalı bir odada dolaşırsa, aynı o halde hangi dükkâna gideceğimi bilemedim. Birçok hayal gibi bu da gerçek olunca tüm önemini yitirmiş, hiçbir anlamı veya değeri kalmamıştı. Alt tarafı bir dükkâna gidecek ve başkasının parası ile beni mutlu edebileceğini düşündüğüm lüzumsuz birkaç şey alacaktım. Tabii ne dükkâna gidebildim ne de onun tarafından herhangi bir eşya almaya kıyabildim. Üstüne üstlük bir de azarlamıştım onu. "Ne biçim hediye ya bu? İnsan kendisi düşünür, özenir ve gider alır kardeşine," deyip işin içinden çıkıvermiştim. Aslında ne kadar boş ve anlamsız

olduğunu, hatta hayal olmadığını anlamıştım. Boş hayaller peşinden koştuğunu nasıl ve ne zaman fark edersin? Ya dolu hayaller? Ya hayallerini gerçekleştirmiş insanlar? Onlar nasıl yapıyorlar acaba? Peşinden koşarken, hangi hayallerin dolu hangilerinin boş olduğunu nasıl bilebilirsin? Ya ben şimdi hangisinin peşinde koşmalıyım? Hangisini hayal dünyamda bırakmalıyım?

İnsanları görmekten de sıkılmıştım. Yapacak başka şeyler olmalıydı mutlaka. İlk gördüğüm giyim dükkânına girdim. Sabahın o saatinde dükkânda hiç kimse yoktu. Önce askıda duran tüm modelleri tek tek elden geçirip en sonunda ne alacağıma veya ne deneyeceğime karar veren insanlardanım. Ama tezgâhtar da tam sevmediğim tiplerdendi. Ben askıları elledikçe, aralarını açtıkça, o da arkamdan gelip tüm askıları düzene sokuyor, aralarını eşit hale getiriyordu. Aklı sıra işini iyi yapıyordu. Belki bir şey almayacağımı varsayıyordu. Dönüp gözünün içine içine pis pis baktım. İçimden "Ulan serseri, ağabeyim daha geçen sene git istediğin kadar al deyip bana *carte blanche* vermişti. İsteseydim buraya gelir alırdım," dedim. Ama adam *carte blanche* nedir bilemezdi. Aval aval bakan suratına dönüp "Açık çek gibi bir şey," dedim kafamın içinden. Sanki düşüncelerimi okuyacaktı düzen hastası salak herif. Vakit geçecek gibi değildi. Para bozdurdum ve lostra salonuna gidip ayakkabılarımı boyayan adama bir Yeni Türk Lirası verdim. Herifin yüzünde mutluluk okunuyordu. Hevesi kırılmamış, emeğinin hakkını almıştı. Doğrusu, beni hatırladı mı emin değilim. Ama ben iyi hissetmiştim bir lira ile. Bir liranın beni bu kadar iyi hissettirebileceği başka çok yer bilmiyorum doğrusu.

Otoparktan çıkarken video oyunlarındaki arabaları kullanıyor gibi hissediyordum. Tek farkı arabanın içindeydim. Yol arabanın genişliği kadardı neredeyse. Her virajı döndüğümde sanki arabam burnunu duvara siliyor gibi oluyordu. Bazen araba benim kontrolümde değil de, altta rayların üstünde gidiyor hissine de kapılıyordum. Aynı duyguyu yaşayan başkaları da vardı muhakkak. Çünkü dönemeçlerde duvarlar simsiyah tampon izleri ile doluydu. Gidenlerin aklında olsun ray falan yok, ona göre.

İlk trafik ışıklarına geldiğimde, kırmızı yanıyordu. Yanımda aniden kâğıt mendil satan biri belirdi. Görmezliğe geldim, ama yan göz-

le onu inceliyordum. İşin gerçeği nezle değildim. Kâğıt mendili ise hemen hemen hiç kullanmam. Burnum aktığında içeri doğru çeker, fazla akarsa avcumun yardımı ile geri iterim. Annem bu davranışıma çok kızardı. Kendisi ucu dantelli kolalı gibi duran keten mendilini yanından hiç eksik etmezdi. Adam satış yapamayacağını anlayınca, kırmızı ışığı boşa harcamamak için arkamdaki arabaya yöneldi. Yan aynadan adamın ellerinin sakat olduğunu fark ettim. Kötü hissettim, sanki ellerini ben sakat bırakmışım gibi sorumluluk duymaya başladım. Kornaya basıp adamı çağırmaya çalıştım ama anlamadı. Işık yeşile dönünce arkamdaki arabalar durur mu, başladılar kornaya basmaya. Acaba elleri hakikatten sakat mıydı, yoksa tezgâhlanan yeni bir düzmece miydi, hiç bilemeyeceğim. Bir fırsatını bulup da emin olmak için geri gitmeliyim, ama bugün değil. Bugün kimseye acımak istemiyorum, bugün acınacak halde olan benim.

Birden beyazlar giymiş, şapkalı bir trafik polisi geldi gözümün önüne. Yolların birleştiği kavşağın ortasında beton bir platformda duruyordu. Etrafı beline kadar metal bir silindir ile çevrilmişti. Yan tarafında kapısı ve üzerinde reklam panosu vardı. Beyaz eldivenli ellerini hareket ettirip arabaların akışına yön veriyordu. Taksim Meydanı mı, Tarabya mı hatırlayamıyorum. Belki de eski bir Türk filminde görmüştüm, emin değilim. Nerede o şık polis kıyafetleri? Nerede o boş sokaklar? Sanki işim yokmuş, sıkıntım azmış gibi öğle vakti Nişantaşı trafiğine giriverdim. Çıkana kadar sabretmeliydim. Rumeli Caddesi ile Valikonağı kavşağına bir polis koysalar çile biraz azalmaz mıydı? Akkavak Sokağı'na dönünce trafik az da olsa rahatladı. Solda kalan küçük parkı gördüğümde mutlu oldum. Yeşili ve ağaçları görmek biraz olsun beni huzurlu hissettirmişti. O da ne öyle? Kaldırımın kenarında suratı kir kaplı, üstü başı yırtık, deliye benzer bir adam oturuyordu. Başparmağını işaretparmağı ile ortaparmağının arasına sokmuş bana bakarak elini sallıyordu. Üstü kadar da pis sırıtıyordu. Kızmamı, hatta belki de camını açıp laf atmamı bekliyordu. "Aptal herif, Brezilya'da o yaptığın hareket hayırlı uğurlu olsun anlamına gelir," dedim içimden. Belli ki o bilmiyordu. Niyeti bozuktu ve aranıyordu. Arkamdaki şoförün kısmeti olsun. Bu sıkışık trafikte araba kullananlar için biçilmiş kaftan bu adam. Aradığı belayı sonunda

mutlaka bulacak. Hatta camı açıp fikir bile verecektim. Polis konulsun, diye düşündüğüm kavşak tam bu yavşak içindi. "Burada vaktini harcama, az ilerideki kavşağa git, elini salla aradığın beladan ellisini bulursun," dedim içimden. Şimdiye kadar bütün bu içimden geçenleri sesli söylemiş olsam acaba başıma neler gelirdi? Dayak yer miydim? Yersem çok acır mıydı?

Şişli Terakki okulu otopark olmuş, oraya park ettim. Yuva dahil on iki senemin geçtiği bina ise ayakta duruyordu. Geriye üç diploma ve bir sürü teşekkürname, iftiharname kalmış. Hepsi bu, bir çekmece dolusu evrak. Düşündüğümde, ilkokul ile ilgili güzel diyebileceğim pek anım da yok. Öğretmenleri ve okul günlerimi düşünürken tüylerim diken diken oluyor.

Ben ikinci sınıfta iken henüz okula gitmeyen Sarina'ya okuma yazma öğretmeye çalışıyordum. Onca emek ve sevgi ile okula hazırladığım kız kardeşim, daha birinci sınıfta on beş dakika geç geldi diye gözüne bir yumruk yemiş, moraramış haliyle okula gitmeye devam etmişti. Üzülmüş ve öğretmenine kin beslemiştim aylar boyunca. Evde sık dayak yememize rağmen bu durum olağan karşılanmış, arkalarından söylenmek dışında hiçbir şey yapılmamıştı. Haksızlık gibi gelmişti çünkü çıtı pıtı, örülmüş saçları ile dolaşan kardeşim çok canayakın dururdu. Bu olaydan sonra favorimden tutup ayaklarımı yerden kesen öğretmenin de suratındaki keyfi hatırlar gibiyim. Sıra dayakları, tek ayak üstünde bekleme cezaları ilkokulda olağandı. Ayrıca "Sağ elinizin parmaklarını birleştirin," dediklerinde tırnaklarımızın üstüne büyük tahta cetvel ile vuracaklarını anlardık. Aramızda tuzluk dayağı yedik derdik ve kimse eve gittiğinde anlatmazdı olanları. Yoksa bilseler kızıp şikâyet etmezler miydi cetvel tutan o ellerin sahiplerini?

Okul cezaları okulda kalırdı. Ceza ve korku, cezadan korkma, suç ve ceza birbirinden ayrılamazdı. Kurallar ise askeri okulu aratmayacak kadar katı ve çoktu. Askeri okula gitmedim bilemem ama askerliğimi yaptığımda bile ilkokulda korktuğum kadar korktuğumu hatırlamıyorum. Üniversiteyi bitirdikten sonra eski okul arkadaşları ile yaptığımız buluşmalarda dayak hikâyelerini duyar, bazen bana torpilli davrandıklarını bile düşünürdüm. Ne dayaklar yeniyormuş bilmedi-

ğim yatakhane saatlerinde, yazılsa ansiklopediler dolar. Şimdilerde internette Ekşi Sözlük'te bitmek tükenmek bilmeyen dayak hikâyeleri ve yapılan haksızlıklar halen anlatılıyor. Yıllar geçse de zihniyet demek ki değişmiyor.

İlkokul yıllarımı düşündükçe bütün notlarımın pekiyi olduğunu hatırlardım. Hatta sorsalar sınıfın en iyi ilk beş kişisinden biriydim diyebilirdim. Ta ki annemin saklamış olduğu karneleri görünceye kadar. Nedense ilkokulun birinci ve ikinci sınıflarında hiçbir öğrenciye pekiyi dışında not verilmez sanırdım. Karnelerimi görünce bu yerleşik düşüncem aniden değişmek zorunda kalmıştı. Benim okulumda ara karne ekim, kasım, aralık ve ocak tarihlerinde veriliyor, sonra ortalaması devre notu olarak yazılıyordu. Aynı şekilde şubat, mart, nisan ve mayıs karnelerindeki notların ortalaması da ikinci devre notu olarak yazılıyor ve iki devre not ortalaması sınıf geçme notu oluyordu. Hepsi pekiyi olmak bir yana birinci sınıfta İntizam diye bir dersten devre notu olarak orta almışım. Aynı dönem ev ödevi dersim iyi imiş. Hal ve gidiş kısmı pekiyi olmasına rağmen intizam notu ne idi hiç anlamış değilim. Beşinci sınıf karneme baktığımda sosyal bilgiler dersi ilk ve ikinci devre pekiyi olmasına rağmen sınıf geçme notu orta verilmiş. Aynı şekilde iki devre pekiyi olan fen ve tabiat bilgisi notu da geçme notu olarak iyi verilmiş. Bugün gidip hakkımı arasam bir şey fark eder mi? Hakkım mı yenmişti? Karneyi imzalayan babam dikkat etmemiş miydi acaba?

Çalışma ve iyi not alma alışkanlığım sonraki yıllarda hep devam etti. Evimde babamın dikkatini biraz olsun böyle çekebiliyordum. Fakat ilkokulu bitirip özel okul sınavlarında başarılı olmadığımı üzüntüyle hatırlıyorum. Yanlış cevapladığım soruların doğru cevaplarını rüyamda senelerce tekrar ettiğimi de bir ben bilirim. O soruları bugün sorsalar cevapları kafamda hazırdır ama neye yarar? Halbuki Yusuf bir sene evvelinde Fransız okuluna girmeye hak kazanmıştı. Annem Fransızca diplomasi dilidir demesine rağmen babam ticaret lisanı İngilizceyi tercih ettiğinden dayak yemek pahasına eski okulunda kalmıştı. Yusuf okulun belli başlı yaramazlarındandı. Çuvalla dayak yerdi. Namı alıp yürümüştü. Sonradan aynı okula giden kuzenlerime soyadlarından dolayı Yusuf'la akrabalık bağlarının bulunup bu-

lunmadığı sorulmuştu. Onunla değil ama benimle akraba olduklarını söylediklerini duymuştuk. Kolej lafı veya kazanma ihtimalimiz evde hiç konuşulmamıştı. Hırs da bize fazla aşılanmamıştı.

Yusuf hem spor hem de elektronik konusunda çok iyi olduğundan onun ilgi alanlarına hiç girmezdim. Zaten kısa ve şişman bedenimden dolayı ne zaman mini futbol oynamaya kalksam kaleci yaparlardı beni. Bedenim çekilen şutları durdururdu ama canım yanardı. Çoğu sefer gözlerimi kapar, top acıtmasın diye bazen arkamı dönerdim, bazen de yan. Asıl korkum topun henüz ne işe yaradığını bilmediğim ama kıymetli olduğunu duyduğum hayalarıma gelmesiydi. Hep forvet oyuncusu olmak isterken, kaybettiğimiz maçlarda sırf ben golleri yedim diye bir de takım arkadaşlarından azar işitirdim. İş sanki hep bende biterdi. Haksızlıktı, ama derdimi kimseye anlatamazdım.

Takım seçme konusunda ise Yusuf Fenerbahçeli olduğundan bana da Galatasaraylı olmak kalmıştı. Babam da benimle aynı takımı tutuyordu. Bir gün aniden ağabeyim takımını değiştirmeye karar vermişti. Yadırgamıştım çünkü onun tarzı hiç değildi. Her zaman yaptığı mantıklı açıklamalardan birini getirmişti önüme. "Elâlem iş değiştiriyor, eş değiştiriyor, hatta ev ve cinsiyet bile değiştirebiliyor, ben takım değiştirmişim de ne olmuş," dediğinde hak vermiştim. Zaten bana bir tercih bırakmamıştı.

Bir de uzuneşek adlı insafsız bir oyun vardı. Takım kaptanının açmış olduğu bacak arasına kafamı sokup eğilir bir biçimde karşı takımdan üzerime atlayacak en az üç kişiyi sırtımda taşımak zorunda kalırdım. Yere çökmemek için çaba sarf ederdim. Ağır gövdemle yeterince ayakta durabildiğim için bu oyunda takıma seçilen ilk insanlardan olurdum. Seçilme duygusu gizliden gizliye çok hoşuma giderdi.

Yusuf okula pek önem vermediği için kendimi bu alanda göstermeyi seçmiştim. Varımla yoğumla ders çalışır, okulla ilgili lüzumsuz araştırmalar yapardım. Lise yıllarında bile on üzerinden on aldığım zamanlarda babam yine memnun olmaz, "Neden on bir almadın?" diye sorardı. "Babacığım on üzerinden on bir nasıl alınır?" diye cevapladığımda tüm sempatikliği ile, "Bak denememişsin bile," diyerek

konuşmaya son verirdi. Onu memnun etmek, gözüne girmek ve takdirini kazanmak için mükemmeliyetçi biri olmaya, kusursuzluğu temsil etmeye çalıştım. Başarılı olduğumdan emin değilim. Zaten hayatım boyunca benden başka biri olmam bekleniyor hissi ile yaşadım. Yaptıklarımı ve olduğum hali sanki kimse beğenmiyordu. Sınıfta en yüksek notu almak da bana yetmez olmuştu. Kötü bir alışkanlık edinmiştim. Defterin arkasına sesli okunan imtihan sonuçlarını yazmak dışında, sınıfın en iyileri olan diğer beş-altı kişinin notlarını da kaydederdim. Amacım sadece on almak değil diğerlerinden daha iyi olmak, sınıfın en iyisi olmaktı. Kendi kendimle bir yarış halindeydim sürekli. Babamdan duymak istediğim, "Oğlum seninle gurur duyuyorum," laflarını bir kere bile duymadım. Çalıştım, çabaladım ama olmadı. Son iki sene beden eğitimi dersine girmemiştim. Kilomdan dolayı ağır hareket eden biriydim. Atletik hareketleri yapmakta zorlanıyordum. Son aldığım beden eğitimi notlarım çaba göstermeme rağmen düşüktü. Sıfır aldığım günü unutamam. Halata tırmanma dersinde yapamayacağımı söylediğimde öğretmen, "Git oraya ve bir şeyler yap," demişti. Halatın altında duran kocaman düğümün üstüne oturup bir ileri bir geri sallanmıştım. Söylediğini yapmış olmama rağmen sıfır vermişti. Bunun gibi yaylanıp kasanın üzerinden takla atmam gerektiğinde üzerine oturup kalmıştım. Amuda kalkma sıram geldiğinde ise bacaklarımı tutacak olan kişiden beni sıkıca kavramasını istediğimde iri ve güçlü arkadaşım öyle bir havaya kaldırmıştı ki ellerim yerden kesilmişti. Bir tek "Doğru hareketi yapacağıma, doğru sayacağıma ve doğru söyleyeceğime söz veriyorum," diye başlattığı mekikten iyi not alırdım. Nedense herkes yüz kere yapar ve on alırdı. Yalan çok bariz olduğundan ben kırklarda yorulmuş ve seksen demiştim son seferinde. Sekiz almıştım. Ufak yalandan dolayı tabii takdir beklemiyorum ama yüz diyebilecekken dememiştim. Büyük yalan ile küçük yalan arasında fark hiç mi yok? Bence var.

İlkokulda öğretmenlerim her sene değişirdi. İlk öğretmen aşkımı ikinci sınıfta iken yaşamıştım. Teneffüslerde kolumu beline dolar, koridorlarda onunla gezinirdim. Ona olan sevgimin farkındaydı. Zavallı, sıra dayağına çektiği bir gün benim gözlerimin içine bakıp o kadar acımış olmalıydı ki bana herkesten daha hafifçe vurmuştu. Nedense

o gün kendimi özel veya iyi hissetmemiştim. İçimden dövülmeyi dilemiş, herkes gibi aynı acıyı çekmeyi istemiş ama söylememiştim. Acaba diğer arkadaşlarım fark edip de bana sinir olmuşlar mıydı? Fark etmezdi çünkü sebebi ne olursa olsun bana sinir olan birileri her zaman çıkardı. O dayağı hâlâ düşünen var mıdır? Belki de okulda çok arkadaşımın olmaması beni kayırmalarından dolayıydı. Öğretmenlerin sevdiği öğrenci olmak arkadaş arasında pek hoş karşılanmazdı nedense. Sanki öğretmen takımından birisi oluverirdim.

Hiç boş vaktim olmazdı. Devamlı okur, kendimi geliştirmek, ilerletmek isterdim. Hatta ikmale kalmamak için ortaokul ve lisede ekstra ödev verildiğinde yapar, notumu yükseltmek için ek sözlülere katılırdım. En önde oturur tahtadaki arkadaşlara istemesem de yardım etmeye çalışırdım. Öğretmenin görmesi benim sonum olabilirdi. Kopya veren ve alan arasında hiç fark gözetmezlerdi. Yardım isteyen o acıklı bakışlar halen aklımdan çıkmıyor. Neden evde çalışmazlar da benden yardım isterler anlam veremezdim. Ağustosböceği ve karınca hikâyesini anneleri onlara anlatmazdı herhalde. Katlanırdım, yardım etmekten çok arkadaşa ihtiyacım olduğundan yapardım. Bazen de öğretmen bana not yükseltmem için fırsat vermeyip ikmale kalanlar için çabaladığında ona kızardım. Benim derdim başkaydı ama kimselere anlatamamıştım o zamanlar. Bitmez bir yarışmış bu kendi kendime oynadığım.

O günlerde her ders için sadece bir kitap olmasına da anlam veremezdim. O kitabı su gibi ezberlediğimde veya öğrendiğimde kitap dışında soru gelmediğinden genelde on üzerinden on alırdım. Tabii en cazip olanları kafayı çalıştıracak olan matematik, cebir, geometri, fizik ve kimyaydı. Bu derslerin imtihanı olduğunda kurallar, formüller ezberlenir, uygulaması için kafayı yormak gerekirdi. Tüm bu dersleri evde özel ders alarak takviye ederdik. Eve üç öğretmen hem bana hem de ağabeyime ders vermek üzere dönüşümlü olarak gelirdi. Her gün okul dönüşü tüm derslerimiz elden geçirilir, ödevler yapılır ve ertesi günkü imtihan için çalışılırdı. Günlerce sabah beşte kalkıp edebiyat, tarih ve coğrafyayı satır satır ezberlediğimi hatırlarım. Bugün o öğrendiklerimden geriye ne kaldı diye sorsalar, sadece arkadaş arasında derste sıkılınca oynadığımız ülkelerin başkent adları, melodi

olarak bildiğim 1071 yılında Malazgirt Ovası'nda şarkısı ile faülatün faülatün faulün sesleri diyebilirim. Okulda müfredat içinde ödev olarak verilen tüm romanlar beni okumaktan bile soğutmuştu. Anlamını bilmediğim eski Türkçe kelimeler ile dolu olan bu edebi kitaplar sayesinde basit kelimeleri olan düzyazı yazan yazarları okumayı tercih ettim sonradan hep.

Her sene üç ya da dört dersten ikmale kalan ağabeyim ile iftiharname alan bana aynı hediyeler alındığında hep haksızlığa uğramış gibi hissederdim. Ne yapsam hangi notu alsam hediyelerim hiç ağabeyimden daha iyi, daha büyük, daha pahalı olmadı. Annem ve babam çocuklara eşit davranmayı nedense ilke edinmişler fakat ödüllendirmeyi göz ardı etmişlerdi. Bazı ders kitapları aynı kaldığından ağabeyimden bana geçerdi. Altını çizdiği satırlara hiç bakmaz, kendi önemli bulduklarımı okurdum. Notlarının da neden yüksek olmadığını çizdiği satırlara bakınca daha iyi anlardım.

Liseyi bitireceğim yıl üniversiteye gitmemek diye bir seçenek olmadığından, hangi branşı seçeceğim uzun süre konuşulmuştu. Zavallı babamdan bu seçimi benim için yapmasını beklemiştim. Geleceğim ile ilgili kesinlikle o daha iyi karar verebilirdi. "Sen ne istiyorsan onu oku," dediğinde, yine beni başından savıyor ve benimle ilgilenmiyor, beni sevmiyor düşünceleri ile boğuştuğumu hatırlıyorum. Okulda en iyi olduğum ve en zevk aldığım ders kimyaydı. Öğretmenle de aram iyiydi. Bütün bu hususları göz önüne alınca sanki Allah'tan işaretmiş gibi algılayıp üniversiteye giriş formlarına ilk sırada temel bilim kimya yazmıştım. İşin üzücü yanı istediğim bölümü kazanmış ama bir şeyler kazanmış gibi hissetmemiştim.

Halbuki lise yıllarında kompozisyon dersim de iyiydi ama neler yazdığımı hiç hatırlamıyorum. Oysa ki kendimi bildim bileli yazarım. Hem kâğıt kullanır yazarım, hem de meslek olarak yazarım. Ayrıca etrafımdakilerin deyişi ile olayları, yerleri anlatırken o kadar abartırım ki "Amma da yazıyorsun," derler. Ayrıntılara dikkat ettiğimden "Sen roman yazmalısın," dedikleri hâlâ kulağımdadır. Küçüklüğümde kendimi ifade etmenin en iyi yolu olarak yazmayı bulmuştum. Arkadaşlar ile kavga ettiğimde, bir kıza hislerimi açıklamak istediğimde, annemle veya babamla tartıştığımda barış yolunu açmak için hep ya-

zıya sığınmışımdır Annem evde tuttuğum tüm günlükleri saklamıştı. Onlara baktığımda yaşadıklarımı, tecrübelerimi sanki birisi okuyacakmış gibi yazmış olduğumu fark etmiştim. Haberim olmadan yabancı birinin eline geçse içinde aleyhime kullanılacak hiçbir şey bulamayacaklardı. Çünkü şifreli yazmıştım. Hangi kıza ne tür hisler beslediğim, hangi arkadaşa neden gıcık olduğum, olaylar, yerler detayları ile defterdeydi. Yine de tam olarak içimi açamamış, dertlerimi yazamamışım. Okurken o günlere, o hislerime dönmeye uğraştıysam da muvaffak olamamıştım. Yazılı olan her şey, kullandığım kelimelerden dolayı sanki başkası tarafından yazılmış gibiydi. Ne anlama geldiklerini hatırlamamıştım. Şimdi yazarken şifre kullanmak yerine kalbimin en derin yerlerini açığa çıkarıyorum. Artık yazdıklarım okunsun istiyorum.

O an saatime baktım, erken olmasına rağmen acıkmıştım. Dün gece verilen taskebabı inşallah bu gece yoktur diye aklımdan geçirdim. Allah affetsin ama o yemeği oldum olası sevmem. İlkokul birinci sınıftayken bir öğlen vakti yaklaşık yirmi öğrenci ince uzun ahşap bir masanın etrafına dizilmiştik. Ortada duran karavanada taskebabı vardı. O güne kadar evde bu yemekten hiç tatmamıştım. Etlerin kenarındaki yağ parçalarını yerken sanki bir süngeri ısırıyorum hissi yaratmıştı. Ben de onları dişlerimle kopartıp elime almış, gizlice masanın altına atmıştım. Çünkü tabaklarımızdaki yemeklerin hepsinin bitirilmesi gerekiyordu. Evde duymaya alıştığım, "Bu yemeği bulamayan insanlar var," lafını okulda da her öğlen tekrar ediyorlardı. Yedi yaşındaki bir ispiyoncunun yaptığımı öğretmene göstermesi ve kızaran yüzüm beni ele vermişti. Demek o zamanda bile yüzüm kızarıyormuş. Bana ders vermek isteyen öğretmenim karavananın içinde kalan tüm yağları tabağıma koymuş, beni onları kırk gözün bakışı altında teker teker çiğnemeden yiyip yutmak zorunda bırakmıştı. Eve geldiğimde yaşadıklarımı annemlere bile anlatamamıştım. Belki onların öğretmene kızacağını ve onun da benden intikam almak için daha büyük yağ parçaları yedirebileceğini düşünüp korkmuştum. O günden beri hiçbir etin yakınında olan yağa dokunmadım. Adını hatırladığım o öğretmen kim bilir nerededir? Kim bilir hangi ruh halinde iken yedi yaşındaki küçük bir çocuğa bu işkenceyi yapmıştı? Ben me-

zun olduktan sonra aynı yemek terbiyesini başkalarına da vermiş midir? Kaç kişi yağı bu yüzden yemiyordur? O zamanları şimdi sorgulamanın bana bir faydası var mı acaba?

Kötü anıları hatırlamak daha mı kolaydır, yoksa okulla ilgili iyi bir hatıram mı yok, emin değilim. İşin özü hatırlananlar daha önemli olmuyor mu? Bir teneffüs sırasında şansıma tuvaletlerin hepsi doluydu. Ve ben çok sıkışmıştım. Teneffüsün bitmesine az kala boşalan tuvaletlerden birine hemencecik girivermiştim. Zil çaldığında henüz işim bitmemişti. Ceza alacağımı bile bile devam etmek zorundaydım. Yarım bırakıp çıkmak bana hiç öğretilmemişti. Birden kapı sert bir tekmeyle açılmış ve yerleri silmekte olan hademe hışımla beni kolumdan tutup kaldırmıştı. Başkasının yanında soyunmayı zaten o yaşlarda sevmezdim, hele bir yabancının beni donum aşağıda yakalamasıyla kendimi çok aşağılanmış hissetmiştim. Ağlamaklı bir halde, temizlenmeden ve işimi bitiremeden çıkartıldığımda acaba ileride bu olaydan ötürü evimin dışında bir daha tuvalete girmeyeceğimi bilebilir miydim? Ya kilitleyeceğim kapıyı her seferinde sıkıca kontrol edeceğimi? O hademe ne yaptığının farkında mıydı acaba? Aklı başında olsa hademe mi olurdu diyesin geliyor ama tüm hademelere haksızlık etmeyeyim.

Gerek Türk gerekse yabancı, yurtdışında okuyan arkadaşlarıma bu olayları gülerek anlattığımda şaşırarak okuduğum yerin askeri okul olup olmadığını sorarlardı. Halbuki onların anlatacak o kadar güzel anıları vardı ki, içim erirdi. Sene sonunda yapılan bahçe davetlerinde, öğretmenleri tek sıraya dizip suratlarına kremalı pasta fırlatmaktan beraber oyuncaklara binmeye, şakalaşmaya kadar bir sürü şeyler paylaşırlardı. Beraber yapılan seyahatler, konuşmalar, paylaşımlar ile öğretmen sonunda onlar için eli sopalı korkutucu biri değil de bir dost, bir arkadaş gibi olur ve öyle hatırlanırdı. Eski öğretmenlerden hayatta kalanlar varsa bir gün onları görüp haklarında neler hissettiğimi yüzlerine söylemek istediğim çok olmuştur. Yine de yaşı yetmişlere dayanmış lise öğretmenimi gördüğümde yürümekte bile zorlandığı bir anda içimden çelme takmak gelmişse de yapmamış, yanına gidip tüm terbiyemle selam vermiştim. Uzattığı eli ise öpmemiştim. Neden okulu sevilebilir bir hale getirmeyi denemezler de, korkulu bir kâbusa

çevirmeyi tercih ederler? Öğretmenliğin amacı adı gibi öğretmek, eğitmek değil de nedir? Kuvvet gösterisi midir? Onlar için eziklikleri örtme fırsatı mıdır?

İlkokul döneminde annem bizleri etrafına toplar, salondaki geniş koltuğun üzerine kurulur, hikâyeler anlatırdı. Bayılırdık dinlemeye çünkü okumazdı, hep kafadan uydururdu. Aynı hikâyeyi defalarca tekrarlattığımızda çoğu zaman farklı sonlar çıkardı. Karakterlerin adları, giydikleri, yedikleri, söyledikleri değişirdi. Ağzının içine bakar, sanki rengârenk büyülü kelimelerin uçuşarak çıktığını görürdük. Her cümleyi hayalimde canlandırırdım. Türkçesi kitap okumaya yeterli değildi o zamanlarda biliyorum ama yine de Türkçe anlatırdı. Gerek Tevrat'tan gerekse La Fonten'den hikâyeler seçerdi. Tevrat'tan en sık anlattığı, akıllı Kral Salomon ile ilgili olandı. Kralın karşısına iki kadın ellerinde bir çocuk ile gelmişler. Her ikisi de çocuğun kendisinin olduğunu iddia ediyormuş. Uzun süre aralarındaki çekişmeyi halledemediklerini gören kral, çareyi çocuğu ortadan ikiye bölmekte bulmuş. Kadınlardan biri itiraz etmeyip kararı kabullenmiş, diğeri ise, "Bırakın çocuk onun olsun, yeter ki ona dokunmayın," demiş. Kral da kararını o anda verip çocuğu bu feryat eden kadına uzatmış. Uzun yıllar gerçek anneyi nasıl bulduğunu anlamamış ve sormamıştım. Sadece dinlemek hoşuma gidiyordu. Aynı koltukta hep bir arada oturmak beni mutlu ediyordu. Şimdi aynı koltuğun üzerinde o olmadan üçümüzün bir arada durduğu bu gecelerde onu ve tekrar çocuk olmayı çok özlüyorum. Nasıl da isterdim o hikâyeyi yeniden duymayı ve anneme kralın nasıl anladığını ilk defa bulmuş gibi söylemeyi. Kendimi ona göstermeyi, nasıl da çok isterdim bir bilseniz. Aynı hikâyeyi duyduğumda hep sonu değişecek gibi beklediğim zamanlar da olmuştur. Sonu aynı bitince hayal kırıklığı değil de değişik bir huzur, bir güven duygusu ile dolardı içim.

La Fonten'in hikâyelerinde ise hayvan isimlerini birbirlerine karıştırıp keyifli tembel ağustosböceğinin çalışkan karıncaya gitar çaldığını, leylek ile karganın yemeğini, tilkinin kargaya şarkı söylettirip peynirini kaptığı bölümleri anlatırdı. En sevmediğim, tüm hikâyelerin sonunda ne anlam çıkarttığımızı sorması olurdu. Yine bir testten geçecektim, hem de annemin önünde olacaktı. Ağabeyim de yanımdaydı. Ondan

daha aptal gözükmemem gerektiğini düşünür, hep ondan önce bulmaya çalışırdım. Tahminlerimde daha çabuk davranırdım ama doğru cevabı o benden önce bulurdu. Ne de olsa benden biraz büyüktü. Normal değil miydi benden önce bulması? "Smalla aleki," demişti annem ağabeyime ne kadar da akıllı olduğunu bir kez de Arapça ima etmişti. Yabancı dilden kelimeleri iyice öğrenip öğrenmediğimizi, doğru yerde kullanıp kullanmadığımızı da test ederdi. Bir keresinde İngilizce "Sakal nasıl denir?" diye sorduğunda, ben "bird" diye hemen aklıma ilk gelen kelimeyi yanlış telaffuz ettiğimde Yusuf'un "beard" diyerek doğrusunu söylemesinden fazlasıyla rahatsız olmuştum. Herhalde ilk o zaman kuşlardan nefret etmeye başladım. Bir daha da asla o hatayı tekrarlamadım. Başka sefer "Ormanın en güçlü hayvanı kim?" sorusuna ağabeyim "aslan" diye yanıtı hemen verince yerimde kalakalmış ama "Ben dünyanın en kuvvetli hayvanı kim onu biliyorum," demiştim çocukça bir hevesle. "Kim?" diye tekrar soran anneme "Kokarca. Çünkü kimse onun yanına yaklaşmaya cesaret edemiyor," diye cevap vermiştim.

Bir gün kendisi gibi olumlu düşünen Polyanna'yı anlattığında kızın tavrına hiç anlam verememiş, neden küçük bir kız çocuğu doğum gününde bisiklet beklerken onun yerine tekerlekli iskemle geldiğinde sevinir, diye düşünmüştüm. İkisi de tekerlekliydi sonuçta, belki iskemle ile daha hızlı bile gidebilir, frenleri daha emniyetlidir, diye fikir yürütmüştüm. Ama her seferinde beklediğinin aksine hediye veya olaylar ile karşılaştığında, bu kız hep "İyi ki ihtiyacım yok o yüzden çok mutluyum," gibi garip cevaplar verdiğinde zekâsından şüphe eder olmuştum. Neden bu kadar saf ve aptaldı? Buna rağmen herkes ondan övgüyle bahsederdi, anlam veremezdim. Üstüne üstlük kız hakkında kitap yazılmış, şöhreti sınırları aşmış, birçok lisanda okunur olmuştu. Hele hele Pinokyo hikâyesini öğrendiğimde Polyanna'nın bundan haberdar olup olmadığını merak etmiştim. Haberi varsa neden Polyanna'nın burnunun sürekli uzun kalmadığını düşünürdüm. Şimdi ise düşünüyorum da, kendine yalan söylemenin sonu yok, zaten yalandan kimse ölmemiş. demezler mi? Acaba insanın kendisini aldattığı zamanlarda söylediği yalanlar yalan sayılmıyor muydu? Onu da Polyanna'ya sormak lazım.

En güzeli annemin hayal gücümüzün gelişmesi için kendi yarattığı hikâyeler olurdu. Çoğu zaman aynı başlayan hikâyeler farklı biterdi. Böyle sürprizli olması hoşuma giderdi. Hayal gücüm de bu sayede çok gelişmişti.

Beş yaşlarımda siyah-beyaz kareli parlak kumaştan ceketi, kırmızı burnuyla odama gelen, sadece benim görebildiğim bir palyaço vardı. Şahidim olmadığından anlatmakta bayağı zorluk çeker, hatta korkumdan anlatmamayı tercih ederdim. Korkumun nedeni, bu palyaçonun görüntüsü canayakın olmasına rağmen birine anlattığım takdirde bana kötülük yapacağını söylemiş olmasıydı. Tüm cesaretimi topladığım bir sefer anneme anlattığımda akşam yine odama gelmiş, bir daha onu gördüğümü herhangi birine söylediğim takdirde annemi ve babamı öldüreceğini söylemişti. Çok korkmuş, bir daha da ondan kimseye söz etmemiştim. Beni ziyaretleri çok sık da olsa onunla beraber olmak ve korkmak dışında elimden başka bir şey gelmezdi. Annemleri korumak için yokmuş gibi davranmaya çalışırdım. Yıllar sonra çok zayıf olduğum bir an Sarina ile bu konuyu paylaştığımda, onun da aynı palyaçoyu gördüğünü söylemesine çok şaşırmıştım. Hele ikimizin de ona taktığı adın aynı olduğunu duyduktan sonra, acaba o palyaço hakikaten var mıydı yoksa hayal ürünü müydü, emin olamıyorum. "Hoh" adını biz mi ona takmıştık yoksa palyaço kendisi mi söylemişti hatırlamıyorum. Tek bildiğim adını duymak bile korkmama yetiyordu.

Okul binasından gözlerimi alıp karnımın gurultusu ile kendime geldiğim anda güzel ve keyifli bir öğle yemeği yemek istedim. Küçükken okuldan eve döndüğümüzde en büyük zevkimiz odun fırınından çıkmış sıcak francala ekmeğine Polonezköy tereyağı sürüp yemekti. Ekmeğin kokusu tarifsiz bir mutluluk verirdi. Altına yapışmış fabrika numarası yazılı etiketi hepimiz yemek için kapmaya çalışırdık. Etiketin de değişik bir kokusu vardı. O ispirtomsu koku müzik derslerinde nota kâğıdını, önündeki makineye yerleştiren öğretmenin, kolu çevirerek kopya yaparken çıkarttığı koku gibiydi. O kadar büyük kâğıdı yemek aklımıza gelmemişti tabii. Kavga etmek yerine belki ufalayarak da yiyebilirdik. Ne kadar basit şeyler bizleri memnun edebiliyormuş meğer.

Girdiğim lokantada salata veya ızgara tavuk yerine ballı şarap soslu, mideme ağırlığını hissettirecek bir bonfile yemeyi düşündüysem de mönüde böyle bir şey yoktu. Mantarlı bonfileyi çok pişmiş istedim. Etin tadını almak istiyorsan az pişmiş yiyeceksin der ya Fransızlar; steak tartare –çiğ kıyma yemeği– tercih edersem zaten çiğ köftemiz var. "Bonfileyi çiğ yemek istersem öyle yerim bana akıl öğretme lütfen," demeye hazırlanıyordum ama garson Fransız değildi. Aklımın bana oynadığı bir oyunu paylaşmak istedim sadece. Bazen kafamın içinde tartışmalar oluyor. Sanki birden fazla düşünce birbiri ile çatışıyor. Ben dahil olmak istemesem de sürüyor. Zapt edemiyorum bu düşünceleri ve çoğu zaman kavgaya dönüşmeden silinmelerini bekliyorum. Bazen de insanlar bir şey söylediğinde aslında neyi kastettiklerini düşünüyorum. Duyduklarım karşısında hemen bir yanıt hazırlıyor ve adeta savunmaya geçiyorum. Sonuçta kafam olmayan şeylerle dolup durmadan boş yere çalışıyor.

Mantarlı bonfileyi yiyemezdim, çünkü annemin pişirdiği tüm yemekler içinde en çok mantarlı olanlarından nefret ederdim. Ama bunu ona hiç söyleyemedim. Konserve ya da taze mantar, ne cins olursa olsun fark etmiyordu. Boyu ve rengi farklı dört-beş çeşidini alırdı. Çünkü kendisi mantarı çok severdi. Ne zaman mantarlı bir yemek yapmaya karar verse, akşam bizlere tattırmadan evvel öğle yemeğinde kendisi yerdi. Akşama kadar ona bir şey olmaz ise masaya koyardı. Okuldan eve dönerken çoğu kez düşünmüşümdür, acaba annem mantarlı bir şey pişirdi de zehirlenip öldü mü, diye. Kapıyı açamayacak ve ben kapının arkasında onun cesedini bulacağım korkusuyla zili çalardım. O kısacık anda nasıl da yaşlanırdım. Ona bunu hiç söyleyemedim ama hiçbir zamanda o lanet olasıca mantarları yemedim. Sevmediğimizi görünce belki pişirmez diye beklediysem de nafile. Bizleri korumak adına kendini feda etmeyi göze alması çok mu anaçtı, yoksa safi aptallık mıydı? Madem zehirlenme ihtimali vardı, ne demeye pişirirdi mantarı?

Aniden önüme konan bonfile ile düşüncelerim bölündü. Her zamanki gibi keser kesmez etten kan süzülmeye başladı. Orta karar pişmişti. Yanımda benimle beraber başka biri olsa, cesaret alıp geri

yollardım biraz daha ateşte tutmaları için. Ama bu sefer üşendim. Aslında pek o kadar da fark etmeyecekti, alışkanlık işte.

Annemin evinde bonfile yenmezdi. Çünkü kaşer değildi. Kaşer et dedikleri, özel Yahudi şartlarını yerine getiren kasaptan alınan tüm etler için geçerliydi. Hem hayvanın kesiliş şekli farklı olur, hem de et kesildikten sonra tuzlama işlemine tabi tutulurdu. Bana sorarsanız tadı aynı olurdu. Tüm bunlar hayvanın kanının süzülmesini sağlamak için gerekliydi. Et kasapta önce suda bekletilir, sonra tuzla kaplanır ve en sonunda yıkanarak tuzdan arındırılırdı. Hayvanı kesecek kişi de kaşer kurallarını biliyor olmalıydı. Kurban keskin bıçakla tek ve kesintisiz bir darbeyle kesilmeliydi. Acı çekmeden ölmeliydi hayvan. Tüm bunlar detay tabii.

Dinimiz et ve süt yemeklerinin bir arada yenilmesini veya pişirilmesini de yasaklar. Önce süt, sonra et yenebilirdi. Ancak, et yedikten belli bir süre sonra sütlü bir yemeğe geçilebilirdi. Manevi anlamda et ölümü, süt ise doğumu temsil ettiğinden beraber yenemezdi. Önce doğum, sonra ölüm gelmeliydi. Düşünüyorum da sanki ölümden sonra tekrar doğum (reenkarnasyon) olmuyor der gibiydiler. Annem bu kurala layıkıyla uyardı. Genelde et çok yemezdi ama tavuk yedikten sonra pasta gibi sütlü veya kremalı bir tatlıyı yemeden geçiştirirdi. Her öğünden sonra tatlı bir şey yeme alışkanlığı olmasına rağmen. Sevdiği bir tatlıyı masada ya da mönüde görürse başlangıç yemeğini ona göre seçerdi. Bulamadığında ise küçük bir çikolata parçasıyla bile olsa yemeğini tatlı ile noktalardı.

Yaptığı uygulamaların bazılarını ise dinin gereğinden değil de Ortadoğu'ya has alışkanlıklar olduğunu düşünüyorum. Ya ailesinde gördüğü Arap âdeti veya burada yaşarken öğrenip benimseyerek kural haline getirdiği alışkanlıklardı. Ağzımızda yemekle tuvalete girmemize bir şey denmese de ekmek ile girmek günah ve yasaktı. Ekmek evimizde mukaddes tutulurdu. Yolda gördüğümüz en ufak ekmek veya bisküvi parçasını bile elimize alıp önce öper sonra alnımıza tutar ve sonra da emniyetli, kimsenin ayağı ile basmayacağı bir yere kaldırırdık.

Kabuklu hayvanların yenmesi de kaşer kurallarına göre yasaktı. Halbuki annem gençliğinde ıstakoz yemeye bayılırdı. Ta ki bir akraba

ona günah olduğunu söyleyinceye kadar. O günden sonra bir daha asla yememişti. Bir seferinde ben oruç tutarken yanlışlıkla bozduğumda, "Bilmeden yaptıysan günah sayılmaz," demişti. Demek ki bilmeden yedikleri de günah sayılmayacaktı. Aklıma gelmişken, Amerika'da bir lokanta da "potato skin" denilen yemeği ısmarlamıştım. Patatesler ortadan ikiye bölünmüş, içi oyularak kabuğunun altı krem peynirle doldurulmuş, üzerine de küçük kare parçacıklar halinde kızarmış domuz etleri konulmuştu. Bana bu kadar yeni mutfaklar öğreten ve yemekler tanıtan anneme ben de yeni bir şey tattırmak istemiştim. Gözleri tam seçemediğinden bana kare parçaların ne olduğunu sormuştu. Gerçeği söylemek yerine ekmek kırıntıları demiştim. Lokmayı yuttuktan sonra çok sevdiğini ama ağzına sanki et tadı geldiğini belirtmişti. İlk defa domuz eti yemiş olduğunu ve onu kutladığımı söylemiştim. İki gün boyunca benimle konuşmamıştı. Günahı bana yazılmıyor muydu? Neden kızmıştı acaba? Günahın büyüklüğü tam olarak neydi? Şaka sayılamayacak kadar büyük bir günah mıydı? Kötü bakışlar atıp yılan gözü yapmasına rağmen ben gülüyordum.

Domuz pis bir hayvan olduğundan mikrop bulaştırabilir korkusu ile yasaklanmamış mıydı zamanında? Bugün modern fabrikalarda üretilmiyor mu? Daha sağlıklı, daha temiz ortamlarda yemek üzere sunulmuyor mu? Neden dinimde yasak o zaman? Sorgulamak serbest ama cevabı yok.

Batıl inançları dışında aslı olmayan ama kendini inandırdığı bazı huyları vardı. Mesela masaj yaptırmayı hiç sevmedi ve yaptırmadı. Alışkanlık yapar ve insan alıştı mı bir daha duramaz, diye düşünürdü. Aynı şekilde küveti doldurup –onun deyimi ile benuarı– banyo yapmak da bu sınıfa giriyordu. Keyif alabileceği şeyleri sınıflandırmıştı; yenilikleri denemeye, bu tip konularda esnek olmaya pek açık değildi.

Din konusu ve yemekler aklıma gelince, kaşar peynirinin de kaşer olduğunun söylendiğini hatırlayıverdim. Yahudiler kendi aralarında kaşer diye telaffuz edip bayram seyran zamanı "Bu peynir kaşerdir," dediklerinden adı böyle kalmış diye bir rivayet de vardır. İster inanın, ister Yaşar'a sorun. Fakat kaşer kelimesi bulunduğum yabancı ülkelerde kullanıldığı konuya göre işin saf, temiz ve kurallara uygun olduğunu belirtmek için özellikle de seçilirdi. İşin içine katakulli girdiğin-

de "Bu iş pek kaşere benzemiyor," gibi imalarda da bulunulması olağandı. Bir seferinde kadınlardan biri için bu söz kullanıldığında kadının kaşerle değil de, tavrından dolayı ancak kaşar kelimesi ile anılabileceği aklımdan geçmişti.

Peynirin ardından hemen et yemeğinden bahsetmek dinimizce günah değildir herhalde. Gülle gibi mideme oturdu bonfile, daha fazla çiğnemeliydim. Bazen yemeğimi yavaş yiyerek tabakta kalanın soğumasına aldırmamakla, adeta çiğnemeden hepsini sıcak yemek tercihi arasında kalıyorum ve sıcakken çabuk yemeyi seçiyorum. Midem aniden ağrımaya başladı ve tuvalete girdim. Oturdum. Çıkarken klozet kapağını kaldırdım. Birden benden sonra girecek adamın dışarıda bekliyor olabileceğini ve göz göze gelebileceğimizi düşündüm. O kokuyu kendime yakıştıramamıştım, işediğimi düşünsün istedim. Bu konuda saplantılarım olduğunu biliyorum. Geçenlerde sadece işeme niyetiyle girdiğim tuvalet leş gibi kokuyordu. Kötü hissetmiştim çünkü benden sonra giren adam daha sonra masasında bakışlarıyla gözlerimi yakalamış ve ben kıpkırmızı olmuştum. Sanki ben kokutmuşum gibi. İşemek yerine su dökmek gibi bana anlamsız fakat daha kibar gelen bir terim kullanmak niyetindeydim. Ama düşündüm de, yazılarım İngilizceye tercüme edildiğinde bunu yapmakta zorlanabilirler diye işeme kelimesini seçtim. Yoksa neden bilerek su dökeceksin, dikkat et de dökme derler adama, gibi yanlış yorumlara sebebiyet vermek istemedim.

Masama geri döndüğümde tatlı yemeye karar verdim. Annem çileği çok severdi, onun için ısmarladım. Sos seçenekleri beyaz veya bitter çikolatadan ibaretti. Rengi siyah olduğu için sevmesine rağmen bitter olan hiçbir şeyi yemezdi. Yine onu anmak için pudra şekerini küçük kaşıkla havadan uçuşturarak çileklerin üzerine serptim. Her lokmamda onu düşünüyor ve beraber geçirdiğimiz mutlu günlerimizi hatırlıyordum.

Tatlı pişirmek konusunda iddialı değildi. Yaptığı tatlılardan bir tanesinin adına "hava" derdik. Dikdörtgen şeklinde kesilmiş yufka parçalarını kızgın yağda kızarttıktan sonra üzerine toz şeker ve tarçın döküp sunardı. Hafif olduğundan adına hava derdik. Ama bence, küçükken o kadar sever ve o kadar çok yerdik ki, "Bununla karnınızı

doyurmayın bunda faydalı bir şey yok, bu sadece hava," dediği için de o tatlıyı o günden sonra hava diye adlandırmıştık. *Elmasiye* ve *Hetaliye* dediği, muhallebiye benzer iki tatlısı daha vardı. *Elmasiye* mısır nişastası ile yapılan bir Arap tatlısıdır. Şeffaf olan bu tatlıyı büyük bir kayık tabağa döker, içine gözükür bir şekilde iç kabukları soyulmuş şamfıstığı ve taze bademler eklerdi. *Hetaliye* ise yine aynı kıvamdaki şeffaf muhallebinin küçük küp parçalar halinde kesilip su dolu bir bardağa konduktan sonra gül suyu damlatılarak içileniydi. Özellikle yaz sıcağında iyi giden bu tatlıyı bize sıklıkla içirirdi.

Lokantaya aniden giren iki kişinin giyimi dikkatimi çekti. Annemin "fashion victim" dediği tiplerdendiler. Vitrinde bulduklarını almış, yakışıp yakışmadığını sorgulamadan giymiş, modadan haberdar olduklarını gösteren bir tavırla içeri süzülmüşlerdi.

Annem giyim konusunda moda ya da eğilim ne ise, dükkân vitrinlerinde ne varsa üzerinde taşır ama yakıştırmayı bilirdi. Belli bir tarz ya da yaşına göre giyinmek anneme göre değildi. Herkesten önce giyip modayı lanse etmek yerine, herkes ile beraber moda şeyleri giyinmeyi severdi. Sık sık yeni üst baş alışverişi yapar ve gün içinde birkaç kez elbise değiştirip sokağa çıkmayı severdi. Babamın ölümünden sonra para durumu yeterli olmadığından bu alışkanlığını devam ettirememişti. Genelde işlemeli, taşlı, pullu, şatafatlı giysileri sevse de kıyafetleri sezona göre değişirdi. Tutarlı olduğu tek özelliği siyahı sevmiyor olmasıydı. Hep ölüleri veya ölümü çağrıştırırdı bu renk ona. "Ne lüzum var, renk mi kalmamış?" derdi. Bütün hayatı boyunca gece elbiselerinde bile hiç lacivert veya siyah giymeden idare etti. Satın almıyor olsa bile dükkânlara girip alacaknış gibi üzerinde denemeyi severdi. Daha geçen ay bir butikte gece elbiselerine bakarken yaşına uygun renklerden bordo, gri, lacivert olanları çıkartıp gösterdiklerinde, "Ben frapan kadınım, bana frapan renklerden gösterin lütfen," dediğini anlatmıştı. Koyu renkler ayrıca ona yaşlılığı çağrıştırırdı. "Ben yaşlı değilim ve yaşlı da hissetmiyorum," derdi. Morlar, pembeler, kivi, fuşya mutluluğu çağrıştırabilecek ne kadar renk varsa üzerinde olurdu. Kumaş renkleri bile onu mutlu etmeye yeterdi. Çilekleri yerken bir bardak da şampanya olsaydı dedim kendi kendime. O zaman annemi tam anlamıyla anmış olacaktım.

Hesabı ödeyip sokağa çıktım. Deli aklımı okumuş olmalı, kavşakta dikilmiş elini arabalara sallıyordu. Gülenler de vardı, küfür edenler de. İçimden yanına oturup benim de elimi sallayasım geldi. Ne olurdu ki? Sonuçta benimki kontrollü, sınırlı delilik olacaktı. İstediğimde, sıkıldığımda veya dayak yediğim zaman durabilirdim. Gülümsedim, içim keyifle dolmuştu. Bir an için bile olsa deliye özendim. Ne kadar da rahat ve cesurdu. Tam yapmak istediğini yapıyor, hiç kimseden korkmadan elini sallıyordu. Kendi istediği zaman duracaktı, kimse onu durduramazdı. Aklına koyduğunu başkasına zarar vermeden yapabilmek, sonsuz hürriyet aslında bu değil mi?

Deli diye geçiştirmek yerine biraz üzerinde mi durmalıyım acaba? Daha ne kadar kurcalamaya devam etmeliyim emin değilim. Dört senedir her çarşamba günü yaptıklarımı biraz olsun sorgulamak ve yön bulmak için terapiye gidiyorum. Pisko ya da pisiko değil psikoterapiye gidiyorum. Dili dönmeyenler için açıklamış oldum. İlk sefer neden gitmiş olduğumu hatırlamıyorum ama çıktığımda bir konuda karar verememiştim. Ben akıl hastası mıydım, yoksa ruh hastası mı? İnsanlar neden yabancı biri ile bu tip konuşmaları yapar ya da yapmak ihtiyacını duyar, diye sorgulamıştım üstelik. Nedeni basitti. Genelde kimse her hafta seni oturup dinlemek, sıkıntılarına çözüm bulmak istemezdi de ondan. İçini açtığın kişinin senden iyi bildiğinden de emin olamadığından bu işi profesyoneller ile yapmak daha doğru gibi gelmişti. Ben zaten garip veya kıl dedikleri bir adamım, o yüzden gittim herhalde. Gerçi birine açılmaya, en derin korkularımı anlatmaya ve sırlarımı vermeye hiç mi hiç niyetli değildim. Ama o muayenehaneye gitmiştim işte. İlk randevumu alırken telefonda bayağı tedirgin olmuştum. Zaten hastanın kendisi aramazsa randevu vermiyorlardı. Adımı yanlış yazdırmayı düşündüysem de bunu yapmadım. Sesimi değiştirdiğimi çok net hatırlıyorum ama. Terapistim ile ilk kez karşılıklı oturduğumuzda, uzunca bir süre sessiz kalmış, hiçbir şey anlatmamıştım. Sonunda o dayanamayıp sessizliği bozmuştu. "Biliyorsunuz ki sessizlik de bir seanstır," demişti. O günden sonra hep içimde bir korkuyla, duyduklarını birilerine anlatırsa bana ne olur hissini yaşadım. Tüm hayatımı sesli olarak anlatırken, onun önünde bir kez daha eski günleri yaşadım. Meğer çözülmemiş ne çok meselem varmış.

Genelde uzayan seansımdan bugün tam vaktinde çıktım. Terapist annemin ölüm haberini benden aldı. Kendimi uzun zamandır buna hazırladığını söyledi. Seans sırasında neden bilmiyorum, annemin şaka ile karışık, "Evlendiğiniz zaman karılarınızı her gece eve geldiğinizde dövmelisiniz," dediği aklıma gelmişti. "Sebebini siz bilmeseniz de karılarınız bilir," diye espirisini bitirmişti yıllar önce. Neden bunu söylemek ihtiyacını hissetmişti acaba? Bir gün evlenip de kendi karıma kıymet verince ona duyduğum sevgiden çalacağımı mı düşünmüştü? Yazık ki onu da sormamıştım. Annem için farklı sevgiler yoktu. Sevgi kaynağı tekti sanki.

Yaşım herhalde altı veya yedi iken, ilk defa deli doktoruna götürmüşlerdi beni. O zamanlarda deli doktoru derdik. Evde her tür baskıyı uygulayan, her gün temiz bir dayak yediğim Yusuf'a ilk defa karşı koymaya karar vermiştim. Elime aldığım çatalı koluna batırdığımda, üç noktadan kan akıyordu. Yusuf çok korkmuştu, ben ondan daha fazla. Fakat yine de ilk defa karşı koyuyor olmanın verdiği mutluluk vardı içimde. Bu kadar büyük tantana olacağını, olayın büyüyeceğini düşünseydim yapar mıydım emin değilim. Normal biri olup olmadığımı anlamaları için deli doktoruna götürmüşlerdi. Islak mürekkepli bir sürü sayfayı ikiye katlayıp içinde oluşan şekillerden ne anladığımı sorduklarını bugün bile hatırlıyorum. Küçük aklımla nereye varmak istediklerini kestirmeye çalışmıştım. Öpüşen çiftler, kumrular ve başka hayvanlar görmüştüm. Sevgi ve aşk dolu oluşum daha o zamandan belliydi. Gitmeme izin vermişlerdi. Doktor annemle konuşurken babamın bana yeterince ilgi göstermediğine kanaat getirdiğini söylemişti. Annem bunları babama anlattıysa bile onun ilgisinde, sıcaklığında pek bir fark olduğunu hatırlamıyorum. Ama resimlere kafa patlatmamak için ağabeyimin koluna çatal batırmayı bir daha denemedim.

Annem kendini modern ve açık fikirli gördüğünden kişisel gelişim ile ilgili kitaplar alırdı. Ama okur muydu emin değilim. Ergenlik çağımızda üç kardeş aynı fikirde olduğumuz halde düşüncelerimiz annemle uyuşmadığında, kendisi de bir uzmana gözükmüştü. Ateşli kavgalar sırasında kızgınlıkla ona deli olup olmadığını sorduğumuzda

safça, "Merak etmeyin ben doktora gittim ve hiçbir şeyim olmadığını söyledi. Gelmeme lüzum yokmuş, sizlerin gitmesi gerekiyor," demişti. Deli doktoruna gitmek, bekleme odasında gözükmek ve bunların başka biri tarafından bilinmesi utanç duyulacak bir konuydu o zamanlarda. Tüm modernliğine rağmen annemin de yapacağı bir şey değildi bu. Yoksa kendi rızası ile terapiye giden hangi hastaya doktor ilk seansta "Sizin ihtiyacınız yok, siz normalsiniz, asıl çocuklarınız gelmeli," derdi.

Hatırladığım, geceleri değişik rüyalar gördüğüm ve onların benim için birer mesaj niteliği taşıyor olmalarıydı. Sarina'yla bazen paylaştığım bu rüyaları artık terapistim ile tartışıyordum. Bugün de ona dün gece gördüğüm rüyayı anlattım. Gecenin bir vakti annemle el ele tutuşmuş yürüyordum. Önümde duran yatağa uzanması için kolumu beline doladığımda bana dönüp gülümsemişti. Eski zengin hali ve ihtişamı ile yanımda duruyordu. Tüm hatırladığım mücevherleri üzerindeydi. Birden ikimiz de çıplak kaldık. Onu öpmeye niyetlendiğimde kapı açılmış, Sarina içeri girmişti. Ağzı açık, nefesi kesilmiş bir vaziyette bağırmaya çalışırken aniden bir uzay gemisi görmüştüm. Gemiden yatak odasına ışınlanan biri bana, "Gemiye bin, git ve kurbağayı bul," demişti. Terapistim her zaman olduğu gibi sessizce sadece notlar alırken dönüp bana kurbağanın kim olduğunu sorduğunda, kendim olduğunu itiraf ettim. Ona kendimi çirkin, değersiz, pislikte yaşayan ve özel olmayan biri olarak gördüğümü söyledim. "Peki neden kurbağa?" diye sorduğunda ise, "Çünkü öpüldüğümde içimden çıkacak bir prens var," diye devam ettim. Ama ne yazık ki o anda öpenim yoktu. Şimdi bile öpecek biri kaldı mı emin değilim.

Doktor ziyaretlerini sevmiyor olmam mutlaka genetikti. İstediğim kadar tertemiz giyineyim, iç çamaşırlarımı değiştireyim nedense muayenenin hemen öncesi yaptığım çişin son damlası mutlaka donumun üzerinde koskocaman sarı bir far gibi sırıtırdı. Üstüne üstlük doktorun tuttuğu ışık ile daha da belirgin hale gelirdi. Çocuklar için siyah donların üretilmediği bir devirden bahsediyorum. Zaten utana sıkıla soyunduğum bu doktor ziyaretlerinde normalden soğuk olan odalarda, organım büzülür, donumun içinde birden küçük siyah bir zeytine dönüşürdü. Büzülen sadece organım olmazdı üstelik. Ayakkabı çı-

kartmaktan da aynı şekilde nefret ederdim. Galoşun kullanılmadığı, bilinmediği zamanlardı. Çorabımın ucu yırtılmış ve içinden münasebetsiz, meraklı bir parmak çıkmış olacak korkusunu yaşarken de büzülürdüm.

Aynı korkuyu yeni ayakkabı almak için gittiğimizde de yaşadığım olurdu. Kalitesi pek de iyi olmayan bu çorapların parmak ucuna gelen kısımlarında zaten dikiş ipliği ile örülmüş yamalar da olabiliyordu. Rumeli Caddesi'ndeki dönemin ünlü ayakkabıcısı Dizney'e sadece canlı maymunları görmek için gitmeyi severdim. Denememe rağmen nedense ayakkabı her zaman biraz büyük alınırdı. Allah'tan ayaklarımın boyu ağabeyimle aynıydı, yoksa yıllarca onun eskilerini giymek zorunda kalacaktım. Babam ne kadar paramız olursa olsun müsriflikten kaçardı. Kendi beğendiğim ayakkabı bazen sıksa bile söylemezdim. Daha büyük numarasının olabileceği nedense aklıma gelmezdi. Kim bilir belki bir önceki sefer beğendiğim ayakkabının daha büyük numarası olmadığından başka bir model aldıklarında üzüldüğümü hatırladığımdandır. Dükkânın yazılışı Amerikan versiyonundan farklıydı. Zaten içerideki fare figürleri de biraz daha zayıf ve uzun boyluydu. Orijinallerini pek sık görmediğimizden kıyaslama fırsatımız yoktu o zamanlar. Fareler yerine maymunların olması biz çocuklar için heyecan vericiydi. Hayvanlara Lütfen Kuruyemiş Vermeyin tabelasının yanında duran çocuklar gofret ve şeker dahil tabelada yazılı olanlar dışında her şeyi kafesten içeri atmak için birbirleriyle yarışırlardı.

Merdivenleri inerken terapistim arkamdan, "İşe gitmeyi düşünüyor musun?" diye seslendi. Başımı onaylar şekilde salladım. Ayaklarım gitmek istemese de keyifsiz bir halde işe uğradım ama pek çalışamadım. İşler de iyi gitmiyor zaten. İpin ucunu kaçırmış gibiyim. Allah'tan ortaklarım anlayış gösteriyorlar. Kimyagerliği oldum olası hiç sevmediğimden işe çok fazla kendimi veremiyorum.

Saat altı gibi Karaköy'den çıkıp hüzünlenmeye annemin evine gittim. Salona girdiğimde biraz daha rahatlamış, şoku atlatmıştım ama hâlâ kabullenmiyordum. İlk defa gelen bir sürü arkadaş ve akraba vardı. Onlar benden daha hüzünlü gözüküyordu. Dokunsam ağlayacaklardı. "İnsaf edin, bir bakın etrafınıza, bizler üzgün görünmüyor-

sak üzgün değiliz anlamına yormayın sakın. Sadece şu anki ruh halimiz dünden daha iyi olabilir. Peki, siz neden bizim gibi hissetmiyorsunuz," diyordum içimden. Gelenleri gördükçe, göz göze geldikçe gülümsediğim bile oluyordu. "Bu senin hayatın," dedikleri bir filmdeydim sanki. Normal şartlarda bir arada görmeye alışkın olmadığım insanların hepsi beraberdiler. Aslında insan hayatları da film şeritleri gibi değil midir? İşi biten filmlerin rafa kaldırılmaları gibi, hayatlar da tükenince toprağın altına bırakılmıyor mu? Her ikisi de çürümeye yüz tutuyor. Filmler raftan alındıkça, anılar anlatıldıkça, mezarlar ziyaret edildikçe ölenler de canlanıyor gibi geliyor bana. Keşke hayatlar kum saati gibi olsaydı da istediğim an tersine çevirip zamanı geri alabilseydim. Burada üç gecedir gördüğüm insanların çoğuyla karşılaşmayalı o kadar çok olmuştu ki. İyi bir günde kutlama için bir araya gelmiş olsaydık, diyesim geliyor ama davet eder miydim emin olamıyorum. Garip olan, daha annemin ölümünün üzerinden çok az bir zaman geçmesine rağmen onun gibi temennilerde bulunmaya başladım.

Dua bittikten sonra yemeğe geçildi. Açlıktan değil de sıkıntıdan yiyecektim. Ne yediğime bile bakmıyordum. İçeriye aniden Naci giriverdi, belki hep oradaydı da ben fark etmemiştim. Uzun zamandır onu da görmemiştim. Aklıma ilk gelen bana mastürbasyon yapmayı öğrettiği gün oldu. On iki yaşındaydım ve bana hiç otuz bir çekip çekmediğimi sormuştu. "O da ne?" demiştim safça. "Seninkini tutup üzerindeki deriyi elinle bir yukarı bir aşağı oynatacaksın, hele sabun veya krem sürüp yaparsan daha da keyifli olur," dediğinde kafamda tam olarak canlandıramamıştım. Pantolonunun fermuarını açıp aniden pipisini çıkartarak nasıl yapıldığını göstermişti. Yanlış bir şey öğreniyorum gibi kötü hissetmiştim ama merakım beni yenmişti. "Peki, ne kadar devam edeceğim?" diye sorduğumda, "Sen durmadan yap bittiği zamanı anlarsın," cevabını almıştım. Dediği gibi yapmış ve anlamıştım. Bana öğrettiği günü hatırlıyor mudur, diye merak ettim. Tabi hâlâ mastürbasyon yapıp yapmadığını da.

O zamanlar mastürbasyon yapacak en emniyetli yer tuvaletti çünkü kapı kilitlenebiliyordu. Eski tip anahtar deliğinin olduğu kapılardan bahsediyorum. Havaya girmem uzun sürerdi. Evde iki tuvalet

olmasına rağmen içeride kaldığım süre hemen dikkati çekerdi. Delikten bakanın görmesini engellemek için kapının koluna havlu astığımda ise sanki ne yaptığımı herkes anlardı. Herhangi birinin kapıya gelip de kapıyı tıklaması ile zaten o anki hayallerimi silip filmi başa sarmam gerekirdi ve iş daha da uzardı. Konsantre olmak için evde kimsenin olmadığı zamanlar en uygunu olurdu. Odamı ağabeyim ile paylaştığımdan burada merakımı gidermenin imkânı yoktu, denememiştim bile. Aile büyüklerimden fazla mastürbasyon yapmanın hem gözleri kör edebileceğini hem de yaşlılığımda ellerimin titreyeceğini defalarca duyduysam da bu yaşıma kadar gözlerimde bir problem çıkmadı. İnşallah da hiç çıkmasın. Ellerimin titremesi konusunda haklı çıkabilirler, onu da bekleyip göreceğim. Belki mastürbasyon yaparken işe bile yarayabilir.

Aptal ve boş tavsiyelere inanma konusunda bir keresinde çok kötü faka basmıştım. Yusuf'a ergenlik çağımda yüzümdeki sivilcelerden şikâyet ettiğimde, "Mastürbasyon yaptığında spermlerini al ve yüzüne sür, ânında geçer," demişti. İtiraf ediyorum, çaresizlik içinde olduğum bir gün denedim, yüzüme sürdüm ve değişiklik olmasını umutla bekledim. Ama sivilcelere yaramış olmalı ki geçmediler. Aksine içindeki fosfordan olsa gerek azmaya devam ettiler. Onlarla savaştıkça daha kalabalık bir halde geri geliyorlardı. Ağabeyime gülmesin diye hiç söylemedim.

Sivilceler de annemden mirastı herhalde. Şikâyet ettiğimde "Bouton de jeunesse," diye bahsederdi, kibar Fransızlara göre bunlar gençlik düğmeleriydiler. Tüm gençliğim boyunca suratımın bir yerinde düğmeden öte, hatta çıban gibi durmuşlardı. Değdikçe, yerinde mi diye yokladıkça başka bir yere sıçrar, çabuk geçeceğine tam tersine tüm yüzüme bulaşırdı. Devamlı elimle sivilcelerime dokunur kuruyup kurumadıklarını hissetmeye çalışırken ayrıca da tek tek sayardım. İnsanlar benimle konuşurken, bana mı yoksa sivilceme mi bakıyorlar anlamazdım. Yeni çıkan kapatıcı, renkli tüm ilaçlarla onları gizlemeye çabalasam da bir türlü görünmelerine engel olamazdım. Sonunda sivilcelere teslim olmadım ama utanmayı bırakıp onlarla yaşamaya alışınca ben de sivilcelerim de rahatladılar. Vücudumun ihtiyacı olmayan vitaminleri kullandığım için bu kadar çoğaldıklarını söy-

leyenler oldu. Sivilcelerimi kabullensem de geçmeleri için her ilacı, kocakarı tariflerini bile denemekten vazgeçmedim. Kaynamış suya kekik atıp bu karışımla yüzümü yıkamaktan pudra sürmeye, kolonya ile patlatıp oksijenli su ile silmeye, hatta çamur maskeleri kullanmaya kadar bir sürü saçma sapan yöntem denedim. Yine de otuzlu yaşlarıma kadar gençlik düğmeleri bana refakat etmeyi sürdürdüler. Sonunda onlar pes edip beni terk ettiler.

Sivilcelerin yeni çıkmakta olduğu günlerde Naci ile beraber bazı ilk cinsel deneyimleri de yaşadık. Taksim'deki evden sonra yaşayacağımız Emlak Caddesi'ndeki evimize geçtiğimizde yine kiradaydık. Babamın ev satın alma gibi bir niyeti hiç olmamıştı. Evimize Hayriye ve Hüsniye adındaki ikiz kız kardeşler yardımcı olarak alındığında, erkekliğimizin yeni farkına vardığımız yıllardı. Aynı yaşta gibiydik ya da benden biraz büyüktüler. Önceleri koridordan geçerken çarpmalarla başlayan tesadüfi temaslar, daha sonraları planlı sürtünme ve dokunmalara dönüşmüştü. Hayriye'nin Türk kahvesi yaptığı bir akşam mutfağa girip yalvar yakar elimi kazağının içine sokmaya izin koparttığımda dünyalar benim olmuştu. Anne ve babamın dışarı çıkmasını bekler, Sarina'yı salonda televizyonun karşısına ya da yatak odasına yerleştirip kardeşlerle deneyler ve keşifler yapardık. Yusuf ve ben, hep Naci'yi bu macerayı sürdürürken eve çağırırdık. Bilmeyen bizden tecrübeli olduğunu zannedebilirdi. Değildi halbuki, ama ne yapılması gerektiğini bilir gibi davrandığından onun izinden giderdik. O ikisi Hüsniye'yi tuvalete sokup kapıyı kilitlerdi. Vajinasını iki eliyle açmasını söyleyip ellerinde büyüteçle içine baktıklarını söylerlerdi. Koskocaman göğüslerini gülsuyu ile yıkayan Hüsniye'yi saatlerce sıkıştırıp göğüslerini yaladıktan sonra nasıl devam edeceklerini bilemediklerini anlatırlardı. Ben de Hayriye'yi salonda yere yatırır, eteğini kaldırıp üzerine uzanırdım. Ellerimi gömleğinin altından sokup her iki göğsünü mıncıklardım. Göğüsleri Hüsniye'ye kıyasla ufacıktı ama sertti, uçları da füze gibiydi. Bazen her ikisini salona alıp önce birine, sonra diğerine göğüslerini göstermek üzere kazaklarını yukarı kaldırmalarını söylerdik. Sonuna kadar hep itaat ederlerdi. Annemlere anlatmamaları için elimizden gelen tüm rüşvetleri verirdik. Sonraları neler yapacağımızı bildiğimiz yaşlara geldiğimizde, iki kardeş evlen-

mek üzere bizlerden ayrıldılar. Sarina odasında kapalı kaldığında olanları tahmin ederdi ama bu konuda hiç konuşmazdık. Sıkılınca erkenden yatar ve uyurdu. Belki de bizlerle göz göze gelmemek için uyur gibi yapardı.

Ağabeyim ile paylaştığım yatak odası o kadar güzel, o kadar emek doluydu ki, halen aklımdadır. Bir hafta sonu hiç üşenmeden elimizde olan tüm yabancı mecmualardan ufak veya büyük boyda kestiğimiz model, manken, artist veya insan suratları ve araba, uçak gibi araç resimleriyle, tek tek arkalarına diş macunu sürerek duvarları tamamen kaplamıştık. Bütün hafta sonumuz öyle geçmişti. Yıllar sonra kim bilir duvarları nasıl temizlemişlerdir? Yazık ki elimde o duvarları gösteren bir resim yok. Bana kalsa ciddi bir sanat şaheseriydi. Aynı yatak odasında ağabeyimin tek başına yaptığı bir başka şaheser daha vardı. Bu, elektronik ses düzeni tesisatıydı. Evin tüm odalarına hoparlör bağlamış, onların üzerine birer mikrofon takmıştı. Odalara müzik yayını yaparken telefon konuşmalarını da dinler veya dinletirdi. Emirlerini de bu tesisatla yollardı. Mesela beni çağırdığında koşa koşa giderdim. Bir odadan diğerine giderken geç kaldığım için azar işitir, bazen de dayak yerdim. Aynı şekilde arkadaşlarına sistemin nasıl çalıştığını gösterirken Sarina'yı hoparlörde gürleyen sesiyle çağırırdı. Bir seferinde, "Çabuk bana su getir," dediğinde, önüne bardağı koyan Sarina'ya, "Masaya sertçe koydun, bak masaya döküldü," diyerek bağırmıştı. "Şimdi git bardağı tekrar doldur ve geri geldiğinde masaya yavaşça koy," dediğinde Sarina koşulsuz bir şekilde itaat etmişti. Bazen o kadar şımarıklık yapardı ki, Sarina ile bir olup Yusuf'un liderliğine neden son vermedik diye düşünürüm. Sarina ile uğraşmasını fırsat bilir, aklım kardeşimde gözden kaybolurdum.

Bir ara yeni moda yaratmıştı. Kendisi bizleri dövmek yerine, "At kendine bir tokat beni yorma," diyerek kendi kendimize attığımız tokatları beğenmez, daha hızlı, daha kuvvetli vurmamızı söylerdi. Bu işi de sonuna kadar yaptırmayı becerirdi.

Naci sayesinde güzel anılarım canlanıvermişti. Yemek bitince misafirler tabakları toplayıp mutfağa götürdüler. Masada yine koyu bir muhabbet vardı. Tam karşımda oturan çiftin gelişmemiş, daha doğrusu spastik bir oğulları vardı. Gencecikken evlenmiş ve hemen ço-

cuk sahibi olmak istemişlerdi. Maalesef çocuk erken doğmuştu ve doğumla beraber gelen bazı problemlerden dolayı bu haldeydi. Bugün herhalde on yaşlarında olmalı, halen tuvalet ihtiyacını bile kendi kendine karşılayamıyor. Zor da yürüyormuş zavallı. Yürürken de bedeni ve kafası, kolları ile senkronize bir şekilde sallanıyormuş. Ağzından çıkan kelimeler de sanki sarhoş konuşması gibiymiş. Kendimi o anda babasının yerine koyup düşündüğümde, "Ölse de o da biz de kurtulsak," diyebileceği aklıma geldi. Sonra annesinin,"Bizler ölünce ona kim bakacak?" diyen şefkat dolu sesi kulaklarımı doldurur gibi oldu. Ürperdim, ne hissettiklerini sormak istememe rağmen hiçbir zaman soramadım. Cesaret edemedim yaralarını deşmeye. Çocuğun yerine kendimi koymayı açıkçası istemiyordum. Acımak daha kolay geldi o anda, öbür türlü daha zor olacaktı. "İşin mi yok? Hele bu gece," dedim kendime.

Düşündükçe hatırlıyorum da, küçükken sokakta mongol bir çocuk gördüğümde veya aynı mongol çocuğu değişik seferlerde gördüğümü zannettiğimde, saçı kaşı bembeyaz çocukları fark ettiğimde, sakat veya çolak dilenciye denk geldiğimde anneme neden böyle olduklarını sorardım. Elimi tutup omzuma kadar hızla sarsar, kafamı öbür tarafa çevirmemi söylerdi. Uzun zaman o insanlara ne olduğunu, neden bu halde olduklarını öğrenemedim. Trafik kazası olduğunda kanlı cesetleri yerde yatarken gördüğümdeki baş çevirme değildi bu, farklıydı. Zoraki bir çevirmeydi ve sonradan kendime de bunu öğretmiştim. Yapılması gereken şeyin bu olduğuna kendimi inandırmıştım. Her mongol çocuk gördüğümde, her tek ayaklı dilencide, cüzzamlıda, sakatta başımı başka yöne çevirmeliydim. Onları görmemeliydim. Görülmesi gereken başka güzellikler vardı, onları aramalıydım. Annemin söylediği gibi hayat güzelliklerle doluydu ve ben onları bulmalıydım. Farkında olmadan bir hayat felsefesi yaratmıştı kendisine. Bizlere de aşılamak ve öğretmek istediği buydu. Güzelliğin bulunması için illa çirkinliğin olması gerekmiyor; aydınlığı görebilmek için karanlıkta yaşamak zorunda değiliz; iyiliklerin gelmesi için kötülüğün barınması şart değil ve en önemlisi yaşamın kıymetini anlamak için yaşlanmayı beklememeliyiz, diye öğretmişti. Bundan dolayı uzun yıllar kazalar ve ameliyatlar sonrası akraba ya da arkadaş-

ları ziyarete gitmemiştim. Çünkü ne yapacağımı, ne söyleyeceğimi bilemezdim. Hep herkesi güldürme rolünü üstlenir, şaklabanlık yapar garip bir şekilde çıkıntı gibi ortada dururdum.

Halbuki içimde derin bir yerlerde bu öğretilenin yanlış olduğunu biliyordum. Paylaşılması gereken bir durumdu. Üniversite çağında Brown'un "cahillik peçesi" adlı teorisini okuduğumda hayat boyu benim parçam olacak bir felsefe ile tanışmıştım. İnsanlara yaklaşırken ve olaylara bakarken karşılıklı duran iki kişiden hangisi olduğunu düşünme, kendini hep diğerinin yerine koy, diyen bu teori sayesinde karşımdaki insanların ne hissettiğini daha iyi anlamışımdır. Anneme söyleseydim, biraz yorucu ve lüzumsuz gibi gelebilirdi ona ama bence başımı çevirip görmezden gelmekten daha duyarlıydı.

Aniden masada falcılar türedi, kahve falı muhabbeti başladı. "Sen kapatma ben kapatayım, fincanı dışarıdan içeriye doğru ters çevirmelisin. Tam kurudu mu kurumadı mı?" lafları ortalığa yayıldı. Fala baktıran kişi tam olarak ne duymak ister acaba? Bildiğim kadarıyla her baktıranın bir korkusu olur. Fincan açılır açılmaz herkes, "Kısmetin taşıyor," lafını bekler. Ölüm, fakirlik, sakatlık, karanlık ile ilgili bir haber duymaktan korkar. Bazıları ise kendilerini emniyete alıp, "Kötü bir şey görürsen sakın söyleme," der ve kurtulduğunu zanneder. Pes yani, olacak şey mi? Hayat hep aşk, para veya seyahatten mi ibaret? Anladığım kadarıyla falcının iyisi haberin tamamını hemen söylemeyendi. Profesyonel olanlardan bahsediyorum. Bir habere başlarken eksik söyler ve para karşılığı heveslenen kişiye anlatmaya devam eder. Sonra biraz haber, biraz para ve bu iş böyle gider. Haberlerin sonundan evvel para veya sabır bitebiliyor tabii. Parklarda dolaşıp bakla falı bakanlara çok denk gelmişimdir. Tabii evdeyken fala bakan yardımcı, eş, dost veya akraba para istemez, ama olup bitenden o kadar haberleri vardır ki tahminleri daha yakın çıkar. Masada yeni moda olan tarot kart muhabbeti açılmasın diye dua ettim. Bir de burçlar ve özellikleriyle ilgili konuşmalar beni çok rahatsız eder. Bilmediğimden ve anlam veremediğimden sevmiyorum herhalde. Dünyanın dört bir yanında aynı günde doğan insanların aynı özellikleri taşıyor olabileceği fikri uçuk geliyor. Kim bilir bu konular da belki yarın akşam açılır. Nasıl olsa konuşulacak yeni konu lazım.

Annemin fallara inancı yoktu. Aslında herkes gibi kötü bir şey duymaktan korkardı. Falcılığa en yakın olduğu zaman, ayın belirli günlerinde eve hahamı çağırıp dua ettirdiğinde olurdu. Kendimi bildim bileli evimize bir haham gelmiştir. Hem dua etmeye hem de evi kutsamaya. Genelde haham ölmez ise değişmez, hep aynı kişi gelirdi. Önce cebinden bir mendil çıkartır, içine değişik renk ve şekillerdeki çoğu tedavülden kalkmış yerli ve yabancı madeni paraları koyardı. Yarı içinden yarı duyulacak şekilde bu paraları sayarak dualar mırıldanırdı. Ne olduğunu hiçbir zaman anlayamazdık. Anneme göre ev ve aile kutsanıyor ve de ilerisi için iyi fal açıyordu bu dualar. Haham yaklaşık bir saat boyunca salonda oturur, duası bittiğinde kalkardı. Kimse yanında oturmaz, dinlemez veya soru sormazdı. Tam sokak kapısına geldiğinde annem bizleri çağırır, haham da elini başımızın üzerine yerleştirip yine anlamadığımız bir lisanda başka bir dua mırıldanırdı. Annemin deyimiyle "Benediction" yapardı. Hayırlı ve iyi dua ile kutsamak demek oluyordu. Haham işi bitirince cüzi bir harçlık alıp giderdi. Annem de arkasından gözlerini kısıp dişlerini saklayarak gülümserdi. "Allah kabul etsin," derken neredeyse gözleri dolardı. Bizim de dolardı ama gülmemiz geldiğinden, ya onun ki nedendi acaba?

Aklına estikçe bayram seyran demeden, bazen de nazara karşı kurban kestirmeye kasaba giderdi. Genelde kesilen tavuk olurdu. Kısa bir duadan sonra tüm aile fertleri için ayrı bir tavuk kestirir, kesilen tavukları fakir fukaraya dağıttırdı. Zavallı tavuklar, diye iç geçirirdik küçükken. Başımıza gelen en ufak bir kazadan sonra mutlaka "kaparot" dediği bu tavuk katliamını yapmaya giderdi. En iğrenci, bizleri de götürüp alnımıza kesilen hayvanın kanından sürmesi olurdu. Yok yok, daha iğrenci ağabeyimin evinde tavuk kestirdiği zaman olmuştu. Yengem beni hararetle aramış ve annemin elinde canlı bir tavuk ve hahamla evlerine geldiğini anlatmıştı. Boğazı kesilen hayvanın kanından büyük bir damla kapısına uğur için sürdüklerinde kendinden geçecek gibi olmuş fakat annem ısrarla bir damlanın da alnının ortasına sürülmesi gerektiğini söylediğinde avazı çıktığı kadar bağırmıştı. Kapıda duran kan kendiliğinden kuruyup yok olmuş fakat hatırası yengemin hafızasından uzun yıllar silinmemişti.

Bazen de eve gelen bir misafirin söylediğinden nem kapar, nazar değeceğine inandığını belli ederdi ve biz, "Gitti gümbürtüye tavuklar," diye şakalaşırdık. Ama ertesi günü unutmaz, aksatmadan gider kestirirdi zavallıcıkları.

Birden masanın ucunda konuşulan konu değişiverdi. Şeyla'ya olağan bir doktor kontrolünde meme kanseri teşhisi konulduğunu öğrendim. Konuşan kişi, yani Lika, "Vah zavallı üç de çocuğu var," diye acıma duygusunu belirtirken, aslında kendisinin hasta olmayışının sevinci gözlerinden okunuyordu. Otuzlu yaşlara geldiğimden beri artık hangi cenaze duasında bulunsam mutlaka bir kanser haberi alıyorum. Vakalar mı artti? Yoksa daha mı çok konuşulmaya başlandı? Belki de yaş ilerledikçe kanser olma riski yükseldi. Masada herkes konu ile ilgili fikrini söylüyordu. Başka bir tanıdığın sol göğsü alınmış, sonradan zor bir karar verip yayılma riskini azaltmak için sağ göğsünü de kendi isteğiyle aldırmış. Neyse ki işin başında yakalamışlar, bugün tıp çok ilerlemiş, yaşama şansı artmış falan gibi muhabbet sürüyordu. Merak ettiğim bir Allah'ın kulu gidip de Şeyla ile konuşmuş, "Ölümü hissediyor ve korkuyor musun?" diye sormuş muydu? "Onun neler hissettiğinden bahsedin dedikoducu karılar, tıp ilerlemişmiş gibi palavralar sıkacağınıza," demek istediysem de diyemedim. Aklımda başka şeyler vardı. Boş laflar etmelerine seyirci kaldım.

Annem ilaç kullanmayı hiç sevmezdi, ama sıkıntıları olduğunda doktora giderdi. Teşhis "mauvaise maladie" olmadıktan sonra diğer her şey kaderdendi ve boyun eğerdi. Verilen reçeteleri hiçbir zaman almazdı. Kendi bildiği ilaçlarla, alıştığı kocakarı yöntemlerine daha çok güvenirdi. Bitki ve bitki köklerini kaynatıp ilaç niyetine kullandığı bile olurdu. Nane, ıhlamur, kekik bunlardandı. "Doktor beni benden iyi mi tanıyacak?" derdi. İlaçların içinden çıkan prospektüsleri okur ve yan etkilerinden o kadar etkilenirdi ki, kullanmaya cesaret edemezdi. "Ya yazdıkları gerçekleşirse, değer mi kullanmaya? Boşuna yazmazlar ki, ben deli miyim kullanayım?" der ve es geçerdi. Her derde iyi gelen aspirini bile aldığında, hap nereye gideceğini nasıl bilecek, diye tereddüt ederdi ama cesurca alırdı. Ona göre her şeyin sırrı "oto suggestion"da, yani telkindeydi. "Ben hasta değilim, iyiyim. Çabuk iyileşeceğim ve yatağa düşmeyeceğim," der, o da olmazsa dua

ederek Allah'ına sığınırdı. Ters kalktığım bir günde, aksilik yaptığımda yanıma gelir ve "Tercih senin, ya bu mendeburlukla devam edersin ya da karar verip, 'Bu havadan çıkmak istiyorum,' deyip çıkarsın. Bugünü nasıl yaşamak istediğin de diğer her şey gibi senin elinde," deyip "oto suggestion" ile beni düşündürtmeye çalışırdı.

Para sahibi olmanın güzel yanlarından biri de ihtiyaç duyulduğunda iyi doktorlara gitmek değil midir? Para sanki insana ömrüne gün satın alabilecekmişsin hissini verir. Annem doktora gittiği zamanlarda doktorlar kapıda uğurlarken alışkanlık icabı "Görüşmek üzere," dediklerinde sesli olarak ama kısık bir şekilde, "Allah korusun," diye cevap verirdi.

İçim ağlıyor, hem de damla damla değil de oluk gibi. Keşke onu görebilmemin imkânı olsa, keşke ona ulaşıp da durdurabilsem. Acımı bir tek ben hissedebiliyorum. İnsanların annemi tanıması için daha kaç yıl, kaç sayfa anlatmam lazım acaba? Okuyanların onu biraz tanıyınca benim neler hissettiğimi anlayıp bana sarılmak isteyebileceklerini umuyorum. Sarılıp acımı almaya çalışacaklarını, belki de azaltacaklarını düşünüyorum. Aslında beni sebepsiz yere, sadece kucaklamalarını, beni sahiplenmelerini istiyorum. Böyle başıboş kalmak istemiyorum.

Birden Anri'yi gördüm ve aklıma beni Bar-mitzva'sına çağırmadığı geldi. Üzerinden uzun zaman geçmişti. Etrafımızdaki tüm arkadaşları bu kutsal on üç yaş törenine çağırmıştı halbuki. Ben ve abim hariç. Sözde bu Bar-mitzva tören yaşına gelen kişiler çocukluktan erkekliğe geçişlerini kutluyor veya erkek olduğunu kanıtlıyor. Havagazı, çünkü sonradan öğreniliyor ki önemli olan arkadaş arasında erkek sayılman, o da milli olmadan evvel olmuyor. Dini açıdan değil tabii, sosyal açıdan.

Kendi Bar-mitzvamı düşündüm. Annem nasıl da babamın rızası dışında İbranice dersler aldırmıştı bana. Her yabancı lisan gibi İbranice de çok nankördü. Çoğunu üç ayda okumayı söktüğüm ama anlamadığım bu lisanı törenimden bir ay sonra unutmaya başlamıştım. Öğrenip de hatırladığım lamed harfiydi. "Deveyi hatırla," derdi hocam Rabi Raffael. Rabi haham demek oluyordu. Halen o harfi, yalnızca o harfi görünce önce deveyi sonra lamed olduğunu hatırlarım.

Göç etmiş olan Rabi Raffael belki de rahmetli olmuştur çoktan. Rabi bana günün en önemli duasını ezberlettikten sonra kutsal kitabın içine Latin harfleri ile yazılı kâğıt parçasını koymuştu. Güvenlik açısındandı. Unutursam bakıp da hatırlayayım diye. Galiba babam o kâğıdı görmüştü. Anlamını bilmediğim "Eloay veloe avotay" diye başlayan o duayı hâlâ ezbere biliyorum. Gittiğim her Bar-mitzva töreninde bu duayı heyecanla bekler ve sırası geldiğinde içimden tekrarlar, bazen de dinden çok anlıyor gibi mırıldanırım. Bir seferinde İsrail'e tatil için gittiğimde, gümrükte İbranice bilip bilmediğimi sorduklarında, bildiğimi söylemiştim. Aklım sıra şaka yapıyordum. Her sorulan soruya, ezbere bildiğim bu duadan satırlarla cevap vermiştim. Sonradan sorulan sorular daha ciddiye dönmüştü. Nitekim tüm sorgulama süresi sonunda bir saati geçmişti. Neredeyse uçağımı kaçırıyordum. Bir daha sorarlarsa İbranice bilmediğimi söyleyeceğimi öğrenmiştim. İyi ki "hava nagila" şarkısından sözler söylememişim. Anladığım kadarı ile de bu duayı bilmek İbranice bilmek sayılmıyor. Bari vakit ayırıp da duanın ne anlama geldiğini öğrenseymişim. Bugün bu duayı öğrenenler anlamını biliyor mu acaba? Yoksa hâlâ kitabın içine küçük kâğıt parçası mı konuyor? Her neyse, Anri bizi neden çağırmamıştı hatırlayamadığım için kendi Bar-mitzvama dönüverdim. Bu tören dini olmakla birlikte sonradan yapılan kutlama ve misafirlerden toplanacak ganimetler çok önemliydi. Daha benden bir sene evvel ağabeyime Elmadağ'da Sevillanas adlı bir lokalde yüz elli kişilik bir davet verilmiş, Sarina ilk defa tattığı içkiden kusmuş ve gecenin sonunda bir masanın altında sızmıştı. Dizi dizi gelen yemekler servis edilirken, o zamanların en meşhur piyanisti şarkılarını çalıyor ve Adela adlı bir dansöz de sahnede yer alıyordu. Herkesin mutlu olduğu ve geç saatlere kadar danslaların edildiği bir geceydi. Hele annem ile abimin yaptığı açılış dansını unutmamın imkânı yok. O dansı yaparlarken o kadar kıskanmış, o kadar kendimi dışlanmış hissetmişim ki nerede ve hangi dansı yaparsam yapayım o günü unutamamıştım. Annemle öyle bir açılış dansı yapamadım bugüne kadar. Ben de ısrarlar sonunda Sarina ile dansa kalkmıştım. Unutmaya çalışmam yetmiyormuş gibi onlarca da resim çekilmişti. Sanki bana nispet yapıp hatırlatmak için. Ama benim adıma bir gece yapılmayacaktı. Babam bu konuda hem inatçı, hem de

kararlı görünüyordu. O yaz Kıbrıs çıkarması olmuştu. Bu yüzden yapılması çok zor, hatta belki imkânsızdı. Lokantalar belli bir saatte kapanıyordu, karartma vardı. Anlayacağınız, benim hayalimdeki o muhteşem gece, o açılış dansı ve benim herkes tarafından alkışlanıp sevileceğim, kendimi özel ve dikkat merkezi hissedebileceğim gecenin yapılamayacağını açıklayan bir sürü özür veya hikâye duyuyordum ama duymak istemiyordum. "Babacığım herkese yaptılar, neden bana yapılmasın? Benim en büyük hayalimi elimden aldığının farkında mısın?" demek istediysem de diyemedim, uslu çocuk oldum. On üç yaşında erkek olan bir çocuğun anlaması zordur böyle mantıklı konuşmaları. Hele hele tüm sene boyunca ocak ayından başlayarak yaz aylarına kadar gittiğim tüm yaşıtlarımın Bar-mitzva törenlerini düşündükçe sıcaklar basacak ve babamın bu kararını sonradan hep beni daha az sevdiğine yoracaktım. Benimle aynı sene doğan ve doğum tarihi yaz ayına gelenler acaba gece kutlamasını yapmamış mıydı? Cevabını bilmek istediğimden emin değilim, çünkü babamın bana olan sevgisinin dozunu öğrenebilirim. Öğrenip de kendimi üzmek istemiyorum.

O önemli gecem için büyük bir davet yerine, yeni bir bisiklet ve on iki arkadaşımı götürebileceğim Büyükada Façyo'da akşam yemeği teklif edilmişti. Düşündükçe hatırlıyorum, ağabeyime ne çok hediye verilmişti çünkü büyük ve güzel olanlar geceye davet edilen kişiler tarafından getirilirdi. Sayısını hatırlayamadığım kalemler, kol düğmeleri ve boy boy altınlar gelmişti. Benim erkek olma törenimde ise sadece ve sadece on iki hediye gelebilirdi. Hem arkadaşlardan öyle özel hediyelerde bekleyemezdim. Kolye ucuna takılan, üzerinde ad ve soyadımın baş harflerinin olduğu altıncıklar ve bir-iki kalemdi gelebilecek olan ve aynen de onları getirdiler. Erkek olmanın böyle bir his olacağını düşünmemiştim. Ağabeyim tam anlamıyla erkek olmuşken, bana bu şekilde davranılması haksızlık gibi geliyordu. Kızmıştım, keşke erkek olmak yerine çocuk kalsaydım, belli ki bu din ve dinin kurallarına uymak benim hayallerimi yıkacaktı. Belki o geceki kızgınlıktan dolayı dindar olmadım, hatırlamıyorum.

Büyükada İskelesi'nde Kapri Lokantası ile başlayan ve Façyo'ya kadar uzanan lokantalardan sadece Milto, Milano ve Neptün'ün isimlerini hatırlarım. Neptün'e giden Façyo'ya gitmezdi. Mezeler ve

balıklar çok benzese bile garsonlar, servis gibi unsurlar farklıydı. Herkesin belli lokantası, lokantasında belirli masası olurdu. O özel gecem için cam kenarında denize bakan bir masa ayırttı babam. Gece karanlığı çökmeden balıklar gözükür ve ekmek içi attığımda doluşurlardı. Kepçeyi uzatıp tutmak gelirdi içimden. Fakat o akşam babam olmadan cam kenarı bir masaya oturacaktım, çünkü artık erkek olmuştum. O masa benden sorulacaktı. O kadar heyecanlıydım ki. Dadımız ağabeyim, kız kardeşim ve beni erkenden lokantaya getirip bıraktığında boş masada oturup herkesin gelmesini beklerken gerilmek istemiyordum. Yalvar yakar Yusuf'tan izin alıp tek başıma dışarı çıktım ve sol tarafa çarşının derinliklerine doğru yürüdüm. Beyaz eşya satan dükkân, pideci ve sonra belli bir nokta, yani bakkaldan öteye gidemedim. Yürüyebilecek, dolaşabilecek alanlarımız bile sınırlıydı, halbuki erkek olmuştum belli ki daha ileriye, ta kumsala kadar gitme zamanım gelmişti. Tabii ki gitmedim. Ama yine de arkadaşlarımdan evvel lokantaya girip heyecanımı onlara göstermek yerine dışarıda kalmayı tercih ettim. Lokantaya girişimin Bar-mitzva törenlerinde yapılan, alkışlar içindeki girişlerden olmasını istemiştim. Herkesin birden ayağa kalkıp beni öpmesini bekliyordum. Aklım sıra kısa bir süre için bile olsa özel olduğumu hissedecektim. Görünmemek, görünürsem de ne yaptığımı anlatmamak için sokak lambalarının olduğu kaldırımın karşısında yürüdüm. Arkadaşlarımdan biri kumsal yönünden gelir de beni görürse ne düşünür diye tereddüt ederken, buluşma saatimizin on beş dakika geçtiğini Lazar Dayımın Milano'dan yolladığı Japon işi kronometreli saate bakarak anlamıştım. Bu sefer başım dimdik, tüm cesaretimi toplayarak Façyo'ya dönmüştüm. Yaz sıcağında ceketimle belki biraz komik bile duruyordum. Herkes masaya oturmuştu ama masa söz verildiği gibi denize yakın cam kenarı değil, mutfak camının kenarıydı. Gelen tüm arkadaşlar yerlerini almış, ben sona kalmıştım. Masanın ucuna değil de tam ortasına oturup dikkat merkezi olmak istiyordum. Herkesin konuşmalarını bana yönlendirmesini, benimle ilgilenmesini bekliyordum. Ama kimseye söyleyemeden kuzu kuzu oturdum boş olan tahta iskemleye. Fakat garsonlar bizleri hem küçük görüp hem siparişi mutfaktan almak için arkamdan her geçtiklerinde sandalyeme çarpmıyorlar mıydı, gıcık

oluyordum. Kabadayılığımı içimden yapıyordum. "Ulan ben bugün erkek oldum görmüyor musun, görülmüyorsa da haberin yok mu?" dedim durdum ama bir şey fark etmedi. Ya bana, ya omzuma ya da sandalyeme çarpa çarpa servise devam ettiler bütün gece. Gecenin belli bir noktasında artık sadece garsonların gelişine ve bana olan mesafelerine konsantre olmuştum. Bana çarpmadan evvel acaba çelme takıp da onları düşüreyim minin derdine düşmüştüm. Belki barbunya pilakiden büyük bir kaşık doldurup, kaşığı tabağa sertçe bırakıp üstlerindeki bembeyaz servis ceketlerini lekeleyebilirdim ama yapmadım. Bütün gece o çok sevdiğim bol kekikli, ince ahşap şiş üzerindeki midite köftenin de, peynirli paçanganın da tadına varamadım. Artık çarpmaların ardı kesilmiyordu, servis hızlanmış, akşam trafiği başlamıştı. Yemek mi yiyoruz dayak mı belli değildi. Özür dilemeden gülümsüyor veya göz kırpıyordu garsonlar. Sinirden yemek yerine kendimi yiyip durmuştum. Haşır neşir olmuştuk sanki garsonlarla. Hep beraber eğleniyoruz havası esiyordu. En büyük hayal kırıklığı da haberim olmadan annemin sipariş edip yaptırdığı üç katlı küçük pastanın gelmesiydi. Süslenmiş geleneksel on üç mumu sevdiklerime yaktırmak yerine bakkaldan alınıp tam ortasına gömülmüş beyaz mumu üflerken, babamdan öcümü almam ve bir daha böyle bir gece yaşamamam için ne gerekiyorsa yapmasını Allah'ımdan dilemiştim. Babam öldüğü için artık söyleyebiliyorum, yoksa mum üflerken tuttuğum ve gerçekleşmemiş bir sürü dileğim hâlâ var. Onlar halen olabilir diye kimseye söylemiyorum.

Ulan Anri, bak neler hatırlattın bana, deyip tüm elimin ağırlığını ve başparmağımı yere doğru yöneltip serçeparmağımı kulağıma soktum, ritmik bir şekilde bir aşağı bir yukarı sallaya sallaya pendulum gibi oynattım. Sonra çektiğim gibi parmağıma baktım. Bir şey var mı, bir şey çıktı mı diye. Ne görmeyi umuyordum ki? Altın madeni mi?

Erkekliğe dinen adım attığım yıllarda okul ve yaz arkadaşları aynıydı. İkisini birbirine karıştırmazdım. Okul arkadaşlarımızdan bazıları yazlığa Büyükada'ya geliyorsa görüşmeler devam ederdi. Yoksa diğerleri ile ancak kışın beraber olurduk. Yaz ayları dert yok, iş yok, ödev yok, sadece üç ay sürecek eğlenceleri düşünürdük. Eğlence ko-

nusunda ağabeyim de ben de ustaydık. İnsanları toplamak, davetler, partiler vermek konusunda çok iyiydik.

Kıştan yaza geçiş caneriğin çıkması ve o zamanlardaki adıyla Mithat Paşa Stadyumu diye bildiğimiz İnönü Stadı'nın arkasına, Küçük Çiftlik Parkı'na İtalyan Sirki'nin gelmesiyle başlardı. Her yıl mutlaka hep en öndeki localardan birinde ailece seyretmeye giderdik. Bütün gece boyunca en çok heyecanlandığımız anlar aslan gösterisi sırasında olurdu. Annem aslan terbiyecisi kafasını aslanın ağzına koyduğunda, "Her seferinde belki bu defa kopartacak diye bekler dururum," derdi. Bizler de işin zorluğunu kavrar, korkarak seyrederdik. Doğrusu kafasını kopartırsa ne olur fikri sürekli aklımdan geçerdi. Hâlâ terbiyecinin ısırılma sonrasında ne halde olacağı ile ilgili gözümün önüne değişik senaryolar gelir. Trapezcilerin filesiz yaptığı gösteriler, rengârenk palyaçolar ve şehrimizde hayvanat bahçesinin olmadığı dönemde tüm hayvanları etrafta dolaşır görmek eğlenceli olurdu. Flaşlı ışıklar, İtalyanca yazılar ve aksanlı tanıtım, gürültü, patırtı, sigara dumanı, balon, pamuk helva satıcıları, alkış sesleri ve kalabalık ile sanki değişmeyen bir rüyaydı her sene gördüğüm. Ardından hemen yanı başında kurulu Luna Park'a uğrar, dakikalarca çarpışan otomobillere binmek için uzun kuyrukları beklerdik.

Masada dedikodular bitmek bilmiyordu. Bu akşam kaçta yatacaktım? Rüya görür müydüm bilmiyorum."Merhaba. Nasılsın?" dediğinde kendime geldim ve onu uzun zamandır görmediğimi hatırladım. Çok zaman geçmişti. Nereden tanıdığımı, kim olduğunu çıkartmaya çalışırken yüzündeki tebessümü fark ettim. Belli ki beni gördüğüne sevinmişti. Çocukluk arkadaşım olmalı, diye düşündüm. Çocukken benim etrafımda olmaktan mutlu olan insanlar vardı. Adını bulmaya çalışırken o söyleyiverdi. "Ferhat". Çok değişmişti. Ya ben değişmiş miydim? Yoksa evime bilerek geldiğinden üç kardeşten hangisi olduğumu sadece tahmin mi etmişti? Sokakta karşılaşsak beni tanır mıydı? Ya gözlerim açıkta olmasaydı, güneş gözlüğü ile görseydi yine de tanır mıydı beni? Bazen uzun yıllardır görmediğim bir insanı sokakta veya başka bir yerde görüp tanıdığımda yanlarına gitmiyorum. Son gittiğimde tüm saflığımla selamlamış, karşımdaki kişi "Kusura bakmayın tanıyamadım," dediğinde kendimi tanıtmak, açıkla-

mak zorunda kalmıştım. Israrla hatırlamamaya devam ediyordu, sanki bir hamle yapıyorum, asılıyorum gibi bir durum ortaya çıktığında masasında oturanlara rezil olmuştum. Hele sonradan onu bir başkasına benzettiğim ortaya çıkınca yüzümün rengi değişmişti. Halen o kahvenin önünden geçerken başımı öne eğip geçiyorum belki olaya şahit olan garsonlardan biri olayı hatırlar da beni tanıyıverir diye.

Masanın yanındaki sehpanın üzerinde siyah kaplı iki defter duruyordu. Mutlaka ilk geceden beri oradaydı ama ben fark etmemiştim. Meraktan alıp içine baktım. Sabah cenazeye katılanların imza attıkları defterdi. Diğerinde bağışta bulunan ve çelenk yollayanların adları yazılıydı. Ne önemi vardı ki? Yoklama yapacak değildim ya. Gelenlerin de, gelmeyenlerin de canı sağ olsun. Bazı adları yan yana görünce defin töreni aklıma geliverdi. Havranın çıkışında beni bekleyen şoförlü arabaya binip Ulus'a doğru hareket etmiştik. Yolda geçen insanların yüzüne bakıp anlam bulmaya çalışıyordum. Ne halde olduğumu bilen var mıydı acaba? Trafik ve korna sesleri anlamını yitirmişti. Ne annemin bir acelesi ne de benim yetişme kaygım vardı o anda. Vardığım anda önümde giden cenaze arabasındaki tabutu yerin altına alacaklardı. Varsın biraz daha yerin üstünde kalsın diyordum kendime.

Yüzüne toprağı attıktan sonra sanki asker üniformalarına benzer kıyafetler giymiş dört görevli tabutu omuzlayıp yürümeye başlamıştı. Onu ben taşımak istiyordum, omzumda, kucağımda, nerede olursa, son bir defa bile olsa. Ama taşımadım. Kızgınlığım geçmemişti. Sarina'yla el ele ağır ağır yürüyorduk soğuk taşlar üzerinde. Gözlerim yere bakıyor, arkamdan gelenleri görmüyordum. Önceden kazılmış çukurun önüne geldiğimizde görevliler bellerine bağlı kayışlar yardımı ile ebedi istirahatgâhına yolcu etmek üzere tabutu alçaltmaya başlamışlardı. Küreği eline alan üzerine toprak atıyor, bazıları çelenklerden çiçekler kopartıp fırlatıyordu. Çalan bir cep telefon sesi ile kendime gelmiş, boşta duran küreği yerden almıştım. Yorgundum, kafam karışıktı, sanki orada değildim. Düşünmeden ruh gibi toprağı alıp atıyordum. Bir, iki, on, on bir sefer hatırlayamıyorum ama halsiz düşmüştüm. Durmak yerine birinin elimden küreği alması için yalvaran gözler ile etrafıma bakıyordum ama nafile. Kimse yardımıma

gelmiyordu. Bir an bayılacağımı hissettim, küreği yere bıraktım ya da elimden düşüverdi. O anda biri aldı ve toprak atmaya devam etti. Küreğin elden alınmaması gerektiğini sonradan öğrenecektim. Ölüm bulaşır mı zannediyorlardı anlamadım. Boş gözlerle annemi uğurlarken içimden saçma sapan dualar ediyordum.

Defterleri üst üste koyup aldığım yere bıraktım. Birden masada bulunan herkes sözleşmiş gibi ayağa kalktı, ben de vedalaşmaya başladım. Teker teker öpme faslı bir türlü bitmek bilmedi. Şükür ki bir gece daha sona ermişti.

5

Prinkipo'da yaz ayları

17 Şubat Perşembe

Yanımda oturan amcaoğlum Azzur ile halamın kızları Hacer ve Meyzi'ye bakıyordum. Eminim dün de buradaydılar çünkü sabah duasına gelmek mecburiyeti onlar için yoktu. Hakikaten bizleri yalnız bırakmamak için katılmış olmalıydılar. Ruh gibiydim ama nedense annemin ruhunu göremiyordum. Bedenim burada olmasına rağmen aklım ve ruhum sanki benden bağımsız başka bir yere gitmiş gibiydiler. Yusuf'un bazı arkadaşları sabahın köründe ona destek vermek için gelmişlerdi. Benimse hiçbir arkadaşım yoktu. Aslında arkadaşlarım vardı ama, havraya duaya gelmemişlerdi. Kendime çok güvenen bir tavır sergilediğim için kimsenin aklına benim zayıf olabileceğim, sevgi veya ilgiye ihtiyaç duyabileceğim gelmemiş belli. Halbuki, o tavrın altında aslında herkesten çekinen, utangaç birinin olduğunu bilseler daha mı iyi hissederdim, emin değilim. Belki de ezilmeye müsait küçük bir haşere gibi görürdüm kendimi. Herhangi birinin istediği anda ayağı ile üzerime basıp beni ezebileceği düşüncesini sevmemiştim. Ruh halimi alnıma yazıp da gezecek durumum olmadığına göre yapacağım bir şey yok demek ki. Annemin hep tekrarladığı gibi zaaflarımı kimseye belli etmemeli ve zayıf olduğumu göstermemeliydim. Yazık ki bu konuda onu dinlemişim. Şimdi yapayalnız oturuyorum. Hapşırsam çok yaşa diyecek birisi yok yanımda. Şu anda yine korunmaya, birinin bana sarılıp beni sahiplenmesine ihtiyacım var. Sevgiye ihtiyacım var ama veren yok. Ağlasam da duysalar, anlasalar diyorum ama sabırları yok. Ne yapabilirim ki? Etrafımdaki insanları değiştiremeyeceğime göre kendimi

değiştirsem daha mı kolay olur? Geç mi kaldım acaba değişmek için? Bilmiyorum ama değişmeyi denemek istiyorum.

Sabah duasından sonra düşüncelerimi dağıtmak için Büyükada'ya gitmeye karar verdim. Arabamla Bostancı'ya geçtim. Cebimde tarife yoktu. Kışın bir vakti, buz gibi soğuk havada deniz otobüsü veya takalar çalışmıyordu. Düzensiz giden şehir hatları vapurlarından birine binecektim. Otoparkta yer ararken, soğuktan donmaya yüz tutmuş martıları yerde pineklerken gördüm. İçimden bir ses arabayı üzerlerine sürmemi ve teker teker yerlerinden kalkmalarını sağlamamı söyledi. Bu sese genelde kulak vermem, başıma iş açacak şeyleri söyler. Ama bu sefer kulaklarımı tıkamadım. Arabamı üstlerine sürdüm ve her birinin üzerimden uçup arkamda bir yere konduğunu dikiz aynamdan fark ettim. Belki arabamı pislerler de şans getirirler bugün bana, diye de düşündüm. Arabamı yağan sulu karın altında bırakıp ıslanmaya aldırmadan iskeleye gittim. Şanslıydım, yirmi dakika sonra vapur vardı ve ilk önce Büyükada'ya gidiyordu. Sonrası beni ilgilendirmiyordu nasıl olsa. Bilet gişesinin önünde kısa bir sıra oluşmuştu. Böyle kış gününde bu saatte nasıl olur diye kendi kendime sordum. Sanki kıtlık vardı, bilet az, yolcu çoktu. Biletle değil de aslında artık jetonla biniliyor. Sıra bana gelince çocukluk günlerimin gişe görevlisi memuru aklıma geliverdi. İşine ne kadar önem verirdi. Tavırları ve hareketleri o kadar yavaş ve temkinli olurdu ki bilmeyen NASA uzaya roket yolluyor ve bu gişeden düğmeye basılacak zannedebilirdi. Yapması gereken tek şey koçandan bir bilet, kâğıt bir bilet parçası yırtıp parayı almak ve gerekirse paranın üstünü vermekti. Bir tören, bir ritüel, aman da aman ne kadar önemli, sanki deniz filosunu yönetiyordu. Adama inat kafasını karıştırmaya niyetlenirdim ama arkamdaki sıra arttıkça, kimsenin hakkını yememek için "Bir bilet tek yön," deyip parayı uzatırdım.

Bileti koçanından çıkartırken yanlışlıkla ortadan ikiye yırtmış, ardından bana bakıp sırıtmıştı. Ağzında üst dişlerinin sağında –bana göre solunda– altın bir dişi vardı. O gün bana zenginlik belirtisi gibi gelmişti. Zavallı o yırtılan bileti bir araya getirmeye uğraşmıştı. Elimi gişenin camından içeri uzatıp ortadan yırtık hali ile kaptığım gibi kapıya doğru yönelmiştim.

Jetonum elimde biraz ayakta bekledikten sonra bekleme alanının kapıları açılır açılmaz küçük bir kafeste hapsolmuş yüzlerce kuş gibi herkes bir yer kapmak veya alıştığı bölümde oturmak üzere vapura doğru yöneldi. Üst kat, alt kat, bodrum, arka ve ön tarafa doğru gidiyorlardı. Dışarıya rağbet yoktu. Kim bilir, hangi alışkanlık veya hatıranın peşinden gider de aynı yere oturmayı seçeriz? Yolcu sayısının yazılı olduğu tabela gözüme çarptı. Yaz yolcu sayısı kış yolcu sayısından daha fazla idi. Kışın insanlar şişmanlıyor mu, diye düşünürken, bunun dışarıda oturamayacaklarından dolayı olduğu sonucuna varıverdim.

Altında küçük tekerleklerin olduğu demir korkuluklu ahşap iskelenin verildiğini görüp de vapura binince eskilere, bayağı eskilere, çocukluk yıllarıma döndüm. Eskiden Ada vapurlarının hemen hemen hepsi Karaköy veya Eminönü'nden kalkardı. Etrafımızda olan akrabaların dediği gibi Bostanci veya annemin söylediği şekilde Bostanji'den kalkan vapurlara genelde binmezdik. Bostancı'dan vapurla adaya gitmektense, uçakla İzmir'e gitmek daha bile kısa sürerdi. Zengin olmasına rağmen babamın arabası yoktu. "Gösteriş yapmayı sevmediğim için araba almıyorum," derdi bize. Her bayram ona hediye edilen markalı kravat ve kol düğmelerini ertesi günü avukatına ya da gümrükçüsüne verirdi. Markalı hiçbir şey almayı veya giymeyi sevmezdi. O zamanlarda zengin demek sadece paralı demek olmuyordu. Okumuş, lisan bilen, kültürlü, seyahat eden insanlar zengin sayılıyordu. "Hakiki zengin, zengin olduğunu bilir ama göstermez, olmayan gösterir," derdi babam pahalı lüks arabası olanları gördüğünde. Merakımı yenmek için günlerden bir gün, "Senin ne kadar paran var babacığım?" diye sorduğumda, "Sizleri en iyi okullarda okutacak, ihtiyaç olduğunda en iyi doktorlara götürecek kadar," deyip noktayı koymuştu. Her hafta sonu aynı taksici ile anlaşır, o taksi bizi sabahtan akşama kadar gezdirirdi. Bostancı'ya gitmek için arabaya binmek, arabalı vapurla bir saat yol katederek karşıya geçmek ve sonunda iskeleye varmak demekti. Zaten bu uzun çabalar sonucu Bostancı'ya kadar ulaşan arkadaşlarımız orada kalıp evlerini sayfiye yeri olarak kullanırlardı. O dönem aynı İstanbul'da yaşıyor olmamıza rağmen Avrupa'dan Asya'ya geçtiğimizin farkında bile değildik.

Babam Karaköy'den kalkan vapurlara binmeden evvel Baylan'a uğrar, bize mutlaka dondurma kuplarından yedirirdi. Bindiğimiz bu vapurlar bazen Kadıköy'e, sonra tekmil adalara uğrar, bazen de tüm adalardan sonra Yalova'ya giderdi. Yalova vapurlarına binmek hep son seçenekti çünkü hem aşırı kalabalık olurdu hem de nedense leş gibi kokardı. Alt alta, üst üste oturan kalabalığın yanında saksılarda bitkiler, portatif küçük kümeslerde civciv ve tavuklar, küçükbaş hayvanlar, filelerde sebze ve meyvelerin taşındığı bu yolculuklarda İstanbul'dan Yalova'ya değil de, başka bir ülkeye geri dönmemek üzere göç ediliyor zannederdiniz. Hele okulların kapandığı ve açıldığı döneme denk gelen hafta sonları ada yolculuğu yapmak bir işkence gibiydi. Vapura binen adam sayısının sınırı yoktu. Binebilen, itebilen, yaslanabilen şanslıydı. Vapurun koyu renkli alt kısmı ağırlıktan suyun altında kalırdı. Tavana yakın bir yere monte edilmiş dolaplarda duran rengi kırmızıdan pembeye dönüşmüş can yelekleri tam bir komediydi. Etrafı ahşap kafes gibi örülmüş ve sıkı sıkıya çivilerle çakılmıştı. Acil bir durumda o ahşapları sökmek için gereken baltalar nerede olabilirdi? Allah'tan şehir vapurlarında batma hikâyesi pek sık olmamış da kullanmak zorunda kalmamışız.

Vapurun içerisinde, merdivenlerle inilen bodrum diye tabir edilen alt kısımda cam yoktu ve oturanlar hem fosur fosur sigara içer, hem de ayakkabılarını çıkartırdı. Duman, ter, çorap ya da deri taklidi ayakkabı kokusunun yarattığı karışım aşağıdan yukarıya doğru sıcak sıcak çıkardı. Bu kokuyu bastırabilecek tek şey tuvaletlerin kokusu idi. Bugün hâlâ aynı koku vapurlarda vardır. Neden acaba? Giriş katının kıç tarafında ise birinci sınıftan farklı olarak bir de lüks mevki vardı. Babam orada oturmayı seçerdi. Hareket edebilen ahşap masa ve sandalyeler olan bu salonda, kapıda aldığımız rengi bazen sarı, bazen pembe olan kâğıt biletleri kontrole gelen adam, ekstradan lüks mevki fiyat farkı da alırdı. Yaklaşık iki saat süren bu seyahat bir eğlenceydi hepimiz için. Suratlarını görmeye alıştığımız muhtelif satıcılar Uzakdoğu, Çin işi Japon işi, ucuz, kalitesiz ve gösterişli iğnelerden bıçak setlerine, kalemlerden yiyeceğe kadar birçok şey satmaya çalışırdı. Bana sorsanız

her biri ticaretin kralını, pazarlamanın âlâsını yapıyordu. Hep aynı insanlardı ama sattıkları malzeme bazen yolculuk esnasında bile değişirdi. Çocukların önünde oyuncakları, çiklet ve şemsiye çikolataları sergileyip göstere göstere canımızı çektirdiklerinde bağırma, çağırma, tehdit altında bir şey alınmazdı, onun yerine başka vaatlerle kandırılırdık. Oturacağım yeri genelde vapurun gidiş yönüne doğru ayarlardım. Ters gittiğimde midem bulanırdı. Temiz, bembeyaz ceketlerinin ceplerinde sırma ile deniz yolları nakışı işlenmiş garsonlar, ellerindeki üç saplı tepsiyle çayı beyaz porselen fincanlarda getirirlerdi. Her biri yanında iki adet kesme şeker refakatinde küçük cam bardaklarda tavşankanı dedikleri –acaba hakikaten tavşanın kanı bu kadar koyu mudur?– çayın içine simidi banmak bir gelenekti adeta. Her yolculukta bu yapılırdı. Tavşankanı çayın nasıl yapıldığını babama sorduğumda, "Kesme şekeri ateşe tutup çaydanlığa atıyorlar. Şeker de çayın rengini koyulaştırıyor," demişti. Çayını bitiren bozuk parayı tabağına koyar, arka rafa veya koltuğun altına bırakırdı. Yoktu öyle içip de ödemeden gitmek o zamanlarda.

Anneler yeni alıp ilk defa giydikleri elbiselerle yazı karşılar ve hepsi birbirlerine nispet yaparcasına, gözlerinin içine soka soka vapurda dolaşıp kendilerini gösterirlerdi. Ada kalabalıktı ama herkesin hayatı tanıdıkları ile sınırlıydı. Bir gün öncesine kadar samimi olduğun biri yeni kıyafetlerle yeni bir sezona başlarken sanki değişmiş gibi, havası, tavrı, bakışları, yürümesi farklı olurdu. Bir sene geçmiş de kendini geliştirmiş gibi ayak atmaları da cabası. Ama o kıyafetler bir sefer giyildikten sonra değişen tek şeyin giydikleri olduğu anlaşılırdı. Ada insanları aynıydı, pek değişmezlerdi. Ne konuştukları konular, ne düşünceleri, ne de davranışları değişirdi. Vapur hafifçe iskeleye dokunarak Kınalıada'ya yanaştığında, çoğunluğunu Ermenilerin oluşturduğu yolcuların indiğini görürdüm. Bugüne kadar Kınalıada'ya ayak basmış değilim, aynı şekilde Heybeliada'ya da. Fırsatım hiç olmadı demek geliyor içimden ama aslında tercihimi hep Büyükada'dan yana kullandım. Vapur kalkana kadar iskeledeki megafondan görevlinin sesi duyulurdu: "İskelemizin baş tarafına yanaşmakta olan Paşabahçe vapuru hemen

hareketle Burgazada, Heybeliada, Büyükada'ya gidecektir." Yine bir curcunayla yeni kişiler vapura biner, inenlerin yerlerini alırdı. Çoluk çocuk koşuştururken bu vapura binme ânında geçici olarak boş kalan yerler hep problem teşkil ederdi. Arkamızdan koşup yakalamaya çalışırlardı yerimizi kaptırmamak için. Annem evde bize öğrettiği, "Qui va a la chasse perd sa place," deyimini vapur seyahatlerinde hiç kullanmazdı. Hem işine gelmez hem de yorulmamızı istemezdi besbelli. Fransızca ava giden avlanır demek oluyordu.

Fransızca deyimleri kolayca ezberlerken Arapça olanlarda zorlanırdık. Çünkü uzun olurlardı. Tam uygun yerde kullanacağımız zaman ise tamamını hatırlayamazdık. Bunlardan en sık kullandığımız bir tanesini anlamını öğrendikten sonra arkadaşlarımızın hepsine ezberletmiştik. Deyimin anlamı, kimsenin işine yaramayan bir şeye talip olunduğunda, birden kıymetc binerek malın sahibinin vermemek için diretmesiydi. Aslı, "Allula lıtta haraki bınfa hafret u tammato" idi. Tam karşılığı kediye bir gün bokundan faydalanacağız demişler, o gün bu gün tüm kediler boklarını gömerler. Karganın denize yapması ile aynı olsa gerek.

Boku gömmekten bahis açılmışken, vapur seyahatinde en zor test tuvaletini tutamadığında gerçekleşirdi. Naftalın ile saf amonyak kokusunun birbirine karıştığı, ıslak zeminli ve çamurlu ayak izlerinin olduğu bir mekândı umumi helalar. Aslında bu terimi pek kullanmam ama kapısında hela diye yazardı. Çalışmayan kilidi, kırık kolu ile ahşap kapısını kaparken bile yana dönmek zorunda kaldığın Alla Turca tuvaletlere zorunlu olmadıkça girmek akıl kârı değildi. Her seferinde deliğe isabet ettirememiş beceriksiz bir Alla Turca'nın ya da tecrübesiz bir alafrangacının ardından giriyor olmama şaşırmazdım. Burnumdan değil de ağzımdan nefes alarak ayakta gördüğüm iş süresince yuvarlak camdan dışarı bakar, sanki ben değil de başkası işiyor edasını kendi başıma olmama rağmen taşırdım.

Burgazada'dan sonra Heybeli'ye yanaştığımızı Deniz Harp Okulu'nun önünde duran mozaik panodan anlardım. Ferruh Başağa'nın eseri olan bu yapıtta bir deniz savaşı görüntülenmişti. Yazık ki artık yerinde değil ve akıbetinin ne olduğundan emin değilim. Bildiğim kadarı ile yıkılmış. Ve en nihayet vapur Büyüka-

da'ya varırken aynı anda en az iki vapur daha iskelenin baş ve yan taraflarına yanaşırdı. O devirde vapurların giriş kısmının üzerinde ahşap panolarda gideceği yerlerin adları yazılı olurdu. Üst kattan da iskele verildiğinde demir merdivenlerden inilirdi. Vapurda kalanların çoğu artık tanıdık simalardı. Vakit geçirmek için ağabeyim ve ben devamlı el ve ayak şakaları yapıp birbirimize vururduk. Annem çıldırır ve devamlı, "Jeu de main, jeu de vilain," der, biz de alay eder gibi aynen tekrar ederdik. Tercümesi el şakası kötü adam şakasıdır, demek oluyordu. Türkçe karşılığı eşek şakası yapmayın anlamına geliyordu. Ama hayatımız eşeklikler yaparak geçiyordu. Böyle dalga geçerek kaç deyim öğrendiğimizi sonradan fark edecektim. Vapurda artık Rumca, İspanyolca ve Fransızca konuşmalar duyulmaya başlardı. Rumların –kendi aramızda deyişiyle Grekler– ve Yahudilerin büyük bir çoğunluğu Büyükada'yı tercih ederdi. Vapur iskeleye yanlamasına çarpmadan annem ellerini dizlerimizin üstüne bastırarak bizi tutar, ayakta olan herkes dengesini kaybedip tutunacak bir yer ararken bizim kalkma vaktimiz gelirdi. Bu yaptığı beni her seferinde daraltırdı. Vapur iskelenin kenarında asılı duran eski traktör ve otobüs lastiklerine çarpıp da gıcırdama sesi çıktığında yolculuğun bittiğini anlardım. Kalın halatları bağlayıp da koskoca gemiyi tutmaya çalıştıklarında, halat koparsa ne olacağına dair hikâyeleri dinleyerek çocukluğum geçmişti. İskeleyi görür görmez hemen yerimden fırlamak isterdim. Sanki herkesten iki dakika önce inip de adanın tadını daha fazla çıkartacaktım. Ayağa kalktığımızda gazetesini okuyup yanına alanlarla koltukta bırakanlar belli olurdu. Bir de arkadan gelip toplayanlar olurdu okunmuş günlük gazeteleri. İskelenin ucunda parazitli bir sesle megafonda anonslar yapılırdı ve karmaşa içinde iskeleden dağılırdık. O karmaşada kaybolma tehlikesi büyüktü. Kapkaççılar için de cennetti tabii. Ama bu olaylar pek fazla yaşanmazdı. En azından annem ellerimizden sıkı sıkıya, acıtacak şekilde tutardı. İskele biter bitmez içinden geçmek zorunda olduğumuz bina her zaman görkemliydi. Dış cephesindeki İznik fayansları ve eski Türkçe yazıları ile küçücük bir sarayın içinden geçiyorum gibi gelirdi her seferinde. Koskocaman ahşap koltuk ve

mobilyalar ile süslü el yapımı büyük aynaları görmeye doyamazdım daha o yaşlarda. Duvardaki pano üzerine elle değişik yerlerden ve farklı günlerde hareket eden vapurların saatleri yazılmıştı. Koca panonun bir tarafı normal, diğer yanı tatil günlerini yazmak için kullanırlardı.

Mevsimine, ayına, gününe, hatta saatine göre kalabalık değişirdi iskelede. Yolcu etmeye gelenler ile yolcu karşılayanlar birbirine karışırdı. Bir görme veya görülme yeriydi aynı zamanda "debarkaderimiz", yani iskelemiz. Solunuzda Roma Dondurmacısı'nı bırakırken hafif bir rampayı çıktıktan sonra meşhur saat kulesi karşınızda belirir. Arkanıza baktığınızda da Büyükada Fırını'nı görebilirdiniz. Milföy gibi adı üzerinde bin ince yufka katından oluşan poğaça bu fırının ürünüydü. Aynı şekilde üzümlü ponçiğin en lezzetlisi de buradan alınırdı. Fayton sırasına girince eğlence başlar, arabacı nereye gitmek istediğinizi sorardı. Bazısı yakın mesafeye gitmek isterken, bazısı Maden'i duyunca sevinirdi. Hele akşam saatlerine denk geldiyse. Ahırlar yolunda olduğu için bazen dolmuş bile yaptıkları olurdu. Tabii kibarca sorup izin aldıktan sonra. Günübirlikçilerin gelip de ada turuna çıkmadığı, herkesin faytonlara binmek için sıraya girdiği bir dönemden bahsediyorum. Fiyat sorulur, pazarlıkta anlaşılır ve binilirdi. Faytoncu kırbacını şaklatıp atlara vurmazsa yerlerinden kımıldamazlardı. Hep acımışımdır zavallı atlara. Acaba onlardan faytonu çekmeleri beklenirken hür olmayı ve kırbaçsız koşmayı tercih etmezler miydi? Yola koyulup küçücük yokuşu inerken fayton hızlanır, sağda kalan kıraathanenin camından içeri girecek veya devrileceğiz zannederdim. Tam da o ilk köşeyi geçerken. Faytoncu ayağının altındaki çan sesli kornaya uyarı amaçlı değil de alışkanlıktan basardı. O atların yerlerde bıraktıkları tezek kokuları bana adayı, geçmiş yazlarımın anılarını, hayallerini, hüsranlarımı hatırlatırdı. Ama yine gelmek nasip olduğu için içimden şükrederdim. Yaz geldi, tatil başladı ve hep bir arada adadayız, diye sevinirdim. Eskiden atların arkasına bağlı plastik torbalar yoktu. Tezek menbaadan çıkarken top gibi olur, yere düşünce patlar, hem kendisi hem de kokusu etrafa yayılırdı. Taze olanına çok sinek konar deyimi kesinlikle doğ-

ruydu. Gözlerimle şahit olurdum. Etraftaki çöp toplayıcıları ellerindeki ince uçlu, koyu kahverengi ağaç dallarından süpürge ve sıvı yağ tenekesinden yapılmış faraş ile belirsiz, düzensiz saatlerde yerdeki tezeği süpürürlerdi. At pisliğini her yerde görmek, hatta üzerlerine basmak bile alışkanlıktı. Rahatsız olmazdık.

Kırbaç darbesi veya günlük stresten atların şaha kalktığı ya da kudurduğu da sıkça görülürdü. O yüzden her adalı gibi ben de fayton hareket halindeyken inip binmeyi öğrenmiştim. İniş faytonun gittiği yönde aynı hız ve tempoda yapılmalıydı. Önce yan taraftan geçen yaya veya bisikletli olup olmadığına bakılır, müsaitse havada adım atarak ve yere neredeyse bir kuş gibi konarak yola atlanırdı. Hatta ayak yere değer değmez aynı hızda yerde bir-iki adım atmak daha da sağlam olurdu. Bu usulü bilmeyenler bileklerini burkma veya düşme tehlikesi ile karşılaşırlardı. Faytondan atlamayı o kadar ilerletmiştik ki bazen altı çocuk tam eve yaklaşmışken ücret ödememek için önceden sözleşmiş gibi sırayla araba hareket halinde iken kaçardık. Faytonun hafiflediğini gören sürücü içeri bakıp da bomboş gördüğünde afallar, bizler de ardından bağırarak koşar ve durmasını söylerdik. Ancak o zaman para bölüşülürdü. Aslında bunu paradan kaçtığımızdan değil de eğlenceli bulduğumuzdan yapardık. Aramızda fayton ücreti iki yüz lira iken iki yüz ellilik tek banknot verip üstünü almayanlar bugün hâlâ dört yeni liralık yolculuğa beş verip üstünü almazlar. Bütün o önemsiz gibi gelen bozuk paraları ve para üstlerini üşenmeden hayatımın sonuna kadar toplasam, üzerine yolda bulduğum paraları da eklesem kayda değer bir rakama ulaşır mıyım acaba? Belki bunu çok küçük yaşta düşünüp başlamalıydım, şimdi sanki biraz geç kaldım.

Uzun bir süre anlamakta zorluk çekmiştim. Neden adada yaşayan herkes en güzel evin kendi evi olduğunu zannederdi? Konumu, bahçesi veya manzarası açısından mutlaka en iyi ev onlarındı. Herhalde insanlar adada çok mutlu hissedip kendilerini cennete yakın buluyorlardı. Nizam tarafında oturanlar güneşin muhteşem batışından bahseder, Maden'de oturanlar ise güneşin büyüleyici doğuşunu anlatırdı. Bizim aile için ev kadar adanın adı da uygundu. "Ille de Prince" idi, Prens Adaları, yani prens ve prenseslerin

gittiği bir yer. Annem bu tip soy, soyluluk, saray, prens konularına ve benzetmelerine bayılırdı. Masalar "une table royale" krallara layık olmalıydı kurulurken, giysimiz, görünüşümüz "comme un prince", yani prensler gibi, hareketlerimiz "noblesse oblige" zorunlu soyluluğu yansıtmalıydı. Ada ve adı bu konuda tam anneme uygundu.

Fayton karakolu geçtikten sonra sağda annemin değişiklik olsun diye bizleri götürdüğü Lido Plajı görülürdü. Şimdi küçük kutular halinde bir beton mezarlık duruyor yerinde. Eskiden önü deniz olan Lido'nun yeri şu anda doldurulduğundan içeride kalmış. Önüne deniz otobüsü denilen hızlı vapurlar için bir iskele ve Açık Hava Sahnesi adı altında bir konser yeri yapılmış. Yürüyüş alanı ve helikopter pisti de tam önüne inşa edilmiş. Eskiden hemen girişinde ortada bir adet olimpik yüzme havuzu vardı. O zamanlar bırak olimpiği, havuz sadece Amerikan filmlerine mahsustu. Lido'nun havuzunun içine Amerika'dan gelen özel bir malzeme atılıyor diye bir rivayet vardı. İşemeye kalkanın arkasında kırmızı bir renk belirecekti. Hem bir daha havuza alınmamak hem de rezil olmak vardı işin içinde. Bir seferinde yavaşça ve dikkatlice denemiştim, sonucunu halen kimseye söylemedim.

Onun dışında aynı yerde ikinci bir havuz daha vardı. Aslında koskocaman silindir şeklinde bir akvaryumu andırırdı. Tepesine merdivenle çıkılır, sonra kıçüstü oturup içinde mavinin tüm tonlarının olduğu mozaiklerin üzerinden sarmal bir şekilde kayarak havuzun en dibine inilirdi. Dışı camla kaplı olan bu havuzda ine çıka kayarak çocukluğumuz geçmişti. Bacaklarımız kızarır, kıllarımız kopardı, yine de şikâyet etmezdik. Yıllar sonra popülerliği azaldığında ağzına kadar doldurmaz olmuşlardı. Kaydığımız suyun seviyesi diz boyuna gelmeye başladığında kokusu aniden tuvalet kokusuna dönmüştü. Zaten kısa bir süre geçince de kapatmışlardı.

Annem bizi Lido dışında bazen Yörükali'ye de götürürdü. Faytonla gider, adama bizi belli bir saatte gelip almasını tembih ederdik. Çünkü dönüş yolunda fayton bulmak zordu. Motor seferleri de yoktu o zamanlarda. Bizim deyişimizle Yürükali kumu ve küçücük kumsalı olan bir yerdi. Aynı, annemin adaya taşınmadan

evvel bizleri götürdüğü Florya Plajı'nı andırırdı. Üç kardeş ve annem elimizde simit, paletler, havlu ve içi tıkabasa yemek dolu piknik sepetimizle inerdik. Yemekleri pek matah olmadığından, annem ahşap saplı sarı metal piknik sepetini doldurur oraya götürürdü. Bize faydalı olabilecek her şeyi tıkıştırırdı içine. Kapağını açınca özel kumaşlara sarılı çatal bıçak ve tabakların olduğu bu sepetin dışında eskiz gibi çizilmiş yabancı bir şehrin silueti vardı. Kabinlerin üstündeki terasta herkesten uzak ailece oturur güneşlenirdik. Annemin giymeyi sevdiği dolgu ya da apartman topuk bir plaj ayakkabısı vardı ve kırmızı renkteydi. Su gibi bir sıvı ile dolu topuğunun içinde üç-dört tane plastik balık hareket ederdi. Yürüdükçe arkasından bakar, balıkların oynamasını seyrederdik. Üç çocuğu yanında, kafasında şapkası, üzerinde bikinisi ile etrafına bakınır, herkesi süzerdi. Ona bakanların hepsini dövmek sövmek gelirdi içimden ama yapmazdım.

Lido'nun tam karşı tarafındaki Mehtap Sineması'nın yerine yapılan evin bahçesinde Pamuk Prenses ve beş adet cücenin alçıdan yapılmış heykelleri dururdu. Diğer ikisinin nerede olduğu muammaydı. Bu heykeller bazen Nizam'da bir evin bahçesine gider, bazen de geri gelirdi. İki evin de sahibi aynı kişi olmalıydı. Az ilerisinde ise önceleri Humpty Dumpty adı ile bilinen sonradan After Eight olan bir zamanların vazgeçilmez gece kulübü vardı. Gece on bir gibi gidilir, merdivenlerden aşağı inilip deniz seviyesine gelinirdi. Sabahın beşine kadar içki eşliğinde danslar edilirdi. Yusuf orada senelerce keyifle diskokeylik yapmıştı. Karşısında Splendid Oteli tüm ihtişamı ile dururdu. Bu otel hem eski mimarisinden, hem de heybetli iki kubbesi ve üzerindeki bayraklarından dolayı çok gösterişli dururdu. Adanın simgesiydi adeta. Bahçede tüm yaz boyunca yaşlı kadınlar bazı hafta sonları kocaları ile oturur sohbet ederlerdi. Fazla basamak çıkışı olmadığından yaşlılar arasında popülerdi. Annemin oraya gittiğine hiç rastlamadım. Ben bile daha geçen seneye kadar adımımı içeri atmamıştım. Zaten yerinde duruyor, istediğim zaman gidebilirim diye düşünerek yıllardır gittiğim adamda yazlarımı bu muhteşem oteli hiç görmeden geçirmişim. Bir yeri en az görenler o yere her gün bakanlar değil midir

aslında? Hemen ilerisinde sağda bir zamanların en gözde buluşma yeri olan Akasya Oteli durur. Şimdilerde kim, nasıl işletiyor bilmem ama gençlik zamanımda görmek ve görülmek isteyen herkes oraya manzara seyretmeye giderdi. Akşamüzeri soğuk bir martini, buzlu bir viski veya Dona marka yerli köpüklü şarap içmek için idealdi. Bu otelin az ilerisindeki Anadolu Kulübü eskiden olduğu gibi bugün de tüm haşmetini korur. Lokanta kısmına denk gelen, uzun ve görkemli demir bir kapısı vardır. Çoğu zaman kapalı tutulduğundan oraya kulüp binasının içinden geçilirdi. Beş yaşlarında iken İran Şahı'nın eşi Farah Diba adamıza geldiğinde, kulübe bu kapıdan girerken beni kapıda görmüş ve yanağımı okşadıktan sonra kucağına alıp öpmüştü. Yazık ki elimde hiçbir kanıtım yok.

Hafta sonu olduğunda babamla beraber Anadolu Kulübü'nün plajına giderdik. Çoğu tanıdığın sezonluk kiraladığı kabini olmasına rağmen bizim yoktu. Umumi kabinde soyunup giysilerimizi metal askılara asar, altında ona bağlı duran kutuya ayakkabılarımızı koyup numara karşılığı görevliye verirdik. Üşenmeden yıllarca bunu yaptık. Kabinlerin üzeri düz değildi, üçgene benzeyen çukurdan oluşuyordu. Onların üzerine çıkıp koşmak yasaktı, o yüzden her çocuk gibi bizler de bunu yapmaya bayılırdık. Babama neden kabin almadığını sorduğumuzda "Ne lüzum var?" deyip geçiştirirdi. Plajdaki kişiler telefonla arandığında hoparlörde anons edilip çağrılırlardı. Gün boyunca aramalar hiç kesilmezdi. Denizden çıktıktan sonra annem İtalya'dan getirdiği düğmeleri altın rengi deniz çapalı şekilli kırmızı havlu ceketlerimizi giydirirdi. İlk giymeye başladığımızda dizime gelen ceket ihtiyacı olan birine verildiğinde belime geliyordu. Yaşıtlarımız arasında sabo veya Raf marka lastik ayakkabı giymek modaydı.

Kabinlerin ilerisinde sandalların yanaşacağı bir iskele vardı. Annem bizleri oraya çıkartır ve beraberinde getirdiği meyveleri yedirirdi. Bunu yaptığında hep utanmışımdır. Kulüp lokantasında her şey olmasına rağmen illa bazı meyveleri yanında taşırdı. Basketbol sahası deniz kenarındaydı ve günün önemli bir bölümünü çocuklar orada geçirirdi. Yeni oynamaya başladığım yaz ilk ay sayı kralı seçildiğimi ve havalara uçtuğumu hatırlıyorum. Aynı ay krali-

çe de seçilmişti ama kim olduğunu çoktan unuttum. Üç ahşap bankın üzerine çocuklar ve gençler oturup NBA maçlarını seyreder gibi bakardı.

Güneşlenen insanlar şık, bir o kadar da Avrupalı görünümlüydü. Gözlüklerinin üstünden açığa demir atmış tekneleri ve su kayağı yapana gençleri süzerlerdi. Sanki güneşin altında bile parfüm kokuları vardı. Hatırladığım pek fazla güneş kremlerinin olmadığı bir devirdi. Annem Negrita adlı bir kremi sürer fakat güneş yanıklarına engel olamazdı. Omuzlarım ve gözlerim güneşi gördüğü ilk saatlerden itibaren kabarmaya başlardı. Akşam olunca yalvar yakar yoğurt veya doğranmış salatalıkları yanıklarımızın üzerine serinletmek için koyardı. Güneşlenmenin ve bronzlaşmanın moda sayıldığı dönemdi. Havuzun kenarında herkesin kendine özel şezlongları olurdu. Güneşlenen tüm kadınlar mayolarına uygun kabarık çiçekli veya yıldızlı sallantılı boneler ile denize girer ve yüzerdi. Çıkar çıkmaz saçları bozulmasın diye kafalarından bonelerini çıkartır, kurutmak üzere kenara bırakırlardı. Denizden çıkmış gibi değil de berberden çıkmış gibi gözükürlerdi. Plajın kocaman camı olan eski bir ahşap asansörü vardı. Katları çıktıkça aşağıda yatan veya yüzen insanlar küçülür, kendimi daha büyümüş gibi hissederdim. Asansörden inince ayak bastığım yürüme yolu da tahtadan yapılmıştı ve tahta araları hep açık olurdu. Adımlarımızı atarken bile aşağıya bakardık. Kapının çıkışında Halit Abi'nin meşhur ev yapımı boyasız katıksız dondurmasından yemek âdet sayılırdı. Vişne, çikolata ve kaymak diye bağırır, tümünü satana kadar beklerdi. Evimiz yakın olsa bile mutlaka çıkış kapısının önüne dizilmiş faytonlara binmek için ısrar ederdik. Annem asla hayır diyemezdi, babamın ise günü belli olmazdı.

Kulüp kumar konusunda dünyaca meşhurdu o zamanlar. Yaz aylarında tüm Avrupa'nın en zengin ve elitleri gelirdi. Değişik dillerde Prinkipo, Böyükada veya Ille de Prince diye bilinirdi adamız. Tekne, kotra veya yatlarla açığa demir atar eğlenmeye gelirlerdi kulübe. Ne zaman bahçesine gittiysem kumarhanenin içinde neler oluyor, ne paralar dönüyor, kimler oynuyor merak ederdim ama değil içeri girmek kafamızı bile uzatmaya çekinirdik çünkü yasaktı.

Hem kulüp hem de ailem tarafından. Milyon dolarlar dönüyor bakarada, poker masasında kimler her şeyini kaybetti haberin var mı, tarzı konuşmaları duymak olağandı. Görkemliydi, aynen bir film gibiydi ve bizler de figüran bile olsak filmin bir parçasıydık. Akşamüzeri yedi gibi şık giyimli hanımların yanında bej ya da beyaz pantolon üzerine lacivert ceket giymiş beyler bahçedeki orkestranın çaldığı müzik eşlinde ilk içkilerini yudumlarlardı. Geceler şıklık, asalet ve önemli şahsiyetlerle dolu olurdu. Babam ölmeden evvel son yazlarında elinde taşıdığı ve sapını bileğine doladığı küçük deri çantasına çikolataları doldurur bahçedeki çocuklara dağıtırdı. "Çikolatacı dede geldi," diye bağıran çocuklardan yanak alıp verirdi. Annem ise ona gösterilen ilgiye özenir, "Allah bilir evdeki bozuk, kurtlu çikolatalardan getirmiştir," diye kıskançlığını dile getirirdi. Aynı bahçeye öğle uykumuzdan sonra temizlenip, ütülü keten gömlek altına bermuda şort ve deri sandaletleri giyip bayramı karşılayan çocuklar gibi her gün giderdik. Kulübe ve iskeleye temiz, şık giyinip gitmek âdetti.

Dönemin ünlü eşekle ada turları gece bile yapılırdı. Hristos'a gidip kuzu çevirmek, Villa Rifat'ta akşam yemeği yemek modaydı. Gençlerin yemek sonrası Kırmızı Horoz'a gidip dans ettiği bir dönemde tur yolunda korkulacak bir şey yoktu. Âşıklar'da durmak veya Luna Park'a gelince yürüyerek Aya Yorgi Kilisesi'ne çıkmak bir moda olmaktan öte alışkanlıktı. Kaç kızın adını bahçesinde ağaçlara kazımış, nedenini bilmeden kaç mum yakmışımdır o kilisede. O dik yokuş yürüyerek, bisiklet veya eşeklerle çıkıldığında yol bitmeyecek gibi gelir, hep şikâyet edilirdi ama tepeye varıldığında görülen manzara sanki Everest Dağı'nı çıkmışsın ve ilk defa keşfediyormuşsun hissini her seferinde yaşatırdı.

Anadolu Kulübü'nde yaz sonu, 30 Ağustos tarihine en yakın cumartesi gecesi yemekli bir davet verilirdi. Sonradan en güzel ve en profesyonel dans showlarında bile aynı kaliteyi, sıcaklığı ve gösterişi gördüm diyemem. Kulüp üyesi gençler hiç üşenmeden kıyafetleri hazırlar, şarkıları öğrenir, dansları tekrarlar ve yaklaşık tüm gün süren bir gösteri hazırlarlardı. Sabahın erken saatlerinde değişik spor faaliyetleri ile başlayan gün, geceleyin şık bir akşam

yemeği eşliğinde müzik ve dansla tüm katılanların ellerinde yanan meşaleleriyle son bulurdu. Hatırlıyorum da, o dönemde ne güzel ne yakışıklı insanlar vardı. Kaygısız, kimselere kendini beğendirme derdinde olmayan güzel insanlardı onlar.

Başka bir yaz meşaledeki ateşin en büyüğünü Anadolu Kulübü'nün dışında görmüştüm. Meşhur yangın sırasında haber bizlere ulaştığında Nizam yolundaki adı Seferoğlu olan diğer kulüpteydik. Kovalarla su taşıyabiliriz düşüncesiyle mi yola çıkmıştık hatırlayamıyorum. Yangının yirmi metre ilerisinde barikatların ardında çaresiz itfaiyecilerin suları püskürtme çabalarını seyrederken tüm anılarım birer birer canlanıyordu. Son gördüğüm büyük yangın Taksim'deki evdeyken Opera Binası diye bildiğimiz şimdiki Atatürk Kültür Merkezi'nin yanışı olmuştu. Pencereden bakarken alevlerin sıcaklığı ısıtmak yerine yüreğimi yakıyordu. Aynı hissi tekrar yaşamak çok üzücüydü. Seyirci kalanlar eli kolu bağlı bir şekilde sonu belli olmayan bir filmi seyreder gibiydi. Gençlerden biri elinde emektar fotoğraf makinesi ile resimler çekerken büyük gazeteye ulaştırıp para kazanmaktan bahsediyordu. Bu genç kulüp üyesi olamaz, diye düşünüyordum. Hemen akabinde yangın söndürülmüş ve zarar mala gelmiş, can kaybı olmamıştı. Kulüp, Akasya ve Splendid otellerinde sezonluk oda alan yaşlıların hepsi sokağa çıkartılmıştı. Yangın rüzgâr sayesinde hızla yayılırken ada yanıyor söylentileri diğer adalara, hatta Bostancı'da oturanlara bile ulaşmış, eve dönünce telefonlar susmak bilmemişti. Zararı telafi etmek için bir seferliğine yeni üye olmak isteyenlerin başvuru bedeli önemli miktarda ucuzlatılınca kayıt olan arkadaşlar için yangını onların başlatmış olabileceği iddiası şaka ile karışık dilden dile dolaşmıştı. Başka kulüpler olmasına rağmen bu kulübün ayrı bir havası, insanların ayrı bir tavrı, giyinişi, Ladino dili ile "ayres"leri vardı. Kapısında bildim bileli duran Ömer Efendi kart sormadan herkesi suratından tanır, anne ve babasını, tüm sicilini ezbere bilirdi. On beş yaşımda kulüp diskosunda bir kızla dudak dudağa öpüşürken gömleğimin ucundan tutup beni havaya kaldırmış, kapı dışarı etmişti. Üstelik tüm sezon boyunca da içeri girişimi yasaklayacağını söyleyerek ilk ağlama ve bağlamamı yapmama neden ol-

muştu. Bu olaydan sonra onu her gördüğümde zoraki bir gülümsemeyle suyuna gitmeye çalışmış ama kız arkadaşımın yanında beni böylesine küçük düşürdüğü için onu affetmemiştim. Ta ki ısrarla ölüm ilanlarına her gün baktığım gazeteyi açıp da onun adını görünceye kadar. O gün onu affetmiştim. Yakın bir arkadaş, hatta akraba gibi tüm hareketlerini, konuşmalarını film şeridi gibi hatırlamış, içimden rahmet diledikten sonra cenazesine gitmeyip bir daha seyretmemek üzere rafa kaldırmıştım filmini.

Kulübün ilerisinde solda Ermeni Katolik Surp Astvazazin Kilisesi vardır. Yaz sonlarında üzüm bayramlarını kutlamak üzere şık giyimli erkek ve bayanların çıktığını her sene gördüğümde böyle bir adanın parçası olmak beni mutlu eder, huzurlu hissettirirdi. Bu kısa yokuşta faytoncu ve bisikletli kavgası başlardı. Pedal çevirmekten yorulanlar faytona takılırdı. Arabacılar beygirlerin yorulduğunu ima ederek ya lafla ya da kırbaçla uyarırlardı. Meydandaki Çankaya Oteli olarak bilinen gösterişli ve görkemli bina sonradan katledilip dairelere dönüştürülmüş ve satılmıştı. Yolun sağından gidince Nizam yöresine, solundan gidince ise Yeniyol ayrımına gelinirdi. Ortada üçgen şekliyle duran bahçeli evin karşısında çocukluğumuzda hep perili köşk diye bildiğimiz metruk ev yenilenmiş artık. Az ilerisindeki evimizin kapı numarası aynı telefon numaramız gibi bizden izinsiz, habersiz değişip durdu seneler boyunca. Sokağın başıyla evimiz arasına başka evler yapılmadı ama köşedeki ev uzun bir süre Kadıyoran'ın ilk evi idi. Belediye değiştikçe bir Kadıyoran'ın bir diğer yolun ilk evi oluyordu. Adından da belli olduğu gibi kadıyı yoracak kadar dimdik bir yokuştu ve faytonlar çıkamazdı. Zavallı atlar ıslak zeminde kayar, arabacı hiddetlenip kamçısını salladıkça sallardı ama nafile, kadı bile çıkamazdı, baksana yolun adına bile yazmışlar. Ellerinde manav, kasap alışverişi ile arabadan inip de yokuşu çıkacak insanları gördüğümde acır, üzülürdüm. Kiralar daha ucuzdu bu dik yokuşlu sokakta. Bizim evimizin kapı numarası çok uzun bir süre 10/1 olarak kaldıysa da sonradan değişmeler başladı. Her yeni gelen belediyenin verdiği numaralar duvara dizilirdi. Eski kırmızı üzerine beyaz yazı-

lı 10/1 tabelasının yanında mavi üzerine beyaz 12 numara durur, bizlerin yurtdışından aldığı porselen ve bronz plaketler ise onlarla hemen yanı başında gül gibi geçinirdi. Ama satılmadan evvel son yaz postacının kafası karışıyor diye hepsini söküp atmışlardı. Telefon numaramız da çocukken elli bir ile başlar ve altı haneli olarak devam ederdi. Sonradan başına üç eklenmiş yedi haneli oluvermişti. Ardından üç yüz elli bir kaldırılıp üç yüz seksen ikiye çevrilmişti. Sadece son dört rakam sabit kalmıştı. Artık yurtdışında yaşayan tanıdıkların bizleri arayıp da bulması imkânsız olmuştu. Bir sürü yabancı arkadaş, tanıdık ve akraba vardı ki hiçbirine bu telefon değişikliğinin haberini ulaştıramadık. Yurtdışında yaşayanların telefonları ise hiç değişmezdi. Bizim bu değişikliklerden kulaktan kulağa haberleri olan arardı, sonunda arayan zaten bizleri bulabilirdi ama yıllar geçtikçe nedense arayanların sayısı azalmıştı.

Ağır ferforje bahçe kapısının üzeri küçük kare kare demir kafes şeklindeydi. Bahçeye girmek için parmağınızı kafese sokup diğer tarafta duran kilidin dilini çekmek gerekirdi. Aynen öyle duruyordu. Sağda dizi dizi glayöller, onun yanında annemin nazardan koruduğuna inandığı, kokusu ağır ve kötü olan, her sene arsızca büyüyen yabani bir ot vardı. Annemin dediğine göre bu otu özellikle loğusa dönemindeki yeni annelerin yataklarına kem gözden korusun diye koyarlarmış. Her sene kökü elli yıllık olan bu bitkiden tanıdık bahçıvanlara ve seralara yollar, adını bulmaya çalışırdım. Ama duyduğum adlar yabani yasemin veya nazar otundan öteye gitmezdi. Şimdi kökleri yerinde mi, bilmiyorum. Ön cephede boylu boyunca giden ferforje çitin arkasında saklanmaya çalışan pembe, kırmızı, fuşya tonlarında gül ağaçları vardı. On beyaz mermer basamağı çıkmadan evvel girişte bisikletleri park ettiğimiz alan da aynen duruyor. Komşumuzun çocukları ve bizler toplam beş bisikleti orada bazen kilitli, bazen açık bırakırdık. Bisiklet hırsızlığı da pek olmazdı o zamanlarda. Adada oturan hemen herkesin zaten bisikleti vardı. Kimin hangi bisikleti var, markasına, rengine varana kadar bilinirdi. İlk bisikletimi hatırlıyorum, İtalya'dan Lazar Dayıma sipariş etmiştik. Onun en şatafatlı dönemiydi. Ağabeyimin on vitesli Rossignol marka erkek modeli yarış bisikletine kar-

şın ben ortasından katlanan Biancchi marka beyaz bir bisiklet ismarlamıştım. Önce ortadan, sonradan tekrar ikiye katlanarak aynen tekerlek boyuna gelip bir kutuya girebiliyordu. Arkadaşlara show yapmak dışında hiç katlama gereği duymamıştım. Komşu kızlardan birine de aynı bisiklet geldiğinde kız bisikleti olarak yıllar boyu göreceğim bisikletten o anda soğumuştum. Yusuf'un bisikletinin önünde erkek bisikletlerinde olan metal bir boru vardı. Gençliğimde bu boru kızları bindirirken önüme alıp oraya oturtmaya yarardı. Ama yalnızken frenleri aniden sıkıp ayaklarım yere dokununca zoraki bir şekilde borunun üzerine hayalarımla çarpardım ve çok ağrırdı. Kız bisikleti erkeklere bu konuda sanki daha uygun olabilirdi ama değiştirmek bana mı kalmış?

Bahçe girişinde sağda ve solda yer alan sarı şimşirden koskocaman top şeklinde kesilmiş ağaçlar biraz kurumuştu. İleride kırmızı süs balıklarının yüzdüğü havuz kapatılmıştı. Havuzun içindeki saksılarda nilüferler dururdu. Yanı başında iki kat balkonu gölgeleyen ve balkonda oturan annemi kamufle eden bir defne ağacı vardı. Yirmi yıllık olmalıydı. Dalları o kadar uzundu ki annem her sene hırsızlar dallara basıp da eve girebilir korkusuyla budatırdı. Girip de ne alacaktı ki hırsız, yazlık evde ne bırakılırdı ki. Defne ağacının durduğu yerde eskiden yaşlı ve kocaman bir salkımsöğüt ağacı vardı. Yirmi beş sene sonra ağacın adının Fransızcasının "soule pleureur", yani ağlayan ağaç olduğunu öğrenince hemen kökünü matkap ile deldirmiş, içine kezzap attırmıştı. "Bahçemde gözümün önünde ağlayan hiçbir şey görmek istemiyorum," demişti. Yerdeki farklı boyut ve şekillerdeki taşlar mavi, pembe ve sarı renk üzerine beyaz benekliydi. Aralarından çimenler çıkardı. Hemen solda üç adet dikdörtgen mermer taş vardı ve tam üç çocuk adımına uygun diziliydi. Taşların sonunda her yaz problem çıkaran bir bahçe musluğu dururdu. Gerek kapının önünde bekleyen gerekse yoldan geçen arabacılar musluğu görür, izin almadan içeri girip plastik kovalarına su doldurarak atlarına verirlerdi. Annem de babam da işin su kısmında değillerdi ama arabacıların habersiz içeri girmelerine hep kızarlardı. Böyle zamanlarda sonradan emekli olan bahçıvanımız ortalıkta olmadığında acayip azar işitir-

di. Hangi işe yetişebilirdi zavallı? Hayret, musluk hâlâ yerinde duruyor. Musluğun ilerisinde yine sol tarafta ev kadar eski olan palmiye ağacını her gördüğümde ayaklarım yerden kesilir ve ağaç beni hayal âlemlerine götürürdü. Nedense palmiye ağacı bana hem yazı hem sıcağı anımsatır. Bahçe katı dairesinde komşular otururdu. Dairenin önünde eskiden hep mor ile mavi renk arası ortancalar olurdu. Çocukluğumun en güzel günlerini geçirdiğim bu evi satmadan önce bildiğim ortancalar yerini baygın, silik, pastel pembe renkte olanlara bırakmıştı. Aşağıdan yukarı doğru yükselen kırmızı sarmaşık gülleri, balkonların her iki ucuna ve tam ortasına denk gelen sütunları çatıya kadar sarardı. Evin her iki yanından yaklaşık otuz adım gidilip taş merdivenlerden çıkılınca arka bahçeye varılırdı. Burada kademeli olarak yükselen bir sera bölümü vardı. Doğal ve hormonsuz domateslerin, ham ve yemyeşil halindeyken bile üzerine ellerimi sürdüğümde aldığım kokusu hâlâ burnumdadır. Bahçenin tam ortasında duran ayva ağacından o kadar çok meyve alınırdı ki, reçeli yemekle bitmez, kış sonuna kadar dayanırdı. Domateslerin etrafı çepeçevre şeritler halinde sırasıyla roka, kereviz ve maydanoz ile donatılırdı. Bu bahçenin karşı tarafında ise yabani incir ağacının gölgesinde salatalık, patlıcan ve sivri acı biberler diziliydi. Babam acı biberleriyle övünürdü. Mösyö Musa adlı eski bir arkadaşından, Urfa günlerinden kalma bu biber tohumlarını belki kırk yıl boyunca korumuştu. Mösyö Musa'nın evi bizim evin az ilerisinde yokuşun hemen başladığı yerdeki köşktü. Yaz sonunda tüm biberleri kurutur ertesi sene yine tohuma kaçan çekirdekleri ekerdi. Aynı yöntemle biberleri geçen yıllara karşı korumaya çalışmıştık. Acı biber dediğim, dilimin ucuna değdirdiğimde önce beynime ağrı, sonra gözüme yaş, burnuma gelen sıvının ardından ağzımda hissettiğim sızıyla beraber soluğumu kesen cinstendi. Acısını sonra bir kez daha tadardım ama bu sabahına olurdu. Uzun yıllar denemek istememe rağmen hiç yememiş, rahmetli babam karşımda kıtır kıtır yerken aldığı zevki izlemiştim. Şimdi ise tohumları elimde ama ekecek bahçem yok. Meyve ağaçları da bol ve bereketliydi. Kiraz, kayısı, ayva ve erik yan yana sıralanmıştı. Kirazları dalından kopartıp yemek, ikili

olanları kulağımıza küpe diye asmak ve ceplerimizi doldurmak olağandı. Bahçenin en arkasında ise bir kümes vardı. Eskiden bir horozla yaklaşık altı tavuk içinde gül gibi geçinirlerdi. Akşamları babamla beraber salatalık kabuklarını ve yemlerini verirdik. Sabahları sıcak ve taze yumurta gelir, horoz saat beş olmadan ötmeye başlardı. En son hatırladığım içinde bir fare gördüklerinde kümesi kapatmış oldukları. Ondan sonra horoz sesiyle uyanmak ancak filmlerde görmeye nasip olmuştu. Bahçeye girip yerinde olup olmadığını görmek istesem de birisi çıkar laf eder diye teşebbüs etmedim. Hemen kümesin sağında haşmetli bir bina dururdu. Alt katı çamaşırlık olarak kullanılırdı. Bayağı geniş bir oda içinde su kaynatmak için büyük tencereler, lavabo üzerinden sarkan bir musluk ve yanında yedek buzdolabı bulunurdu. Haftanın belli bir günü tüm çamaşırlar burada ortalığa çıkardı.

Ne güzel çocukluk yaşamışım meğer kıymetini o zaman anlamamışım. Eve bakarken çocukluğumun komik olayları arasında ağabeyim ile birlikte "koto" dediğimiz lazımlığın üzerine oturmuş, çamaşırlığın içinde kaka yaparken olanları hatırladım. Belki de annemin anlatmasıydı hatırladığım, o kadar uzun zaman geçmiş ki. İkimiz birbirimize bakarak işimizi görürken, tam üzerimizdeki tezgâhta duran poşette babamın özene bezene ayıklayıp güneşte kuruttuğu, sonradan yıllar yılı tavada kavurup beraber yiyeceğimiz karpuz çekirdeklerini bulmuştuk. Kakamız bitince üzerine süs olarak tüm o çekirdekleri döküp annemizi melodili bir şekilde, "Aaannnne kakam bitti," diye gülerek çağırırken akşam gelip de babamın bizi azarlayacağını düşünmemiştik bile.

Yine aynı çamaşırlıkta yaşadığım bir başka olay da beni fazlası ile etkilemişti. Evden dışarı çıkmayalım diye ellerinden ne gelirse yapmaya çalışan annem ve babam adanın en popüler yeri olan Golf'e bizleri yollamamanın yollarını arıyorlardı. Golf denilen yer hemen karakolun arkasında, içinde bilardo, iskambil oyunları ve pinponun oynandığı, gençlerin gittiği bir lokaldi. Bu yer umumi helalarla karşılıklıydı. Tüm öğleden sonralarımız orada geçerdi. Şimdi onun yerinde Golf adlı bir apartman yapmışlar, ne yazık. Umumi hela ve kokusu

lokalin aksine yerli yerinde ayakta aynen duruyor. Golf'e gidenlerin kim olduğunu bilmediğini, ailelerini tanımadığını söyleyen ve sürekli bizleri kontrol etmek üzere evimizin bahçıvanını yollayan annem dayanamayıp bir gün neden oraya gitmeyi sevdiğimizi sormuştu. "Pinpon oynamak için," dediğimizde gözden uzak olmayalım diye en güzel pinpon masasını bize almıştı. Herkesin evinde bu masa olmadığından bizlerin de popülerliği artmıştı o yaz. O yaz diyorum, çünkü masanın ömrü bir seneye yetmişti. Yine her zaman yapılan turnuvalardan birinde ellerimizde Yasaka markasının en son üç modeliyle arka bahçedeydik. Her üç raket farklı insan adlarındandı ama aralarındaki fark sapın şekli dışında neydi, bugün hâlâ bilmem. Babama yalvar yakar hepsini aldırmıştık. Günlerden bir gün aramızda en iyi oynayan Alican ve Ari arasında rekabet o kadar kızışmıştı ki artık iddialar da çığrından çıkıyordu. Ari'yi yeni tanıdığımda benimle olan ilk iddiasında acayip gafil avlanmıştım. On avans vererek sol eliyle oynaması şartıyla kabul etmiştim. Beni yirmi bir-on yendiğinde solak olduğunu öğrenmiştim. Aynı o gün olduğu gibi yeni iddia Alican'dan gelmişti. "Var mısın götüne bir pandiğine oynayalım," diye sorduğunda bizim Ari hayır demeyi beceremedi. Tezahüratlar ve mutfağın arkasına denk gelen merdivenler üzerine oturup seyrettiğim bu maçın bitiminde neler yaşanacağını bilmiyorduk. Sonunda kaybeden Ari olmuştu ve Alican tüm dişlerini gösterip sırıtarak kazancının karşılığını istedi. Safça, "Nerede elleyeceksin?" diyen soran Ari'ye ise bahçedeki sonradan meşhur olacak çamaşırlığı göstermişti. Toplam yedi kişiydik ve ben kaybetmiş olsaydım, herkesin bana yalancı veya dönek diyeceğini bilsem bile onun yapacağı şerefli hareketi yapmazdım. Çamaşırlığa hep beraber gitmiş ve tam ortamıza Ari'yi almıştık. O, utana sıkıla, bağrışma ve şaka ile karışık alaylar eşliğinde pantolonunu ve donunu indirmişti. Döne döne başkasının dokunmasını engellemeye çalışır gibi Alican'ın kıçına hafifçe dokunmasına izin vermişti. Bir eliyle de donunun ön tarafını tutup saklamaya çalışıyordu. Sözünü tutmuştu ama seneler senesi olayı hatırladıkça hem yüzüne hem de arkasından gülmüştük. O gün cinsel organı harekete geçen Alican'ın adına patlıcan lakabı eklenmişti. Halen çamaşırlığı düşündüğümde aklıma bu olay gelir.

Masaya gelince, bakımını bahçıvana bıraktığımızdan kısa bir süre sonra yağmur yemiş, üzeri engebeli arazi gibi olmuştu. Senesi dolmadan bahçıvanın sobasında odun olarak kullanılmıştı. Gerçi bize malımıza sahip çıkmak ve onu korumak öğretilmişti ama konu masa olunca kıymetini çok iyi bilmemize rağmen biz bakmadığımızdan elimizden bir şey gelmemişti.

Ari herkesten iyi pinpon oynamak dışında, bisikletiyle yokuş aşağı giderken ellerini bırakan ilk kişi olarak aklımda kalmıştır. Hem de evimizin ilerisindeki dimdik Sucu Marika Yokuşu'nda. O yokuşu bildim bileli bir bakkal vardı ama sucu hiç olmadı. Hele Marika adlı bir sucu olsaydı mutlaka hatırlardım. Yıllar sonra o yokuşun adı da değişti belki, kim bilir? Ama her duyan ve adalı olmayan mutlaka bu ada takılırdı. Ben ise karşı tarafta oturan arkadaşlarımdan bir tanesinin Şaşkınbakkal'da oturduğunu duyduğumda kulaklarıma inanamamıştım. Bakkalı şaşkın olan bir semt düşünün ve bu bakkal o kadar ağızlara dolanmış olsun ki mahallenin adı adamdan bilinsin. Olacak şey değil. Şakın ve bakkal olmak varmış adım sokağa verilsin diye.

Gece karanlığında bakkalın olduğu Sucu Marika Yokuşu'nu yalnız çıkmaya korkardık. En ufak bir hışırtı kalbimizi hoplatmaya yeterdi. Hepimizin korkuları vardı küçükken. O yaşta birbirimize iç dünyalarımızı açmayı bilmediğimizden Metin'in korkularını da bilmezdim, neden hep ön plana çıkmaya çalıştığını da. Babası çok küçük yaşta ölmüştü ve onun eksikliğini kapatmak için bazı şeyleri yaptığını düşünürdüm. Hep kendisiyle bir yarış içindeydi sanki. Lido'da havuzda nefessiz suyun altında gitmeyi bizlere o öğretmişti. Biz havuzu enine yüzmeye çalışırken o boydan boya balık gibi giderdi. Sonuna kadar gidemediğinden her gün biraz daha fazla hırslanırdı. Ben ise yapamayacağımı bildiğimden hiç denememiştim bile. Metin'e zor gelen bir şeyi denemenin anlamı yoktu benim için. Yapılacak şeyleri herkesten önce keşfederdi. Bana sigarayı ilk tattıran oydu. Benden topu topu üç yaş büyüktü. Sanki bir an önce büyümek gibi bir acelesi de vardı. Annesi de, babasının yokluğunu belli etmemek için her anneden fazlasını yapardı. Bize pek sık akşam yemeğine gelmesine rağmen kendi evine hiç

çağırmamıştı. Görmemizi istemediği ne olabilir, diye düşündüğüm olmuştur.

Metin'e, Yusuf ve benim hakkımda ne düşündüğünü sorduğumda cevabını beğenmemiştim. "İkiniz birbirinizden çok farklısınız," demişti. Duymak istediğim ağabeyimden daha iyi, daha eğlenceli olduğum gibi "daha" sözcüğü ile başlayacak olan herhangi bir övgüydü. O zamanlardan anlamıştım ki hiç kimse beni Yusuf'a tercih etmeyecekti. Kabuğuma çekilme kararlarını o günlerde vermiş olmalıyım.

Aslında ilk aşkımla yaşadıklarım da tetiklemişti bu kararımı. O bunun farkında bile değildi. Ben uzun yıllar geçtikten sonra şakayla karışık bir şekilde ona hissettiklerimi anlatmıştım. Adı Dalya'ydı. Kızlarla daha yeni beraber olmaya başladığımız, grupça çıktığımız yazdı. Güzelliğinden öte gözleri, canayakınlığı ve sempatikliği beni büyülemişti. O zamanlar ne olduğunu anlayamadığım ve doğal olarak kimselere soramadığım bir his yaşıyordum. Onu ne zaman görsem heyecanlanıyordum; kalbimin atışı hızlanıyor, mideme ağrılar giriyordu. Gün bitiminde ondan ayrılır ayrılmaz onu düşünmeye başlıyordum. Beraber geçirdiğimiz zaman yetmiyordu. Ona sarılmak, onu öpmek istiyordum. Ama işe nasıl başlayacağımı bilmiyordum. Erkekler arasında da bu soru sorulmazdı. Nedense sorulan kişi sorandan fazla bilir davranırdı. Elim elinc dokunduğunda tüylerim dikilir, masada bacağım bacağına değdiğinde içim kıpırdardı. O zamanlar yaşadığımın aşk olduğuna ancak şimdi karar verebiliyorum. Çünkü cinsel organımın sadece işemeye yaradığı bir zamandı. Ne olduğunu, neye uğradığımı bilmememe rağmen bugünkü aklımla sanki ruhumun anahtarını, beynimin tüm şifrelerini, sır dünyamı ona teslim etmeye hazırdım. Tek taraflı yaşadığım bütün bu duyguların hezimete uğraması ise onun Yusuf'la tanıştığı gün olmuştu. İlk bakışmalarında birbirlerinden hoşlandıklarını söylemişler, o günden sonra Dalya ve ağabeyim el ele tutuşarak benim yanımda dolaşmaya başlamışlardı. O zamanlarda hisler bir aracı vasıtası ile kızlara iletilirdi. Yusuf bu âdeti bozmuştu. Hatta kıza bir-iki sefer kolunu attığına, sarıldığına da şahit olmuştum karanlık açıkhava sinemasında. Vaktimin ço-

günu onları gözetlemekle geçiriyordum. Onları beraber gördüğüm her sefer içimi kıskançlık ötesi bir kin, nefret ve kötülük dolu duygular kaplıyordu. Bunu ağabeyimle hiç paylaşmadım. Zavallı Dalya belki ona âşık olduğumu hiçbir zaman tahmin de etmedi. Ama ilk aşkım ve ilk hüsranım böyle olmuştu. Bir daha anahtar ve şifreleri kimselere vermeyeceğime kendi kendime o zaman yemin etmiştim. Halbuki hoşlandığımı söylediğimde ağabeyim o kızı tanımıyordu bile. Adını söylemiş miydim emin değilim. Günahını boş yere almayayım. Benden önce davranmakla eline ne geçmişti acaba? Benden iyi, yakışıklı veya hızlı olduğunu mu göstermeye çalışıyordu anlamamıştım. Üzülmüş, hatta kırılmıştım. Aralarında ne konuşurlar, benden de bahsederler mi, diye de düşündüğüm olurdu. Arkamdan düştüğüm durum hakkında gülüp alay ediyorlar mı, diye de kahrolurdum. Belki daha o günden kararımı vermiştim. Bir daha asla hoşlandığımı kadınlardan gizlemeyecektim. Hatta hislerimden emin olmasam bile hemen söyleyecektim. Acaba tanıştığım ve hoşlandığım kadınları bir daha onları elde etmeden önce ağabeyimle tanıştırmış mıydım, hatırlamıyorum. Ama kendimi tanıdığım kadarıyla aynı riske girmeyecek kadar temkinli olduğumu biliyorum. Başka birisinin bana tercih edilmesini, hele o kişinin ağabeyim olmasını kendime yedirememiştim. Bir daha yaptığım her şeyde, giriştiğim her işte en iyisi olmalıyım, diye hayatımın temelini orada atmıştım sanki. Bir daha kimse bu hissi bana yaşatmayacaktı. Bunun için fırsat vermemeye ve bu zevki tattırmamaya o gün ant içmiştim.

Bunu anneme anlatmak gafletinde bulununca, üzülmemem gerektiğini ve hayatımda daha bir sürü aşklar yaşayacağımı ve bir dolu kadınla beraber olacağımı söylemişti. İlk defa ona inanmamıştım. Beni rahatlatmak, ağabeyimi korumak için yaptığından emindim. Annemle kız meselelerine girmeme kararını da oracıkta almıştım.

Bir olay, basit bir olay küçük bir çocuğa ne kadar önemli kararlar aldırabiliyormuş meğer. Herkes için önemli olmayan, hatta hakikaten önemli olmayan bir olay demek bir çocuk için önemli olabiliyormuş. Sarina'nın yakınlığı ise unutulur gibi değildi. O hep

yanımdaydı. Yanı başımdaydı. Hüsranla bitecek olan tüm ilişkilerimden sonra bana ışığı, yaşama umudunu sadece o verecekti. Hayat tecrübelerinden acı çektikçe birbirimize daha fazla yakınlaşırdık. Bu dersi unutmayıp yıllar sonra sevgilisi olan bir kızı tavladığımda, bu olay biraz olsun bu acımı hafifletmeye yardımcı olmuştu. Kendimce artık ben bir başkasına tercih edilmiştim. Sonrasında kızların sahipli olup olmadıkları beni hiç alakadar etmeyecekti. Karşımdaki kadından hoşlanıyor olmam yetecekti. Gerisi tercihe kalacaktı. Zaten hayatın anlamı da tercihler yapmak değil mi? Ama tercih edilen olmak için bayağı gayret sarf ettiğimi bir ben bilirim.

Bu tutumumdan dolayı bir pastırma yazında, eskiden beraber olduğum üç kızın sevgilileri tarafından takip edilip tehditlerle korkutulacaktım. O gece tam eskiden Kadıyoran ile Şemsi Molla Sokağı'nın birleştiği yerde duran, gövdesini iki kişinin bile kollarını açarak kavuşturamayacağı kadar geniş çam ağacının üzerine bir film posterini çamaşır ipiyle germişlerdi. Poster sadece filmin adı okunacak şekilde yırtılmıştı. "Yosmalar Bekçisi" yazısının yanına adım iliştirilmişti. O an duyduğum hissi bugün bile tarif edecek kelimeler bulamıyorum. Hani paçanı tut da boklar düşmesin dedikleri cinsten bir korkuydu, az kalsın üstüme yapacaktım. O posteri yırtıp eve götürecekken ya evin önünde, bahçesinde beni bekliyorlarsa endişesiyle daha da paniklemiştim. Kaç kişi olduklarını bilmiyordum ama Alper ve pigmeler grubu olduklarını, neden peşime düştüklerini tahmin edebiliyordum. Belki de perdeciler grubuydu ama kesinlikle yine kız meselesiydi. Kim bilir hangi asıldığım kızın bir sevgilisi ortaya çıktı, diye düşünmüştüm. Koşa koşa geceleri After Eight adlı diskoda diskcokeylik yapan ağabeyimin yanına gittiğimde kapanış müziği çalıyor, saat bağıran martı seslerinin eşliğinde sabahın beşini gösteriyordu. Dağılmakta olan diskotekte ağabeyimi onun icat ettiği ve tüm grubumuzun kullandığı melodiyi ıslıkla çalarak bulabilmiştim. Herkes bir melodi tutturmaya gayret ederken ağabeyimin ilk bulduğu beğenilmiş ve hemen benimsenmişti. Bu tip ufak maharetleri onu çok popüler yapardı. Hatırlamışken, başparmağını işaret ve ortaparmağının arasına sokup el hareketi çekmek konusunda da ustaydı. Parmağı soktuğu

elin bileğini iyice ıslanıncaya kadar yalar, yumruk halinde hazır elini sol elinin içine dayar ve şaklatırdı. En yüksek sesi hep o çıkarırdı. Yaladığını yıllar boyunca kimseye söylememişti. Asrın sırrı gibi kimselerle paylaşmadı. Yirmili yaşlarda bu çıkan yüksek sesin sırrını soran bir arkadaşa boş bulunduğu bir anda basitliğini anlatıvermişti. Zaten o yaştan sonra artık el hareketi de çekmiyordu. Yeni nesillere aktarmış oldum, fena mı? O sabah diskodan eve beraber dönerken ağabeyim yaşadığım korku hissini hiç unutmamamı tembih etmişti. Korku hissi de ne kadar çabuk gidip geliyormuş meğer.

İnsanların benimle ilgili konuşmalarından hoşlanmazdım. Yaşıtlarım hep arkamdan konuşurdu. Tahmin edilebileceği gibi iyi şeyler söylemezlerdi. Bir gün anneme şikâyetimi dile getirdiğimde, "Sen sen ol, bırak senin hakkında iyi veya kötü konuşmaya devam etsinler. İnsanlar sadece kendileri için önemli buldukları kişiler hakkında konuşurlar," dediğinde bir nebze kendime güvenim artmıştı. Zaten hakkımda söylenen her kelimenin peşinden koşmak istesem yorulurdum. Bu tip konuları açtığımda "On ne peut pas plaire a tout le monde" deyip herkese yaranamazsının Fransızcasını tekrarlardı annem.

Bu olumsuzluklara rağmen adayı da evimi de çok severdim. Çamaşırlığın yanında evin su deposu ve onun hemen üstünde iki odalı bir daire vardı. Sadece iki küçük oda, başka bir şeyi yoktu. Evden çıkıp da arkadaşlara gitmemizi istemeyen annemler burayı bize oyun oynamamız için tahsis etmişlerdi. Bir gece annem o evden arkadaşlar arasında, "La petite maison dans le jardin," diye bahsedin dediğinde hepimiz gülmüştük. Ben anneme, "O kadar uzun ismi kimse söyleyemez ve pek de anlamı yok. Çünkü herkes Fransızca bilmiyor," demiştim. Anlamı bahçedeki küçük evdi. Israrla isimler sayılıyordu. Ben de düşünüyordum ve sonunda dayanamayıp, "Bence oraya geleceklerin çoğu zaten Yahudi olacak, o yüzden kısa, az ve öz oranın adı Getto olsun," demiştim. Annemin belli etmeden esprime gülümsediğine yemin edebilirim ama kızıp bağırmıştı bana. Kötü bir espriydi ve yersizdi kabul ediyorum ama olayı arkadaşlara anlattığımda yerin adı da öyle kalıver-

mişti. Ağızdan ağıza Getto'dan bahsederlerken bilmeyenler yeni açılan kulüp zannedebilirdi. Senelerce, hele sokağa çı'kma yasağı olduğu gecelerde yaklaşık yirmi kişi Getto'ya gelir, kâğıt, tavla, satranç oyunları arasında sabahlara kadar içip sıkılmadan muhabbet ederdik. Böyle gecelerde bezik ve tavla oyunlarına bitiş için bir saat koymamız gerekirdi. Babam uyandığında tüm seanslar bitmeli diye şart koşardık. Düzenli olarak sabahın beşinde kalkan babam ilk vapurla şehre giderdi. Deniz otobüsleri seferleri başladığında bile vapurlardan vazgeçmedi. Eski alışkanlıktı, "Tüm arkadaşlarım orada, hepimizin yerleri yıllardan beri aynı, şehre çabuk gidip de ne yapacağım, acelem yok ki," derdi. Babamın kalktığını duyduğumuzda toparlanmaya başlar, sonra öğleye kadar uyumak üzere yataklarımıza giderdik. Ne maceraları gözetlemiş, ne aşklar hissetmiş, ne yalanlar duymuştur o duvarlar. Hâlâ kırmızıya boyalı duruyor mudur acaba? Bir dili olsa da anlatsa. Belki bir dil bile yetmez olanları anlatmaya.

Bahçede mermer sütunlarla çevrili üzeri balkon olan bir oturma grubu yeri vardı. Annem sabah kahvaltısını burada yapmayı severdi. Sabahın kör saatinde hazırlanan demli çayın yanında mutlaka dört ya da beş çeşit peynir ile ev yapımı reçeller olurdu. Ayrı ayrı zamanlarda kalktığımızdan kahvaltı masası en az üç saat boyunca hazır kalırdı. Uyandığımızda her birimizi başka lisanda karşılardı. İlk gelen ben olduğumda bunu fark ederdim. İçinden geldiğinden mi, yoksa lisanları öğrenelim diye mi yapardı bilmiyorum. Bonjour, Bongiorno ve Good morning, diye seslenirdi. En sevdiğim reçel, senenin belli bir zamanında çıkan güllerden yaptığıydı. Babamın, askerdeyken annemin bu reçelden yolladığını ve dolabında sakladığını anlattığını hatırlarım. Bir arkadaşı dolabı açıp reçeli bulunca izin almadan kayıtsız bir şekilde tüm kavanozu ikiye böldüğü tam ekmeğin içine döküp bitirmiş. Babam sinirlendiğinde, "Çarşıdan bir tane alır getiririm," demiş. Kıymetini nereden bilebilirdi ki? Zavallı babamın da en sevdiği reçelmiş gül reçeli. Bunun yanında kayısı ve vişne reçelini de söylemeden edemeyeceğim. Annem özellikle bu iki reçeli o kadar çok yapardı ki tüm kış aylarında yetecek kadar büyük cam kavanozlarda saklardı. Ba-

bam Urfa peyniri diye bildiğimiz kendine has sert kaya görünümlü bir peyniri sıcak suda ısıtıp sakız kıvamına gelince masaya getirirdi hafta sonları. Bunun yanında pide içine koyduğu dil peynirini tuzlar, fırında ısıtıp bizlere servis ederdi. Masaya mutlaka fıstıklı veya kakaolu Arapça güzel anlamında "hellue" dediği helvadan koymayı ihmal etmezdi. Pekmezi ise kış aylarında bizleri soğuğa karşı korur düşüncesi ile yedirirdi. Hafta sonları beraber yapılan kahvaltıların uzun yıllar sonra kalkacağını tabii o günlerde bilemezdim. Sütunların tepesindeki balkonun kenarını çepeçevre neredeyse elli yıllık üzüm salkımları kaplıyordu. O yeşil üzümlerin tam karşısında rengi siyaha yakın tadı enfes kırmızı üzüm salkımları da bulunurdu. Salkımların içinde hep örümcek ağları olurdu nedense. O üzümleri yemek yerine daha çok üzerine basarak damlardan geçmiş ve yan eve atlamışızdır. Kaç kere olduğunu hatırlamam bile. Ya etrafımızda oturan arkadaşlar çoktu veya yakında oturanların hepsi ile arkadaş olmuştuk. Onlu yaşlarıma kadar yaş farkı gözetmeksizin bizden dört yaş büyüklerle bile arkadaştık. İleride ağabey havalarını takınacak bu kişilerle arkadaşlık sadece beraber vakit geçirmekten ibaretti.

Evimiz her yaz gecesi çalınan Batı müziği ile uyumaya alıştığım Yekta Gece Kulübü'nün yanındaydı. Sahibi de giydiği rengârenk çizgili pantolonlardan pembe ve mor kazaklarına varıncaya kadar zamanının hep ötesinde idi. Her zaman güler yüzle bizleri selamlar, saatine göre Bonjour veya Bonsoir derdi. Arka bahçemizde çamaşırlığın üstünde eskiden büyük bir teras vardı. Yıkanan çamaşırlar buraya asılır kurutulurdu. Tam oraya denk gelen komşu duvarın üzerinde bir ahşap panjur vardı ve açık olduğu zamanlar kafamızı uzatıp Mösyö Yekta'yı görmeye çalışırdık. Biz onu bu isimle çağırırdık. Cıvıl cıvıl renklerle bezenirdi. Ekose pantolonun üzerine çiçekli bir gömlek çekmiş, gözüne beyaz ya da sarı plastik çerçeveli bir güneş gözlüğü takıp çıkmış da olabilirdi. Hep Avrupai ve modern gözükürdü. O zamanlarda pek çok kişinin hele de erkeklerin üzerinde böyle renkler görülmezdi. Aynı bizlerin uzun saçları gibi. Ağabeyim ve ben saçlarımızı altmışlı yılların sonlarında, yaz aylarında hep uzatırdık. Beatles'ın resimlerine bakıp an-

nem özendirirdi. Etrafta saçları uzun, atkuyruklu veya kulağı küpeli erkekler yoktu o yıllarda. Çoğu asker tıraşı olurdu. Ustura ile kafasını kazıtmış sadece aktör Yul Brynner vardı, onu da yakından tanımaz, sadece filmlerinden bilirdik. Uzun saçlarımızdan dolayı modern ve farklı görünmek, dikkat çekmek bizi mutlu ederdi. Yine de "Kız mısın erkek misin?" sorularına içten içe üzülür, dünyadan haberleri yok bunların herhalde, deyip geçiştirirdik. Okul zamanı gelince ise herkes saçını sanki bit varmış gibi kısacık keserdi. Uzatma hevesinde olanları da hep kötü bir sürpriz beklerdi. Okulun içinde bir berber vardı. Sınıf öğretmeni veya müdür saç boyunu beğenmediği öğrencinin favorisinden yukarı öyle kötü bir makas atardı ki bit tıraşına razı olurduk. Zaten favorileri uzun olanları tuttuğu gibi ayakları yerden kesilecek şekilde sertçe kaldıran öğretmenler hep olurdu. Bu yüzden kestirmek daha akıllıcaydı. Akılları sıra ceza veriyorlardı. Bana kalsa kendi ezikliklerini örtbas etmek için sığındıkları bir kaçış yoluydu sadece. Lise mezuniyet törenime uzun saçlarla gittiğimde okul müdürü –mezun olmuş ve diplomamı almış olmama rağmen– okul adabına uymuyor diye beni berbere göndermeye çalıştıysa da su ile ıslatıp kulağımın arkasına doğru atmıştım saçlarımı. Bahar bitmeden önce son iki ay saçlarını kestirmeyenin yaz boyunca daha uzun olurdu saçları. Ama bunun da bir riski vardı. Okulun son haftasında bile gözünün yaşına bakmadan enselenenleri sıfır numara gibi kestiklerinde yaz boyu uzatmaya imkân kalmazdı. Son ay özellikle ortalıkta gözükmemeye gayret eder, ceza almamak için yarışırdık.

Yekta Kulübü uzun, çok uzun yıllardan sonra Pimm's adı ile yine müzikli bir kulüp olarak hizmet vermiş, sonradan yıkılıp sekiz-on evli bir siteye dönüştürülmüştü. Her evin balkonundan farklı müzikler gelse bile bunlar hiçbir zaman Yekta'nın yerini tutamadı. Tutamayacak. Ama anısı olup da yıkılıp giden birçok yer gibi kaç kişi orayı hatırlayacaktı acaba?

Her öğleden sonra siesta uykusuna yattığımızda, yoldan geçen fayton seslerini duyar, her gece müşteri bekleyen aynı arabacıların sesleri müziğe ve sarhoş muhabbetlerine karışırdı. Evimizin

önünde Rum Vakfı'na ait büyük bir bahçe ve içinde her sene değişik ülkelerden orayı ziyarete gelen misafirlerin kaldığı alçak bir bina vardı. Evimizin her iki katından da deniz Heybeli'den Maltepe'ye kadar boylu boyunca gözükürdü. Orada olduğunu bildiğimizden çıkıp bakmazdık. Halbuki eminim önümüzde manzara olmasa denizi görmek isteyecektik.

Evi babam ben doğduğum sene almış ve aldığından beri herhangi bir çivi bile çakmamıştı. Eski sahibi Ermeni olup kendisi oturmak üzere evi inşa ettirmişti. Her zaman sağlamlığından bahsederdi babam. Nitekim yaz depremlerini evde hiç hissetmezdik. Gerçi aynı depremde farklı yerlerde olan insanların birbirlerine hissettikleri sarsıntıyı veya korkularını anlatmalarına bir anlam veremezdim, o da ayrı bir konu. Aynı anda birden fazla yerde bulunamayacağımızdan kıyaslama imkânımız olamazdı. Kim diğerinden daha az veya fazla hissetmişti bilinemeyecek şeylerdendi. Ölçüsü veya kıstası Richter ölçeği ile yapılabilecek, elle tutulabilecek bir şey değildi. İnsanların deprem ânında kiminle beraber olduğu, bulundukları binanın inşaat kalitesi ve korkuları ile daha fazla ilgiliydi sanırım.

Evin salonundan üst katına uzanan ahşap masif merdivenlerin her basamağından az da olsa bir gıcırdama sesi çıkardı. O ses aynı geceleri babamın horlamasını duyduğumdaki gibi bir güven hissi verirdi bana. Evdeki herkesin ayrı bir ağırlığı, ayrı bir çıkış temposu olduğundan ahşap sesinden kimin geldiğini yatak odamda yatarken bile kestirebilirdim. Hâlâ aynı evde olabildiğim, bazı şeylerin değişmediğini gördüğüm için mutlu olurdum. Her gün ve gece annemle babamın bitmek bilmeyen kavga ve birbirlerini aşağılamalarından, hep bir gün ayrılırlar da bu eve bir daha gelemeyiz, diye mi korkardım hatırlamıyorum. Çünkü sürekli kavga ederlerdi. Tüm çocukluğum boyunca annem babamı yetersiz, babam ise annemi beceriksiz hissettirmek için çabalar dururdu. Bağırıp çağırdıklarında ise babam anneme, "Ölünce senin mezarını ziyarete bile gitmeyeceğim," derken annem babama, "Öldüğünde siyahlar bile giymeyeceğim," derdi. Kavgaları hep bir "vicious circle" gibiydi. Kısırdöngü demek olan kavgalarına aynı şekilde başlar, son-

rasında hiddetlenirler, birbirlerine Arapça ileri geri sövdükten sonra küs bir vaziyette sessiz kalırlardı. Küfürden daha hafif fakat ağır lafları duya duya ezberlemiştik. Hangi lafın arkasından neyin geleceğini bilir, kendi odamızda iken bile ağzımızla sessizce onlara eşlik ederdik. Kırık bir plak gibiydi kavgaları, hep aynı yere takılır kalırdı.

Çocukluk hatıralarımın halen yaşadığı, canlı kaldığı tek yer bu evdir. Yazık ki artık onlara dokunamıyorum. Babamın ölümüyle bedavaya elden çıkartmak zorunda kaldığımız bu eve baktığımda azap çekiyorum. Diğer oturduğumuz kiralık evde şimdi başkaları yeni anılar yaratmak üzere yaşasalar da ben hatıralarımı canlı tutmak için sık sık adaya günübirlik geliyorum. Dolaplarında giymediğimiz, Nuh'tan kalma elbiseleri bile saklayan annem ilkokul birinci sınıf müsameresinde giydiğim ceketi yıllar sonra gösterdiğinde ağzım açık kalmıştı. Beyaz ceketin rengi krem gibi olmuş, pırıl pırıl parlak altın düğmeleri paslanıp matlaşmıştı ama yine de tertemiz ütülü duruyordu. O ilk müsameremde dört çift her bir mevsimi temsil ederken ben ve eşim sonbahar olmuştuk. Halbuki en çok yaz olmayı istiyordum. Daha o zamandan yazı sevdiğim belliymiş demek. Yavaş attığımız adımlarla sahnede ilerlerken bir ayağımı kaldırıp parmak ucunda diğer ayağımın bileğine dayıyor, sonra aynı hareketi öteki ayak ile tekrarlıyordum. Sahne o kadar yüksek, seyirciler de o kadar kalabalıktı ki, kendimi çok önemli biri gibi hissetmiştim o anda. Annemle babamın geldiğini hatırlamam bu tip gösterilere, hatta veli toplantılarına bile gittiklerini zannetmiyorum. Nasıl olsa problemim yok diye, hakkımda iyi şeyleri duymak için vakit ayıramıyorlardı herhalde. O ceket gibi sakladığı bir başka giysi de Anadolu Kulübü'nde yapılan kıyafet balosunda giydiğimiz, benim prens ve Kızılderili kıyafetlerimle ağabeyimin kovboy ve Kızılderili kıyafetleri üst dolaplarda aynı bıraktığım gibi durmaktaydı. O zamanlarda annemin deyimiyle "Bal masqué" yapılır ve annem Avrupa'dan her sene yeni kostümler getirirdi. Bizleri nasıl görmek isterse ona göre bir şeyler seçerdi. Adanın maskeli balosu şehirdekilerden farklı olurdu çünkü katılanların hemen hepsi tanıdıktı. Sarina çok süslü olduğu balolardan

birinde upuzun saçlarına annemin yerleştirdiği taze yaseminleri üşenmeden teker teker yolduğumu bana hatırlatıp durmuştu. Benden başkasının onu beğenmesini, ona bakmasını istemezdim de ondan yolmuştum. Yazık ki bunu o gün ona söylememiştim. Aynı kıyafetlerle Kervansaray'da bir baloya gittiğimizde kış aylarıydı. Beni zorla sahneye çıkartıp yürüyerek kıyafetimi göstermemi isteyen annemi kızgınlıktan defalarca tokatladığımı hatırlıyorum. Tanımadığım yüzlerce insan bana bakıyordu ve ben ne yaptığını bilmeyen aptallar gibi ağlamaklı bir suratla podyumda yürüyordum. Bir daha podyuma hiç çıkamayacağımı o gün bilseydim biraz olsun tadını çıkarmaya çalışır mıydım acaba? Mobilyalarıyla satılan bu evden sadece şahsi eşyalarımızı almak zorunda kaldığımızda üzülerek kıyafetlerin hepsini kutulara koyup kapının önüne bırakmıştık. Bunu ekstra taşıma masrafı çıkmasın diye yaptığımızda hayatımın bir dönemini hafızamda yaşatmak üzere silip atıyordum.

Salonumuzun tüm duvarları yaklaşık iki metre boyunda açık renk lambri ile kaplıydı. Onun üstü tavana kadar yeşile boyanmıştı. Tavanlar yüksek, odalar kocamandı. Duvarlardaki elektrik düğmelerinin bazıları siyah eski tip çevrilmelilerden olup diğerleri yeni moda beyaz renkli parmakla basılanlardandı. Nedense hepsini birden değiştirmemişlerdi. Salonun içinde farklı oturma bölümleri vardı. En uçta hiçbir zaman kullanılmayan beyaza boyalı şöminenin önünde ikisi yuvarlak biri kare toplam üç adet deri puf vardı. Üstlerine oturmaya bayılırdık. Ben içlerinde en şişman olduğum için kare olanını severdim ama her gece ya ağabeyim ya da kız kardeşimle onu almak için savaşırdım. Önceden rezervasyon yapılamıyordu. Diğer uç noktada annemin uzun yıllar önce sokakta yürürken adamın birinin sırtında görüp de çarpıldığı Fransız sarayından çıkma bir oturma grubu duruyordu. Hatırlayıverdim hemen. Annem sandalyeyi Taksim'de sokakta görünce, taşıyan hamalın peşine düşmüş. İki koltuk dört sandalyeden oluşan beyaz lake üzeri altın varak ve rengârenk çiçeklerle süslü takımın tamamını dükkânda gördüğünde vurulmuş. Yeşil kadife kumaş üzerine altın simle işlenmiş "fleur de lys" çiçekler vardı. Bilmediği Türk-

çesi ile dükkân sahibi ve aynı zamanda cilacı olan kişi ile anlaşmış ve parasını ödediği takımı heyecanla beklemeye başlamış. Mobilyalar yerine akşama doğru sadece bir telefon gelmiş. Meğer satıcı adam hapse girmiş. Üzerinden on dört yıl geçtikten sonra aynı adam değişmemiş olan telefon numarasından arayıp da kim olduğunu söylediğinde annemin hali görülmeye değerdi. Hapisten çıktığını ve annemin parasını ödemiş olduğu takımı getirmek istediğini belirttiğinde annem hayretler içinde kalmıştı. Utana sıkıla, istemeye istemeye adresini yenilemişti. Geldiğinde takım aynı hatırladığı gibiydi, ilk heyecanımız geçtikten sonra sabaha kadar sandalye altlarında mikrofon veya bomba aramıştık. Adam hapisten çıkmıştı ama namusluydu. Halbuki çocukken her gün alışveriş yaptığımız adanın manavı meşhur olmasına rağmen mobilyacı kadar dürüst değildi. Fiyatları İstanbul'dan –yani vapur mesafesindeki diğer kara parçasından– neredeyse iki misli daha pahalıydı. Verdiği, seçtiği meyve ve sebzeler hep kesekâğıdının üst kısmında farklı, altında farklı olurdu. Çürükleri alta dizmekten yorulmazdı ama başka manav yoktu. Annem dolmalık biberleri kestiğinde içinden sular akardı. "Bu manav, bu hırsız, tartarken ağırlaşsın diye şırınga ile su dolduruyor," derdi babam. Kızgınlığından babamın işyerinden adaya sebze veya meyve taşıttığını hatırlarım ama devamlı yapmazdı. Üşendiğinde öderdi ada fiyatlarını. Ufak paralar annemin umuru değildi ama yine de usulden sorardı alışveriş yaparken kazıklanmasın diye. Aynı şekilde usulden, anlıyormuş gibi "Balıklar taze mi?" diye sorduğu da olurdu balıkçıya. Baygın gözle bakan balıkların kulak içlerini açmasını söyler ve kıpkırmızı olduğunu görünce alırdı. Gazeteye sarılan bu balıklar eve varana kadar gazeteyi kıpkırmızı mürekkep ile boyardı ama hapse giren sandalyeci namuslu çıkmıştı. Kim bilir hangi sebepten içeri girmişti? Âdet yerini bulmuş gibiydi. Bugün çoğu zaman kimin dışarıda, kimin içeride olduğu belli değildir.

Saray koltuk takımımızın arkasına duvara asması için dört padişahın gravürünü aldığımda hemen çıkartıp yerine natürmort bir yağlıboya tablo yerleştirmişti. "Tanımadığım ölülerin resmini duvarımda görmek istemiyorum," demişti. Tam yanında boylu bo-

yunca yer alan cam vitrinin içinde ise anne ve babamın tüm seyahatlerinden topladığı hatıra eşyalar yerleşikti. Altındaki ahşap kapaklı dolaplarda da yüzlerce Fransızca ve İngilizce kitap vardı. Sayfaları sararmış, böceklenmiş, küflenmiş bu kitaplar ele alınıp tekrar okunmayı bekliyorlardı. Vitrinlerde İtalya'dan aldığı Uzakdoğu işi cluasonne vazoların yanında, Meissen ve Dresden heykeller, plastik bir Buda, beyaz ve mavi kristal taşlardan yapılmış küçük resim çerçevelerinin içinde anne ve babamın ayrı ayrı çekilmiş, tanıştıkları seneden kalan siyah-beyaz resimleri, Paşabahçe'den alınmış ince uzun vazolar, yanında mavi taşlarla süslü dua kitabı, bir de telefon rehberi dururdu. Dua kitaplarını hemen hemen her odaya koyardı, tüm evde bir kitabın bulunması yetmeyecek gibi mi gelirdi acaba anneme? Kim bilir bütün bu hatıra eşyalarını hangi seyahatinden neyi düşünerek almıştı? Hangi hatıralarını tekrar yaşamak istiyordu? Annemin satın aldığı andaki düşüncesini bilmediğimden bu eşyalar doğal olarak bana aynı sıcaklığı vermezdi. Vermeli miydi? Acaba ben annemin alırken neler hissettiğini bilmeli miydim?

Babamın çerçeve içinde duran fotoğraftaki hali, hep gözümün önünde olan halidir. Çoktan ölmüş olmasına rağmen. Yıllar geçtikçe, ben yaşlandıkça, onun resimdeki haliyle aynı yaşa geldiğimde iki yaşıt insan gibi gözükecek miyiz acaba? Yoksa o bana hep benden büyük gözükmeye devam mı edecek? Yaş kavramı görsel mi, yoksa zihinsel mi?

Resimler ve çerçeveye konulacak resim seçimleri beni çok etkiler nedense. Annem, ağabeyim evlendikten sonra ortalıktan içinde yengemin olmadığı fotoğrafları kaldırdı. Onun varlığını kabul etmemek gibi olabilirdi. Halbuki bazı evlere gittiğimde anne babaların, gelin veya damatları olmaksızın çocukları ile güncel resimler çektirip eşleri hiç yokmuşçasına çerçeveye koyduklarını görürüm. Bir anlam veremem bu davranışlarına. Eskiyi yeniden yaşamak istediklerini düşünürüm. Aynı kızların gençlik soyadlarını evlendikten sonra da kullanıp çift soyadı ile anılmaları gibi. Feministlikten öte bir şey olsa gerek. Adı Rockefeller, Rotchchild veya Einstein ise belki anlamı olabilir de diğerleri neden bunu yapar acaba?

Kendilerinin kocalarından daha üstün olduğunu mu göstermek isterler, yoksa çekirdek aileye olan bağlılıklarını mı perçinlemeye çalışırlar?

Üzerinde Puhelinteliuus yazılı beyaz çevirmeli telefonun olduğu konsolun tam altında ressam paleti şeklinde, her biri farklı renkte dört zigon ve bunlara takılmak üzere siyah renkte fırça şeklinde ahşap ayaklar vardı. Her masaya üç ayak düşüyordu. O masayı kurmak o kadar zordu ki hep iki ayak takıldıktan sonra üçüncü ayağı takarken bir diğeri düşerdi. Yardım alarak takmaktan yorulduğumuzda, bir daha kullanmamıştık o masaları. Balkona çıkınca sağlı sollu iki adet ahşap şezlong göze çarpardı. Boydan boya kalın ipten ağ gibi örülmüş zeminin üzerine biri beyaz, diğeri siyah şilte konurdu. Balkondaki küçük masaların üzeri renkli yaprak baskılı Amerikan tarzı plastik tepsilerden oluşuyordu. Ayakları altın renkli metaldi. O balkonda dayım ve anneannemlerin ağırlanmalarına hep gıpta ederdim. Annem özel terzilerde diktirdiği diz altına kadar uzanan elbiseleri giymeye üşenmez, önemli misafirleri gelmiş gibi özenirdi. Böyle bir gecede fıstık yeşili elbisesinin göğüs kısmını yüzlerce elbisenin kumaşından yapılmış çiçekler süslüyordu. Uzun saçlarını berberde topuz yaptırmıştı. Küçük masaların üzerinde çiğ köfte, ev yapımı salatalık turşusu ve kıymalı üçgen börek eşliğinde buzlu bardaklarda viski ve şampanya ikram ediyordu. Kadehini kaldırıp İbranice "Le Hayim," demişti. Hayat için içelim, demek oluyordu. Hemen ardından mutlaka küçük bile olsa kutlanmaya değer bir konu bulur, sırası ile "Mabruk, Mazaltov, Tanti Auguri," diye önce Arapça, ardından İbranice ve İtalyanca tebrikler mutluluklar deyip bardağını dikerdi.

Salatalık turşusunu yaparken koskocaman kapaklı cam kavanozun içine körpe salatalıkları dizer, sirke, sarmısak ve biberin yanına bahçesinden koparttığı kereviz yapraklarından da koyardı. Tadındaki lezzetin sırrı kereviz yaprağında diye gizlice itiraf etmişti bir seferinde. Yıllar sonra annem aynı şekilde beni aynı balkonda ağırladığında fark ettim ki, kafamda beklediğim ile yaşadığım his farklıymış. Aslında bir şey beklenirken, umut edilirken güzel ve hoş bir his verir de gerçekleştiği zaman bizleri biraz hüsrana uğra-

tır. Keşke hayaliyle yaşamaya devam etseydim dedirtir. Annem bana aynı servisi sunarken süslenmiş, saçlarını yaptırmış olmasına rağmen tek fark yaşlanmış olmasıydı. Yine de balkon sefalarını hatırlayıp onların keyif aldıklarını düşününce benim de o keyfi tadacağım günü iple çekmem bile yeterdi. Şimdi artık balkonsuz evde hayal kurmakla yetinecektim.

Annem İstanbul'a yeni geldiği zaman babaannem ona evde vişne likörü ve rakı yapmayı öğretmiş. Urfalı babaanneme annem de kendi evinde öğrendiği kırmızı şarabın tarifini vermiş. Kurutulmuş siyah üzümleri alıp içine biraz portakal, biraz elma katarak büyük bakır tencerelerde kaynatışlarını anlatmıştı bir seferinde bana. Sonradan karışımı tülbent torbaların içine koyup çivilere asarlarmış. Yaklaşık on gün sonra damla damla fermantasyona uğramış karışımı şişelere doldurup ağzını mantar ile kapatırlarmış. Bazen içinde biriken tazyikten bu mantarlar yüksek sesle açılıp patlarmış. Bir gece teker teker bomba gibi patlayan bu sesi duyduklarında ev ahalisi ayaklanmış ve gülmekten yıkılmışlar. Babaanneme göre bu olay zaten ne kadar çok mantar patlarsa yapanın karakterinin de o kadar güçlü olduğunun işaretiymiş. Annem için bu kesinlikle geçerliydi çünkü kuvvetliydi ve bunu gösterebildiği kadar gösterirdi.

Gençliğinde alıştıklarını kendi evinde bulamadığında eksikliğini hissedip söylenmek yerine, bulduğuna alışmayı tercih etmiştir annem. İtalya'da özellikle çok sevip yediği truf mantarı yerine İstanbul'da "keme" denilen bir mantar bulmuş. Bu çok sert mantarın dışı fırçayla temizlenip kesilince bej bir renk ortaya çıkarmış. Tadı o kadar güzelmiş ki her yemeğe uyarmış. Fakat seneler sonra bu mantarı da nesli tükenenler listesine yazıvermiş.

Nice tarifsiz güzel yemeğin pişti̇ği bu ada evinde otuz küsur sene boyunca hiçbir mobilya veya biblo değişmemişti. Bırakın değişmeyi, yerlerinden bile oynamamıştı. Bazı koltukların kumaşları ve perdeler yenilendi, duvarlar boyandı ama genel anlamda görüntüsü aynı kaldı. Evin içini kapalı panjurlardan göremediğimden aynı kalmasının verdiği huzur ve rahatlık hâlâ orada mı bilmiyorum. Mobilyalar değişmiş midir acaba? Bazı şeylerin değişmediğini

görmek ve değiştirilmeye çalışılmadığını bilmek meğer ne büyük bir güvenceymiş. Bu eşyalara bakıp geçmişe dönmek nasıl da kolay olurdu. Bu bibloları, vazoları, seyahatlerden toplanan lüzumsuz küçük mutluluk ve hatıraları almaktan ne zaman vazgeçer insan? Hangi yaşta? Hangi seyahatte? Yavaş yavaş mı olur, yoksa birden mi bırakılır? Annem hangi yaşta almanın artık mutluluk vermediğini anladı da almayı bıraktı acaba? Her ne kadar artık mutluluk vermediğini söylese de parası olmadığından alamadığını bilirdik. Genelde yaşlılarda alışveriş belli bir dönemde yavaşlar ve sonunda durur. Maddiyatın bittiği ve maneviyatın acil şekilde başlaması gerektiği o dönemi ne tetikler acaba? Kefenin cebinin olmaması mı? Ölüme yaklaşıp da anlamını yitirmesi mi? Nedir? Yaşayacak kaç sene kaldı ki, artık lüzumsuz masraf yapmayayım düşüncesi hangi yaşta insanın kafasının içinden geçer? Annem artık satın alma gücü olmadığından son gününe kadar elinde kalan az sayıdaki güzelliklerin keyfini çıkartmaya devam etti.

Hayattaki en önemli şeyin ne olduğunu sormuştum bir keresinde. "Para," demişti dimdik durarak. "Hayata başlayacak olsan para ile ilgili vermiş olduğun kararları aynen verir miydin?" diye sorduğumda, "Aynen verirdim," demişti. "Sana paradan önemli şeyler var diyenler olacaktır ama bil ki para ile çok şey satın alabiliyorsun," deyip içini çekmişti. Hep yarınları var gibi yaşardı. Bu yüzden de hiç birikimi olmadı. Onun aksine babam hep paradan önemli şeyler olduğunu savunurdu. Nedense bunu söyleyenlerin hepsi bir zamanlar paraya sahip olmuş insanlar değil midir? Fakir fukara birinden duymuş olsam şapkamı çıkartıp inanabilirdim.

Yaşlıların aynı olayları tekrar tekrar anlattıkları olur. Bunadıklarını düşünür bir an için insanlar. Ama ben annem konusunda daha iyisini biliyorum. Yaşlı insanların yapmak istediği pek çok şey olabilir ama zamanla yaptıkları şeyler azalıyor tabii, anlatacakları şeyler de. Farklı insanlarla beraber olduklarında, aynı olayı tekrar tekrar anlatmaktan kime anlatıp anlatmadıklarını unutuyor olabilirler. Tekrar etmelerinin sebebi de bu olsa gerek. İlginç olan, yaşlılar önlerinde kalan zamanın azalmış olduğunun farkında olsalar bile işlerini ağırdan alırlar. Sanki çok vakitleri varmış gibi keyifle,

tadını çıkara çıkara işlerini yaparlar. Annem tam aksine yaşlandığında daha çabuk ve seri olmuştu. Kaybedecek vakti hiç yoktu. Yapmak istediği bir şeyi kafasına koyduğunda hiç kimseye danışmadan yapıveriyordu. Her gün de kendine yapacak bir şey buluyordu. "Zamanım azaldı," demişti bir keresinde. Gerçi zaman kavramı hiç olmamıştı ya neyse. Kolunda saat taşımazdı bir çekmece dolusu saati olmasına rağmen. Sonrasında tümünü yok pahasına sattığından markasız olanını nadiren çantasının içinde bulundururdu ama saatle işi olmazdı. Acelesi hiç olmazdı. Yetişme derdi, koşuşturma stresi de olmadı ama hızlıydı. Bunu yaparken hayatın en büyük lükslerinden birini kendine yaşattığının acaba farkında mıydı?

Salonun diğer bölümünde duran sehpanın yekpare ayağı oval şeklinde olup üzeri ince şeritler halinde ahşapla kaplıydı. Üstü yuvarlak ve yerinden oynatıldığında ayağıma onlarca kere düşen, onlarca kere havada yakalayıp tuttuğum beyaz mermerden yapılmıştı. Mermerin bir de siyah renkte olan yedeği yıllar sonra bir gün düştüğünde ortadan ikiye bölünmüş, kalanları ufak parçalar halinde kestiren babam kapıların önüne hem kendi kendilerine kapanmalarını engellemek hem de rüzgâra meydan okumak için koymuştu. Karşılıklı duran ahşap kollu iki berjer koltuk, üzerinde uzun yıllar boyu tavla oynayacağımız koltuklardı. Dışarıda yaşayan akrabalarımız geldiğinde ise oyunun adı Arap aksanı ile söylendiğinde "Tawle" veya İtalyanların dediği gibi "trik-trak" olurdu. Koltukların rahatlığı, keyfi ve oyun sırasındaki konuşmalar halen kulağımda çınlar durur. Zavallı babam Acem dilindeki sayıları bizlere öğretene kadar canı çıkmıştı. Bir başka hissetmiştim zarları Acemce okumaya başladığımda sanki büyümüş adam olmuştum. Dayımla oynadığımızda istemeden pulları yanlış yere koyduğumuzda sıra ona gelince tek bir zar atardı. Biz de saf gibi yerde diğerini arardık. İki-üç kere aynı şeyi tekrar ettikten sonra hata yaptığımızı anlar, oyunumuzu düzeltirdik. Hiç vazgeçmemişti bu şakayı yapmaktan.

Yemek salonu ana salondan perdeli bir kapıyla ayrılıyor ve diğer tarafında olan kapı bahçeye açılıyordu. Salon çok görkemliydi. Karşılıklı duran iki büfenin içi tıkabasa tabak, bardak ve kahve

fincan setleriyle doluydu. Çoğu meşhur markalardı. Günlük tabaklar bile dışarıdan gelmiş dört yüz parçalık bir Rosenthal setti. Büyük, küçük, yuvarlak, oval, servis tabağı dahil her parçası vardı. Mavi manzaranın resmedildiği bu setin parçaları kırılır ya da çatlardı ama set sanki hiç eksilmeden geçen yıllara meydan okurdu. Ev partilerinde misafirlerin içki bardakları birbirine karışmasın diye kenarına uçlarında farklı renkte balık, kalp, kare, çiçek, maymun, domino taşı ve saat gibi plastik şekilleri olan çengelleri takarlardı. Hep içki içeceğim gün hangisini kendi bardağıma takacağımın hayalini kurmuştum. Çengeller kim bilir nerede duruyor, ben içiyorum ama aramak aklıma bile gelmiyor. Yirmi dört kişinin oturabileceği, sonradan küçültülünce on iki kişilik hale gelen masa hep açık şekliyle dururdu. Annem "Gösterişli gözüksün, sizler benim en kıymetli misafirlerimsiniz," diye tekrar ederdi. Dolapları doldurmuş olan bu Rosenthal tabakları ve gümüş çatal bıçakları her gün bizler için kullanırdı. Şimdi hangi antikacının dükkânındadır? Arkadaş evlerinde duyduğum misafir tabağı çanağı, örtüsü, koltuk kılıfı diye bir şey bizim evde yoktu. Şık, güzel, pahalı şeyleri her gün bizler için kullanırdı. Bizden kıymetlisi onun gözünde hiçbir zaman olmadı. Yetmişli yılların başında, yaz davetlerinden birinde, salonda yemek yemek yerine mutfağa kurulan sofrayı gördüğümüzde isyanlar edip oturmamıştık. "Sen bizi artık sevmiyorsun," diye feryat ederken zavallı annem masanın başköşesine üç küçük tabak koyup bizleri oturtmuştu. O insanlara ve o masaya ait değilim gibi hissettiysem de annemin bize verdiği önemden dolayı mutlu olmuştum. Milano'da teyze ve dayılarımın evlerinde pratiklik açısından mutfakta oturup amerikan servisleri ve plastik tabak, çatal ve bıçakla yemek alışkanlık olsa bile biz oturmayı her seferinde reddetmiş, sonunda kazanmıştık.

Büfelerden birinin üzerinde ayakları beyaz mermer, kolları bronzdan bir terazi dururdu. Üzerinde ne anlama geldiğini bilmediğim "De Faveri Creation" yazısını hep okur okur tekrarlardık kız kardeşimle beraber. Terazinin kefelerinin içinde plastik meyveler vardı. Her cuma temizliğinden sonra meyvelerin yeri değişir, terazinin dengesi bozulurdu. Dengeyi bulmaya çalışmak zahmetli

ama keyifli bir işti çocukken. Aynı meyvelerden karşı büfenin üzerinde duran kayık şeklinde Daum kristal tabağın içinde de vardı. Büfenin çekmecelerinde babamın yabancı ülkelerden topladığı boy boy bıçak setleri, bezik markörleri, poker fişleri ve plastik oyun kâğıtları dururdu. Çekmeceleri açtığımda aldığım koku babamın kokusuydu. Boydan boya camla kaplı salonun panjurları hep kapalı tutulurdu. Açıldığında güneş girdiğinden çok aydınlık olurdu ama asıl sebebi ise komşular bizleri görebilirdi. Annem bunu tüm aile bir araya geldiği zaman kötü gözden ve nazardan korumak açısından yapardı.

Yemek salonunda yeri sürekli değişen bir bar vardı. Ev satılırken hepimizin ortak kararı bu barı elimizde tutmaktı. Şimdi bu bar kime kalacaktı? Bazen kış evine gider bazen adada dururdu. Sarılıp sarmalanır, ne kadar kıymetli olduğu taşıyacak hamala anlatılır ve seneler senesi gider gelirdi. Önü bombeli olan bu bar ortasından ray sistemi ile aynı anda her iki yana açılırdı. İçinin ayna kaplı olduğu yan ampullerinin yanışı ile belli olurdu. İki cam rafı ve dört ahşap çekmecesi vardı. Tam ortada öne doğru çekilebilen ahşap rafın üzerinde de cam vardı. Bu, içkiler hazırlanırken tepsi vazifesi görürdü. Camın altında metal bir plaka üzerinde barı yapan "Borsani" fabrikasının adı yazılıydı. Barın içinde bazı içki şişeleri dururdu. Narbağ markalı ince uzun şişenin yanında Mutuk şarapları, Dona marka köpüklü şarap ve Metaxa bulunurdu. Kendileri içmese de evde mutlaka her içkiden olurdu. Konu şarap olunca, babamın dayımla yaşadığı bir günü anımsıyorum. Dayım girdikleri bakkalda "dömisek" veya "sek" tabirlerini kullandığında, bakkal yabancı lisan zannettiği kelimelere yanıt verememiş, babam ise Arapça "kırmızı" veya "beyaz" diye sormanın yeterli olacağını söylemişti. Babama kalsa şaraplar sadece rengine göre ayrılıyordu. Etiketleri de dağıtıcılar kafalarına göre yapıştırıyorlardı. Yöresi, markası, üzümü pek fark etmiyordu o dönemde. Alkollü içkiler için merdiven altındaki ahşap ankastre dolaplar depo olarak kullanılırdı. Dizi dizi Altınbaş rakılarının yanında, markasını hatırlayamadığım viskiler, Cinzano ve Martini şişeleri de dururdu. Bir sürü değişik ülkeden şişesi gösterişli diye alınan içkiler de cabası. Piya-

sada var veya yok muhabbeti, evde kalmadı lafı olmazdı. Babam her zaman temin edebilirdi ve bu konuda temkinliydi. Meşhur barın en önemli özelliği, ön kapağının tamamının yağlıboya olmasıydı. Sol tarafında batmakta olan bir güneş ve yaklaşık on kişinin içmek üzere kayıkla gidişi resmedilmişti. Diğer kapakta ise aynı on kişinin içip sarhoş olduğu kayıkta düzgün bir şekilde oturamaz halde ay ışığı altında geri dönüşleri tasvir edilmişti. Hiçbir mobilya bu kadar ailemizin bir parçası olmamıştır. Kendimi bildim bileli hep ortalıktaydı. Annemin Fransız vitrinlerini alıp kış evinin yemek salonunda duvarın arkasına saklamaya çalıştığı zamanlarda bile. Ben otururken bar hep karşımda kalır, kendimi içmeye giden o adamların yerine koyardım. Ayıkkenki düşünceli ve dertli suratları nasıl da keyifli suratlara dönüşürdü ellerinde şarap şişeleri ile geri dönerlerken.

Üst kata çıkarken ahşap merdivenlerden basanın kilosu ve hızı ile ilgili ses çıktığını bildiğimden her basamağa farklı basardım. Bazen en soluna, bazen ise en sağına basar, çıkan sesi dinleyip değiştirmeye çalışırdım. Benden başka sese göre geleni tanıma oyunu oynayan var mıydı, sormamıştım. Merdiveni çıkıp da üst katın holüne gelince, soldaki ilk oda benimdi. Geceleri yatınca eve hırsız girerse ilk benim odama gelir düşüncesi uzun yıllar beni korkutmuştur. Ama babam kapısı açık uyuduğundan, onun horlamasını duymak bana bir şey olmaz hissini yaşatırdı. Odamın içindeki hiç kullanmadığımız baca çıkışı yıllar sonra kâğıt ile kaplanıp duvar rengine boyanmıştı. Çatıdan bacanın içine düşen toz veya taş parçacıklarının kâğıdın üzerine çarptığında çıkarttığı sesle irkilir bu yüzden bazı geceler yalnız yatmaya çekinirdim. Adanın özelliği, gece vakti uyumaya çalışan insanları uyutmayan martıların olmasıydı. Kasten bizim çatıyı mı yuva edinmişlerdi emin değilim ama öyle bir his yaşattıkları kesindi. Bilmeyen, bizleri tanımayan biri evimizde yatıya kaldığında duyduğu seslerden, çatı arasında deli bir akrabamızı sakladığımızı düşünebilir, gece boyunca çığlıklar attığını söyleyebilir, bunu duyanların da inanası gelebilirdi. Gerçi çatıda ikamet eden martılar bırakın korkuluğu, elinde süpürgeyle

bağırıp çağıran bahçıvanımıza bile aldırmaz, vurdumduymaz tavırları ile kalmaya devam ederlerdi. Gece boyunca akıllarına estikçe bozuk sesli bir koro gibi bağırır, gürültüleri Yekta'dan gelen müzik ve rüzgâr sesine karışırdı. Alıştıktan sonra ise duymazdık bile.

Bizlerden sonra yatmaya çıkan kişinin annem veya babam olduğunu da merdivenlerden çıkan sesten anlardım. Yabancı bir ağırlığın sesine karşı kulağım iyi eğitilmişti. Hemen yanımda benimle aynı cepheye bakan annemlerin yatak odası vardı. İnce uzun ortak balkonumuzdan deniz yayvan bir tabak gibi görünürdü. Seramik kaplı balkon zemininde çoraplarla bir uçtan diğerine az kaymamıştık çocukken. Odaların içinde alt ve üst olarak ikiye ayrılmış dolapların hep metal raylar üzerinde giden sürme kapakları vardı. Onların da sesleri farklıydı. En güzeli babamın odasındaki üst dolabın kapağının çıkardığı sesti. O dolapta Avrupa çikolata ve şekerler bulunurdu. Babam ortalıkta yokken bizim oraya bakmamız kesinlikle yasaktı. O yasağa hepimiz kaybedeceklerimizin ne olduğunu bildiğimizden uyardık. Babam bizlere akşam vakti o şekerlemelerden verdiğinde çiğnemeden yutar, yenilerini vermesi için bildiğimiz tüm canayakın sempatik suratları yapardık. Ruh haline göre bazen numaralarımıza kanar gözükür gevşer, bazen de Nuh bile demezdi babam, bırak peygamberi.

Merdivenlerin hemen karşısına denk gelen odada Sarina yalnız kalırdı. Odası evin yan tarafına, palmiye ağacına ve komşuların evine bakardı. Onu bildim bileli yalnız yatardı ve durumundan şikâyet etmezdi. Sonra sağa doğru uzanan kaygan seramik döşeli ince uzun koridorda büyük tuvalet ve onun karşısında Yusuf'un odası vardı. Bu oda uzun yıllar misafir odası olmuştu. Çocukken annemin akrabaları yaz aylarında mutlaka adayı ziyarete gelirdi. Gerek anneannem ve üvey dedem, gerekse Lazar Dayım geldiklerinde orada kalırlardı. Hep değişik zamanlarda gelirlerdi. Yıllar sonra anneannemle dayımın birbirlerine küs olduklarını öğrenmiştim. Cenazesine bile gitmemişti ince düşünceli dayım. Zavallı anneannem, affedilmeden göçmüştü.

Bir seferinde iki teyzemle kocaları, dayım ve karısına denk gelmişti. Nasıl olduysa annem yine hepsini bir şekilde yerleştirivermişti. Bu tip konularda çok becerikliydi. Tuvaletin yanında evde hizmet edecek kişi için yapılmış küçük, ancak bir yatağın sığabileceği bir oda vardı. Bildim bileli bu odada hiç kimse kalmadı. Hep yatakların yedek şilteleri bu odada tutulurdu. O şiltelerin içindeki pamukların kabarması için çağrılan adamı düşünüyorum da, saatlerce elindeki yayla sanki harp çalıyor gibi pamuklarla oynamasını bahçede seyrederdik. Hallaç diyorlardı adına galiba ve müzik ritminde tüm şilteleri elden geçirir, o ezik sümsük gibi duran şilteler bir anda kabarır, yepyeni gibi olurlardı.

Koridorun sonunda tek kişilik bir oda vardı. Orası hep Madam Matilda'nın odası olarak kaldı. Matilda evimizde en uzun süreli kalan dadımızdı. Daha üç yaşından itibaren hep Fransızca bilmesi şartıyla bulunan Rum, Ermeni dadılar genelde altı ay bile yaramazlıklarımıza zor dayandığından kovalanır gibi kaçarlardı. Beş yaş ve on dadı eskittikten sonra Madam Matilda gelmiş ve her yer sütliman olmuştu. "Elle est de nous", yani ne de olsa bizlerden biriydi annemin deyişiyle. İşe yeni başladığında adını söylemekte zorlandığımızı gördüğünde onu "Mami" diye çağırabileceğimizi söylemişti. Annem bunu duyduğunda evde kıyamet kopmuştu. Evimizde sadece bir "Mommy"ye yer vardı ve annemin demesiyle isterse "mummy" olabilirdi. O günden sonra bazen gizlice onu memnun etmek için mami diye çağırdığım olurdu. Zaten İngilizcesi yoktu, anne yerine mumya dediğimizi bir biz bilirdik. Hiç evlenmemiş, çocuk sahibi olmamıştı. Bu gidişle de olamayacaktı. İçimde bir yerde ona acıdığımdan mutlu etmek isterdim. Yaklaşık dokuz sene yanımızda kalan dadımız sonunda evden, aileden biri olmuştu ve gitmiş olmasına rağmen bu oda hâlâ onun adı ile anılır. Bizlere sonunda büyük bir abla, anneme ise "confident", yani sırdaş olmuştu. Zavallı devamlı avazı çıktığı kadar bağırır, bizleri azarlardı. Hem de kızınca kullandığı dil Ladinoydu. En kızdığı zamanlarda bize "Veremli a veremli," dediğinde amacımıza ulaşmış olduğumuzu anlar biraz acırdık ona ve devam etmezdik. Ondan önce ise asla yaramazlık yapmaktan vazgeçmezdik. Üçümüzle

aynı anda baş etmesi imkânsızdı. En önce kız kardeşimi kontrol altına alır, sonra bizlere sıra gelirdi. Ağabeyimle bir olup onu kızdırmaktan tarifi mümkün olmayan bir zevk alırdım. Belki ağabeyimle bir şeyler paylaşıyor olmanın verdiği zevkti bu, belki de biraz olsun yaramazlık yapmak hoşuma gidiyordu ama tam olarak nedenini hatırlayamıyorum. O yaşlarda hayatımı ve davranışlarımı sorgulamayı bu kadar bilmiyordum. Dadımızı son gördüğümde ayrılalı on yıl oluyordu ve özlediğinden bizleri ziyarete gelmişti. İsrail'e yerleşmeye karar vermişti, hatta bir rivayete göre evlenmek üzereydi. Dişlerini yaptırıyordu ve geldiği gün ağzında geçici olarak tek bir diş yoktu. Dişler ertesi gün takılacaktı. Bir gün bekleyip de gelse olmaz mıydı? On sene geçmiş, bir gün daha bekleyemedi mi? Onu artık hep bu şekilde dişsiz haliyle mi hatırlamalıyım?

Üst katın banyosu koskocamandı. Duşun etrafı mavi fayansla çevrilmiş kısa bir duvar gibi örülmüştü. Her sene üzerindeki desenin değişeceği bir plastik perde suların dışarı akmasını önlerdi. Yazları ilk duşa girdiğimde sıcak suyu açar açmaz, biraz bekler ve ısındığına kanat getirdiğimde elimle yoklamadan duşun altına girer, çığlık atarak dışarı fırlardım. Mavi renkli musluktan sıcak, kırmızı renkliden ise soğuk akardı. Belki birisi akıl edip de değiştirmiştir diye düşünerek aynı hatayı işlerdim. Ada evindeki bu değişiklikten olsa gerek nerede duş alırsam alayım önce suyu kontrol etme alışkanlığını edindim. Bidenin ne olduğunu küçükken hiç sormamıştım, öylesine orada durur, yer işgal ederdi. Anneannem ve dedem ziyarete geldiğinde kullanıldığını fark ederdim ama ne işe yaradığını sorduğumda geçiştirilirdi.

Arka bahçeye bakan bu banyonun camından neler attığımı hatırlıyorum da annem bayağı sabır göstermiş bizlere. Yaramazdık, haylazdık, hareketliydik o zamanlar. Bir öğlen annem yaklaşık on tane kare masayı arka bahçeye kurdurmuş ve kırk kadar kadın arkadaşını yemeğe çağırmıştı. Pandelli'den garsonları da servise yardım için getirtmişti. Yemeklerin hepsini yine kendisi hazırlamıştı. En belirgin olarak hatırladığım, büyük bir mor lahana yaprağı içinde servis ettiği bulgurlu salata diye bildiğimiz "tabbule" yemeğiydi. Lahana yapraklarını yırtmadan dikkatlice tek tek çıkartmış

ve bir topun yarısı gibi görünen lahanaları küçük tabaklara yerleştirip koruma altına alınmış salatayı içinde sunmuştu. Bir de yoğun istekten dolayı hazırladığı "hımmos" dediği tahin limon ve nohut ezmesinin karıştırıldığı humus vardı. Ev bu kadar kalabalık olduğunda ve annem bizlerle ilgilenmediğinde yapacak iki şey olurdu. Ya Sarina'yı bir sandalyeye bağlar, altına koyduğumuz kâğıt ve çalı çırpıyı yakıp Kızıldericilik oynardık ya da suyun altına tutup ıslattığımız tuvalet kâğıtlarını pencereden aşağı atardık. O davet günü üçümüz de Kızılderili olmuş, tuvalet kâğıtlarını rasgele fırlatıyorduk. Hem yere çarptığında yüksek bir ses çıkartıyor hem de yapışıp kalıyordu. Annem ve dadımız yukarıya gelinceye kadar ben on tane, Sarina sekiz taneye yakın atmıştı. Yusuf her iki elini kullandığından daha fazla atmıştı muhakkak. Banyonun kapısı kilitliydi. Zavallı annemin ses tonu nasıl da değişmişti. Tehditler savuran o canavar nasıl da yalvarıyordu küçük bir çocuk gibi. Acımıştım ama ancak ağabeyim acıyınca kapıyı açmıştık. Bas bas bağıran "Sizleri leyli okula göndereceğim!" sesi hâlâ kulaklarımdadır. Hiçbir zaman bizlerden ayrılmaya kıyamayacağını o günlerde bilemezdim tabii. Hep kazaya kurban gidebilirim korkusu ile ağabeyimin yaptığı yaramazlıkları da ispiyonlardım ama beklediğim cezaları ona vermezlerdi. Kurusıkı tehditlermiş bunlar ve benim dışımda herkes biliyormuş meğer.

Tüm çocukluğum boyunca aynı Rum aile ile komşuyduk. Madam Ceni Stamatidis ve iki oğlu Aki ile Yorgo. Stamatidislerin babaları var mıydı emin değilim, varsa da onunla ilgili bir anımı hatırlamıyorum. Anneleri onlarla bağıra bağıra konuşurken bazı kelimeleri diğer lisanlardan önce ezberlemiştim bile. Ses tonundan veya onların reaksiyonundan kelimelerin ne anlama geldiğini anlardık. Onlar aramızda iken "Oriste, tikanis kala," diye Rumca konuşup dalga geçtiğimiz bile olurdu. Yunanistan'a yerleşmeye gittiklerinde evi önce Müslüman bir aileye satmışlardı. Yedi sene sonraki yeni alıcılar ise Ermeni bir aileydi. Bugün nerede, ne yapıyordur Aki? Ya bugün bu evin sahipleri kim? Babam öldüğünde taziye ziyaretine birçok bankacı geldiğinde iş ilişkisinden dolayı olduğunu düşünmüştük. Dördüncü gece geldiklerinde çekinerek

de olsa niyetlerinin aslı ortaya çıkmaya başlamıştı. Babam bankalardan yüklü miktarda kredi çekmiş ve bunların süreleri geçmişti. İstenen kısa sürede para bulmamız imkânsız olduğundan ev dahil annemin tüm mücevherlerine ve kasalarına el konulmuştu.

Komşu evin güvenliğinden ve bahçesinden sorumlu olan kişi aynı zamanda ada karakolunda çalışan bekçiydi. Akşamları evine dönerken duyduğum o düdük sesi nasıl da emniyette hissettirirdi beni anlatamam. Rahmetli bekçi Atıf'ın orada olduğunu bilmekle sanki tüm hırsızlar yaklaşmaya korkar gibi gelirdi bana. Çatısında üzüm bağlarının olduğu arka bahçedeki müştemilatın altında oturup gülümseyerek "Günaydın," dediğinde himayesine alınmış gibi hissederdim. Kahverengi pantolonu ve aynı kumaştan yapılmış gömleği, iki ton koyu kalmış şapkası ile bana elinde kılıcı kalabalık bir orduyu yöneten komutan gibi gözükürdü.

Basım hatası falan yok. Sadece hem biraz elle notlar almak için yer ayırmak istedim hem de kitap basıldığında korsanı çıkarsa kitabı okumadan basacakları için bu sayfaları hata zannedip basmayacaklar ve sahtesi kolayca ayırt edilebilecek, diye düşündüm. Fena mı?...

Yusuf'un ilk evden kaçışı da adadaki eve denk gelir. Ne istediğini bilen ve istediğini sonuna kadar yaptırtabilen ağabeyim "hayır" lafını duymayı sevmezdi. Yaptırana kadar da hem annemi hem de babamı üzerdi. Sarina'yla ben sessizce olanları seyreder, sonucunu beklerdik. Çok asi karakterliydi, aynı şeyleri bazen ben de yapmayı

denemiştim ama sonunda mantığa yenilmiştim. Nedense anne babamı üzgün görmek hiç hoşuma gitmezdi. Olağan kavgalarına benim yüzümden bir yenisinin eklenmesini istemezdim. Ağabeyime taviz verilir, bizlerden ise herhangi bir başkaldırı zaten beklenmezdi. Ne olduğunu çok iyi hatırlayamıyorum, ama sanki araba talep etmek gibi büyük bir istekte bulunmuştu. Verilen cevabı beğenmeyince evden çıkıp gitmişti. Yaşı belki ondu, belki daha da küçük. Evde annemin halini gördüğümde şaşırmıştım, sanki ağabeyimin başına kötü bir şey gelmiş gibi ağlıyordu. Uzun bir süre haber çıkmamıştı ondan. Sonradan Fifoş Halam aramış, onun evine geldiğini söylemişti. Üstüne üstlük ağabeyim halama bize haber vermemesi için ricada bulunmuş, hatta tembihlemişti. O da ancak uyuduktan sonra bizleri arayabilmişti. O gece ilk defa ağabeyimden ayrı yatmıştık. Ertesi sabah istediğinin alınacağı haberi ile eve döndüğünde kahramanlar gibi karşılanmıştı. Zavallı ben, uslu olup söz dinlememe rağmen bir sefer bile böyle karşılanmadım.

Düşünüyorum da bu evde bir sürü ilkler daha yaşanmıştı. Annemin gözlerimin önünde yere düşüp bayılmasını da dün gibi hatırlıyorum. O mutfakta yemek pişirirken üçümüz ellerimizde mutfak bezleri ile etrafta uçuşan sinekleri öldürüp sayıyorduk. En çok yakalayan veya toplayan kazanacaktı. Saatler süren bu savaşın sonunda ağabeyim yanlışlıkla sineklerini koyduğu bardağı elinden düşürünce sinekler servis edilmek üzere bekleyen yemeğin içine dökülmüştü. Sinirle bağıran annemden ilk defa böyle tepki gören Yusuf nerede öğrendiğini bile bilmediğim kelimelerle küfür etmişti. Annemi sineklere vurduğu bezle kovaladığında ise kadıncağız ilk ve son defa duyduğum çığlık sesiyle yere yıkılmıştı. Tüm bedeninin içi birden boşalmış, çuval gibi düşmüştü. Dadımızı çağırırken hepimiz hem çığlık atıyor hem ağlıyorduk. Hayatının en büyük şokuydu. Tir tir titriyorduk. Madam Matilda tecrübeli hemşireler gibi eline aldığı mavi renkteki kareli mutfak bezini ocağın ateşinde yakıp anneme koklatmıştı. Neden bilemiyorum ama annem kısa bir süre sonra kendine gelmişti. O sırada ağabeyim onun kalkışını göremeyecek kadar uzaktaydı. Nasıl da emindi kalkacağından. Hiç mi merak etmemişti ona bir şey olur mu diye acaba?

Duyarsız olmasına rağmen annem kalkar kalkmaz onu affetmişti. Hep böyle olmaz mıydı zaten? Ama içimden bir ses bu olayı hiç unutmayacağını söylüyordu.

Bizleri hasta gördüğünde de bayılacak gibi olurdu. "Siz hasta olacağınıza ben hasta olayım," der ve ada doktorumuz Madam Sintiya'yı çağırırdı. Doktorumuz bile Yahudi'ydi ve Fransızca konuşurdu. Annem zaten biz hastalandığımızda genelde hangi ilacı vereceğini bilirdi. Sadece emin olmak için doktoru çağırırdı. Kendi teşhisinde yanılmış olmadığını anlamak için. Buna en iyi örnek küçükken çikolata yemekten çürüyen dişlerimin geceleri sızlayıp ağrımasıydı. Ağzıma rakıya batırılmış pamuk koyar, sabaha kadar eme eme sızar uyurdum. Hâlâ dişim ağrıdığında ilk aklıma gelen yöntem budur. Sonradan geçmezse dişçiye götürürdü. Hasta olduğumuzda adı belli bir antibiyotiği C vitamini ile hemen vermeye başlar, üç günde etkisini göstermezse doktoru çağırırdı. Kış aylarında doktorumuz değişirdi. Taksim'de muayenehanesine gittiğimiz Doktor Cihat Bey çok tatlı biriydi. Onu ziyaret ederken çıkışta ikram ettiği şekerlerin tadı halen damağımdadır. Küçük bir adam kafası şeklindeki biblosunun şapkasını kaldırır, içinde rengârenk duran şekerlerden alırdık. Önce kibarlıkla bir tane alır, doktorun suratına acınacak bir ifade ile bakar, izin verdiğinde avuçlarımızı doldururduk. Her seferinde izin verirdi tonton doktorumuz.

Ağabeyim sekiz yaşında olmalıydı. Sebepsiz yere kilo veriyordu ve henüz ona ne olduğu bulunamamıştı. Dışkı testi isteyen Doktor Cihat'ın talebini yerine getirirken, annemin elinde itina ile taşıdığı büyükçe bir plastik kutuyla ailece Taksim Laboratuvarı'ndan içeri girmiştik. Kutunun içinde ne olduğunu hepimiz biliyor, gülmemek için kendimizi zor tutuyorduk. Girişteki görevliye annem kutuyu teslim ettiğinde dayanamayıp "Size pasta getirdik," dediğimde patlayıvermiştik. Laf ebesi hemşire kılıklı kadın dönüp bozuntuya vermeden, "Birer parça yemek ister misiniz?" diye sorduğunda hemen cevabımı yapıştırmıştım. "Yok, biz size getirdik, siz aranızda bölüşün," deyip kapının dışına çıkmıştık. Sonucunda

ağabeyimde tenya denilen bağırsak kurdu çıkmıştı. O günden sonra her gece yaptığı dışkıyı gözlemliyorlardı. İki-üç santim boyunda beyaz şerit şeklinde kurtlar erişteye benzerdi. Portakal mevsimiydi. Ne zaman portakalın kabuğunu soysa zarın üzerindeki beyaz parçaları eline alır "Tenya, tenya," diye bağırarak koridorda peşimizden koşardı.

Evde sürekli ilaçların kullanım süresinin tartışması olurdu. Babam süresi geçse de bir şey fark etmez tezini savunurken annem bir gün bile geçmiş olsa bizlere vermek istemezdi. Babamın açıklaması ise, "İlaç kendi süresinin bittiğini nereden bilecek?" olurdu. Aynı her şeye çare aspirin gideceği yeri nereden biliyor muhabbetinde olduğu gibi. Hasta olup evde yatmanın verdiği huzur ve mutluluğun tarifi mümkün değildi. Sabahın köründe alt katta pişen soğan ve kereviz kokulu yemekler burnuma kadar geldiğinde hasta olduğuma falan bakmaz acıkmasam bile yerdim. Yemek sırasında annemin başucuma bıraktığı altın kral tacı şeklindeki müzik kutusunu açardım. İçi kırmızı kadifeyle kaplı olan bu kutudan, her açtığımda başka bir melodi çıkacak gibi geldiyse de senelerce aynı ritmi dinleyip onun eşliğinde uyudum ve terledim. Hasta yattığımda yastığımın altına içinde makas olan kutsal kitap koyardı. Kim bilir nedendi acaba? Kötü ruhları mı kovuyordu aklı sıra? Elimde radyo, sabah verilen çocuk programlarını dinler iyileşip de sokağa çıktığımda programın devamının ne olduğunu düşünemeyecek kadar meşgul olurdum.

Ne partiler verilmişti bu evde, keşke evin kara kutusu olsa da dinlesek. Doğum günüm yaz ayına denk geldiğinden her sene bir gece öncesinden bahçe masasının olduğu yere çapraz şekilde bir ip gererlerdi. Üzerine akıllara hayallere sığmayacak kadar çok ve sık bir şekilde Avrupa çiklet, gofret, şeker ve çikolataları bağlarlardı. Her sene aynı şeyi yapmalarına rağmen sabah kalktığımda ayrı bir heyecanla karşılardım sürprizlerini. Herkes partime gelmeyi ister, davet edilmeyi beklerdi. Babamın çaldığı düdükle hepimiz ipe saldırır, koparıp elimizde tutabildiğimizi yerdik. Evde yalnız başıma daha çok yiyebilecekken arkadaşlarla paylaşır olmak beni mutlu ederdi. Bir gün bile olsa, senenin o günü herkesin ilgi odağı

olmak, sevilmek ve sevildiğimi hissetmek değişik bir duyguydu. Renkli, ses çıkaran ince uzun şerit gibi jelatinlerin içinde farklı tatlarda olan şekerlemeleri kusana kadar ağzımıza doldururduk. İçlerinden emzik şeklinde olan pastel renklerdeki şekerleri ve Gufi şeklindeki tabanca kabzası gibi tutabildiğim bir oyuncağı hatırlıyorum. Kafasını arkaya doğru eğdiğimde ağzından değişik renkte oval şekerler çıkarırdı. Smarties adlı ince silindir şeklindeki kutuyu kaptığım gibi plastik kapağını çıkarır, içindeki hap şeklindeki rengârenk çikolataları avcuma dökerdim. Kırmızı renkli olan en sevdiğimdi. Mavi, yeşil, turuncu, kahverengileri dağıtmaya gönlüm elverirdi ama kırmızıları değil. Kırmızı bana cazip gelse de bilmediğim, tümünün tadının aynı olduğuydu. Bütün gün yaz sıcağında akşama kadar bahçede koşuşarak Tekman veya saklambaç oynayıp kudururduk. Babam doğum günlerimde hep yanımda mıydı emin değilim. Hafta sonuna denk gelmeyen günlerde işine gitmemiş, benimle kalmış olabilir miydi acaba? Unuttuğum ve bana gösterdiği bir sevgisi var mıydı?

Geceleri arkadaş evlerinde yatma zamanımız geldiğinde, biz gitmeyelim diye onları bize çağırırdık. Her odada üç kişi çift şilteli yataklarda kalırdık. Akşam yemekleri ve kahvaltılarda en az on kişi olurduk. Gece kalamayanlar sabahın erken saatinden bir şey kaçırmamak için hemen geliverirdi. Yedi sene sonra sahip oldukları çocuklarından ayrı kalmamak için buna katlanırlardı. Sanki arkadaş evine gitsek yedi senede geri dönmeyecektik.

Konu dönmek olunca, benim de adadan dönüş saatim gelmişti. Etrafımdaki çiçeksiz bahçelere baka baka iskeleye kadar yürüdüm. Fırının yanındaki mezeciden meşhur patates köftesinden aldım. Aklımda kalanla ilk ısırışta aldığım tat arasında bir fark vardı. Nedendi acaba? Sonradan yemek üzere halka, krik krak ve palmiye de sardırdım fırıncıya. Aslında canımın istediği eski İnci Pastanesi'nden profiterol almaktı. Kapanalı yıllar olmuş. Vapuru beklemek üzere iskele binasının içindeki eski ahşap banklardan birine oturdum. Adadan dönüş beni hep hüzünlendirir nedense. Yakında mimoza kokularının tüm adayı saracağını düşündüm birden. Elbette tekrar gelecektim buraya.

Karın yeniden başladığını fark ettim. Adada ilk defa kar yağışına denk geliyordum. Kış aylarında şehre döndüğümüzde ada arkadaşlarının çoğunu görmezdim. Oturdukları yer uzak olduğundan evlerine gitmemiz problem olurdu. Şehir evimizin arkasına denk gelen boş araziye "arsa" der, orada tüm mahallede oturan apartman ve kapıcı çocukları bir araya gelir, misket veya futbol oynardık. Sokak lisanı, argo, küfür ve el hareketini öğrenmem on iki yaşına denk gelmişti. Herkesten geç kalmıştım farkındaydım ama çabuk öğrenip telafi ettiğimi de biliyorum. Annem korkusuz olalım isterdi ama yetiştirirken kendi korkularının hepsini bize aşılamayı bilmişti. Sokağa yalnız çıktığımda, ana caddeye paralel veya arka sokakları keşfe gitmemiz yasaktı. Dikkatsiz sürücüler olduğundan karşıdan karşıya geçmemiz de yasaktı. Kendi binamızın olduğu kaldırım boyunca gezinebilirdik sadece. Evden uzaklaşırsak kaybolacağımızdan korkuyordu. Belki de biri bizi kaçırabilirdi. O devirde bu korku pek çok evde yaşanırdı bizde yaşandığı gibi. Ama kaybolmak konusu, yolda kaybolmak, gideceğim yeri bulamayıp kaybolmak, değişik yola girip kaybolmak tüm bunlar hakiki kaybolma olabilir miydi? Aslında kaybolmak dediğin bir daha bulunmamak üzere kaybolmak değil midir? Kaybolan kaç kişi tanıdığımı sorsalar hemen "Hiç," cevabını yapıştırırdım. Yoksa annemin kaybolmak diye bahsettiği geçici bir süre yerini, yönünü veya yolunu bulamamak mıydı? Sonradan bulunduğuna veya bulabileceğine göre neden bu kadar korkutmuştu bizleri anlayamıyorum.

Gençliğimin ateşli yılları lise yaşlarımda kız arkadaşlarımla çıktığım zamanlardı. Sık sık Maçka Oteli'nin diskosuna giderdik. İçeride geniş yatak gibi yere serilmiş yastıklar vardı. İçleri küçük köpük parçalarıyla dolu olduğundan istediğin şekle girerdi. Kızları oraya götürdüğümde şaşırırlar, ilk içkilerini tattırdığımda ise gevşerlerdi. Popüler mekânların hepsini öğrenmeye gayret ederdim. Elmadağ'da Regine's ile Monocle en kalabalık müzikli yerlerdendi. Scotch ve Hydromel de vardı ama biz oraya gitmezdik. Orasını bizden büyükler parsellemişti. O zamanın büyükleriydi, şimdilerde aramızda yaş farkı ortadan kalkmış gibi. Küçükken iki-üç yaş fark bile çok önemliydi fakat büyüdükçe, hele yaşlanmaya başladıkça

on yaş bile artık nesil farkı sayılmayacaktı. Dalya tecrübesinden sonra hoşuma giden kızlar olduğunda hiç beklemeden hislerimi söyler, tavlamak için elimden ne gelirse yapardım. Pes etmez, tavlayana kadar kul köle olurdum. Çoğu zaman aynı anda iki kişi ile bile çıktığım olurdu. Başka biri ile çıkmaya başlıyorsan öncekine ayrıldığının haberini vermen gerektiğini geç öğrenmiştim. Yeni açıldığını duyduğum her yere birinin beni götürmesini beklemeden denemek için gider, kendi fikrimi oluştururdum. Sonrasında tekrar gidip gitmemeye yine kendim karar verirdim. Her şeyden böyle haberdar olmak bana kendimi "au courant", bilgili ve önemli hissettirirdi.

Kışın pazar günleri için ise Yahudi gençlerinin bir araya geldiği, kültür faaliyetlerinin yapıldığı, hangi bayramın ne zaman kutlanacağının konuşulduğu bir mekân vardı. Bu vesileyle aynı dinden genç kız ve erkekler birbirleri ile tanışıp kaynaşabiliyor, flört edebiliyordu. Dans, tiyatro, folklor gibi showlar hazırlar, bayramlarda sunumlarını yapardık. Modern dans ekibi olarak sahne aldığımızda showun en sonunda uzun gece elbiseleri giymiş olan kızları belinden tutup havaya kaldırmamız gerekiyordu. Davit, kızı havaya kaldırdığını sanıp da sadece elbisesini kaldırınca perdeyi açıp kapamakla görevli Leon ve Ezra kızın bacaklarına ve donuna bakakalmıştı. Perdeyi kapatmamakta ısrarlıydılar. Kollarımız yorulmuş bir vaziyette belli etmeden "Perde, perde," diye inlerken, seyircilerden biri, "Perdeci kapatsana şu perdeyi," dediğinde kızın babası olduğunu anlamıştık. En önemlisi o günden sonra gruplarının adı "Perdeciler" olarak kalmıştı.

Yetmişli yılların sonlarına doğru en çok plağa sahip olan kişiler Yusuf ve ben olduğumuzdan arka arkaya birer sene diskcokeylik yapmıştık. İstek parçalara vakit ayırmayı kız tavlamak için fırsat sayardık. İçeri, dj kulübesine girmek isteyenlere, hele de kız ise kesinlikle yasak koymazdık. Seçtiğim müziği çalıp insanları coşturup dans etmelerine vesile olmak güzel bir histi. Sanki Club Med'de G.O. "Gentil Organisateur" yani nazik organizatör olmak gibiydi. O yerin yıllar sonra kapandığını duyduğumda çok üzülmüştüm.

Kız arkadaşlarımızın kimler olduğunu annem bilmek istemez, âşık olduğumuz kızlar hakkında konuşmamızı dinlemezdi. İçin için kıskanırdı gibi gelirdi bana ama sormazdım. Sorsaydım inkâr ederdi eminim. Böyle düşündüğüme anlam veremiyor gibi gözükse de ben içimden bilirdim. Gençlik yıllarımda bana anlattığı kısa bir hikâye geliverdi aklıma. Defalarca tekrarlamıştı üstelik. Adamın karısı kayınvalidesini sevmez, çekemez ve kıskanırmış kocasından. Bir gün kocasına, "Git annenin kalbini sök ve bana getir sevgini göstermek istiyorsan," demiş. Annesinin kalbini söküp heyecanla koşmakta olan adam yerde bir taşa takılıp düşünce elinden kâğıda sarılı kalp fırlamış ve dile gelip "Oğlum bir yerin acıdı mı?" diye sormuş...

İleride yaşayacağımız aşklara teslim olup onu unutmamamız ve kendi yerini sağlama almak için hep, "Kızlar, sevgililer, eşler değişir ama anne ve kız kardeşin yeri değişmez," derdi. Sarina'ya bile pay çıkartmıştı bu konuşmada. Onun yeri kesinlikle değişmezdi benim için. Bunu da zor ve uzun bir yolun sonunda öğrenecektim. Seneler geçse de hislerimin azalmadığı bir tek ikisi vardı zaten. Sarina'ya olan sevgim yine de ağır basardı. Keşke günah çıkartmak dinimizde olsaydı, bu kış günü adadaki boş havraya gidebilirdim.

Çocukluğumda yaz sonlarına doğru bir gün ada havrasında olduğumuz an aklıma geldi. Yahudi takvimine göre senelerden 5730 veya 5731'di, hangi sene olduğu tam olarak önemli değil çünkü anlatacaklarımla bağlantısı yok. Yaşım belki sekiz belki biraz daha büyüktü. Havra diyorum ama aslında bu lafı pek sevmiyorum. Toplanma yeri anlamına gelen Yunan kökenli Sinagog lafını, Alman kökenli "schule" veya "kal" denmesini tercih ediyorum ama neyse. Ben ve Yusuf kutsal kitapların olduğu tevanın tam karşısında üçüncü sırada oturuyorduk. Burası en prestijli yer sayılıyor. Babam kellifelli ve saygın biriydi. Yaşından ya da parasından dolayı olmalı çünkü dinle pek bir ilgisi yoktu. Bu kısımda toplam on sıra, her sırada yaklaşık yedi ile sekiz arası sandalye vardı. Havra konum olarak ince uzun bir yerdi. Teva da tam ortasındaydı. Diğer taraflar tevayı yandan gördüğü için makbul sayılmazdı. Sekiz

yaşındaki halimle hatırlıyorum da bayağı kalabalık olurdu. Hele duaların hep bir ağızdan okunduğu kısımlarda bazen binanın içi inlerdi. İlkokulda iken bir derste herkesin aynı anda bağıra çağıra konuştuğu bir ortamda, öğretmen, "Susun! Havraya çevirdiniz burayı," diye bağırmıştı. Bunu söyleyen öğretmenim hiç havraya gitmiş miydi acaba? Gitmediyse o zaman neden bu deyimi kullanmıştı? Ne için gitmiş olabilirdi ki? Hiç zannetmiyorum, birinden duymuş olmalıydı. Tek bildiğim o zamandan beri havra lafını sevmiyor olduğum. Sinagog lafı daha ilahi ve edebi gibi geliyor kulağıma. Her neyse, üst katta yine kadınlar ve çocuklar (ki buna erkek çocuklar da dahil) otururdu. Babama helal olsun çünkü bizleri hep aşağıda alıkoyardı. Kim bilir belki duaları yakından duyalım diyeydi. Ağabeyimi ve beni iki dizine oturtur, bizler de kıpır kıpır anlamadığımız bir dilde okunan duanın bitmesini sabırsızca beklerdik. Tabii ki vakit geçirmek için el ayak şakaları yapardık. Uzadıkça uzardı iki küsur saatlik tören. O bekleme, sabırsızlık, anlamama, aptal hissetme herhalde bizleri dinden soğutmuştur. Aylardan ağustos belki de eylüldü, babamın bacakları uyuşur terlerdi. Yavaş yavaş bacaklarını uyuşmasın diye sallar ve bazen iki yana açar, yandaki adama çarpınca da sessizce başı ve gözleriyle özür dilerdi. Yanındaki biraz sağa veya sola kayar, devamlı bir ahşap hışırtısı ile sandalyeler oynardı yerinden. Tören bitince tüm sandalyeler iştima düzeninden çıkmış bir hal alırdı ama benden başka bakan da olmazdı. Yıllar sonra sandalyeler yerini modern sinema koltuklarına bırakmış ve hepsi birbirine bağlanmıştı. El ve ayak şakaları halen bir aile geleneği gibi tüm dini bayramlarda devam eder ağabeyimle aramda. Tam senesini bilmiyorum ama sonunda üç tane yan yana koltuğumuz olmuştu ada sinagogunda. Sonradan satmak zorunda kalacağımız koltuklarda oturduğumuzda birbirimizin ayağına basmak ve dinlenmek üzere koltuğa yasladığımız dirseği beklemediği anda itmek gibi aile geleneğini de devam ettiriyorduk. Rahmetli babama, bizi görünce, "Köpeklenmeye devam edin," lafını söyletmek istercesine ısrarla yapmaya devam ederdik tören boyunca.

Yahudilerin takvimi de değişikti. Yahudi lafını da sevmediğimi söylemek istiyorum. Her ne kadar Yehuda kavminden geliyor olsam da sanki kötü anlamda kullanılıyor veya aşağılanıyorum hissini yaşatıyor bana. Musevi kelimesi daha ılımlı geliyor. Aynı İngilizcedeki "Jew" ve "Jewish" veya Fransızca da "Juif" ve "Israélite" farkı gibi. Hepsi de aynı kapıya çıkmasına rağmen Jew ve Juif kelimelerini daha aşağılayıcı buluyorum.

Musevilerin takvimi ayın döngüsüyle bağlantılıdır. Her ay gökteki ayın büyüklüğü ile başlar ve biter. Ayın hilal halinden büyümeye başladığı döneme kadar olan süre annem için çok önemliydi. Roş Hodeş denilen bu özel günü her ay mutlaka hatırlatırdı. Yeni bir işe başlamak, yeni bir eve girmek hep bu günde yapılmalıydı. Yeni alınan ev hazır değilse bile bir ay beklemek yerine, eve bir gece öncesinden girip beraberinde getirdiğin yemekleri yemek ve tabak çanağı bırakmak âdetti. Ertesi sabah sanki orada yatmışız gibi geri gidip onları toplamamızı isterdi. Yeni işyeri veya ev söz konusu olduğunda bir dua kitabı, içine makas, ayna, bereket otu dediği siyah çörekotu ve hamur koymamız gerekirdi. Hamurun olduğu torbanın ağzı açık bırakılır ve bereketine göre şişmesi beklenirdi. Roş Hodeş günleri ayın büyüklüğüyle ilgiliyken bayramların hangi güne geleceği takvimle bağlantılıydı. Tüm bayramlar her sene başka güne denk gelirdi. Yazın sonuna rastlayan bayramlardan ilki Roş Aşana diye bilinen ve Musevilerde dünyanın doğum günü, yaradılışı olarak kabul edilendi. Bu bayramda senelik takvim çıkar. Musevi tarihlerin Miladi takvimde hangi güne denk geldiğine bakardım. İlk baktığım babamın ölüm yıldönümü olurdu, şimdi anneminkine de bakmak zorunda kalacağım. Roş Aşana Bayramı keyifli ve mutlu bir gündü ama kutlama günü sayılmazdı. Bu bayramda amaç, önündeki on gün boyunca geçmiş yıllarla ilgili kendini sorgulamaktır. Kendine, başkalarına ve Allah'a karşı yaptığın hataları hatırlamak ve pişmanlık duymak içindir bu süre. İnanışlara göre yapılan iyi ve kötü şeyler ilahi kitapta toplanacaktır. Eğer bu toplama işleminde yaptığımız iyilikler daha fazla ise adımız gelecek sene yaşam kitabına, kötülükler daha fazla ise ölüm kitabına yazılacaktır. Bu bayramda geleneklere göre ilk ak-

şam özel yemekler masaya konur, ertesi günün çoğu sinagogda geçirilirdi. Bu sonraları okulu kırmak için iyi bir bahane olmuştu. Mutlaka üzerimize yeni bir ceket veya yeni bir ayakkabı giyerdik. Anneme göre bugün olan ve yapılan şeylerin aynısını bütün sene görecektik. O yüzden masada tuz veya biber bulundurmazdı. Bütün sene acı bir şey olmasın diye. Bunun doğru olmaması için dua ettiğim günleri bilirim. Ağabeyim beni gizliden gizliye dövdüğünde tüm sene dayak yiyeceğim düşüncesi beni çok tedirgin ederdi. Tuz ve biberin bulunmadığı masada tatlı ne varsa yer alırdı. Anne mutfağının klasik yemekleri yanında turunç tatlısıyla ince rendelenmiş asma kabak tatlısı da olurdu. Annem asma kabak tatlısını küçük gümüş bir tasın içinde oymalı gümüş çatallarla sunarken üzerine şamfıstığı ve badem de eklerdi. Bu bayramı kutlamakta olduğumuz bir sene, iskeleye gittiğimizde farklı boylarda dizi dizi duran asma kabakları manavın önünde görmüştük. Yusuf en uzununu eliyle gösterip, "Benim kamışımın boyu bu kadar, ya senin?" diye sormuştu. Belki o sorunun, o gün sorulduğunda hayatımı bu kadar etkileyeceğini bilseydim ağabeyimden bana cinsel organını göstermesini istemez miydim acaba?

Asma kabak, ayva ya da turunç tatlılarını yiyince senemiz tatlı geçecekti. O yüzden tümünden az da olsa tatmamız şarttı. Masada mutlaka tam bir balık olurdu. Kafasından bir yerini tırtıklayıp yememiz istenirdi. Yanak, kafa, göz her neresi olursa çünkü annemin inancı "başından yersen sen de baş olursun"du. Aramızda hep şakalaşır, "Sen baş yeme kıçından ye, çünkü sen kuyruk olacaksın," gibi sözlerle birbirimizi kızdırmaya çalışırdık. Her sene aynı esprileri yapardık ama önemli olan kimin önce hatırlayıp söyleyeceğiydi. Tüm bu özel yemeklerden tadarken annem yeni bir sene bahşettiği, aynı yemekleri yapıp bu masayı kurmasını nasip ettiği için Allah'a teşekkür eder, şükranlarını sunardı. Annem zaten her gün Allah'a şükredecek bir şey bulurdu. O yüzden duasının bayram ile ilgili olmadığını ailece bilirdik. Bu duasını da sesli yapardı aynı diğer duaları gibi. Sanki Allah içinden ettiğin duaları duymaz da sadece sesli olanları duyar diye mi düşünürdü ne? Sesli söylemesine kızmama rağmen, aslında duymak hoşuma giderdi.

Zamanlaması o kadar iyi olurdu ki unutmaya fırsat tanımazdı. Sanki Allah'ı her an onunla beraber gibiydi.

Ertesi gün sinagoga gittiğimizde bilmediğimiz bir lisanda saatler süren melodili dualar okunurdu. İbraniceydi ve devamlı babama, "Şimdi ne dedi, ne oluyor?" diyerek sağlı sollu stereo şeklinde sorardık. Soruların çoğuna kaçamak cevaplar verirdi. Belki o da bilmezdi. Aslında dinin kurallarını genelde en az bilenler o dine mensup insanlar değil midir? Sanki doğuştan o bilgilerle doğarız varsayımı yapılmaz mı? Dua sırasında ne olduğunu çoğu zaman anlamadan herkes kalkınca biz de kalkar, insanlar sallanınca bizler de sallanırdık. Gözümüzle etrafta olup biteni incelerdik. Törenin sonuna doğru iki dakikada bir daha ne kadar kaldığını sorardık. Sinagogun bahçesine gir çık yapa yapa yanda oturanlardan azar işitmeye başlayınca artık çıkmaz, içeride hapis kalırdık. Bir tek sefer bile dua öncesinde saat kaçta biteceğini sormak aklımıza gelmedi inanır mısınız? Bu tip bayramlara dindaşlar dışında kimse gelmezdi, çünkü herkesin kafasında takke olurdu. O yüzden diğer dinlere mensup insanların benden daha fazla sıkılıp sıkılmadıklarını, utançlarından kimseye soru soramadıklarını dert etmek zorunda kalmazdım. Baksanıza, biz sormamıza rağmen cevap alamıyorduk. Onlar ne yapacaktı gelselerdi? Törenin bitmeye yakın olduğunu koçboynuzunun üflenmesi ile anlardım. Şofar denilen o çalgıdan çıkan sesi duyunca hep heyecanlanır, içim içime sığmaz olur, midemde karıncalar koşuşur, kelebekler çarpa çarpa uçuşur hale gelirim. Bu bayramdan sonra on tövbe günü vardı ve on günün sonunda Yom Kipur diye bilinen oruç günü gelirdi. Bu günü kâbus gibi beklerdim. Orucun bitmesiyle önümdeki üç yüz altmış dört günü sayardım neredeyse. Geleneklere göre hiçbir insan tam kötü veya tam iyi olmadığından Yom Kipur'da oruç tutarak yaşam kitabına yazılma şansı vardı. Ama nedense orucun ertesi günü aynı günahları işlemek de olağandı. Musevilerde Yom Kipur orucu kesinlikle mecburidir. En önemli kutsal gün sayılır. Amaç kendine acı çektirmek ve Allah'ın sana verdiği lütuflardan kendini mahrum etmektir. Böylelikle lütufların daha fazla farkına varacak ve aç karnına daha derin konuları düşünme fırsatın olacaktır. Gel de on

üç yaşında olan bir çocuğa anlat bunu. Erkek olma yaşı on üç sayılıyor ya, Bar-mitzvasını yapmış her erkek çocuğun bu orucu sonuna kadar tutması beklenirdi. Annem Allah'la anlaşmasını yaptığında bizler namına da söz vermiş olmalıydı. Harfiyen uygulamamız konusunda hiç taviz vermezdi. Zavallı Yusuf oruçlu haliyle gün ortası güneşin altında bahçede oynarken hep düşer bayılırdı. Bu bayılmaları senelerce sürdü. Her seferinde ya limon koklatıldı ya da limon kolonyası. Kucakta eve taşındığı, hatta yatırıldığı da olmuştur. Ama ağzına hiçbir yemek veya su damlası konmamıştır. Yıllardan sonra bu olayı bir din adamına anlattığında onun onayı ile bayıldığında verilmek üzere bir ilaç öngörüldü. Annem, ağabeyim bayılana kadar bekler, bayıldığında bir bardak su ile ilacı verilirdi. İlaç onayı geldikten sonra her sene önce bayıldı, ardından ilacı aldı ama o verilen suyu bardağın sonuna kadar içti. Onaylı olduğu için de orucu bozulmuş sayılmıyordu. Zavallı ben bayılmıyorum diye ağabeyime gıpta ile bakardım, nasıl da canım su içmek isterdi. Sormaya bile yeltenmemiştim, annemin ne kadar önem verdiğini bildiğimden.

İlk akşam güneşin batması ile oruç başlar, ertesi akşam günbatımında bozulurdu. Uzundu, hâlâ çok uzun gelir bu oruç bana nedenini anlamış değilim. Beden ve irade terbiyesi için olsa gerek. Oruca başlangıç saatini annem hep olduğundan yarım saat erken söylerdi ve kendimi bildim bileli hep herkesten yarım saat fazla oruç tutmuşumdur. Acaba günahlarım daha mı çabuk siliniyor? Neden bunu yapardı hiç bilemedim. Geç kalıp orucumuz tutulmamış sayılacak diye mi düşünürdü emin değilim. Oruca başlangıç saatini kendim öğrenecek yaşa geldiğimde onu düzelttiğim bir sefer bana kızmış, "Ne zaman istiyorsan o zaman başla," demişti. Hâlâ erken başlatmakta ısrarlıydı. Akşam oruca girerken her zamanki gibi alışılagelmiş kuzu mantarlı, kayısılı dolma, patlıcanlı ve acılı yemekler yer, daha akşam yatmadan evvel susamaya başlardık. Yıllar sonra yeme alışkanlığımız değiştiğinde orucun ne kadar kolaylaştığını fark etmiştim. Ona sorsam yine her sene söylediği "oto suggestion", yani telkini dile getirirdi. "Hiç aklınıza takmayın ve oruç tuttuğunuzu düşünmeyin, bakın o zaman susayacak mısınız?" derdi.

Sabahın karanlığında uyku sersemi bir vaziyette annem ve babamla sinagoga gider, çoğu zaman aşağıda babamla, bazen de annemle yukarıda, kalan zamanda ise bahçede oynayarak geçirirdik koca günü. Tüm gün boyunca sıra sıra dizilmiş piliçlerin odun ateşi üzerinde dönüşleri aklıma gelir, ağzım sulanırdı. Düşünüyorum da tavuk yemeklerini o kadar da çok sevmezdim. Ağabeyimin ve annemin tavuğun butunu (bizim tabirimizle bacağını) sevdiğini bildiğimden tam tavuk alındığı yıllarda mecburiyetten hep göğsünü yerdim. Parça tavuk satılmaya başladığında but istediğimi söylediğimde annem şaşırmış ve "Sen hiçbir zaman bacak yemezdin ki, ne oldu?" dediğinde yaptığım fedakârlığı anlatmıştım. Öğlen vakti gelince duaya bir süre ara verirlerdi ve genelde sinagoga yakın oturan bir tanıdık veya akraba evine gidilirdi. Yine kadınlar bir tarafta erkekler başka bir odada ya da hep beraber balkonda otururlar, püfür püfür esen ada rüzgârını hissederlerdi. Çocuklar annelerinin eteklerini çekiştirip ağlıya zırlaya eve yemeğe gitmek istediklerini, acıktıklarını söyler, yanıt alamazlardı. Hiç taviz vermeyen annem de çocuklarına acımayınca daha yeni yarılanmış olan günün sonuna kadar sürüneceğimizin teyidini almış olurduk. Vakit gelince tekrar sinagoga geri dönerdik. Artık ağabeyim ve benim sinirlerimiz gevşemeye başlar, herhangi bir ses ya da surata gülecek hale gelirdik. Diğer bayramlarda yapılan el ve ayak şakalarına bir de ağız şakaları eklenirdi. Elimizi selam verecek şekle sokar, burnumuzun altına koyar, ağzımızı himaye altında tutarak kötü çok kötü kokan nefeslerimizi defalarca bir o bir ben birbirimizin suratına üflerdik. Çoğu zaman da bu işi babamın kucağındayken yapardık. Babam rahmetli olduğunda kucak yoktu ama biz ritüel olarak oruç günü en az bir kere birbirimizin suratına açlık kokan nefesimizi üflemeyi devam ettirdik. Her sene bunu yapmayı ilk hatırlayanı galip sayarız. Çünkü ilk kokuyu yiyen gafil avlanır ve tüm nefesin kokusunu içine çeker. Ondan sonra yapılanda kasılmaktan ya da burnunu tutmaktan dolayı gard alınmıştır. Fesat biri olduğumdan her gafil avlanmamın ardından yengemi de oyuna dahil ettim. Oyunun mazisini bilmediğinden garip garip aç karnına beni izler ve "Yazık açlık başına vurdu," der gibi bir surat ve acıklı

gözlerle beni süzerdi. Bir seferinde düşünmüştüm, seneler boyu süren bu yarışta kim daha öndeydi diye. Ben mi Yusuf mu? O mu beni, ben mi onu daha çok gafil avladık diye. Sonrasında boş verdim, ne önemi vardı? Maksat bir anlık eğlence olmasıydı. Aslında bir sene boyu süren lades gibi aklımda tutabilirdim, hafızam fil gibi ya...

Bu on tövbe günü orucu, ya on emirle veya on emire uyacağına dair verdiğin sözle ilgiliydi. On emrin ne olduğunu küçük yaşlarda evde duyardık ama hiçbir zaman düşünüp de on tanesinin hepsini hatırlayamaz veya sayamazdık. Sinagogda kutsal kitapların olduğu dolabın üzerinde iki levha asılı dururdu. Her birinin üzerinde beş emir yazılıydı. Üzülerek ve utanarak itiraf ediyorum ki levhalara her baktığımda duyduğum bir fıkra aklıma geliyor. Üzerinde emirlerin yazılı olduğu tabletler aslında bir taneymiş. Emirlerin toplamı da beş adetmiş. Bu emirler önce Fransızlara gösterilmiş ama onlar okuyup da zina ile ilgili kısmı görünce almak istememişler. Sonradan Almanlara götürmüşler, onlar da öldürmeyeceksin emrini görünce istememişler. Gide gele en sonunda Musevilere ulaşmış. Onlar bakıp da her şeyin uygun olduğunu görünce, "Tamam kaç para?" diye sormuşlar ve bedava olduğunu duyunca, "O zaman iki tane alalım," demişler. Okuyana pek komik gelmeyebilir, hele hele okuyan Musevi ise kızabilir ama sinagogda sıkıldığım zaman ve okumayı bilmediğim için o iki tableti her gördüğümde aklıma geliyor ne diye yalan söyleyeyim. İbranice okumam veya yazmam kısa bir süre dışında hiç olmadı. Hele o tabletler üzerindeki bir avuç harf ile nasıl bu kadar uzun emirler anlatılıyordu anlam veremezdim. Bilmedik, öğrenmedik, öğrenemedik. Bildiğim duaların çoğu ezberleyebildiklerimdi. Bunlar ya Latince harflerle duyduğumuz gibi yazdığımız veya yarım yamalak nasıl olsa kalabalıkta duyulup da fark edilmez diye ümit ederek mırıldandığım dualardı. İbranice, din, dini kurallar ve gelenekler gibi sinagog adabı da babadan oğla geçen bir âdettir. Bizim evde bu misyonu annem üstlendiğinden yazık ki pek fazla şeyi bizlere aktaramadı. Yazık diyorum çünkü bayağı uğraşmıştı ilk başlarda öğretmeye. Her sorumuza cevap alamadığımızdan, nedenlere,

niçinlere cevap verecek kadar bilgili olmadığından öğrettiklerini hep sorguladık. Sonunda da pek dindar olmayan insanlar oluverdik.

Israrla babama neden, niçin ve niye diye sorular sorduğumuzda köşeye sıkışır ve hep "Niye? Miyye," diye üstüne bastırarak cevaplardı. Cevabın komikliği miyye sayısı Arapça yüz rakamı demek olduğundan kaynaklanıyordu. Neden yüz kere niye diye soruyorsunuz demek de oluyordu aynı zamanda.

Doğuştan Musevi isen mutlaka on emrin ne olduğunu bilirsin zannederler ya, kesinlikle öyle değil. Ancak kolay ve popüler olan beşi, bazen altısı hatırlanır. Etrafınızda göreceğiniz bir Museviye sorun on emir nedir diye ve bekleyin sırasıyla saysınlar. Sırasını da boş verin bakın bakalım beş veya altıncıdan sonra nasıl başa dönüp aynılarını tekrar etmeye başlayacaklar. Ama hem kendim için tekrarlamak maksadı ile hem de okuyanın romanı yarıda bırakıp bir Musevi bulma girişimini engellemek için on emri de yazmaya karar verdim. Birinci emir: "Ben seni Mısır'dan çıkaran Tanrı'yım." Tamam, anladık, sorgulamak ne haddime ama emir bunun neresinde, bu sadece bilgi vermiyor mu? Kabul ediyorum, inanıyorum ve ikinciyle devam ediyorum: "Benden başka ilahın olmayacak." Bu da anlaşılır gibi. Putlara veya başka yaratıklara, ne bileyim ejderha veya dinozor gibi hayvanlara tapmayacaksın anlamında. Artık bu çağda hangi puta kim tapıyor ki zaten aklım almıyor. Üçüncüsü: "Tanrı'nın adını boş yere ağzına almayacaksın." Zavallı annem bunun emir olduğunu bilse çok üzülürdü eminim. Hele hele geriye dönüp bu emri her gün kaç sefer ihlal ettiğini fark etse ne yapardı acaba? Sürekli "Allah seni korusun", "Allah'ın izniyle" veya "Allah affetsin" gibi sözcükleri kullanırdı hem de içinden değil, sesli olarak. Onlar yetmezse de ısrarla Arapça "Alla mağak" ve "Alla yışımrak" da derdi. Allah seninle beraber olsun ve seni korusun anlamına geliyordu. Etrafında bu kadar Musevi varken hiçbiri onu günaha girdiği konusunda uyarmadığına göre onların da bu emirden haberdar olduklarını zannetmiyorum. Halbuki İbranice karşılığı olan "Adonai" kelimesinin bile anlamı "efendimiz"di, nasıl bilmezlerdi? Zavallı dindar annem bu kadar

çok günah mı işlerdi her gün acaba? Halbuki din kurallarını iyi bilir diye geçinirdi. Emirleri bilmediği besbelli, yoksa bilerek asla yapmazdı. Dördüncü emir: "Şabat gününü hatırlayacak ve altı gün çalışıp yedinci gün (cumartesi) ne çalışacak ne de çalıştıracaksın." Eskileri hatırlıyorum da, İstanbul'da cumartesi günü iş olunca çalışmayan Musevi yok gibiydi, şimdilerde ise daha bile fazla. İlkokulda iken çarşamba günleri yarım gün okula gittiğimiz gibi cumartesi günleri de giderdik. Bile bile günah mı işletiyorlardı bize? Cumartesi günü yerine mesela pazar günü çalışmasam ve çalıştırmasam acaba bu emrin yerine geçer miydi? Veya bu emri haftanın bir günü çalışmayacağıma yorumlayabilir miydim? Kime sorabilirdim? Bu konuda yetki tam olarak kimdedir? Bence tatil ve dinlenme alışkanlıkları, iş durumuna göre bu dördüncü emre daha çok uyulmaya başlandı ama neyse. Beşinci emir: "Annene ve babana hürmet et." Bu zaten dinin ötesinde, çoğu milletin kültürünün bir parçası olan büyüklere saygı küçüklere sevgi ile eşanlamlı değil mi? Yani mesela Musevi olmayanın bu emre uymaması mı lazım? Hıristiyan veya Müslümanlar bu emre göre anne ve babalarını dövmeli, diye yorumlanabilir mi? Diğer dinlerde böyle bir kural var mı acaba? Altıncı ve ondan sonraki emirler biraz daha net ve kesin. Çoğu yoruma açık değil. Zaten bunlarla ilgili medeni ülkelerde yürüyen bir ceza mekanizması var. "Öldürmeyeceksin, zina etmeyeceksin, çalmayacaksın, komşuna karşı yalancı şahitlik yapmayacaksın, komşunun evine ve ona ait hiçbir şeye göz dikmeyeceksin." Gördüğünüz gibi sizleri yorulmaktan, aranmaktan kurtardım. Son beş emri yavaş yavaş okuyup düşündüyseniz, hatta geriye dönüp tekrar okuduysanız hemen söyleyeyim bu emirlerden bazılarına uymamış olabilirsiniz. Bu söylediğim emirlerden en geniş kapsamlı olanı zinanın tanımı, neleri kapsadığı, nelerin tam değil de yarı zina olduğu gibi şartları sorgulayan kişiler içindir. Mesela flört etmek zina sayılır mı? Ya sadece dudaktan öpüşmek? Peki karımdan ayrı isem ve boşanmış değilsem, başkası ile berabersem aynı suçu işliyor muyum? Âşık olduğumda veya kafamda kurgular yaptığımda bu emre itaat etmemiş olur muyum, gibi sorular yine cevapsız kalacaktır.

Çocukken grup içinde arkadaşımın tarafını tutmak için bir-iki kere dokuzuncu emre karşı geldiğimi itiraf ediyorum. Artık kesinlikle yalancı şahitlik yapmıyorum emir olduğunu öğrendiğimden beri. Bu emre çocukken uymamış olmamın cezası nedir? O sene tuttuğum Yom Kipur orucu ile silinmiş midir acaba? Silindiğinin garantisini kim verebilir? Küçük yaşta yapılan yalancı şahitliğin cezası büyük yaşta yapılanla aynı mıdır? Boyutu önemli midir? Ya onuncu emir? Bu emre hepimiz birkaç sefer karşı gelmedik mi? "Ben güzele güzel demem güzel benim olmadıkça" mantığı tamamen yanlış mı? Çoğumuz güzelin ne olduğunu biliriz ama elde edene kadar etrafımızda arar buluruz ve bulunca da sahip olmaya çalışmaz mıyız? Sorarım Allah aşkına, "hay Allah kahretsin" gibi günlük olağan konuşmalarda Allah lafını kullanmanın günahı ve emre uymamak bir zinaya eşdeğer günah mı taşır? Neyse bu emre uymayanlardansanız fazla dert etmenize gerek yok, hele hele Musevi değilseniz hiç dert etmeyin. Öyle ya bu emirler sadece Museviler için geçerli, diğer dinlere mensup insanlar için değil. Emirleri elden geçirip güncelleştirmenin veya eklemenin bir yolu olabilir mi?

Her neyse sinagogda geçen tüm öğleden sonra koşuşturması, terleme ve terin kuruması sonunda güneş batar, şofarın sesi orucun bittiğini müjdeler ve tüm dindaşlar yavaş yavaş, bilerek veya bilmeyerek yeni günahlar işlemek ve bir sene sonra tekrardan gelip aynı orucu tutmak üzere sinagog kapısına giderdi. Ben hiç günah işlemedim diye oruç tutmak istemiyorum demek lüksüm var mıydı acaba? Buna karar verebilecek bir merci var mı? Kapıya giderken bazılarının orucu sanki bir veya iki saat daha tutabilecekmiş gibi halleri olurdu. Tüm tanıdıklar "Allah kabul etsin", "Allah seneye de nasip etsin" derken emirlerden üçüncüyü bilmeden çiğnediklerinden, seneye gelmek zorunda kaldıklarını fark bile etmezlerdi. Ailece buluşup çıktığımızda sokak başında bizleri bekleyen, önceden ayarlanmış faytona binerdik. Faytonda bir torbada ponçik ve içme suyu olurdu. Daha yeni suyunu içmiş olan Yusuf benden önce davranır, bir şişe daha içerdi hemencecik. Büyüdüğümüzde hem daha hafif yemekler hem de susamamak için karpuz

yemeyi alışkanlık edinmiştik. Eh, artık biraz daha kolay geliyordu kabul etmem lazım. En önemlisi ağabeyim bayılmıyor ve o alıştığı suyu içmiyordu artık. Fakat bu oruç her şeyiyle bir zorlamaydı. Zoraki yapardık, zorlanırdık ve zor da dayanırdık. Bir ara babam din işinden vazgeçti ve "Annenizin hatırı için tutun," dedi. Sonra rüşvet teklif etti, verdi, bizler de kabul ettik. Bugün halen neden olduğunu bilmeden, bir zümreye ait olma hissini sevdiğimden, bir bütünün parçası olduğumdan, dünya çapında aynı anda olan bir enerjiyi hissetmek istediğimden, vücudumu temizlediğimden, rejim niyetine, her neden olursa olsun ama kesinlikle dinden dolayı değil de aile geleneğinden dolayı oruç tutuyorum. Ama söylemiştim, zaten günah işlemiyorum ki o yüzden tutayım, işleyenler düşünsün.

Zavallı annem bitmek bilmeyen sabrıyla oruç günleri dahil tüm günlerde bizleri nasıl meşgul edebileceği konusunda kafa yorardı. Uzun zaman hem biraz sakinleşelim hem de sessiz olabilelim diye bizi gündüzleri yatırmaya çalıştı. Kavga, gürültü ve isyanlardan sonra genelde ağlar, sonra da kuyularda kaybolmuş gibi derin bir uyku çekerdim. Bazen öğle yemeğinden sonra kahverengi şişeli Tekel birasından küçük bir bardak doldurup içirirdi. Kendisi de bizlerle yatar, dışarıdan çağıran arkadaş seslerine kulak vermememizi isterdi. Yine böyle bir öğleden sonra sokaktan duyduğum ağlama sesleriyle uyanmış, hemen balkona çıkmıştım. Kısa bir uyku olmasına rağmen çizgili pijamamı giymiştim. Dört kişinin omuzlarda taşıdığı pırıl pırıl parlayan bir tabut ve arkasından ağlayan insanları görmüştüm. Ağlayanlar hemen iki bina yanımızda oturan Musevi aileydi. Beklenmedik bir ölüm olmalı, diye düşündüm, yoksa neden bu kadar ağlıyorlardı ki? Köşedeki büyük çam ağacına varıncaya kadar ağlamalarını dinledim. Sonrasında biraz azalmıştı sanki. O anda annem balkona gelmeseydi belki belleğimden o kısa yürüyüş silinebilirdi ama gelmişti. Bana ölü veya cenaze gördüğümde kafamı çevirmemi ve aklıma hemen güzel, hatta beni çok iyi hissettirecek bir şey getirmemi tembih etmişti.

Adamızda Musevi Mezarlığı yoktu, demek ki cenaze vapurla İstanbul'a gidecekti. Zavallı, bu kez kutunun içinde vapur yolcu-

luğu yapacaktı. Farkında olacak mıydı acaba? Kim bilir ne kadar zor gelmiştir yakınlarına? O meraklı ve konuşan bakışlar arasında iskeleye girmek, tabutu vapura yerleştirmek ve o acı dolu yüz ifadelerini görmek...

Tabutu içeri yolcu kısmına alıyorlar mıydı acaba? Belki yükleri koydukları yere bırakmışlardı. Vapur sallandığında, diğer ada iskelelerine çarptığında tabutun kapağı da sallanıyor muydu? Kalabalık var mıydı vapurda?

Vapurların kalabalık olduğu öğleden sonra saatleri nedense en sevmediğim ada anlarını hatırlatır bana. Dönüş vaktidir artık. Adayı dinlenmeye terk etme zamanıdır. Okulların açılmaya başladığı, kalanın da gidenin de tam belli olmadığı günlerdir. Ada ne tam dolu ne de tam boştur. Gitmek isteyip de gidenler dışında, istemeye istemeye gidenlerle yaz tatiline doyamamış yaşadıklarını anıya çevirmeye hazır olmayan insanların bir arada olduğu bir dönemdir. Evlerin panjurlarının bazıları hâlâ açıktır. Bazıları da panjurları kapalı olunca başka bir ev gibi gözükürlerdi bana. Ağaçlardaki yapraklar bile düşmemek için dallara ısrarla tutunur. Ihlamur kokuları yayılır etrafa. Ada terk edildikten çok sonra dökülür yapraklar ve kel olur ağaçlar. Ama ada işte o zaman ada olurdu. Geride kalanıyla, gerçek sevenleriyle.

Babam tam adasever değildi. Herkes ile aynı zamanda gelir, aynı zamanda dönerdi. Ama babamın ortağı olan Rıfat Amcam ada âşığıydı. Herkesin adayı bırakmaya başladığı zamandan en az üç ay daha fazla kalırdı. Anlata anlata bitiremezdi adanın halini. Boş sokaklarda yürümek, sıra beklemeden bakkal ve manavda alışveriş yapmak, havanın oksijenini sadece bir avuç insanla paylaşmak onu mutlu ederdi. Evleri Çarkıfelek Sokağı'nın en tepesindeydi. Çok iyi hatırlamıyorum evini çünkü ziyaretine pek sık gitmezdik. Hatırladığım, evinin hemen ilerisinde "Türk mezarlığı" diye bilinen Müslüman mezarlığının olduğuydu. Adada Rum ve Ermenilere ait mezarlıklar da vardı. Tur yolundan dönerken faytondan görürdük. Tabii annem her seferinde deniz tarafına bakmamızı hatırlatırdı. Türk mezarlığını ise görmezden gelmek zordu. O bembeyaz mermerleri ve uzun ağaçları gördüğümde içimi bir

huzursuzluk, bir korku kaplardı. Biraz da amcama yaklaşıyor olmamla da bağdaştırırdım.

Aile içi çok sosyal değildi Rıfat Amcam. "Ne var bu kadar çok sık görüşecek," derdi. Fifoş Halam ona çok yakın oturduğundan ne zaman onu ziyarete gitsek amcamın evini dışından gösterirlerdi. Ailede bayramlarda küçükler büyükleri ziyarete giderdi. Amcam babamdan küçüktü, ama halama her gidişimizde amcam da orada olurdu, o yüzden bize pek sık gelmezdi. Önceden sözleşmiş gibiydiler ama birbirlerine telefon bile etmediklerini bilirdim. "Ne lüzum var?" derdi babam. Zaten neredeyse elli sene aynı işyerinde karşılıklı birbirlerine bakarak ticaret yapmışlardı. Hafta sonu veya bayramlarda görüşmeseler ne olurdu ki?

Bu görüşmeler İtalya'da aynı şehirde yaşayan babamın kardeşleriyle annemin kardeşlerinin görüşmesinden farklı değildi. Hepsinin Milano'da yaşamasına rağmen birbirlerinden haberdar olmamaları beni hep etkilemiştir. Annem kendi kardeşlerini görmeye gittiğinde amcamı aramaz, babam da ender olarak yalnız gittiğinde dayıma ve teyzelerime uğramazdı. Her ikisi orada değilken de birbirlerini hiç görmez, görüşmezlerdi.

Amcam çok mesafeli biriydi. Aslında bizleri sevmiyor gözükse de sevdiğini bilirdik. Babamı işyerinden arayıp telefonu yanlışlıkla Rıfat Amcam açtığında içimi yine bir korku kaplardı. Kim bilir ne diyecek diye. Bağırarak, "Burası işyeri burayı aramayın, telefonları meşgul ediyorsunuz," deyip telefonu suratımıza kapatırdı. Aynı huy babamda da vardı. Telefon konuşması bittiğinde bay bay veya allahaısmarladık demeden kapatırlardı. Hat sesi çıktığında telefonu kapattığını anlardım. Anlatacağımız şey ne kadar önemli olsa da amcama göre akşamı bekleyebilirdi. Annem ise konuşmaları tam aksine daha tatlı İtalyanca "Ciao" veya "Arrivederci" diyerek sonlandırırdı. Öpücüklerini yollamaktan da hiç bıkmazdı. Arkadaşlarımızdan birine duymaya alışık olduğum gibi "Ciao" dediğimde ne dediğimi anlamamış, "Kimi çağırayım?" diye sorduğunda içimden kıs kıs gülmüştüm.

İki kardeş aynı ben ve Yusuf gibi farklıydılar. Alışveriş şekilleri bile değişikti. Her ikisi de üşenmeden adaya kadar öteberi getirirdi

ama babam sabah erkenden tezgâhlar kurulurken alır, ofisinde bekletir, amcam ise vapura giderken akşam vakti tezgâhta kalanları alırdı.

Vapur Bostancı'ya yanaşırken hafifçe iskeleye çarptı. Hızlı adımlarla arabama doğru yürüdüm. Tertemiz kar yağmaya devam ediyordu. Sadece bembeyaz rengi beni mutlu ediyordu, yoksa kışı sevdiğimi söyleyemem. Kafamın içi bulanıktı. Yorulmuştum. Keşke arabanın içinde biraz kestirebilsem, diye düşünürken otopark sorumlusu yanıma geldi ve camımı tıklattı. İsteksizce camı açtım, canım kimseyle konuşmak istemiyordu. "Çıkıyor musunuz?" diye sorduğunda otoparkın neredeyse bomboş olduğunu gördüm. Benden başka bir tek kuşlar vardı. "Neden, yerim mi lazım?" diye ukalaca sorduğumda çıkışmamın yersizliğini anlayıverdim. Parasını ödeyip yola koyuldum. Gün boyu yağan kar tüm ağaçları kaplamıştı. Etraf gelinlerle dolu bir düğün yerini andırıyordu. Gayri ihtiyari elim müzik setine gidiverdi ve dinlemeye koyuldum. Kime ne zararı vardı ki? Annemin evine yaklaşırken birden kendimi üzme, mutsuz havaya sokma ihtiyacını duydum. Müziği kapatıp aklıma üzücü olaylar getirmeye başlayarak zili çaldım.

Sanki annem ölmemişti. Bu kadar kalabalık insan grupları görmek, onunla ilgili tüm anılarımı yeniden hatırlamakla onu sanki hâlâ yaşıyor gibi hissettim. Her an odasından çıkıp yanımıza gelecekmiş duygusunu yaşıyorum. Aslında onu gömmek kolay da yaşatmak zor. Hatıralarını anlattıkça ruhu yaşamaya devam edecek gibi geliyor. O yüzden sonuna kadar anlatmaya devam edeceğim.

Bir ara odalara ve eşyalara yabancıyım hissini yaşarken, evden çıkıp gitme güdüsünü yenip annemin odasına girdim. Yatağına oturdum. Laf olsun diye başucunda duran komodinin çekmecesini açtım ve içini karıştırmaya başladım. Yabancı birinin evinde kalırken bile özel eşyalara bakmak, gizli gizemli bir şey bulup hayal kurmak hep hoşuma gitmiştir. Sakın aklınıza gittiğim her evde eşyaları karıştırıyorum gibi bir fikir gelmesin. Gelir tabii. Aslında arkadaşlarım yazdıklarımı okuyacak olur da beni bir daha evlerine çağırmazlar korkusuyla kendime yalan söylüyorum, size değil. Nedense ortalıkta olmayan ve saklanacak sınıfa girenlerle şahsi eş-

yalarda mutlaka bir kıymet vardır. Maddi veya manevi fark etmiyor. Yoksa neden saklansınlar ki?

Annemin maddi kıymeti olan şeyleri rasgele saklama yöntemleri vardı. Mesela eskiden bir bankanın kasa anahtarı başka bir bankanın kasasında, diğer kasanın anahtarı odasındaki bir sandıkta ve sandığın anahtarı salon dolaplarından birinin anahtarlığında takılı olurdu. Şimdiye kadar merak edip sormadım ama evinde çalışanların belki dikkat edip olayı tam çözmüş olabilecekleri ihtimaline karşı her hafta devamlı yerlerini de değiştirirdi. Şimdi ise arayıp da bulmak derdimiz kalmadı. Saklayacak ne kasası ne de kasada bir şeyi vardı. Sorduğumuzda fısıldar gibi bir sesle, "Les murs ont des oreilles," der söylemezdi. Anneme sorsanız duvarların kulağı vardı ve bizi dinlerdi. Çekmecenin içinde siyah-beyaz yirmili yaşlarındaki resimleri vardı. Kendini en sevdiği ve beğendiği dönemlerdi. Yani hemen evlilik öncesi günlerine denk geliyordu. Biraz daha ileriye elimi attığımda koyu kahve renkli, deri kaplı, avcum büyüklüğünde bir defter elime geldi. Merakla içini açtım ve eski tip silinmez kurşunkalemle, itina ile yazılmış bir hatıra defteri buldum. Sayfaları karıştırmaya başladım ve okuduklarım beni hayretler içinde bıraktı. Defter 15 Mayıs 1945 girişi ile İstanbul'dan İskenderun'a beraberinde sadece düşüncelerini götüren yalnız bir tren yolcusunun el yazısı ile başlıyordu. Hem heyecanlanmış hem de merak etmiştim. Yazan kimdi? Ne hatıralar yazılıydı? Annem 1953 yılına kadar babamla tanışmamıştı bile. Bu hatıra defteri onun çekmecesinde ne arıyordu? Doğal olarak çarçabuk tüm girişlerin son satırına bir isim aramak için bakındım ama yoktu. Yazan hatıraları kendisi için yazmıştı. Defterin sonunda vapurla Beyrut'a gitmek üzere hazırlandığını belirtmişti. Acaba annemin İstanbul'a gelmeden evvel bir hayranı, bir âşığı mı vardı? Ya da babamın? Babamın evlenmeden önce çok çapkın olduğunu, gizli gizli ondan çekinerek yaşıtı akrabalarımız söylerdi. Kendisi anlatmayı sevmezdi ve de hiç anlatmadı annemden önceki zamanlarını. Bir tek Lydia adlı bir kızdan laf açıldığında suratlar ekşir ve konu değiştirilirdi. Kimdi bu kız hep merak etmişimdir. Babam Lydia'dan bahsedilmesinden hiç hoşlanmazdı. Tavırları bize önemsiz ya da

tek taraflı bir aşk hissini verdiğinden üzerinde durmamışımdır. Şıklığı, hovardalığı, sevgilileri ve sırları onunla beraber gömüldü ne yazık. Hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Halbuki ne kadar da çok bilmek isterdim babamın ne zaman hayattan zevk almayı bıraktığını. Ne zaman her şeyin cevabının kendinde olduğunu öğrendiğini ve uygulamaya başladığını. Anneme ayak uydurmak için kendi düşüncelerine ters de olsa yaptıklarını takdir ederdim. Sessiz, kendine dönük, meşhur dünya liderlerinin otobiyografilerini, yurtdışından düzenli olarak gelen *Historia* dergilerini okuduğu koltuğu hatırlıyorum da pek fazla bir şeyler beklemezdi kalan hayatından. Hep başka bir dünyada, bir şeyleri ya da birilerini bekler gibi yaşadı. Düşünürken gözleri dolardı. Kim bilir neyi ya da kimi düşünürdü? Konuşmayı veya anlatmayı da sevmezdi. Ne işinden ne de gücünden bahsederdi. İçine kimseleri almadığı gizli bir dünyası vardı babamın...

Duanın başlayacağını söylediklerinde üşenerek kalktım ve koridorda yeni gelenleri selamlayarak koltuktaki yerimi aldım. Aklım hatıra defterine takılmıştı. Acaba defterin sahibi babamın bahsi geçen metresi miydi? Kelimeye bak "metres", Fransızca öğretmen, öğreten demek oluyor. Neler öğretmişti acaba babama? Bir aldatılma var mıydı? Ne kadar canım acıdı anlatamam. Kendi hayatımı düşündüm bir an. Sevgilimin tüm yakın erkek arkadaşlarımla beraber olduğu düşüncesi kafamı sardı ve boş yere üzdüm kendi kendimi. O böyle bir şey yapmazdı... Annemle ilgili olmadığı aşikârdı. Türkiye ve Türkçe ile hiçbir bağlantısı yoktu. Öyleyse neden onun çekmecesinde duruyordu? Annem yazanın kim olduğunu, neler döndüğünü öğrenmiş miydi acaba? Kafamı kurmanın yardımcı olmayacağına kanaat getirip konuyu düşünmemeye gayret ettim.

Yemeğe geçildiğinde konuşmalara kulak veriyor ama konsantre olamıyordum. Masada oturanlar ilgimi çekmiyordu. Aklım sabit fikirliler gibi deftere takılı kalmıştı. Kimseye de derdimi anlatamıyordum. Haberi duyulursa elimden alınır, orta malına döner diye tedirgin oluyordum. Vakit geçmek bilmiyordu. Bir an önce gitseler de defteri okumaya koyulsam diye düşünürken, Sarina'nın

mumların söndüğünü söylemesi ile kendime geldim. Saatlerdir aval aval etrafıma bakıyor, tek bir laf bile etmiyordum. Nasılsa bu şartlar altında normaldir, diye düşünürler. Hep birlikte evden çıktık. "Görüşmek üzere," dediklerinde ayrılırken annemin, "İyi günlerde görüşmek üzere," deyip düzelttiği aklıma geldi birden. Aşağıda duran arabama binip bir sigara yaktım. Valikonağı Caddesi'ne döner dönmez sağa çekip dörtlüleri yaktım. Çıkıp "Siz gidin, ben biraz sonra geleceğim," dedim ve arabayı ağabeyime emanet ettim. Yalnız kalmak istiyordum. Düşünmek belki. Yolda kafamı karıncalar kemiriyordu. Alt tarafı basit bir hatıra defteriydi, başka ne olabilirdi ki? Allah bilir uzun zamandır aynı çekmecede duruyordu. Bulunmasını istemediği bir defter olsa daha gizli yere saklamaz ya da yırtıp atmaz mıydı? Belli ki hep biliyordu ama ben haberdar değildim, ilgilenmemiştim. Belki de benden sakladı. Keşke daha önce çekmeceyi karıştırıp bulsaydım. Anneme ne olduğunu sorabilirdim o zaman. Belki sorularımın bazılarına cevap alabilirdim, ya şimdi ne yapacağım? Sigaramdan bir nefes daha çektim. Duman henüz ciğerlerimin derinliklerine ulaşmadan fikirler kafamın içinde fırıldak gibi dönmeye başladı. Ya dumandan ya da karmaşık fikirlerden başım ağrımaya başladı. Yürürken sanki düşünceler de hareket ediyordu kafamda. Acaba dursam kafamın çalışması da durur muydu? Merak ve korku bedenimi sarmış, birbirine bulaşıp gittikçe güçlenmişti. Yalnızdım ve bu konuyu henüz kimseyle paylaşmak istemiyordum. Eve tekrar girmeye de korkuyordum. Ne oluyordu bana?

O anda aklıma yepyeni bir fikir geldi. Aslında kendimi rahatlatmak için kendi kendime kafamın içinde beyaz yalanlar yaratıyordum. Belki bu defter yanlışlıkla annemin çekmecesine girmişti. Belki çalışan kızlardan birinin hatıra defteriydi. Ama 1945 yılında yazılmış, elin gencecik kızı ile annemin ne ilgisi olabilirdi ki? Aslında bu kişi şimdilerde yetmiş-seksen yaş arasında olmalıydı. O sırada arkamdan gelen, sinsi sinsi yanıma sokulmaya çalışan köpekleri hissettim. Beynimdeki fikirler sıvıya dönüşüp ayaklarıma ulaşmıştı. Bu sokağın başıboş köpekleri meşhurdu. Tam da gecesini bulmuşlardı benimle tanışmak için. Kokumu mutlaka almış-

lardı, adımlarımı hızlandırdım, biraz daha kesin ve korkusuz yürümeye karar verdim. Ama onları yanıltmamın, bildiğim bunca dilden herhangi bir şey söyleyip de yaranmanın da yolu yoktu. Alt tarafı köpektiler. Ama o bildiğiniz köpeklerden değil. Hani yere eğilip de taş alır gibi yapıp hayali taşı fırlattığınızda kaçan köpeklerden değildiler. Israrlı ve cesurdular. Hem mahalleyi hem de mahalleliyi iyi tanıyorlardı. Bu köpekler aç, geçimini sokaklardan temin eden, yırtıcı, saldırgan, laf anlamaz, gözü kara, başıboş köpeklerdi. Kafalarındaki tek fikir karınlarını doldurmak iken, benim başım yüzlerce fikirle dolu, aklım karmakarışıktı. Sokak kapısına ulaştığımda içimi tarifi zor bir rahatlama, huzur kaplamıştı. Hemen anahtarlığı çıkarttım. İlk denememde doğrusunu bulmuştum. Şansım yaver gidiyor diye düşünerek eski ağır ferforje kapıyı arkamdan kapayıp asansöre yöneldim. Beşinci kat düğmesine bastım. Çıkmasını beklerken acaba gecenin bu saatinde elektrik kesilse ve asansörün içinde kalsam beni kim kurtarır, diye geçirdim içimden. O sırada cep telefonuma bir mesaj geldi. "İyi misin?" diye soran Yusuf'tu. Hemen cevap yazdım. Çünkü annemin odasına vardığımda artık hiçbir şeyin benim dikkatimi dağıtmasını istemiyordum. "Merak etme. İki saat sonra evime döneceğim," diyerek ondan kurtuldum.

Annemin bize öğrettiği alışkanlıktan dolayı dairesinin hem üst hem alt kilidini kapamışım çıkarken. Her ikisini de çevirdim. Salona ışığı açmak için girdiğimde bir duman bulutu ortalıkta geziniyordu. Sönmüş mumların kokusu sigara kokusuna karışmıştı. Belliki evi havalandırmadan çıkmıştık. Kendi başıma işler açıyordum, keşke duman bulutunun içine girip kaybolabilseydim, diye düşündüm. Pencereye doğru yürüdüm ve usulca kolunu çevirdim. İçeri hemen taze temiz hava ve ardından köpek ulumaları giriverdi. İzleniyordum besbelli. Tekrar dışarı nasıl çıkacaktım? Bu köpekler kokumu almıştı. Korktuğumun kokusunu almışlardı. Düşüncelerimi kafamda tutamıyordum. Sanki köpekler onları da kovalamışlardı. Cesurca koridorda ilerledim ve tuvalete girdim. Duvarlar ve yerler kahve tonlarındaki mermerle kaplıydı. Aynı mermerden lavabo, küvet ve klozet yapılmıştı. Her biri yekpare olduğundan babam hep iftihar

ederdi. Tüm banyo armatürleri altın rengindeydi onu da annem çok severdi. Bir tanesi hafif karardığında misafirlerden en son kimin banyoya girdiğini hatırlamaya çalışmış ve nazardan olabileceğini düşünmüştü. Hep aldığı işe yaramaz su emmeyen süslü havluları, incik boncuklu ele alınamayan sabunları gösterişli bir şekilde ortada duruyordu. Korkmuştum. Korkum geçsin diye işedim. Utanmasam küçükken annemin yaptığı gibi ağzıma kesme şeker de atacaktım. Gizlice başparmağımla damağımı kaldırdım. O kadar sabırsızdım ki işemem bitmeden evvel eğilip sifonu çektim vakit kazanmak için. Sanki çok acelem vardı. Nereden bulaştı bu bela, bu meret bana? Kim musallat etti bu vebayı dertsiz başıma? (Aslında söz gelişi bu kelimeleri seçiyorum çünkü hep kendine dertler yaratan biri olduğum için kafam aslında var olmayan problemleri çözmekle meşguldür bilmenizi isterim.) Işığı kapatıp da ardımı karanlıkta bırakacak cesaretim yoktu. Yanlış bir şey yapıyorum hissinden dolayı cesaretimi toplayıp ışığı açmadan odasına girdim. Sakladığım yerden defteri aldım ve salona gittim. Ortalık buz gibiydi, üşümüştüm. Pencereye doğru yöneldim fakat aşağı bakmaya cesaret edemedim. Köpekler halen oradaydı. Camın kapanma sesi ile birlikte yine varlıklarını bildirdiler. "Tamam, tamam anladık oradasınız," dedim içimden. Allah'tan aramızda beş kat var? Ya olmasaydı? Ya zıplayıp camın kenarına çıksalardı. Tam da camı kapatırken onlarla göz göze gelseydim? Aman canım kedi değil ki tırmansın? Kafam merak ve korku hisleri ile karışık olduğundan açık ve net bir şekilde düşünemiyordum. Eşyalar sanki hareket etmeye, yerinden oynamaya başladı. Sallanıp havalanıyor gibiydiler veya ben oynatmaya başlamıştım. Eşyaları değil de kafayı (bir sihirbazlığım eksikti bu durumda). Etrafımı süzüyor, salonda başka birinin olmadığından emin olmak istiyordum. Son dakika saklanan biri aniden çıkmasın diye bakınıyordum. Yalnız olduğum kesinleşince defteri elime alıp zamandan dolayı silinmeye yüz tutmuş sayfaları şöyle bir çevirip okumaya başladım.

Salı 15 Mayıs 1945

Tren başka hangi istasyonda bu kadar çok durur? Gecenin on biridir. Bugün gibi hayatımda daha önce hiç ağlamadım. Öyle zannettim ki ağlamaktan içimden bir şeyler kopacak ve yere düşüp öleceğim. Ya bana bir şey olursa? İskenderun'a varıncaya kadar kimsenin haberi olmayacak. Belki istasyonlardan birinden bir kadın kompartımana gelecek ama biliyorum ki o gelmeyecek. İskenderun'a kadar tek başıma düşüncelerimle beraber seyahat edeceğim. Hayat ne kadar fena bir şeydir, insan kendini bir an unutuyor ve mesut olduğunu zannediyor. Halbuki başına geleceklerden bihaber. İstanbul'da iken öyle zannediyordum ki bu ayrılığa tahammül edebileceğim. Heyhat ancak şimdi anlayabiliyorum. Bu uğursuz tütün çiftliğini hiçbir zaman unutmayacağım. Ne kadar da çabuk varmıştık oraya, bizi sanki sabırsızlıkla bekliyordu. Düşünüyorum da nasıl trenden inmişti ve arkasını dönünce ağlamıştı. Tren hareket ederken bir adam atlamış, uzaktan bir ses duydum "Trenin altında kalmış" diye. İçimden inşallah böyle olsun ki tren iki saat tehir yapsın ve biz yine beraber olalım. Ben bunları aklımdan geçirirken bir de ne göreyim bir inzibat adamı elinden tutmuş "tahkikatı ikinci istasyonda yapacağız" diyor. Birbirimizi göremeyinceye kadar el salladık, koltuğa düşüp başımı ellerimin arasına aldım ve hıçkıra hıçkıra içimi koparırcasına ağladım. Etraf kararmaya başlarken başımı kaldırdım saat sekize çeyrek vardı. Oturup ona bir mektup yazdım. Mektubu nasıl bitirebildim bilemiyorum. Gözlerimden mütemadiyen yaş iniyor. Acaba bilmeden ağlıyor muyum, yoksa ağlamaktan ağrıyan gözlerim mi yaşarıyor? Biraz da yanıyorlar, nedense kapatamıyorum onları.

Çarşamba 16 Mayıs 1945

Ankara'ya geldim ve ona bir mektup daha yazdım. Keşke hep ona yazabilsem ve ondan mütemadiyen mektup alabilsem. Kondüktör dün yazdığım mektubu az önce atmış. Yüzünde bana acıma izleri gördüm dün gece bana gözlerim için sıcak su getirdiğinde. Bir şeyler söylemeye çalışıyor gibiydi ama cesaret edemedi. Allahım ne bitmez, tükenmez bir yolculuk bu! Bana acı ya Rabbim, bu üç ayı çabuk geçir, kuvvetim yok. Niye birbirimizden ayırdın? Dün gece hiç uyuyamadım gözlerim pek ağrıyordu. Üç ay geçmeden ağlamaktan kör olacağım herhalde. Allahım bu ayrılığı çabuk geçir ve bir daha bizi birbiri-

mizden ayırma. Buna müstahak değiliz. Hiç kimseye fenalık yapmadım ben. O da dünyanın en iyi kalpli insanıdır. O da hiç kimseye fenalık yapamaz. Akşam oldu bir türlü uyuyamıyorum. Hayali gözlerimin önünden hiç gitmiyor, sanki onunla beraberim. Fakat biraz derin derin düşününce anlıyorum ki biz birbirimizden uzağız, kim bilir ne zaman birleşeceğiz? Ya gelmezse? Ya beni sevmiyorsa? Acaba beni aldattı mı? Kim bilir belki İstanbul'da iken vakit bulup o sarışın kıza gidiyor. İmkânsız, beni çok seviyor gibi. O, o kadar fena biri olamaz. Saat on bire kadar uyanık kaldım ve Kayseri'ye vardım. Orada postanede ona mektup attım.

Perşembe 17 Mayıs 1945

Adana'dayız. Çok pek çok sıcak yapıyor. Patlamak üzereyim, yünlü elbisemden başka hiçbir elbisem yok. Aklıma birden soyunup kombinezonla kalmak esti. Düşündüm tekrar olamaz. Sabretmeliyim, tren burada iki saat kadar duracak. Akşam İskenderun'dayım. Beni kendine ebediyen o kadar çok bağladı ki vücudum seyahat yapıyor ruhum fikrim orada. Sevgilim çabuk, çabuk gel, sensiz ölürüm. Ömrümde dayanamam gel çabuk gel.

Cuma 18 Mayıs 1945

Dün saat altıya çeyrek vardı İskenderun'a vardığımda. Beni karşılamaya gelmişlerdi. Babamı görünce çok sevindim. Nerede kaldın, dedi. Ah, keşke hiç gelmeseydim, nasıl onu bıraktım? Kendimde bambaşka şeyler hissediyorum. Herkes beni çok özlemiş. Ağabeyim Halep'i bıraktık, sen ise İstanbul'da başka birini bulmuşsun. Mrad'a ne olacak, diye sordu. Ben de onun arkadaş hislerini siz başka türlü tercüme ediyorsunuz dedim. Biliyorum ki Mrad çok dar fikirlidir ve arkadaşlığı anlamaz. Reful beni müdafaa etti mesele kapandı. Babam hiç konuyu açmadı bana. Rolümü iyi becerdim. Vardığımı İstanbul'a, ağabeyime haber verdim mi diye sorduklarında sersem gibi oldum. Düşünüyorum da bir gün yalan söylemem icab etse nasıl söyleyeceğim. Evet, bazen ehemmiyetsiz yalanlar söylerim insan hali, fakat bunlara yalan denilmez. Bu kadar yeter bu gecelik artık yatayım.

Cumartesi 19 Mayıs 1945

Bütün arkadaşlarım gece baloya gitti. Bana darıldılar, belki benimle yarın konuşmayacaklar. Canıma minnet. Ondan uzak eğlence olur mu hiç? Onun sesini telefonda işittim. Allahım ben sabredeceğim, bizi bir daha ayırma görüyorsun ne iyi insanlarız. Bizi birleştir istediğini yaparız. Ona bu gece bir mektup yazdım. Dilsiz gibi bir vasıta, onunla konuşuyorum amà o cevap vermiyor. Sabahleyin herkes merasimi seyretmeye gitti. Beni almaya geldiklerinde gitmedim. Öğleden sonra deniz kenarında gezindim. Abimi görünce bana akşama hazırlan, dedi. Ben de üşümekten korktuğumu söyledim. İstanbul ile telefonda konuşacağımı söylemedim. Ayrılık çok fena, hiç bilmeden ona ne kadar da çok bağlandım. Keşke birbirimize bu kadar alışmasaydık, bu şekilde beraber olmasaydık.

Pazar 20 Mayıs 1945

Bu sabah teyzemleri ziyarete gittim, birara herkes kahkaha ile gülüyordu. Ben de bir an onların kahkahasına karıştım, sonra birden üzerime bir hüzün çöktü. O yokken nasıl gülerim diye. Bugün ondan mektup aldım.

Pazartesi 21 Mayıs 1945

Bugün evdeki herkes babam, yeni karısı ve ağabeyim Şaul Antakya'ya gittiler. Benden ne istiyorlar bilmiyorum ki? Bensiz eğlenemiyorlar mı? Mazel bugün benim için arkamdan fena şöhretim var gibi konuştuklarını duyduğumu söyledi.

Üzüldüm tabii.

Neredesin sen? Ne yapıyorsun acaba? Seni sevdiğim gibi acaba sen de beni seviyor musun?

Salı 22 Mayıs 1945

Şaul ağabeyim döndü ve benim çok değiştiğimi söylüyor. Onunla çıkmaya tenezzül etmediğimi düşünüyor. Benim fenalığım için en küçük bir şey olsa beni çıkartmazmış. Sabahtan akşama kadar sıkılıyorsun, dedi. Yarabbim yardım et de o da bana yazsın. Yanına gitmek istiyorum. Niçin onu bu kadar çok seviyorum? Ya beni sevmiyorsa? Dünyada yaşayamam artık. Bir gün beni sevmediğini öğrenirsem ya kendimi öldürürüm veyahut ta çok uzaklara onun hiç bu-

lamayacağı yerlere kaçarım. Arkadaşlar beni yarına davet etti, reddedemedim. Zarar yok, yalnız kızlar olacağız. Bahçeye gideceğiz. Bu hareketimin onu rencide edeceğini bilsem ölsem gitmem. Mademki erkek yok, zarar yok. Bu gecelik yetişir.

Bunu yazan kadın kimdi acaba? Adı geçen kişileri tanımıyordum. İskenderun lafı geçtiğinde bu isimlerden hiç bahsedilmemişti. Âşık olduğu kişi babam mıydı acaba? Bahsi geçen tütün çiftliği neresiydi? Hani bazen olur ya, sevmediğin ya da okumak zorunda olduğun bir kitabı okurken hep bölüm bölüm ilerler insan. Bulunduğun bölümün bitmesine kaç sayfa var diye bakar. Kitabın en başına dönüp toplam kaç bölüm olduğunu bir kez daha kontrol eder, bitmesine ne kadar kaldığını kestirir, kalan bölümlerin kaç sayfa olduğunu tekrar hesaplar ya. Bu günlük de aynı bunlardan biriydi. Tamamı elle yazılmış çoğu silik, bozuk Türkçesi, dilbilgisi hatalarıyla dolu bir defterdi. Sayfaları karıştırdıkça isimler netleşmiyordu. Sonunu okuyunca polisiye bir romandaki gibi katilin veya başroldekinin kim olduğunu görmeyi umuyordum. Bir solukta da okunmuyordu. Okumam da gerekiyor muydu, emin değildim. Bu kafa halimle böyle bir zamanda neden karşıma çıkmıştı bilmiyorum. Tümünü okumadan evvel de bir yere varamayacaktım. İsimlerin kim olduğunu sorabileceğim bir tek halam kalmıştı. Acele edip Tant Fifoş'a sormalıydım. Hatırlar mıydı? Hatırlasa da paylaşır mıydı? Yaşlılarda bazı sırları açığa çıkartmak yerine mezara götürmek inancı var. Belki sadece eski kafalılarda öyledir ama halam korkarım eski kafalıdır. Aynı annem gibi, "Eski defterleri açıp da ne olacak," diyecek gibi geliyor bana.

Hep teyzelerimin ve dayılarımın hangi ülkelerde yaşadığını, birden fazla evlilik yapanların kaçar çocuğu olduğunu, isimlerini anneme sorup durmuştum. Dayılarım İtalya ve Japonya'da, teyzelerim Amerika, İsrail ve İtalya'da yaşamakta idi. Annemin kendi dayıları ise uzun zaman önce Los Angeles, Manchester ve Sao Paolo'da yaşamak üzere gitmişlerdi. Bildiğim kadarıyla amcaları halen Beyrut ve Kahire'de oturmaktaydı. Kim bilir belki daha sonra nereye gittiklerinden emin olmadığından son yaşadıkları

yerde halen yaşamakta olduklarını zannederdi. Kuzenlerimin bahsi geçince emin olamıyordu. Kaç tane var, son kim ne zaman doğum yapmıştı diye. Ucunu kaçırmamış, sadece bırakmıştı. Senelerce aile ağacı yapmayı teklif ettim. Her seferinde "Öğrenip de ne olacak? Bunlar boş şeyler," derdi. "Let the past bury in the past, look to the future." (Geçmişi geçmişte bırak ileriye bak.) Zaten az görüştüğüm anne tarafından olan akrabalarımın isimlerini bile hatırlamak da zorlanıyorum. Çoğunun eşleri veya sevgilileri sıkça değiştiğinden sadece takma adlarıyla hatırlıyorum. Onları bu şekilde çağırmamızı istediklerinden çoğu zaman asıl isimlerini düşünüp de bulabilirdim. Kiko ve Juju üvey dayılarım ile Teti, Mimi, Gigi adlı üvey teyzelerim, kim bilir nerededirler, kiminledirler şimdi? Her biri kaç evlilik yapmış, kaç çocuk sahibi olmuştur acaba? Evlenmeden çocuğu olan bile olmuştur belki. O da kuzen sayılmaz mı? Kan bağımın olduğu bu kuzenlerden bizim varlığımızdan haberdar olmayanlar bile vardır herhalde. Ya kuzenlerimin çocukları olduysa? Bu ipi yakalayıp sıkıca tutmanın yolu var mı? Uğraşmak istiyor muyum, bilmiyorum. Ama annemle aynı evde yetişmiş olan akrabalarımın daha hayırlı çıkıp bizleri bugünden sonra arayıp sormalarını tabii ki beklemiyorum. Kafamı dağıtmadan okumaya devam etmeliydim. Günlük çabuk bitecek gibi gözükmüyordu.

Çarşamba 23 Mayıs 1945

Vicdan azabı çekiyorum ona bugün yazmayacağım. Keşke bahçeye gitmeseydim. Düşünmeli idim ki Suat ve ağabeyleri bizi takip edecek çünkü onların bahçesine gittik. Bütün gün eğlendik fakat saat altıya doğru Mrad ile birlikte erkekler gelince sinirim bozuldu. Mrad'ın beni sevdiğini biliyorum. Aptal çocuk, biz araba ile dönerken karşıma oturmuş bana âşıkane gözler ile bakıyordu. Çok sinirlendim, elimden gelse bilmem ona ne yapardım. Ama ben aptalmışım, onların gelebileceğini nasıl düşünmemişim. Ona söz vermiştim bir erkekle bir adım bile atmayacağım diye. Ah! Haberi olur mu?

Perşembe 24- V-45

Günler bir türlü çabuk geçmiyor. Çok sıkılıyorum. Gece uykum çabuk kaçıyor ve her gece yarısı uyanıyorum. Uykum pek azlaştı. Her zaman her an gözlerimin önünde duruyor, bilhassa onun arkasını çevirerek ağladığı istasyondaki son günü unutamıyorum. O an ne kadar çok sevdim onu. Çabuk birleşelim, ayrılmayalım artık

Cuma 25 Mayıs 1945

Bugün pek çok yorgunum, evden hiç çıkmadan temizlik yaptım. Babamın karısı bir odadan öbürüne girip salına salına yürüyordu. Bilmiyor mu cuma günü büyük temizlik yapılır. Sinirlendiğim halde güler yüz gösteriyorum. Ne yapayım, öyle lazım, alışmamış. Sanki ben alışık mıyım, eskiden yatağımı bile yapmazdım. Şimdi eşek gibi çalışıyorum. Bana bir şey yapma, çık gez diyorlar. Öyle şey mi olur, insan pis bir evde nasıl oturabilir? Ağabeyim bu kadar yorulduğumu bilse kıyameti koparır. Öyle düşünüyorum ki o yanımda olsaydı dünyanın işini yapar yorulmam, halbuki şimdi içim sıkık. Sıcak da var, her şey zor geliyor. Arkadaşlar geldiler, onları yalnız bıraktım çünkü onlar gülmek, ben ise ağlamak istiyorum.

Cuma temizlikleri bizim evde de çok önemliydi. Ev tepeden tırnağa soyulup giydirilirdi. Pis olsun olmasın silinir, havalandırılırdı. Hem cuma akşamı için hem de yemek yapılması yasak olan cumartesi günü için bolca yemekler pişirilirdi. Evimize yıllar yılı yüzü aşkın yardımcı girip çıkmıştı ama her seferinde değişik isimleri aklında tutmak istemeyen annem onları hem hatırlaması kolay hem de seslenince evde olmasının güzel olabileceğini düşündüğü "Melek" adı ile çağırırdı. Her evde bir melek olmalıydı, kulağa çok hoş geliyordu. "Femme de menage" diye bilinen, evin temizliğine yardımcı olan, evi biraz evirip çeviren, düzenleyen anlamına gelen yardımcılar gündelik işlere bakarlardı. Bir de "bon" dediği devamlı kalan, yatılı yardımcılar olurdu. Bon lafı kulağa tatlı bir ses gibi gelse de, anlamı Fransızca "tatlı" olsa da aşağılayıcı bir ifade olarak kullanılırdı. Ladinoda kullanılan "mosa" kelimesine ise hiç tahammülüm yoktu. O da hizmetçi ile aynı anlama gelirdi.

Hatırladığım komik anılarımdan biri annemi uzun bir süre Madam Lilly diye çağırmaktan yorulan bir "femme de menage" sadece madam diye çağırmaya başladığında, eve giren yeni bir "bon" kibarlık olsun diye Madam Hanım diye anneme seslenince gülmekten bayılmıştık. Bunu söyleyen yardımcının adı "Kadın"dı. Küçükken bir sürü yeni Türkçe kelimeyi de evde çalışan yardımcılardan öğrenirdik. Evde veya dışarıda Fransızca veya İngilizce konuştuğumuzda mahalledeki insanların hep arkamızdan "Yahudice" konuşuyorlar diye fısıldadıklarını duyardım. Bir seferinde evdeki yardımcıyla binanın kapıcısı aralarında bizim ecnebi mi gâvur mu olduğumuzu tartışıyorlardı. Bu kelimeleri daha önce hiç duymamıştım. Her iki kelimenin de anlamını öğrendiğimde, onları ne zaman duysam canımı acıtacaklarını bilseydim belki hiç öğrenmek istemezdim. Varsın bilmeseydim.

Küçük yaşlardan beri evimizde olan bu yardımcılar genelde tecrübesiz olurdu. Akrabalarını görmeye veya şehirdeki tanıdıklarını ziyarete geldiklerinde İstanbul'a tav olur, kalma yollarını ararlardı herhalde. Bize de çalışmaya gelen yardımcılar genelde Konak Sineması'nın karşısındaki parktan annemin gidip görüp beğendiği kızlardan olurdu. Ailece tanınan bir aracı olan Hüseyin Efendi adlı bir kapıcının referansı ile gelenler de olurdu. Annem Hüseyin Efendi'ye bahşişini verirken önceden rakamı belliydi, sadece adı bahşişti. Fakat kız iyi çıkmaz, çabuk öğrenmez ise geriye yollar, yeni gelecek kız için bahşiş vermezdi. Tam bir bahşiş süresinin ne kadar olduğu hiç konuşulmamıştı. Annemim sabrı ve sıkışıklığı ile de ilgiliydi. Bütün bu gurbette yaşamaya razı olan kızlar evden kaçmasın, eşya çalmasınlar diye annem onlardan kimlik olarak genelde nüfus kâğıtlarını alırdı. Onlardan ilk beklediği şey güler yüzlü olmalarıydı. Sebepsiz yere devamlı sırıtan biri de olsa yeterdi anneme. Ya evdeki işlerin çokluğundan ya bizlerin yaptığı yaramazlıklardan ya da annemin bitmek bilmez detaycı öğretilerinden sıkılıp gidenler, arkalarında bir çekmece dolusu kimlik bırakmışlardı. Bütün bu kimliklere baksam bile ne tipini ne de adını hatırlayabileceğim bir kişi yoktu içlerinde. Sadece Habibe'yi hatırlıyordum. Onu da babamın çektiği filmlerden. Daha iki yaşımda iken

babam çektiği 8 mm'lik bir filmde Habibe'yi de görüntülemişti. Yıllar sonra bile her hafta sonu babamdan rica eder metal ayaklı perdeyi kurdururduk. Annemle gittiği ve hep anlattıkları yeni evli zamanlarındaki Amerika seyahatinden hemen hemen dört yaşımıza kadar çekilmiş filmleri ardı ardına sıkılmadan seyrederdik. Habibe'nin adını her seferinde bilmiyormuş gibi sorardık. Onlar da hiç üşenmeden tekrarlardı. Demek evimizde Melek dışında bir isim yankılanmıştı zamanında. Aynı sorulara aynı cevapları almak inanılmaz bir duygu yaşatırdı içimde. O filmlerden birinde ada evinin bahçesinde dolaşırken yere eğilip yemeye çalıştığım şeyin ne olduğu tartışması hâlâ sonuçlanmamıştır. Elimde bariz zeytin gibi duran nesnenin keçi kakası olduğunu söyleyen babama nedense hiç inanasım gelmemişti. Ben ağzına kaka koyacak biri değildim aklımca. Hem bırak keçi kakasını, keçinin bizim bahçede ne işi vardı diye sormak hiç aklıma gelmemişti, o zamanki aklımla. Yediğim şeyin defne olduğunu öğrendiğimde iş işten geçmişti, adım bok yiyene çıkmıştı bile. Bizimkiler ilerleyen zamanlarda bile eve kedi, köpek veya kuş alma konuları açıldığında hep bir özür ile geçiştirmişlerdi. Bazen de dinimizde günah dedikleri olurdu. On yedi yaşlarımıza geldiğimizde şaşırarak ve gülerek arkadaşlardan birinin para karşılığı bir eşek satın aldığını ve evine getirdiğini duymuştuk. Ailesine restini çekmişti, "Ya eşek ve ben burada kalırız veya ikiniz de gideriz," demiş, aldığı cevabı duyunca arkasına bakmadan eşeği sokağa salmıştı. Babam da filmleri seyrederken defalarca aynı çocukluk anılarımızı anlatmayı severdi. Ne o, ne biz bıkardık. O zamanlar komik diye anlattığı çocukluk hikâyelerinin benim hatırlamadığım çocukluk döneminden geriye hatıra olarak kalacak hikâyeler olacağını bilemezdim. Diğer yaşananlara ve unutulanlara ne olmuştur acaba? Sanki öylesine hiç yaşanmamış gibi silinip gitmişler.

Filmler olmasaydı Habibe'yi hatırlamazdım eminim. Benim üzerimde hiçbir iz bırakmamıştı ama hatırladığım bazı yardımcı kızlar vardı. Bu kızların beni en çok etkileyen yönü evde paspal ve lekeli kılıkla çalışırken izne çıkacakları zaman yüzlerini gözlerini boyayıp özenerek giyinmeleri olurdu. Şaşırırdım, demek onların

da başka hayatları vardı bizim evin dışında. Her izin dönüşü onları uzun zamandır görmemiş gibi sarılır öper, annemden gizli dışarıda neler yaptıklarını anlatmalarını isterdim. Anlattıkları, dünyayı hiç bilmediğimden renkli, parlak ve cazip gözükürdü. Pırıl pırıl aynı Taksim Sular İdaresi duvarının üzerinde duran ışıklı gazete panosu gibi canlanırdı gözümün önünde. Seneler senesi duyduklarım hayal kurmama, gece uyumama yardımcı olurlardı. Onlarında hoşlarına giderdi anlatmak. Kendilerini önemli hissederlerdi. Aldıkları aşk mektuplarını da bizlere okuturlardı. Çoğunun okuma yazması yoktu, o yüzden cevapları bizler yazardık.

Çocukluk filmlerini her seyredişimde içimdeki duygular farklı olurdu. Ben değişirdim tabii, film değişmezdi. Tarifi biraz zor ama filmin anlamı ve bana hissettirdikleri hep farklı olmuştu yıllar boyunca. Aynı okuduğum bir kitabın önemli cümlelerinin altını çizmem gibi. Şayet olur da ikinci kere okursam, acaba bunun altını çizerken ne düşünüyordum hissini hatırlamak gibi bir şeyden bahsediyorum. Bu günlüğü bir kez daha okuyacak mıydım bilmiyorum, o yüzden çizmeyecektim.

26 Mayıs girişinde babasının hastalığından bahsediyor ve İstanbul'la konuşamamasından yakınıyordu.

Düşünerek okumak, olayları, insanları hayal etmek vakit alıyordu. Saate baktım bire geliyordu. Günlüğü bırakıp kapıya doğru yöneldim, solda duran mezuzaya elimi uzattım. Dokunduktan sonra elimi öpüp her iki gözüme değdirdim. Bu huyumu da annemden öğrenmiştim. Musevilerde kapılara mezuza takma âdeti vardır. Hani çubuk ya da ince uzun kutucuk şeklinde çakılı duran nesne. Kelime anlamı İbranicede kapı pervazı anlamındadır. Annem içinde kesinlikle hakiki deri üzerine elle yazılmış dua olması gerekir, diye öğretmişti. Bazıları duanın fotokopisini koyar ama makbul değildir. Neden asılır, niye öpülür, hiç bilemedim. Tek bildiğim hem eve girerken hem de çıkarken annemin onu öptüğüydü. Ona en zor gelen, evime geldiğinde onu kapıda karşıladığım zaman ilk beni mi mezuzayı mı öpeceğine karar veremediği andı. Her seferinde önce Allah'ını seçerdi. İçeri girer girmez "Betıl amer," der, Arapça evimin bereket ve uzun ömür dolu olmasını

temenni ederdi. Mezuzayı neden öptüğümüz hakkında en güzel ve modern açıklamayı sonradan duymuş, hemen kabullenmiştim. Mezuzaya her dokunuşta evrende var olan koruyucu meleklere sokağa çıktığını haber veriyorsun. Onlar da seni korumaya başlıyorlar. Eve dönüşünde veya başka bir Musevi evine gidip öptüğünde ulaştığını bildirip teşekkür ediyorsun. Ne kadar da güzel ve mantıklı, daha doğrusu saf ve çocukçaydı. İlk duyduğum günden beri bu açıklamaya bayılmıştım. Ne yalan söyleyeyim, evimin kapısından her çıkışımda haber vermek için öpüyorum da eve geri döndüğümde teşekkür kısmını unutuyorum. Halbuki nankör birisi de değilim. Annemin mezuza önünde duruşu ve duası daha uzun sürerdi tabii. O bunu benden biraz daha fazla ciddiye alırdı. Ama eminim dualarında ben vardım. Birinin senin için dua ettiğini bilmek ne kadar güzel bir his, değil mi? Hem de her gün en az iki kere, uzun uzun.

Kapının yanındaki konsolun üzerinde duran annemin gelinlikli tek fotoğrafıyla tam yanındaki babamla beraber olan düğün resimlerine baktım. Nereden nereye dedim. Dünyanın farklı iki ülkesinde yaşayan, değişik kültürleri olan ve birbirini hiç tanımayan iki kişi nasıl bir araya gelip evlenir de üç çocuk yapar? Aklım almıyor, tanışmalarını ve hayat hikâyelerini yüzlerce kere duydum. Hele çocukken belli bir yaş vardır, bir yere ait olma hissini çok yoğun yaşarsın, ben o yaşta iken hemen hemen her gün aynı hikâyeyi sorardım. Annem üşenip bazı bölümleri es geçince ben eklesin diye hatırlatırdım. Evlilik nedir tam olarak bilen var mı acaba? Birbirini az da olsa tanıdığını zanneden iki insanın var olan ortak yönlerini keşfetmesi veya yeni ortak yönler yaratması için girişilen bir çaba değil midir? Peki, o iki insan birbirlerine uygun görülmüşse, ailelerin aradığı kriterler tutuyorsa ama birbirlerini sadece on beş gün boyunca görmüşlerse, konuşulmayan hayalleri uğruna bilinmeyen bir maceraya atlamışlarsa suçlu kimdi? Bizim suçumuz neydi?

Çerçeve içine konulan resimleri düşündüm birden: neden hep mutlu, kalabalık, aile fertlerinin bir arada olduğu resimlerden seçildiğini. Sanki o resimlere mutsuz bir ânımda baktığımda daha mı

mutlu olacaktım? Resimdeki insanların yavaş yavaş öldüğünü görüp o resme bakmak ne mutluluk verebilirdi ki? Belki tüm resimleri çıkartıp tek başıma mutsuz, hatta ağlayan resimlerimi koymalıyım, diye düşündüm. Ancak öyle bir resme bakınca halime şükredip mutlu hissedebilirdim.

Dedemden kalan saat duvarda bana bakıyordu koca ahşap kutusunun içinden. Çocukken uyuma vakti saatin çalışı kulağıma ninni sesi gibi gelirdi. Her on beş dakikada bir melodisi duyulurdu. Tam saatlerde saatin kaç olduğunu bildiren ding dong sesini çıkarırdı. Geceleri uyandığımda biraz bekleyip saatin kaç olduğunu karanlıkta bu seslerden anlayabiliyordum. Onu uzun yıllardır çalıştıran olmadı. Üç ve altı rakamının üzerinde duran deliklere anahtarını sokup kurmak gerekiyordu. Babam hiç üşenmeden kontrol eder ve kurardı; halbuki şimdi eski bir süs eşyası gibi eve ait olmaya, yerini bulmaya çalışıyor zavallı emektar.

Yaşı neredeyse kırklarına gelmekte olan çapkın, şık giyinen, zengin ve cömert babam gezip tozmayı severmiş. Dört lisan bilen babama kız beğenmezmiş rahmetli babaannem. Babamın beğendiklerini de yeterli bulmazmış. Ticaretle uğraşan babam ve amcam piyasada da çok iyi tanınırlarmış. Ama artık evlenme yaşı geçti diye tüm ailesi sitem edip dururken günlerden bir gün ortak bir tanıdık vasıtası ile annemin siyah-beyaz vesikalık resmi babamın önüne gelmiş. Annemin ailesi araştırılmış, beş lisan bildiği, mutfaktaki yeteneği ve kültürlü olduğu öğrenilmiş. Babam için önemli olan genç ve güzel olduğu kısımmış. O sıralarda annem de neredeyse beş aydır beraber olduğu flörtü ile nişanlanma hazırlıkları yapıyormuş. Nişanlı adayı bir Mısır seyahati sırasında kendisine uygun bulunan zengin bir kız ile nişanlanmış olarak dönmüş. Annem her gece uğradığı kulübe gittiğinde onu kıskanan İvet adlı bir arkadaşı, sevgilisinin döndüğünü ama yanında yeni nişanlısının olduğunu söylediğinde annem hayatının şokunu yaşamış. İçinden ağlamak gelse bile dimdik yürümüş ve her ikisini de bir şey olmamış gibi tebrik etmiş. Hiç beklemediği bu darbe karşısında alacağı kararla hayatının sonuna kadar yabancı bir ülkede yaşayacağını bilebilir miydi hiç? Ya bu olaydan sonra ne zaman abla-kardeş bir

araya gelseler, hapşırdıklarında birbirlerine "çok yaşa" yerine "mot İvet" (İvet ölsün) diyeceklerini?

Babama resim gösterildiğinde neler konuşulmuş hiç bilmiyorum, çünkü babam anlatmadı. Annemin de bu konuşmadan haberi olmadı sanırım. Anneannem Halep'in önemli ailelerinden, öz dedem de banker olunca babam ve ailesi için yeterince soylu imişler. Babam resmi görür görmez pasaportu elinde iki gün sonra Milano'ya gitmiş. Acaba babama hangi resmini yollamışlardı? Annemin hangi resmi babamı böyle hızlı hareket ettirebilmiş ve peşine düşürmüştü acaba? Kime sorduysam cevap alamadım. Aslında cevap aldım ama aldığım cevaplar baştan savmak için verilen cevaplardı. Oraya varınca annemle tanışıp buluşmuşlar. Tabii her seferinde bir "chaperon" (refakatçi) eşliğinde. İleride dayım olacak kişinin yanında bazen de kız kardeşleriyle çıkmış. Zaten aile kızları için aksi düşünülemezdi. Annemin güzel, genç ve beş lisanın hepsini konuşuyor olması babamı çok etkilemiş. O günlerin aristokratlarının, kontes veya prenseslerinin dolaştığı Monte Napoleone Sokağı'nda annem de dolaşırmış. Onların giydikleri yerlere kadar uzanan beyaz üzeri siyah noktalı lynx kürk mantolara bakar içini çekermiş. Gezdirmekte oldukları köpeklerin altın üzerine pırlanta süslü tasmaları gözlerini kamaştırırmış. Orası insanları görme ve kendini gösterme sokağıymış. Hep zengin birini bulup evlenme hayallerini kurarken babamın Musevi, zengin, üstelik de annemi beğenmiş olması, tespiti zor olsa da aralarındaki yaklaşık yirmi yaş farkı önemsiz kılmıştı. Görüntü olarak hep bariz bir yaş farkı vardı ama rakamsal olarak fark kaç yaştı hiçbir zaman öğrenemedik. Anneme sorsanız on beş diye başlayan fark yıllar sonra yirmiye, daha sonra en az yirmiye dayandı. Babamın ise doğumu Urfa olmasına rağmen okula Halep'te gittiği için nüfusu yedi yaşında çıkarılmış ve yaşı daha küçük yazılmış. Doğum günü ve ayı hiç bilinmedi çünkü nüfusunda 1336 yazılıydı. Ona sorduğumuzda, "Pesah Bayramı zamanında doğmuşum," demişti. Sarina bir gün dayanamamış ve babama bir Pesah akşamı, "Artık senin doğum günün bu ilk Pesah gecesi gibi 16 Nisan olsun," demişti. O günden sonra öyle bilmiştik. Sonunda on beş gün be-

raberce gezdikten sonra birbirleri için uygun olduklarına karar verip Milano'da evlenmişler. Babam yedi kardeşten son evlenen, annem ise yedi kardeşten ilk evlenenmiş. Gençlik heyecanı ile o zamanların en meşhur terzisi Pizzoni'den gelinliğini almış ve hemen dini nikâhları Milano'daki sinagogda yapılmış. Başkasının parası ile alışveriş nasıl olur, diye sorulsa bunun cevabını annem verebilirdi. Tüm örtü, çarşaf gibi çeyizine ek olarak bir evin neye ihtiyacı varsa perdeden tabak çanağa satın almış ve hayatında görmediği bir ülkenin Stamboul diye bildiği şehrine yirmi iki bavulla geldiğinde takvimler 1953 yılının yaz aylarını gösteriyormuş. Onları gümrükte karşılayan Rıfat Amcam saçlarını yoluyormuş. Annem bavullara ek elinde iki küçük saksı çiçek de getirmiş. Biri gardenya, diğeri ful çiçeğiymiş. O aynı gardenya ev satılana kadar saksısının içinde bir ağaç gibi yaz boyunca yüzlerce gardenya veriyor ve ada evinin bahçesini parfüm dükkânı gibi kokutuyordu. Her gün beş-altı tanesini kopartıp Türk kahvesi fincanına koyar ve gün boyunca gider gelir koklardı. İçimden hep yaşanmamış günlerinin, maceraların kokusunu almaya çalışıyor, diye geçerdi. Ben de ağaçta çürümelerini seyretmek yerine her gün bir tane kopartır, komşularımıza götürür verirdim. Annem kokulu çiçek olarak çoğu arkadaşı gibi yaseminlerden bir tutam kopartıp sutyeninin içine koyduğunu bir seferinde ağzından kaçırmıştı. İstanbul'a yerleşip de alışınca, üçüncü bir çiçek daha benimsemişti. "Orkide". Her türlüsü hoşuna giderdi çünkü işin aslı pahalı bir çiçek olduğunu bildiğindendi. Kendisini buna layık görürdü. Yabanisi, saplısı, saksıda olanı veya Uzakdoğu'dan geleni fark etmiyordu onun için. En sevdiği ince uzun bir metrelik vazolarda yollanan sapı ve üzerinde on beş-yirmi orkidenin olduğu dallardı. Yıllardır kimse yollamıyordu. Bunun dışında yollanabilecek çiçeğin cinsi değil de rengi önemliydi. Sepet veya aranjman yollandığında çiçek cinslerinin karışık fakat renginin beyaz olmasını isterdi. "Bir gelin buketi gibi," derdi, "bana bir gelini anımsatacak şekilde olsun," diye eklerdi. Babam ise bu konuya daha mantıklı yaklaşırdı. Telefonla çiçek siparişi vereceği zaman çiçekçiyi arar, önce fiyatları sorardı. Çiçekçi de zavallı, hem yüz milyona hem yirmi milyona aranjmanlar var

dediğinde işi kaçırmak istemezdi. Babam da, "Bana yüz milyonluk gösteren yirmi milyonluk bir sepet yolla ama bil ki akşam gidip göreceğim, beğenmezsem değiştirirsin," diye cevaplardı. İstanbul'a beraber geldikleri senenin sonuna doğru 30 Aralık'ta sadece iki şahit huzurunda annem ile babamın resmi nikâhları kıyılmış. Evlenme memuru Türk filmlerinde duyduğum gibi, "Hiçbir tazyik ve şiddet altında kalmadan evlenmeyi kabul ediyor musun?" diye anneme sorduysa acaba annem anlamış mıydı ne dediklerini? Zannetmiyorum çünkü kırk sene sonra bile aynı soruyu sorsaydım ne dediğimi anlamazdı eminim.

Yıllar boyunca hep ailece 30 Aralık gecesi çıkmış ve evlilik yıldönümlerini kutlamıştık. Hem yılbaşı arifesi ailenin bir araya gelme fırsatı oluyor hem de yıldönümleri kutlanıyordu. Buna rağmen hiç üşenmeden yılbaşı gecesini yine dışarıda geçirirlerdi. Hilton Roof'ta her sene aynı masalarında babam smokini ile annem ise yeni bir şey giymesi gerektiğine inandığından o geceye özel elbise ile baş başa çıkarlardı. Bu tip gece veya davetlerde çekilen resimler birbirine o kadar benzemeye başlamıştı ki annem üzerine veya arkasına hangi düğün, nişan ve tarihte olduğunu yazmayı âdet edinmişti. Arada resimlerin üzerine kendi suratına makyaj kalemi ile makyaj yaptığı bile olurdu.

İstanbul'a ilk geldiği zamanlarda Arap asıllı Musevilerin neredeyse tümü, hali vakti yerinde olan diğer gayrimüslimlerle birlikte Taksim'de otururdu. Tıpkı babaannemin oturduğu gibi. Annem ve babam evlenir evlenmez onun evine yerleşmişler ve uzun bir süre bu şekilde yaşamışlar. Heyecanla anneme babamın ona nasıl evlenme teklif ettiğini sorduğumda; İtalyan romantizmine yakışan bir tarzda diz çöküp gitarlar eşliğinde, diye bir cevap beklerken seneler senesi "Bu soruyu hiç sormamış ol," deyip geçiştirmiştir. Tam yedi sene boyunca isteyip de çocuk sahibi olamadıklarında babaannem anneme çok iyi bakmış. Elinde ağır bir tabak taşımasına bile izin vermezmiş, belki o ay hamile kalır diye. Üzüntüyle, "Ben mi hamile kalacağım?" diyen anneme, "Kızım, Allah'ın sana neler hazırladığını hiçbir zaman bilemezsin," diye cevap verirmiş. Hamile kaldığını öğrenmeden iki ay önce de dedem vefat etmiş.

Dedeme bir tek babamın çocuklarını görmek nasip olmamış. Halbuki tüm amca ve halalarım çocuk sahibiymiş, hatta içlerinde torunları olanlar bile varmış. Yedi kardeş olan babamların ailesinde "çocuklardan büyüğü bir küçüğüne bakar ve sırasıyla aynı şekilde devam eder" zihniyeti vardı. Annelerin işi mutfak, babaların işi para kazanmaktı o devirde. Babaannemi de pek hatırlamıyorum, ben beş yaşında iken ölmüş. Ama ben doğduktan sonra üç sene daha aynı evde yaşamışlar. Günlerden bir gün eve habersiz dönen annem Tant Fifoş ile Tant Nazlı'nın babaannemle dertleştiklerini duyunca tepesi atmış. Konu babaannemin annemle ilgili şikâyetleriymiş. Annem bunu duyunca nevri dönmüş, "Madem ben annenize bir gelin olarak on sene boyunca iyi bakmadım, alın biraz da siz bakın," diyerek son noktayı koymuş. Bir petrol şirketinin kısa süre Ortadoğu dağıtımını yapan dedemden kalan mirasla geçinen babaannem Şişli'de Sıracevizler'de halamın binasında giriş katına taşınmış ve ölünceye kadar orada yaşamıştı. Annemin söylediğine göre dedem ve babaannem öldüklerinde çok yaşlıymışlar. Urfalı Musevilerin âdeti, ölenler ihtiyarsa tabut açma sırasında kefen bezinden bir küçük parça kesip saklamakmış. İnanca göre uzun ömür bereketi o kumaş parçasında saklıymış. Elinde tutanın da ömrü uzarmış. Âdet yerini bulmuş ama annem dokunmamış.

Ben Taksim'de Mete Caddesi'ndeki evde dünyaya gelmişim. O zamanlar Taksim ve Beyoğlu'nun çok popüler olduğu zamanlarmış. Yabancı ve azınlıkların hemen hemen hepsi o civarda otururmuş. Beyoğlu'nun ana caddesi Rue de Pera, Milano'daki Monte Napoleone'yi aratmazmış annemin anlattığına göre. Beyoğlu'nda kimse kürksüz ya da eldivensiz dolaşmaya çıkmaz, alışverişlerin tümü oradan yapılırmış. Altmışlı yıllardan yetmişli yıllara geçerken babam ve amcamın maddi durumları iyiymiş. Buna rağmen gösterişten uzak gayet mütevazı denebilecek bir hayat tarzları vardı. Para taşıdıklarında bile deri çanta yerine gazeteye sarıp plastik poşete koyar, dikkati çekmemeye çalışırlardı. Tüccar olan babamlar elli yıl boyunca Arapça Tahtıl-kale yani kale altı anlamına gelen Tahtakale'de aynı işyerini kullanmışlardı. İşe gitmek babamın hayatının bir

parçasıydı ama para hırsı hiçbir zaman olmadı, iyi para kazandığı zamanlarda bile. Yaptığını basit ticaret olarak görürdü.

Piyasada olmadığını gazetelerden okuduğumuz sabun, deterjan, kuru gıda, içki veya ilaçlar evin kiler dolaplarından eksik olmazdı. Eve gelen arkadaşlar bunları bir arada görmediklerinden "Stok mu yapıyoruz?" diye şakalaşırlardı. İyi para kazanmasına rağmen babam uzun yıllar şehirden ev satın almak istememişti. Annem ise aldığı haftalıktan önce bir köşeye fakirlere verilmek üzere ayırır, artanıyla kendisine mücevher ve antikalar alırdı. Hilton'un lobisindeki Adler'in devamlı müşterilerindendi. Yaklaşık her ay gidip kendine bir takı aldığını söylerdi. İyi ki de almış ve tadını çıkarmıştı. Babama kalsa bu tip masraflar hep fuzuliydi. Antika konusunda ise pek bilgisi olmadığından önce göz zevkine hitap eden masa, vitrin ve cam ya da gümüş işlere tav olurmuş. Sonradan satıcının becerisi ve tatlı diline göre alıp almayacağına karar verirmiş. O bahsettiği zamanlarda ya haftalığı yüksekti ya da aldıkları ucuzdu. Beyoğlu'nun hemen girişinde sokağın başındaki Manav Moiz, içlere doğru Tilla Pastanesi ve Alhambra ile Yeni Melek Sinemaları annemin sıkça gittiği yerlerdenmiş. Ayrıca duyduğum kadarıyla Petrograd ve Markiz gözde diğer pastanelermiş. Günlerden bir gün böyle bir gezinti sonrası peşine onu artist zanneden bir erkeğin takılmasıyla korkan annem, durumu babama anlattığında onu sinirlendirmişti. O ânı babamın annemi kıskandığı tek an diye hatırlarım. Babam bir daha sinemaya dahi yalnız gitmesine izin vermeyecek ve bu tavrını uzun yıllar koruyacaktı.

Anne ve babamın beraber en sık gittikleri yer, açıldıktan sonra Hilton Oteli olmuş. Tokatlıyan ve Park otelleri bir gecede silinmişler. Cumartesi geceleri alt katta Şadırvan'a açık büfe yemeğe gidip sonra pist üzerindeki aynı masayı senelerce tutmuşlar. Belli bir süre sonra aynı otelin Roof'una çıkmaya başlamışlar. Her sene çekilen o resimlere baktığımda; ikisini baş başa oturmuş, bazı resimlerde yüzlerinde süs maskeleriyle görür, kendi kendime neden maske takma gereğini duyduklarını sorardım. Zaten ikisi birbirinin kim olduklarını bilmiyorlar mıydı? Belki diğer davetlilerden saklanmak veya gizemli bir havaya bürünmek için mi takarlardı bilemiyorum.

Altmışlı yıllarda öğleden sonraları annem bizlere "Andiamo on y va a Hilton. Yalla," dediğinde dört lisandan kelimeler seçtiğini bilmez, herkesin öyle konuştuğunu zannederdik. İtalyanca "hadi" diye başlayıp Fransızca "gidiyoruz" diye devam edip Arapça "hadi" ile bitirdiği gibi bizleri alıp otelin lobisinde yabancı orkestraların çaldığı müziği dinlemeye götürürdü. O zamanlar sokaklarda korku diye bir şey yokmuş. Saat dörtten akşamüzeri yediye kadar tüm mücevherlerini takar, kısa kokteyl elbisesini giyerdi. Kendisi hakiki mücevherlerini takarken Amerika'da yaşayan akrabaları sahip oldukları mücevherlerin aynısının sahtesini yaptırıp takarlarmış. Hakikileri sigortalı bir şekilde bankada dururken sahtelerini takıp boy gösterirlermiş. "Keyif bunun neresinde?" deyip anlam veremezdi. Ama klasik müziği duyunca keyifle dinlerdi, bizler de yanı başında uslu oturup sakinleşirmişiz. Sonraları çok korkar olmuştu nedense. Takacağı zaman evde dolabından veya çekmecesinden küçük bir mücevher veya para çıkarttığını gördüğümüzü fark ettiğinde yalvaran bir ses tonuyla yine, "S'il vous plait, ne dites a personne. Les murs ont des oreilles," yani duvarların kulağı vardır sakın kimseye söylemeyin, diye uyarırdı. Bunu duyduğumda tüm saflığım ve sempatikliğimle "Ya duvarlar Fransızca anlıyorsa," derdim onu kızdırmak için.

Yılbaşı balosu gibi her sene gittiği "Bal des Journalistes" dediği Dolmabahçe Sarayı'nda verilen gazeteciler balosu yemeği ile 14 Temmuz'da Fransız Konsolosluğu'nda yapılan kutlama balosunu heyecanla bekler ve hiç kaçırmazdı. Özellikle bu baloda kesinlikle Fransız şampanyası olacağından gitmeden evvel havaya girer ve mutlu olurdu. Açık bardan içebildiği kadar içerdi. Babamı da zorla sürüklerdi. Babam pek ilgilenmez, hatta gittiğine şikâyet bile ederdi. Onu bırakıp da gittiği seferleri iyi bilirim. Babam hayatın sırrını çözmüş, anlamını bulmuş gibi, "Bunlar boş şeyler," deyip bu törenleri geçiştirmeye çalışırdı. Babama kalsa sonu belli filmde çaba sarf etmeye ne lüzum vardı. Nasılsa ölecektik, bu hayatımızın tek garantisiydi. Hırs, çaba ve maddiyat ne verebilirdi ki? Öbür tarafa götüreni gören mi olmuş?

Yurtdışından gelen tüm söz, nişan, doğum veya düğün davetiyelerini işyerinde bırakır, annem haberi ancak bir tanıdık veya akrabasından duyduğunda, çağrılmadığına şaşardı. Babama sorunca durumu öğrenir ve kızardı. Annemin gitmeye kalkışmasından mı korkardı bilmiyorum ama son yıllarında İstanbul'da verilen davetleri bile söylemezdi. Sebebini sonradan öğrenecektik. Annem de davet edilmediği pek çok tören sahibini sokakta gördüğünde onlara surat asmış, sonradan davetli olduğunu öğrendiğinde babamla her zamanki kavgalarına girişmişti.

Taksim Bahçesi'ni de dün gibi hatırlıyorum. Evimizin karşısında mermer basamakları iner inmez burnuma naftalin, insan dışkısı ve idrar kokusunun karışımı gelirdi. Annem Taksim Gazinosu'na doğru temiz hava alalım diye yürüyüş yaptırırdı; parkın sonuna gelince üzerinde kurşun delikleri olan bronz geyik heykelinin önünde durur, aynı soruları sorardık. Kim vurdu? Niye vurdu? Öldü mü? Canı acıdı mı, diye sorduktan sonra parmaklarımızı kurşun deliklerine sokardık. Ardından o zamanlar Tenis Eskrim Dağcılık Kulübü'nün yanında kalan Divan Pastanesi'ne gider iki gözlü gülen yüzlü, üzeri pudra şekerli sablelerden alırdık. Eve de aynı pastaneden bomba adlı pastayı aldığını hatırlıyorum. Babam da bazen iş dönüşü son dakika alışverişi yapmak üzere ağabeyimi ve beni elimizden tutar Taksim Meydanı'na götürürdü. Tarlabaşı'na inen yolun başındaki binanın üzerinde duran koskocaman Air France yazısını harflerinden okumaya çalışırdık. Taksim'deyken pek çok ilkleri yaşamışızdır. Eski Sheraton Oteli'nin yanında bir hafta sonu balina teşhir ediliyordu. Hem resimlerini hem de iskeletini gösteriyorlardı. Beni en çok etkileyen ağzının içinin metal bir perdeyi anımsatmasıydı. Belki dişleri değildi de perdeydi, balinanın kalıntısını korumak için alınmış bir önlemdi ama etrafta açıklayıcı ne bir yazı vardı ne de kimse. Aklımda dişleri öyle kalıvermiş.

Galatasaray Lisesi'nde büyük tantanalarla sergilenen ay taşını görmeye gittiğim günü de hatırlıyorum. Kaçıncı Apollo uzay gemisi ile dünyaya getirildiğini bilmediğim bu taş hakkındaki haberler tüm gazetelerde yer alıyordu. Milyonlarca yıllık olduğu söylenen bu taş Beyoğlu kaldırımından sökülmüş alelade bir taşı andırı-

yordu. Renksiz, kuru ve sıkıcıydı. Neredeyse bir saat sırada bekledikten sonra gördüğümde hayal kırıklığına uğramıştım.

Yetmişli yılların ortalarında gençlik zamanımda da Taksim çok popülerdi. Cumartesileri Pub Divan'da öğlen yemeği yemek matah sayılırdı. Izgara köftesini ve Çamlıca salatasını hatırlar gibiyim. Daha sonra Nişantaşı'na gidip Ankara Pazarı'nın köşesinde veya karşısındaki Dilberler mağazasının önünde buluşup Konak Sineması'na devam edilirdi. Sheraton Oteli'nin altındaki Drugstore da güzel vakit geçirilebilecek bir yerdi. Bazen de ilk açılan İtalyan lokantası diye bildiğim Pizza Pino'ya giderdik. Vitrin gibi camın önünde İtalyan aşçının hazırladığı pizza hamurunu beceriyle yoğurup havaya attığını görürdük. Nedense pizzasının tadı bir başkaydı. Yemekten sonra herkesin mönüde okuyup gelmesini merakla beklediği "Genç kız rüyası" adlı tatlıyı ısmarlardık. İlk görenin yüzünde önce şaşkınlık, ne olduğunu anladıklarında ise tebessüm olurdu. Kabuğundan çıkarılmış bir muz iki adet top dondurmanın üzerine konulmuş krem şantiye ile beraber servis edilirdi. O günlerde böyle ufak şeyler bile insanı güldürebiliyormuş. Ayakta atıştırmak istediğimizde Kristal Büfe'den hamburger yenirdi. Ama şimdilerde hazır tavada yapılan, milyon adet hazırlanan donmuş hamburgerlere benzemezdi tadı. Evde yapılmış köfte kıvamında lezzetli olurdu. Marmaris Büfe'ye gidip abu-hayat denilen süt, muz, fındık ve şeker karışımını içmek ise bugünün aganigisiydi o zamanlarda.

Yemek sonrası genelde Harbiye'de en güzel Avrupa filmlerini getiren küçük As Sineması'na giderdik. Cumartesi ve pazarları yapılacak şeylerden biri sinemaya gitmek olduğundan neredeyse tüm seanslara bilet bulmak zor olurdu. Bu yüzden karaborsacılar diye bilinen adamlar türemişti. Gişeler açılır açılmaz stok halinde bilet alıp daha yüksek fiyatla satan adamlardı bunlar. Her zaman bilet bulunurdu, hele film başlamadan hemen evvel fiyatlar gişe fiyatına kadar düşerdi ama toplu halde giden arkadaşlar beraber oturamazdı. Filmler konusunda pek seçeneğimiz olduğu da söylenemez. Zaten muhitimizde gidebileceğimiz elle tutulur dört ya da beş sinema olunca salon sahibi hangi filmi uygun görüp de getir-

mişse onu izlerdik. Film bize uygun mu, beğenir miyiz beğenmez miyiz gibi sorgulamalar da yapılmazdı. Seyrettiğime pişman olduğum iki filmi dün gibi hatırlarım. Biri *Şeytan* adlı, Linda Blair'in oynadığı ve ilk defa insanın kafasının üç yüz atmış derece döndüğünü gördüğüm film, diğeri de *Şeytanın Elçisi* adlı filmdi. Beyoğlu Emek Sineması'nın görkemli perdesinde izlemiştim. Elçi'nin bir adamın dilini dişleyerek koparttığı sahneyi seyrettiğimde on üç yaşındaydım. Kaç gece rüyama ve odama o adamın girdiğini söylememe lüzum yok. Dilimi ağzımın içinde tutmak isterken nefes almakta bile zorlanır, esnemem geldiğinde ağzımı yamultup azıcık aralardım. Aynı filmi yıllar sonra yeniden izlediğimde nasıl da görüşlerim değişmiş, film hakkındaki yorumlarım farklılaşmıştı, kendim bile şaşırmıştım. Büyüdüğümü zannettiğim yaşlarda ise *Şeytan* filminin taklidini Yeşilçam yapımı olarak gördüğümde, film beni aynı şekilde korkutmayı başarmış ve geceler boyu uykusuz kalmama sebep olmuştu.

Korku dolu ve uykusuz geceleri yaşadığım Mete Caddesi'ndeki bina Birleşmiş Milletler değil de Birleşmiş Dinler binası gibiydi. Üç Müslüman aile ile birlikte iki Musevi, bir Rum, bir de Ermeni aile apartmanda uyum ve düzen içerisinde yaşardık. Binada Türkçenin yanında Ladino, Arapça, Rumca, Ermenice ve Fransızca sözcükler yankılanırdı. Akşam olduğunda anneler çocukları yemeğe yukarı çıksın diye her lisanda bağırıp çağırdığında, apartman girişinde oynadığımız misket ya da top oyununu yarıda bırakıp fırlardık. Hangi lisanı duyduğumuz ya da anlayıp anlamamamız önemli değildi. Ses tonundan anlardık. Zamanla bazı kelimelerle haşır neşir olmuştuk tabii. Her katta Fransızca, İtalyanca veya Türkçe şarkılar çalarken ritim tutturmaya çalışır duyduğum kelimeleri kendimce uydurur şarkılara eşlik ederdim. Caz sesi saz sesine karışırdı, Türk musikisinden Yidiş şarkılara kadar geniş bir yelpazeden şarkılar duyardık. Evimizde pikaplara ek olarak elektrikle çalışan Philips marka bir radyo vardı. Prize sokar, sağ üst köşesindeki küçük pencerenin yeşil olmasını bekler, çevire çevire göstergeyi dünyadaki tüm şehirlerin radyo istasyonlarında gezdirirdim. Hangi şehri yakaladığımı bilmezdim. Sadece isimlerini bile

görmek beni büyülemeye yeterdi. Paris, Londra, Kahire, İskenderiye, Budapeşte ve Viyana. Ne de çok şehir varmış, kim bilir ne insanlar, ne hayaller, ne hayatlar yaşanıyor, diye geçirirdim içimden radyo çaldığında. Radyoya doğru konuşup sesimi uzaktaki o insanlara duyurabilir miyim, diye aptal aptal düşündüğüm olurdu.

Binayı hatırladığımda aklıma nedense aralık ayı gelir. Çünkü aralık ayı çocukluğumdan beri apartmanda yaşayan herkesin kutlayacak bir bayramının olduğu aydı. Herkesin mutlu olduğu, kutlama ve şenliklerin yapıldığı bir zamandı. Ramazan ve Şeker Bayramı denk geldiğinde, Musevilerin kutladığı Hanuka (Işıklar Bayramı) ve Hıristiyanların Noel'iyle birlikte kutlanırdı. Başka kaç şehir ya da ülke bilirsiniz bayramların hepsinin böyle bir arada aynı binada kutlandığı? Bir avuç kadar mıdır, ama İstanbul işte böyle bir şehirdir. Noel dışındaki diğer iki bayram Hicri Takvim ve Musevi takvimine göre olduğundan tam günleri belli olmazdı. Ama Hanuka aralık ayında ya da aralığa yakın olurdu. Evimizde ise kendimi bildim bileli dedemlerden kaldığını tahmin ettiğim dokuz ayaklı bir Hanukkiya şamdan vardı. Alaeddin'in lambasını andıran pirinçten yapılmış dokuz adet mumluğa babam yağ doldurur ve ucuna bir fitil takardı. Bayram sırasında bu fitili ateşlerdi ve mumlar yağı bitene kadar yanardı. Sonradan çabuk sönen mumlar çıkmasına rağmen babam yine o zor ve külfetli işe girişecek, yağ ve fitille yakmaya devam edecekti. Babamın ölümünden kısa bir süre sonra kullanılmadığından saklamayı düşünmek yerine annem atıvermişti o Hanukkiya'yı. Bu soğuk ayda Taksim'deki eve dönerken değişik katlarda buğulu camların ardında Hanukkiya ve çam ağaçları görürdüm. Ramazan Bayramlarını kutlayıp da el öptüren ailelerin salonunda masaların üzerinde zamanın şemsiye çikolatası, çiklet ve şekerlemeleri olurdu. Avuçlayarak, ertesi gün yokmuşçasına çiğnemeden yutardık zevk ve afiyetle. Ama neden yalan söyleyeyim hep Noel kutlamaları cazip gelmiştir bana o yıllarda. Evlerine gittiğim arkadaşların salonunda plastik ya da hakiki çam ağaçları dururdu. Gelin gibi süslü bu ağaçların süslemeleri, ışıkları, parıltıları, ağacın altında duran sürüyle hediye bir çocuğun gözlerini kamaştırmaya ve iştahını açmaya yeterdi. Hele Noel Baba muhab-

beti yok muydu, beni en derinden o etkilerdi. Çünkü Noel Baba sadece uslu çocukların evlerine gelirdi. Ve uzun istek listelerinde olan hemen hemen tüm hediyeleri getirirdi. Neden bize hiç gelmezdi anlam veremezdim. Halbuki aralık ayına girince özellikle uslu durmaya çalışırdım. Keşke sorsaydım da kendime zindan etmeseydim onca seneyi. Yiyip bitirmiştim kendimi daha fazla nasıl uslu olunabilir, diye düşünmekten. Meğer Musevileri ziyaret etmezmiş.

Merdivenlerden aşağı inerken alt katımızda oturan Müslüman ailenin kapısının önünde hep dizi dizi, ayakkabıcı dükkânı gibi ayakkabılar olurdu. Evde oturanlar dahil, gelen giden misafir, herkes eve girmeden evvel ayakkabı, çizme, postal ne varsa çıkartırdı. Bizde böyle bir âdet yoktu, hatta Yusuf ve ben evin içinde bile ayakkabıyla ya da çıplak ayak gezinirdik. Ayakkabımı çıkarmak zorunda kaldığım zamanlar ise hep çorabım delik çıkacak ve parmağım gözükecek endişesini yaşardım. O yüzden hep zorunlu olup olmadığını önce sorar, sonra çıkartırdım. Böyle alışkanlıkları olan arkadaşlar beni evlerine çağırdıklarında giydiğim çoraba özellikle dikkat ederdim.

Annem alt kattaki komşulardan çok üst kattaki Musevi komşularla görüşürdü. Sanki yaptığı evlilikten ve tanıştırılma şeklinden dolayı çok memnunmuş gibiydi. Çünkü görüştüğü bu Musevi ailenin sarışın kızını da aynı kendine uygulanan yöntemle evlendirmeye çalışıyordu. Babamla ortak tanıdığı olan Suriye asıllı ve Amerika'da yaşayan orta yaşlı akrabalarına önce kızın resmini yollamış, adamın kızı beğenmesi üzerine İstanbul'a tanıştırmak üzere davet etmişlerdi. Bariz yaş farklarına rağmen adam buna göz yumulacak kadar zengindi. Kız ise genç, sarışın, güzeldi ve ailesinin onaylamadığı birine âşıktı. Kim olduğu hiç ortaya çıkmadı. İki sefer ziyarete gelen damat adayı kızın gönlünü çalamamış fakat üçüncü gelişinde yaklaşık iki ay annemin evinde misafir kalıp sonunda kızı tavlamayı becermişti. İstanbul'da evlenip New York'a yerleşmeye gitmişlerdi. Kız İspanyol asıllı, erkek ise Arap asıllıydı ama yine de iki tarafın ailesi bu evliliği onaylamıştı. Güzel komşumuz o gün gerçek gençlik hayallerini paranın alabileceği sahte hayaller uğruna feda ederken

etrafına öreceği duvarın ilk tuğlasını yerleştirdiğini bilebilir miydi? Ya yerel gazetelerde yarım sayfa, "Amerikalı fıstık kralı Türk gelini alıp gitti," diye yazdıklarında onu nelerin beklediğini düşünebiliyor muydu? Yankısı günlerce sürmüştü. Adamın aldığı kız dışında fıstıkla yakından uzaktan bir ilgisi yoktu. O yıllarda zaten gazeteye adının çıkması resminin basılması bu günlerdeki gibi arzu edilen bir şey değildi. Ne şık ne de sosyetik sayılırdı. Zaten sosyete fotoğrafçısı olarak bilinen bir tek kişi vardı. En beklenmedik yerde en beklenmedik anda karşına çıkıverir Dario Moreno gülüşü ile konuşmaya başlardı. Yalvar yakar rica minnet resmi basmaması istenirdi. Zorla resim bastığı da görülmüş değildi. Ne yaptığının, nerelere gittiğinin megafonla anons edilmesi o günlerde ayıp sayılırdı. Fakat dönemin ünlü gazetesi *Hafta Sonu*'nda rahmetli Ayhan Işık'la çıkan resmimi tanıdıklar görüp de annemi aradıklarında kendimi önemli hissetmedim dersem yalan olur. Yaşım sekiz olmalıydı. Evde ilk defa ağabeyimden popüler olmuştum o gün ve bu beni çok mutlu etmişti. Üzerinden o kadar yıl geçmiş olmasına rağmen umarım bu olay Amerikalı Andy Warhol'un dediği gibi, hayatımın o meşhur olacağım on beş dakikası değildi. T'adını bile yeterince çıkartmamıştım.

Ecnebi damat arayışı çeşitli sebeplerden olabilirdi. En çok korkulan Musevi aile kızlarının başka dinden birine tutulmasıydı. Nedense her şehir ve devirde kızların sayısına yetecek kadar Musevi erkek olmazdı sanki. Ya da kızlar mutlaka âşık olacak, ailenin onaylamayacağı erkekler bulurlardı. Önlem almak için ilk olarak genç kızların evden yeterince çıkmalarına izin verilmezdi. Ancak tanıdık akraba evlerine gidebilirler, refakatçi eşliğinde çıkabilirlerdi. Riske girecek fırsat yaratmamak için bu anlayış evlenene kadar devam edebilirdi. Aşk ilişkilerine anne ve babadan onay gelmediğinden hüsran ve acı ile biten nice beraberlikler duymuşuzdur. Yıllar geçti zihniyet aynı kaldı fakat şekli değişti. Biz bile Sarina'nın yalnız çıkmasına izin vermezdik. O bundan şikâyetçi değildi. Evlenme çağına geldiğinde ise annem, tanımadığı ailelerden adaylar çıktığında soruları ardı ardına dizerdi. "Quelle famille?" ve "Est-ce qu'on a des moyen?" en sık sorduğu iki so-

ruydu. Fransızca hangi aileden olduklarını ve imkânları olup olmadığını soruyordu. Sevgi, saygı, bağlılık veya âşık olma konuları sanki Sarina için geçerli değildi. Annemin Sarina'ya yönelik planları beni üzerdi ama belli edemezdim.

Şayet Musevi kızları cemaat dışından biriyle duygusal bir ilişkiye girmişlerse tanıdık vasıtasıyla resim yollayarak değişik ülkelerden uygun adaylar aranırdı. Bulunana kadar da arkası kesilmeyen "propozisyon" denilen buluşturmalara çıkarılırlardı. Bekâr kız ve erkeği tanıyan herhangi bir gönüllü bu işi üstlenir ve o iki kişiyi bir araya getirirdi. Birbirlerine uygun olabileceğini düşünen bu kişi fikri ailelerle paylaşıp onay aldıktan sonra, gelin ve damat adaylarına iletirlerdi. Kızının başı aşk veya sevgiliyle belada olan baba yurtdışı fırsatlarını kaçırmamaya gayret ederdi. Damat adayında tüm istenilen özellikler olmasa bile taviz vermeye hazır olurlardı. Türkiye'den çıktığı takdirde "dota" denilen başlık parası işi cazip kılmak için yükselirdi. Musevilerde başlık parasını kız tarafı verir. Bu genelde maddi durumuna göre düğünü yapmaktan dayalı döşeli ev almaya, nakit para vermeye kadar değişebilirdi. Sarina evlenmeden evvel Yusuf'la birlikte arkadaşlarımızla, "Burası Türkiye, biz kız verirken başlık alırız. Ailemizden erkek isteyen dotayı hazırlar," diye şakalaşırdık. Sözde hep para alan taraf olacaktık. Sarina evlenirken annem ve babam vazifelerini yapmış olmanın gururunu taşıyorlardı. İyi bir aile kızı, Arap kızı yetiştirmişlerdi ve artık o kocasının ailesinden birisi olacaktı. Sanki artık bizlerle bir ilişkisi olmayacak gibi davranılıyordu. Halbuki düğün günü içimden bir şeylerin koptuğunu, hatta zorla koparıldığını hissediyordum. Evlenmesinden bu kadar etkileneceğimi hiç düşünmemiştim. Ne yapsaydı, evlenmeyip benimle evde mi kalsaydı? Ne olurdu?

Aklıma hatıra defteri geldi, ertesi günü okumak için geri gelecektim ama şimdilik gitmem lazımdı. Mezuzayı tekrardan öptüm. Din kurallarını fazla uygulamanın bir zararını duymadım, hep ihmal edilmesinden söz ediliyor nedense. Kapıyı kapattım ve her iki kilidi çevirip evime doğru yola koyuldum.

6

Şabat'a merhaba

18 Şubat Cuma

Bugün günlerden cuma ve Şabat akşamı olduğundan annemin duası yapılmayacak. Malum, Şabat'ı kutladığımızdan bir gün ara veriliyor. Gün belli ki daha uzun olacak. Zaten gece gelen ziyaretçilerin sayısı azaldı, hele yarın akşam daha da az olacaktır. Bazıları duaya gelip vazifelerini yapıp sonradan hiçbir şey yokmuş gibi eğlencelerine gidececkler. Eleştirmiyorum çünkü aynısını ben de yıllar yılı yaptım. Gayet doğal, benim yasımı başkalarının tutmasını hiç beklemiyorum. Sabah duasından sonra biraz dolaşmak üzere Bebek Parkı'na gittim. Arabadan inip parkın kenarından yürümeye başladım. İlk gözüme çarpan kadavra gibi duran asırlık çınar ağacıydı. Aslında ne bahçıvanlığım var ne de botanikten anlarım, öylesine lafın gelişi asırlık deyiverdim. Ağacın içi boşalmış, gövdesinin içinde hiçbir şey kalmamıştı. Sanki iç organları alınmış bir ceset gibiydi. Daha önce kadavra görmüşlüğüm de yok, sadece benzetme olarak kullandım. Ağacı bir süre daha ayakta tutabilmek için gövdesindeki boşluk çimento ile sıvanmıştı. Ağacın içine bir nevi duvar örülmüştü. Ama ağaç ağaçlığından çıkmış, acınacak beton bir kuleyle ahşap sütun arası bir hal almıştı. Hiç ağaca da acınır mı demeyin, bu acınacak bir görüntüydü. Ben şahsen acıdım ağaca. Yanına gidip gövdesini sıvazlamak aklımdan geçti ama yapamadığımdan içimde öylesine kalıverdi. Yürürken parkın ortasında duran Fuzuli'nin heykelini arkadan gördüm. O an adını düşündüm. Babamın söz ne zaman alışveriş ya da masraftan açılsa lüzumsuz diye kullandığı bir laftı. Fuzuli'nin anne ve babası gözümün önüne geliverdi. Çocukları doğup da onu ilk kucaklarına aldıklarında akıllarına bu ad nasıl gelmişti acaba? Çok mu çocukları vardı da

bu çocuk lüzumsuz gelmişti anlam veremedim. Tıpkı anlam veremediğim diğer bazı isimler gibi. Bu çocuğun önemli biri olacağını bilselerdi yine de bu adı koyarlar mıydı acaba? Yoksa düşünüp de Ender, Nadir veya Soylu'yu mu tercih ederlerdi.

Taksi durağının yanından çimlerden arta kalan bitki örtüsüne basa basa otoparkın içine geldim. Arabaları teslim edip inen sürücüler, anahtarları bırakmam diye ısrar eden insanlar, Amerikan hamburgercinin evlere teslim motosikletlerinin park ettiği yere yakın duruyorlardı. Tam umumi hela tabelasının önünde park halindeydiler. Sipariş saatinin gelmesini bekliyorlardı. O anda kim bilir kaç evde çocuklar ağlıyor ve ebeveynler tehdit ediyordu? Eninde sonunda yapmayacakları vaatlerle izin koparıp çocuklar kazanacaktı ve hamburgerci aranacaktı. İyi ki cuma, ya cumartesi veya pazar olsaydı, kalabalıktan geçilmez olacaktı buralar.

Küçük patika yolun ortasında koskocaman dalları ile bir dut ağacı vardı. Yapraklarından tanımıştım. Keşke yaz olsaydı da ağacın üzerindeki dutları koparıp yeseydim, diye geçti içimden. Güneşin gözümü almasına rağmen, ağacın gövdesinin inceliğini, bol ve bereketli dallarını fark ettim. Dallar boyumdan yüksekteydi ama zıplayıp bir dalı kavrayabilirdim. Bu mahallede, bu sokakta zıplayıp dut ağacının dalını yakalamak, diye bir şey var mıydı bilmiyorum? Sonradan aklıma geldi, küçükken dalı yakaladığımda dutların olmuşlarını kopartırken yemyeşil, adını osuruk böceği diye hatırladığım böcek kafama düşmüş, ellerimle itelemeye kalkışınca suratıma, sonra kolumun üzerine konmuştu. Silkinip yere düşürmüştüm ama üzerine basmamıştım. Tiksinmiştim, hemen aklıma acaba dutları yerken hiç böceklerden bir tanesini yanlışlıkla yemiş olabilir miyim fikri gelmişti. Ya yediysem, ben de gaz çıkarmış mıydım?

Annem her zaman yeni yerleri denememiz gerektiği konusunda ısrarcıydı. Hamburgerciye sırtını dayamış, önü az da olsa Boğaz'dan nasibini alan Bebek Kahvesi'ne doğru yürüdüm. Daha önce methini duymuş ama hiç gitmemiştim. Salaş diye adlandırılan, namı yürüyen kahve ortama uyum sağlamak için özellikle salaş giyinmeye uğraşmış ve başarılı olamamış insanlarla doluydu sabah vakti. Tam yer ararken koltuklu masada oturan, eşofman giymiş, sporla uzaktan bile ilgisi

olmayan bayan kalkıverdi. Sıra olup olmadığını sormadan oturuverdim. Salaş yerlerde sormaya lüzum yoktur, diye biliyorum, sıra varsa ya kaldırırlar veya masana yabancıları da yerleştirirler. Oturur oturmaz derme çatma kapı kapandı. Dışarıda soğuk bir rüzgâr esiyordu. Lodos olabilir miydi? Zannetmiyorum çünkü lodos olduğunda başım dönüyor, midem bulanıyor ve her seferinde kime sorsam rüzgârdan olduğu söyleniyor. Geriye ne kalıyor? Okulda tüm bulut ve rüzgâr isimlerini öğrenmek yerine ezberlediğimden hiçbiri aklıma gelmiyor. Poyraz ya da meltem olmalı, diye geçiştireceğim. Pek de fark etmiyor aslında, rüzgâr işte.

Tam önümde demir parmaklılarla çevrili minik bir çim alanın ortasındaki gül dalları henüz tomurcuklanmamıştı. Oldum olası bu çiçeği sevmişimdir, bir de yasemini. Kıyının bittiği yerde tekneler bağlanmış ahenk içinde sallanıyordu. Tekne, taka, kotra, motor yat terimlerinden de çok anlamıyorum, sonuçta deniz üzerinde gezen sal bile aynı keyfi verdiği için bunlara pek merakım olmadı. Bağlı teknelerin yanında denizin ortasında iki adet başıboş duran baba var. Kendilerine bağlanacak tekneleri bekliyor. İyi ki de yok, Boğaz'ı ve karşı tarafı sadece bu boşluktan görebiliyorum. Uzakta, deniz manzaralı evler var. Değişik mimaride yamaca dizili, camlarının önünde saksılar içinde açmayı bekleyen çiçeklerle yazın gelmesini bekleyen yerlerdi bunlar. Deniz önlerinde olunca çiçekleri seyreden oluyor muydu acaba? Ya denize hangi sıklıkla bakıyorlardı? Orada olduğunu bilmek yetiyor muydu onlara? Bizim ada evimizde olduğu gibi. Gözlerim tekrar teknelere odaklandı. Her birinin üzerinde değişik boylarda rüzgârla beraber sallanan Türk bayrakları asılı. Uzaktan kocaman, koskocaman bir firkateyn ya da tanker mi deniliyor, her neyse yavaş yavaş salına salına geçiyor. Yanındaki şehir hatları vapuru sandal gibi kalıyor. Tam önümde on iki kişinin oturabileceği üç ahşap masanın üzeri pergola ile kaplanmış. Pergolanın yanından kahveye doğru sahipsiz ama Bebek semtinin ağırlığını bilen bir sokak köpeği kuyruğunu sallaya sallaya geçiyor. Dilenmiyor, acındırmıyor kendini, bekliyor sadece. Belki mahalledeki sevgiden nasibini almamış insanlar gibi okşanmak istiyor, kim bilir? Mahzun bakışlarıyla bir şey istese de anla-

yacak mıyım ki? Amerikan hamburgercinin müdavimi olsa gerek. Durup bekleyeceği yeri iyi biliyor.

Kahvede tüm masalar dolu. Herkesin yüzünde sabah mahmurluğu var. Çay, ardından Türk kahvesi, sonra belki bir çay daha içilecek. Buraya gelenler parayı kolay harcayanlar olduğundan hesabı isterken garsonlar saman kâğıdında tükenmez kalemle karalama yapma ihtiyacı bile görmüyorlar. Hesabın içine konulacağı küçük deri kaplı defter de yok. Neyse ödemeye razılar. "Ihlamur var mı?" diye sordum. "Var ama sallama," dedi adam. "O ne o? Sallanan bir şeyi içmek istemiyorum," dedim. "Poşet mi yoksa?" deyince, garson bilmediğime hayret ederek ağzını büzüp başını sağdan sola sallayarak küçümsercesine gözlerimin içine baktı. Hoşnut olmadığını belirtmek için de dilini damağına şaklatıp "Cık, cık, cık," diyerek ayıpladı. Çaresiz kahve ısmarladım. Güneş gözlüğümün arkasında saklanırken başka yöne bakıyor, hayal kuruyordum. Bu çok sık yaptığım bir şeydi. Tabii kimseye söylemedim. Siparişimi getirdiğinde uyuduğumu, şekerleme yaptığımı zanneden garsona çok şekerli istediğimi fakat kahveyi orta şekerli bulduğumu anlatmaya çalıştım. Türk kahvesinin sade yapılıp tadını bozmadan, içine istediğin kadar şekeri eklemenin bir yolu olmalıydı. Yoksa da bulunmalıydı. El yordamına kalmış bu eski usulle belli ki dozu her damağa farklı gelecekti. Bu sorun da hep olacaktı.

Gazetelere laf ola göz atıyordum, haberler, hele kötü haberler beni hiç ilgilendirmiyordu. Gazetelerin iyi haber yazacağı yok ya. Masalarda oturanlar yerlerini yeni müşterilere bırakmış, güneş ısıtmaya başlamıştı. Kalkıp deniz kenarına doğru ilerledim. Nedense denize bakıp derin derin düşünmek beni hep rahatlatmıştır. Vakit geçsin diye bir sinemaya gitmeye karar verdim. Etiler girişindeki sinema yakın diye taksiye binip gittim. Sadece kafamı dağıtmak niyetindeydim, yeter ki olanları düşünmeye fırsatım olmasın. Arka arkaya iki film bile görebilirdim daha önceden yaptığım gibi. Yolun ortasında kim bilir hangi lüzumsuz şey için yine bir kazı yapılıyordu. İleriki günlerde daha kaç kez kazılan yer kapanıp tekrar açılacaktı. Çift şerit olması gereken trafiğin akışı tek şeride inmişti. Bir görevli her iki yönden gelen arabalara geçişi sağlamak üzere elinde küçük yuvarlak bir tabela ile kendinden emin bir tavır sergiliyordu. Bir tarafında kırmızı zemin

üzerinde DUR yazılı, diğerinde yeşil üzerine GEÇ yazılı pinpon raketini andıran tabelayı oynattıkça İstanbul trafiğinin küçük bir parçasını değil de dünyayı yönetiyor edasını taşıdığını fark etmemek elde değildi. Yazık, dedim kendi kendime, kazı bitince adam aslına dönecek ve üzülecekti mutlaka. Bebek halkına ne yapacağını söylemekle bir sonraki kazıda sahip olacağı hâkimiyet aynı olmayacaktı mutlaka ama onun daha başına gelecekleri̇n haberi yoktu. Kaçıncı arabaya kadar bekleyeceği, hangi arabayı durdurup geçireceği onun elindeydi. Nedense lüks ve pahalı arabaları bekletip sabırlarını deniyor gibiydi. Bir tanesi camını açıp bağırıp çağırdıysa da adam onu ısrarla daha çok bekletmişti. Bu üstünlüğü hissetmesi o kadar kısa sürmüştü ki, araba yoluna devam ederken sürücüsü dikiz aynasından pis pis bakmaya devam ediyordu.

Normal şartlarda gideceğim filmin konusunu önceden bilmek isterim. Kimlerin oynadığını, konusunu, büyük bütçeli Amerikan filmi mi, yoksa edebi Avrupa yapımı film mi olduğunu öğrenirim. Bugün halim ve vaktim yoktu. Aslında vaktim çoktu, ama öyle işte. Filmlerin ne olduğuna değil de seanslarına bakıp "Çöküş" filmine girmek üzere bilet aldım. Ben de çökmüştüm ya, başkalarının çöküşünü görüp daha iyi hissedebilirim umuduyla bu filmi seçmiştim. Aklımca biraz kızmak, acımak, belki de biraz ağlamak niyetindeydim. Hitler'e benzer bıyığı olan adamın suratını sinema afişinde gördüğümde aklıma Yusuf'un lafı geldi. "Afişlere bakıp filmin konusu hakkında iyi fikir edinebilirsin," derdi. Bu afiş kesinlikle ona göre değildi. Onun en sevdikleri yetmişli yıllardaki parça attırılan filmlerdi. Genelde Beyoğlu'nda gösterilen filmlerin aralarına porno parçaları ek olarak konulurdu. Ağabeyim sinemadan çıktığında film hakkında yorum yapılmasını, konuşulmasını hiç sevmezdi. Hafiflemek ve iyi vakit geçirmek yeterdi onun için. "Eleştirmen miyiz biz? Film bittikten sonra konuşmaya ne lüzum var?" diye de söylenirdi. Sinema salonuna girip biletimi uzattım. Bir adam yerimi gösterip yanıma dikildi. Parasını ödediğim yeri gösterdiği için bahşiş bekliyordu herhalde. Hâlâ bu meslekten insanlar kalmış, diye düşündüm. Benden başka salonda beş kişi vardı. Sıra harflerini ve numaralarını basit bir şekilde yapıştırsalardı çok mu zor olurdu acaba? Ayrı ayrı oturan dört bayandan birinin tam yanına gidip

otursam ne yapar, diye düşündüm ama oturmadım. Bu adama ne kadar para verilirdi bilemedim. Madeni para mı kâğıt para mı? Adam belli ki bir şey vermemi bekliyordu. Daha sosyetik sinemalarda belki dolar bile veriliyordur, diye aklımdan geçti. Hiçbir şey vermedim adama. İçimden belki bana küfür etmiştir, diye düşünüp "Aynısı sana," dedim kısık bir sesle.

Adamı savdıktan sonra reklamlar başladı. Sonra sırası ile baharda gelecek filmler, pek yakında, tam yakında derken karanlık bir ekran belirdi. Müziğin tarzını ve harflerin yazılış şeklini görünce filmin iç karartıcı olacağı konusunda haklı olduğumu anlamıştım. Film Hitler hakkındaydı. Aksi gibi ben şimdiye kadar hiçbir zaman tek başıma sinemaya gitmemiştim. Bula bula bugünü bulmuşum. Genelde yaşlı insanlar yalnız giderler. Daha genç olan birini görsem bir eziklik, hatta bir eksiklik sayardım. Arkadaşı yok hem de bir tane bile yok, derdim. Öyle yalnız insanları görünce de acırım onlara. Gitmek isteyip de sırf bana acıyan olmasın diye kendimi mahrum ettiğim zamanları bilirim. Bugün zaten acınacak durumdayım, o yüzden yalnız geldim. Annem küfür etmemesine rağmen her Hitler konusu açıldığında veya resmi ortaya çıktığında söylediği bir tane vardı. "Alla yırfo," deyip Allah canını alsın temennisinde bulunurdu yıllar önce ölmüş biri için. Her ne kadar ailemde Nazi kamplarına götürüldüğünü bildiğim akrabam olmasa da orada olup bitenleri ve acıları insan olarak hep içimde hissetmişimdir. Her sene Holocaust ile ilgili yeni bir film yaptıklarında unutmamak için mutlaka gider görürüm. Bu insanlık ayıbıyla ilgili iyi ki film yapıyorlar da unutmamıza fırsat vermiyorlar, diye düşündüğüm oluyor. Annem yalnız sinemaya gitmekten hoşlanır ama bu tip filmlere gitmeyi sevmezdi. Geçenlerde bir arkadaşım, "Hâlâ bu konuyu içeren film mi yapıyorlar?" diye sormuştu. Ona cevap olarak anlatacak altı milyon hikâyenin olduğunu bunlardan kaçının film olarak yapıldığını bilmediğimi söylemiştim. Hak vermişti. En nihayetinde her insanın hayatı bir filmdi. Herkes aynı acıları yaşamıştı ama farklı şekilde etkilenmiş olmalıydılar. Filmleri bir yana konu ile ilgili kitaplar da okumazdı annem. "Bilerek üzülmeye ne lüzum var?" derdi.

Bir seferinde Amerika'da iken yayınevlerinin adreslerinin olduğu kitaba göz atıyordum. Adının içinde Musevi kelimesi geçen yayınevleri özel olarak not düşmüştü, "Lütfen Holocaust ile ilgili öyküler göndermeyin," diye. Nedendi acaba? Onlar tüm altı milyon hikâyeyi biliyorlar mıydı? Bu konu hem biraz hassas hem de politik. Ben hassasım ama politika yapmayı bilmem, istesem de beceremem. Bir Yahudi'nin politika yapabileceği en doğru yer zaten kendi evidir. Pek fazla politik görüşlerim olmadığı gibi içim dışımdadır, hislerimi saklamayı bilmem, bu da politikanın tam tersi olmalı. Zaten politik "çok yüzlü" anlamında Latin kökenli bir kelime. Binbir surat olmadığımdan bana uymuyor. Ben monotik olmalıyım.

"Bir insandan veya bir grup insandan sadece dininden dolayı nasıl nefret edilebilir ki?" derdi annem. Meğer edilebiliyormuş. Ne olabilirdi bu nefretin sebebi? Hiç kimse onları sahiplenmek istemediğinden, korumadığından, birbirlerine olan düşkünlükleri veya bağlılıkları mıydı insanları onlardan uzaklaştıran? Neden hep bir arada dolaşma, beraber olma dürtüleri vardır hiç düşündünüz mü? Başkalarının onları aralarına kabul etmemesinden dolayı olabilir mi?

Kötü olan şeylere bir anlam yüklemek gerektiğinde Musevilerin sorumlu tutulmasına da çok üzülürdü. Aynı Titanik gemisini Musevilerin batırdığı konusundaki fıkrayı duyduğunda olduğu gibi. Şaşkınlıkla, "Museviler batırmadı mı?" diye soranlar olduğunda, "Hayır, Museviler değil, aysberglerdi," dendiğinde, "Ha aysberg, ha Goldberg, ne fark eder," diye soğuk espri yapanlara alık alık bakardı.

Bundan on yıl önce yakın bir arkadaşım, "Türkiye'de yaşayan kaç Musevi var?" diye sormuştu. "Sence kaç kişi?" dediğimde aldığım bir milyon cevabına afallamıştım. Yabancı ülkelerde ise Türkiye'de Musevilerin yaşadığını duyduklarında inanamıyorlar. Hele beş yüz seneden beri yaşadıklarını söylediğimde daha da çok şaşırıyorlar.

Musevilerin ticarete yatkın oldukları bilinen bir kavramdır. Bizler de ticarete daha küçük yaştan başlamıştık. Eski oyuncak ve kitapları atmak yerine takas etmeyi veya sokaklarda satmayı öğrenmiştik. Ama çocukların ticarete başlaması için atılan temellerden sadece bunu hatırlarım. Büyükada'da yolun başındaki büyük çam ağacının etrafında buluşur, herkes elindeki malları ortaya dizer, önce değiş tokuşlar ya-

pılır, sonra satışa başlardık. Satışları bitirdikten sonra akşam, hava kararmaya başladığında ganimet ve hasılatları toplayıp eve dönerdik. Yaz boyunca sıkılıncaya kadar devam ederdi bu küçük ticaret. Yeni elimize geçen Tommiks, Teksas, Kinova, Kızılmaske, Zagorlar okundukça eskir, yeni ellere geçmek üzere tezgâhlarda yerlerini alırdı. Kafası kopmuş, saçları yanık bebeklerin bile alıcısı olurdu. Şaşırmazdık. Tıpkı bizim de alacak bir şey bulduğumuz gibi.

Daha liseye başlamamıştım ve en yakın arkadaşım Aykut, "Yahudi olmak nasıl bir şey?" diye sormuştu. Ben de ona "Neden soruyorsun?" demiştim. "Bilmem, konuşmanız, lisanlarınız, davranışlarınız, giyinişiniz, oturup kalkmanız, yemeniz, yemekleriniz hep bizden farklı," demişti. "Biz" ve "siz" lafını sonradan hayatım boyunca ne kadar duyacağımı tabii o gün bilemezdim.

Kendimi ilk defa ne zaman herkesten farklı hissettim, diye düşünmeye başladım. Cevabı çok eskilere gidiyordu. Ben bile küçük yaşlarda kendimi sorgulamaya başlamıştım. Neden bizim evde yenenler, konuşulanlar diğer evlerdeki gibi değildi? Neden bizim alışkanlıklarımız değişikti? Neden bizler sinagoga giderken başkaları gitmiyordu? Bir gün bu sorulardan birini sesli olarak sorduğumda bana, "Çünkü sen Yahudi'sin," dediklerinde sevinmem mi üzülmem mi gerektiğini söylemediklerinden o itham edilme hissini hayatım boyunca hep içimde taşıdım. Bana koyulan bu etiket bir hastalık, gizlilik, suçluluk duygusunu andırıyordu.

Aykut, "Ne özelliğiniz var?" diye imalı bir şekilde sorduğunda, "İnan ki özel ve güzel değil de hedef tahtası veya parmakların hedef gösterdiği insan gibi hissediyorum," demiştim. Aslında hissettiğim atış poligonunda sola ve sağa doğru aynı hızla giden metal hedeflerden biri gibi olduğumdu. Nişan alınıp vuruluncaya kadar atışa devam edilen, sonrasında yere düşüp tekrardan ayağa kalkan bir hedef gibi hissediyorum. "Neden değişik lisanlarınız var?" demişti. Lisanlarımız farklıydı tabii, çünkü evimizde birçok dil konuşulurdu ve bizler hangi dili konuştuğumuzun farkına bile varmazdık. Anneannemler geldiğinde Fransızca, halamlarla Arapça, dayılarımla İtalyanca konuşmaya gayret ederdik. Aykut, "Sanki kültürünüz de bizden farklı gibi," dedi-

ğinde hak vermiştim. Kültürümüz farklıydı çünkü bir karışımdı. Annem Lübnan, Fransa ve İtalya kültürünü taşırken babam da Suriye ve Osmanlı kültürünü evimize getirmişti. Bizler de bu beş farklı ülkenin karışımını taşıyarak yepyeni farklı bir Türk kültürünü temsil ediyorduk. Aile âdetleri, olaylara bakış açıları, davranışları annemle babam arasında bile değişirdi. "Yedikleriniz de pişirme şekilleri de değişik," diye devam etmişti Aykut. Yemeklerimiz Türk mutfağından farklı olmakla beraber benzer yönleri de vardı. Mesela Güneydoğu yöresine ait birçok yemeğin baharatları ve tadı aynıydı.

"Peki, neden hep bir arada dolaşırsınız?" sorusunu "Belki bizleri aranıza almadığınızdandır," diye cevaplamıştım. Asıl söylemek istediğim her zaman dışlanmış olmamızdı. Çoğu zaman dünyayı dolaşırken bile hiç kimse tarafından sevilmediğim hissini yaşadığım da olurdu.

Akıllı bir Yahudi sadece evinde politika yapar demiştim ama Musevilerin kendi evlerinde politika yapmaları bile karılarının izniyle olurdu. En azından bizim evde öyleydi. Milliyetçilik ve din denince, babam kendisini hep Türk olarak görmüş ve din konularına da pek girmemişti. Bizleri de öyle yetiştirmişti.

İlkokul dönemimde sıkça sorulan bir soru "Sen Türk müsün Yahudi misin?" olurdu, bunu da anlamazdım. Benim için sorunun cevabı iki taneydi. Benim milliyetim Türk, dinim Musevi'ydi. Ama derdimi anlatmaya veya bire bir içimi dökmeye fırsat bulamazdım. Gittiğim seyahatlerde dünyanın neresinde olursa olsun Musevilerin hep azınlık hislerini taşıdığını öğrendiğimde bayağı şaşırmıştım. Bu her ülke için geçerliydi ama komik olanı İsrail'e gittiğimizde Musevi olarak değil de Türk olarak muamele görmemizdi. Anlattığım gibi hiçbir ayrıcalık yapılmamıştı.

Lise yıllarımda Ramazan ayında dinimden dolayı farklı olduğumu daha çok hissederdim. Öğle yemekleri saatlerinde evimiz yakın diye özel bir çıkış kartımız vardı. Genelde eve kadar gitmek yerine okula yakın bir büfede, zamanın uğrak yerleri olan Merhaba, Evin Büfe veya Neymiş'te ya da Tat Bak'ta yer dönerdik. Tanımayan sanki sınıf arkadaşlarımın hepsi oruç tutuyor sanırdı. Yine de lokantalar yarı boş olduğunda kendime dinim anlaşılıyor tedirginliğini yaşatırdım.

Zaten sorulmadan Musevi olduğumu sesli olarak söyleyecek bir ortamda bulunmadım. Hem ne lüzum var? Bas bas bağıracağım bir konu ise kesinlikle hiçbir yerde olmadı. Sadece ne olduğumla ilgili bir şeydi. Sorulduğunda inkâr etmezdim ama cevabı alacak kişinin tavrının ne olacağını merak etmiyordum dersem yalan olur. Gerçi adımdan dolayı hep bir şeyimin değişik olduğu aşikârdı.

Annemin çocukluğunu düşündüm; bir gecede hem Arap hem de Musevi iken aniden göçebe olmuşlardı. Yüzyıllardır Lübnan'da köklerini salmış olan annemin soyağacının dalları budanmak yerine kesilmiş, bir daha filizlenmemek üzere kurumaya terk edilmişti. Kimse kimsenin nereye gittiğini bilmeyecek, dünyanın değişik ülkelerine dağılmış bir şekilde kaderlerini yaşamamaya mahkûm edileceklerdi. Annem ve ailesi birçok hatıra, mal ve mülkün yanında benim için çok önemli bir şeyi daha geride Beyrut'ta bırakmıştı.

Hep ne anneme ne de babama benzediğimi düşündüğümden öz dedemin –annemin babasının– nasıl biri olduğunu merak etmiş durmuşumdur. Ellerinde hiç resim olmadığından, daha doğrusu olanların hepsinde yüzü kesik olduğundan onu göremedim ama bir gün Beyrut'a gidip hâlâ yerinde duruyorsa Musevi mezarlığını ziyaret edip dedemin mezarını bulmak istiyorum. Umuyorum ki taşın üstünde bir resmi olsun. Senelerdir ziyaretçisi olmayan dedemin mezarı kim bilir ne haldedir? Yıkılmış mıdır? Yağmalanmış mıdır? Zavallı dedemin ruhu bu kin ve nefreti, ziyaret edilmemesinin sebebini biliyor mudur acaba? Uzun yıllardan sonra, hatta yaklaşık altmış seneden sonra ziyarete gidenlerden duyduğumda dayanamamış, anneme ısrarla beraber gitmeyi teklif etmiştim. "Gidip de ne göreceksin?" diye sormuştu. Sebebini açıkladığımda gayet saf ve duygusal bir şekilde, "Ben canlı şeyleri, diri şeyleri görmeyi severim, mezar göreceğim de ne olacak?" dediğinde ondan umudu kesmiştim.

Bence Musevilerin birbirlerine bağlanmasının sebebi, sevgilerinin pekişmesinin asıl sebebi başkaları tarafından dışlanmalarıdır. Bir Musevi dışlandıkça yalnız hisseder, yalnız hissedince ya kabuğuna çekilir ya da kendisi gibi hissedenleri arar ve genelde birisini bulur. Bir araya gelince de etrafına duvarlar örmeye başlar ve yükseldikçe yükselir bu duvar. İçine kimleri alacağına karar verirken duvarı yıkmanın da sa-

dece bir yolu vardır. Duvarın sıvasını inceltmekle işe başlamak. Bunu yapmanın yolu da duvarı ören o kişiyi sevip bağrına basmak. Ancak o sevgi ve huzurun verdiği güvenle duvarları inebilir, hatta belki de tamamen ortadan kalkabilir.

Seyrettiğim film Hitler'in daha önceden bilmediğim bir yanını da gösteriyordu. Sanki her zaman görmeye alıştığım bir hayvan gibi değil de insan gibiydi. Aynı insanlar gibi başına geleceklerden, yaptıklarının cezasını çekeceğinden korkuyordu. Bir kahraman veya antikahraman gibi değil de korkak bir insan gibi gösteriliyordu. O anda bu işkence ve zulümleri yapanların birer manyak, canavar olmadığını, sadece içindeki kötülüğü çıkaran insanlar olduklarını bir kez daha anlamıştım. Hele filmin son sahnesinde çocuklarının ağzına zehir yerleştiren kadının rahatlığını, sanki her gün aynısını yapıyormuş edasını görünce, bu soğukkanlılık karşısında dehşete düşen dünya tevekkeli değil seyretmekten başka bir şey yapamamış, diye düşündüm. Yapılanlar akıllara durgunluk verecek cinstendi. Bütün filmlerde seyrederken duyduğum Almanca sözcükler, özellikle bağırdıklarında sanki kulağıma değil de ruhuma işlerdi. Bir lisanın bu kadar kötü etkisi olabilir miydi?

Sinemadan sonra mezarlığa gitmek istedim. Sanki annemin öldüğünden emin olmak ister gibiydim. Kötü bir rüyayı yaşıyor olabilirdim Mezarlığın dışındaki yolda ilerlerken düşünmemi kolaylaştırsın diye kendi kendime yer taşlarının çizgilerine basmadan yürümeye gayret ediyordum. Avrupa ülkelerinde bu taşlar çok geniş olduğundan bazen iki adımda bir, bazen biraz daha kısa olurdu bir sonraki çizgiye ulaşmak. Ama burada taşlar daha küçüktü. Neredeyse her adımda bir çizgiye denk geliyordum. Bazen adımlarımı atarken ayağımı yan basıp yürümek zorunda kalıyordum. İçeri girdiğimde bir serinlik hissettim. Aynı serinliği yaz aylarında mezarlığı ziyaret ettiğimde de hissederdim. Tüm ruhlar bir arada dolaşıp rüzgâr mı yapıyor, diye çocukça düşündüğüm olurdu. Yol üzerinde sağlı sollu uzanan mezar taşlarına dikkatlice baktım. Çoğunun üzerindeki isimler arkadaşlarımın isimleriydi. Şaşırmamak ve düşünmemek elde değildi. Aslında yatanlar aynı isim-

leri taşıdıkları dedeleri ya da babaanneleriydi. Bazı mezarların üzerine taze çiçek konulması için mermer vazolar vardı, bazılarında ise çiçek ekebilmek için içi toprak dolu özel bir kısım yapılmıştı. Bir mezarın yanındaki yer de satın alınmış ve oraya mermerden tabure konulmuştu. İki kişilik ayrılmış mezarların bazılarının sadece biri kullanılmaktaydı. Birbirlerini çok seven ve bağlı çiftlerden birisi ölünce hemen yanı başına bir yer ayırmak fikri nereden geliyordu acaba? Geride kalan insanlar kendilerine ikinci bir şans tanıma hakkını görmezler miydi? Eski evliliklerde anlayabilirdim. İyi ya da kötü sonuna kadar devam ettirilmesi gereken bir kurumdu. Sorgulanmaz, kabullenilirdi. Kadının yeri de erkeğin yanı olmalıydı. Anneme bakıyorum da öyle düşünmeden yaşamış son yıllarını. Babamın ölümünden sonra hep hayal ettiği evliliğe sahip olacağını düşünerek giyindi, süslendi ve sokağa çıktı. Sık sık söylediği, "Allah bana mutlaka iyi bir şeyler hazırlamıştır," lafıydı. Yaşına uygun birini ayarlamaya çalıştıklarında, "Bu yaşımdan sonra yaşlı birine hemşirelik mi yapacağım," deyip terslerdi ama arada bir geceleri çıktığımızda hâlâ birilerinin geleceğine inandığını söylerdi. Belki de daha genç ve zengin birinin gelmesini bekliyordu.

Aniden genç yaşta ölenlerin mezar taşlarının ne kadar gösterişli olduğunu fark ettim. Sanki yattıkları yer mimarlara özenle hazırlatılmış gibiydi. İnsanlar ölene olan sevgilerini daha çok mu belli ettiklerini sanırlar bu şekilde acaba? Cam bir platformun içinde yüzen nilüferlerin olduğu su dolu havuzu görüyorum. Geride kalanlar sevgilerinin boyutunu mu gösteriyor? Yoksa ani ayrılık ve vedalaşamamanın acısı mıdır taş mimariye yansıyan? Hayatta olsalardı onlar için daha neler yapabileceklerinin göstergesi midir bu süslü mezarlar? Halbuki dinimizde sinagog ve mezarların gösterişli olmaması gerektiğini bilirim. Mümkün mertebe sade olmalıydı.

Babamın mezarı Musevi mezarlığında "Cennet köşesi" diye bahsettiği yerdedir. Onu özel dini bayramlar, Babalar Günü ve doğum günü dışında ziyarete giderim. Bu günler bana sahte gelir, zorlama gibi hissederim. Yürürken bir mezar hep dikkatimi çeker. Bu dikkat çekici mezarın etrafında dört ya da beş vazonun içinde hep taze çiçekler bulunur. Genç yaşta ölmüş bir delikanlının me-

zarıdır bu. Çiçekler o kadar taze durur ki, sanki her seferinde benden beş dakika önce gelip düzenlemişler hissini yaşarım orada. Neden bu acı dinmiyor? Neden bu kadar zamandır devam ediyor, diye soruyorum her seferinde. Ağlayan ve üzülen annesi mi yoksa babası mı? Belki de her ikisi birden. Ya onlardan biri ölünce bu oğlana gösterilen ilgi devam edecek mi? Hayatlarını yaşıyorlar mı bu geride kalanlar? Yoksa hayatlarını bir ölüye bağlı olarak mı geçiriyorlar? Ziyarete gitmedikleri takdirde ölen oğullarının ruhu unutulduğunu mu zannedecek? Sevildiğini hissetmeyecek mi? Yokluğuna alışmış mı olacaklar? Ya ben, annemi ne sıklıkta ziyaret etmeliyim? Hele bugün yerde sadece toprak var ve üzerinde çürümeye başlamış çiçek korbeyleri. O, büyük ayaklı sepetlere bu ismi verirdi. Ne zaman güzel bir münasebete çelenk diye sipariş versek kızar ve düzeltirdi. Cenazelere çiçek yollama alışkanlığımız zaten yoktu. Onun cenazesine özellikle çiçekler gelsin istemiştim. Bembeyaz karışık çiçeklerden yaptırmıştım benim çiçek korbeyini. Gömülü olduğu yere geldim ve bakakaldım. Kendimi o kadar aptal hissettim ki. Annem neredeydi anlamaya çalışıyordum. Beden ve ruh kavramlarını ayırmaya aklım izin vermiyordu. Onu bir daha nerede görecektim? Ne zaman ona sarılacaktım? Ona sevgimi nasıl gösterecektim? Sesli yapmam mı gerekiyordu, yoksa ruhlar zihnimden geçenleri okuyabilir miydi? Anlamsız geldi orada durmam ama ne yapacağımı bilemedim. Nereye gidebileceğimi de. Babamı da ziyaret etmeye karar verdim. Dinimizde belli bir sebep için mezarlığa gidildiğinde ikinci bir şey yapılmaz gibi bir inanç vardır. Bu belki dinimizden değil de ailemizden gelen bir âdetti. Yani annemin gömüldüğü gün gidip babamı ziyaret etseydim sevap sayılmazdı. Geldiğimi hisseder miydi yine de? Sevap olsa babama mı yazardı bana mı? Nereden öğrenebilirim? Hangi sıklıkta düzenli olarak gidersem sevaplar katlanmaya başlar? Bugün gitmemde bir sakınca yoktu. Babam mezar ziyaretlerine gittiğinde çiçek almayı sevmezdi. Mezarın üzerine yerden aldığı bir taşı koyardı. Sanki geldiğimiz belli olsun, mezarın üzerinde yeni el değmiş bir taşın sıcaklığı hissedilsin diyeydi. Babamın mezarının önünde durdum ve yerde bulduğum küçük bir taşı üzerine bırak-

tım. Beyaz olmasına özellikle dikkat ettim. Genelde babam olduğundan daha yoksul gözükürdü ama mezar taşında duran resminde şık ve yakışıklı duruyordu. Bu mezarın önüne gelmeye başlayalı ve dualar edeli on yıl olmuştu. Dikkat ettim de tam yanı başında duvarla mezarı arasında bir kişilik yer vardı. Anneme bir gün "Allah geçinden versin öldüğünde babamın yanına gömülmek ister misin?" diye sorduğumda kızarak "Allah yazdıysa bozsun, ruhum bile artık onunla beraber olmak istemiyor," demişti. O yüzden uzakta yalnız bir mezar seçmiştik. Bu iş için yapılacak iki şey vardı. Bunlardan birisi girişe yakın, herkesin geldiğinde görebileceği, rahatça uğranıp ziyaret edilebilecek pahalı bir yer almakla ziyaretine gelmek isteyenin nasılsa arayıp bulabileceği ucuz bir yer arasında karar vermekti. Bana kalsa bir şapel, bir anıt dikmeliydik, abide gibi durmalıydı mezarı. O buna layıktı. Ama mecburiyetten ucuzuna kaçmıştık. Dünyanın malı burada kalır derler doğrudur. Eninde sonunda kalacak olan seksen santime iki metrelik Musevi mezarlığında manzarasız bir arsa payı, o kadar.

Mezarlık boyunca servi ağaçlarının boyu dikkatimi çeker durur. Nedendir acaba? Neden mezarlıktaki bu ağaçların boyu bu kadar uzun olabiliyor? Doğal gübreden dolayı olabilir miydi?

Tüm acıların ilacı zamandır derler ya yalandır. Acıların ve yaraların iyileşmesi sadece sevgi ile oluyor zamanla değil. Şu anda o kadar sevilmeye, sevgi görmeye ihtiyacım var ki, hangi kapıyı çalayım bilmiyorum.

Yer kaplamasın veya böcekler yemesin diye icat edildiğini varsaydığım ölü yakma törenlerini de düşünmeden edemiyorum. Ölüyü yaktıktan sonra geriye kalan küllerini bir şişe ya da vazonun içinde teslim alan yakınlar nasıl da sıkı sıkıya sarılırlar ilk ellerine aldıklarında. Kim bilir ne hissederler? Rafta durduğunda temizlik sırasında rafın tozu alınırken yanlışlıkla küller yerinden biraz oynadığında ölünün ruhuna ne oluyor acaba? Ya da ölüler tabutla gömülürken neden yatar vaziyette gömülürler? Uyusun dinlensin diye mi? Yer kazanmak için neden ayakta dikine bir şekilde gömmezler? Yorulur diye mi?

Olağan bir Şabat gecesi olsaydı saat kaç olursa olsun yorgun olduğunu belli etmez, sonuna kadar bizlerle otururdu. "Belli bir yaştan

sonra insanın fazla uykuya ihtiyacı olmaz, kalan vaktimi uyuyarak boşa harcamak istemiyorum," derdi. "Nasıl olsa zamanı gelince fazlasıyla uyuyacağım," demişti bir keresinde.

Onu ebedi uykusunda bırakıp başım önüme eğik kapıya doğru yöneldim. Tam çıkışta kapının yanındaki muslukta âdetten dolayı elimi yıkayıp çıktım. Hava kararmaya yüz tutmuştu aynı içim gibi. Evine gitmeye karar verdim. Kimseye söylememiştim. Zaten kendi anahtarım dışında annemin anahtarı Sarina'da duruyordu. Evin kapısına yöneldiğimde kilidin açık olduğunu fark ettim, bir gece evvel heyecanla kilitlemeyi unuttum diye kendime kızdım. Odasına doğru ilerlerken içeriden gelen sesle irkildim. Sarina evdeydi ve günlüğü bulmuştu. Kürk postu yatak örtüsünün üzerine uzanmış okuyordu. Özel hayatıma girilmiş, hatta istila edilmiş gibi hissettim birden. Sahiplenmiştim defteri de, öyküyü de, kahramanları da. "Nereden buldun?" diye sorduğumda, "Çekmecesinde duruyordu. Haberin vardı demek," dedi. "Okudun mu?" diye sorduğumda uzun zamandır ağlamışa benzeyen gözlerini gördüm. "Okuman lazım," dedi. Ne olduğunu, neler anlatıldığını daha da çok merak ettim. O acaba nereye kadar okumuştu? Günlüğü elinden alıp yanına uzandım. Kendimi aniden gençlik zamanımda hissedip bir elimde günlük diğer elim Sarina'nın elini acıtmadan sıkarken, cesaret mi veriyor, kuvvet mi alıyordum bilmeden okumaya bıraktığım yerden devam ettim. İlk defa böyle yattığımız geceyi anımsadım. Nasıl da masum bir şekilde ağabey-kız kardeş sarılmıştık. Sabah uyandığımızda halimizi görüp şaşkınlıktan ve utancımızdan gülelim mi ağlayalım mı karar verememiş, birbirimize hiçbir şey söylemeden usulca ayrılmıştık.

Pazar 27 Mayıs 45

Bu sabah pek erken uyandım, yarın onunla konuşacağım diye uyumadım. Postahaneye gittim ve beni istediği zaman çok sıcaktı. Bizi birbirimizden çok çabuk ayırdı telefoncu kadın. Halbuki dün bir saat konuşmak isteseydim bırakırlardı. Gelecek pazar gününe kadar bekleyeceğim onu.

Pazartesi 28 Mayıs 1945

Geceleri uykum bir türlü gelmiyor. Evin içinde pek çok şey sinirime dokunuyor. Amma da uysal olmuşum. O bana "fajra" derdi. Haylazdım dediği gibi ama sadece onunla beraber iken. Öğleyin ağabeyim Refuf'e bir mektup verdim, Antakya'dan bugün döndü. İlk mektubum olduğunu zannediyor. Ondan gelen mektubu ve resimleri verdi. Teyzem ile gittiğim kahvede ışığın altında okudum. Ne müthiş roller yapıyoruz her ikimiz de.

Salı 29 Mayıs 45

Bugün sabahtan canıma bir mektup yazdım. Ondan hâlâ bana adam akıllı bir şey gelmedi. Saat sekizden beri hıçkıra hıçkıra ağlıyorum. Refuf geldi ve odamda karanlıkta beni gördü. Yazık sen hayatın kıymetini bilmiyorsun, dedi. Acaba ona bir şey mi oldu bu kadar ağlıyorum. Hadi, bu da geçecek.

Çarşamba 30 Mayıs 45

Hayat mı bu yarabbi?. Nakşımı işlerken birden mektup mektup diye bağırdılar. Ondan geliyordu. Bana olan bütün aşkını gizli bir şekilde itiraf ediyor. Ne kadar çok sevindim çünkü hep böyle devam etse ve edeceğiz. İstikbalde dünyanın en mesut çifti olacağız. Buna müstahakız. Biz hiçbir zaman ayrılmayacağız yazıktır öyle bir aşk tepilmez. Ne kadar da aptalmışım. Nasıl düşünebildim ki o başka bir kızla çıkabilir diye. O yalnız beni seviyor. Biz başkalarına asla bakamayız ve bakmayacağız da çünkü birbirimizi ebediyete kadar seveceğiz buna eminim. Kendimi tüy kadar hafif hissediyorum. Mazel benimle odama geldi ve o da nişanlısından mektup almıştı. Bir an önce İstanbul'a gitmek için sabırsızlanıyor. Yatağıma hayatıma bin defa lanet edip ağlayarak girdim.

Cuma 1 Haziran 45

Dün yazamadım. Bugün ondan mektup aldığım için çok neşeliyim. Ne tatlı yazıyor. Ne iyi adamdır o yarabbim. Onu benden hiç ayırma. Onu koru yarabbim. Ondan hiçbir zaman ayrılmayacağım ve onu dünyanın en mesut erkeği yapacağım çünkü buna müstahaktır. Oda beni hep sevecek beni şımartacak mektubunda gördüğü bir rüyayı anlatıyordu. O ve ben bir dağda otururken, dağın etrafındaki sular

kabarmaya başlamış. Yaşlı bir kadın "çocuklar kendinizi kurtarın sular üzerimize geliyor" derken o beni kucaklayıp kaldırmış ve suyun bize dokunamayacağı bir yere almış. Suya bakarken birden karşımıza zayıf ve frak giymiş bir adam çıkmış. Bize çekil dedikten sonra sular üzerine gitmiş ve adamı denize savurmuş. Bu rüyayı büyükbabama sordum. Alay ederek "Seni bir adam gelip alacak ve bizden ayıracak. Su ayrılıktır. O frak giymiş adamın gözü sende ve harap bir halde," dedi. Yarın rüya tarif eden bir kadına gideceğim.

Pazartesi 4 VI 45

Şimdi falcı kadından geliyorum ve rüyayı şöyle anlattı: Dağ çok iyi imiş. Bu adam çok hayır görecek ve istikbalde bir mahkemeye bile girse herkes karşısında susacak. Bu adam bu kızı muhakkak surette alacak. Dağdan gelen su şayet kirli ise bu kızı alamazdan çok kız hakkında çok laf olacak demek, su saf ise çok hayır görecekler beraber. Aşağıda duran adam onlara fenalık yapmak isteyecek fakat fenalıklar kendi üzerine düşecek..

Salı 5 VI 45

Bugün içim pek çok sıkılıyor. İstanbul'dan mektuplar dağıtıldığı halde bana bir şey yok. Acayip, ne oluyor acaba. Çok merak ediyorum. Ona bir şey mi oldu Allah esirgesin. Pazar günü de konuşamadım. Yarabbim neler oluyor? Yazamıyorum, fikrim karmakarışık. Bitkin bir vaziyetteyim. Kendimi üzmek için muhakkak surette vesileler buluyorum. İskenderun'a ayak bastığım günden beri kendimi hiçbir gün ne iyi ne mesut gördüm. Hiçbir şeyden zevk almıyorum ve muhakkak her gün ağrıyan bir yerim var. Babama akşam ağabeyimin mektupları açmaya hakkı yok diye söylemeliyim.

Perşembe 7 VI 45

Onu çok özledim. Bütün gün hep onu düşündüm. Adam bulamadığımdan postaneye kendim gittim. Yolda Linda ve Helen'i gördüm. Yarın dörtte bana geleceğini söylediğinde Linda "Beni de kabul eder misin?" diye sordu. Soğukça tabii dedim. Şam daveti mi İskenderun daveti mi diye sordular. Şam dedim çünkü Şamlılar içten hiç davet etmezler. İstanbul'dan Eliyahu dayılarım gelmiş. Neden Eliyahu Dayı gelir de o gelmez? Müthiş sinirlendim. Belki bana ondan haber

verir diye de sevindim. Karşılamaya ben gideceğim istemiyorum ama belki dayımın yerine o gelir diye düşümüyorum.

Sayfaların sonrası okunacak gibi değildi. Eliyahu Dayı diye bahsettiği kimdi acaba? Aile içinde birçok Eliyahu vardı, "Eli" diye çağrıldıkları da olurdu. Hangisinden bahsediyordu acaba? Günlüğü bir anlığına yatağın üzerine bıraktım ve Sarina'nın gittiğini fark ettim. Yine veda etmeden gitmişti. Kapıyı sessizce çekip öylesine çıkmıştı. Mutlaka bir şey rahatsız etmişti onu. Acaba okuduklarından mıydı? Yoksa neden ağlıyordu? Benim bilmediğim bir şeyi keşfetmiş ve bundan üzüntü duymuş olabilir miydi? Eve gitmekle kalıp okumak arasında tereddüt ettim bir süre. Sarina'yı düşündüm. Eskiden hep öğrendiklerimizi, keşfettiklerimizi birbirimizle paylaşırdık. Ağabeyim kendi dünyasında yaşarken biz birbirimize dünyalarımızda yer verirdik. Ta ki o evlenene kadar... Bizi birbirimizden uzaklaştıran bir gün veya olay değildi muhakkak. Önceliklerimiz değişmiş ve özellikle o yeni şartlarına alışmıştı. Allah şahidimdir, çok sık görüşmesek de ne zaman ihtiyacım olsa her şeyi bırakır koşarak yanıma gelirdi.

Günlükte adı geçen Refu1 da kız kardeşini hep kolluyordu. Boş umutlar beslemesini mi engellemeye çalışıyordu acaba? Arap âdetlerinden olsa gerek. Ben ve ağabeyim de yetiştiriliş tarzımızdan dolayı Sarina'ya nefes aldırmazdık. Aklım sıra ona yan bakan, onunla hissi ilişkiye girmeye çalışan herkes ondan bir şekilde faydalanmaya çalışırdı. Bizler olmadan dışarı çıkması zaten söz konusu değildi. Yalnız kalmasına, bir erkekle bakışmasına fırsat vermezdik. Sonuçta hem aile kızı hem de Arap kızıydı. Sadece evlendiğinde bir erkekle beraber olabilirdi. Ondan önce asla ve asla... Onun hayalleri var mıydı hiç sormamıştık. Önemli bile gelmemişti zamanında. Düzenli bir şekilde cep fotoroman okur, İtalyan isimli karakterlerle düşler kurardı. Onu evliliğe hazırlıyorduk. Kız çocuk sahibi olmak Arap Musevisi aileler için problemdi. Başlarına saçma sapan lüzumsuz işler açabilirlerdi. Yaz aylarından birinde eve dönmek üzere bizden ayrıldığı bir gün, ağabeyimle ben programımızı değiştirip eve erken gittiğimizde onu bulamayınca deliye

dönmüştük. Babamızın bize emanet ettiği hazine çalınmış gibi etrafta onu aramıştık. Yusuf aramaya yatak odasından başlamıştı. Saf bir şekilde yatak şiltesinin altına sakladığı günlüğünü bulup okuduğunda hoşlandığı biri olduğunu hemen anlamıştı. Akıllıca yazılmıştı çünkü isim yoktu, olayları da değiştirip şifrelerle yazmıştı. Ben okusam çözerdim çünkü ona şifrelemeyi öğreten bendim. Ağabeyim ise günlük tutma konusuna yabancıydı. Tedirgin olmamam elde değildi. Ya ortaya çıkarsa? Allahtan bu günlüğü sadece kendisi için tutuyordu. Sonradan okuyup da hislerini hatırlamak için miydi? Yoksa dile getiremediği aşk için yanarken itiraf etmek mi istemişti? Ama hayatında biri olduğu Yusuf'un gözünde kesinlik kazanmıştı. Düşünmeden edemedim. Günlüğü mutlaka benim okumam gerekiyordu. Fırsat kalmadan Yusuf sinirinden paramparça edip fırlatmıştı. Aldatılmış, sırtından vurulmuş bir sevgili gibi hissetmiştim. Onu sokakta bulduğumuzda sıkıştırmamıza rağmen tüm işkencelerimize sadece ağlayarak karşılık vermişti. Aşkının adını sonsuza kadar ağabeyimin dayağına rağmen gizlemişti. Babam saklanacak ne olabilir diye bulmaya çalışırken ben kendimden geçmiştim. Babamın aklına nedense sadece çocuğun Musevi biri olmayışı gelmişti. Sarina'm babamdan ilk dayağını yediğinde on sekiz yaşındaydı. Ağlarken yanında olamadım. Bir yandan içimden onun için üzülürken diğer yandan erkekliğim ve aile onurum daha ağır basmış, yapayalnız onu oracıkta ağlarken bırakmıştım. Uzun süre evden çıkması da yasaklanmıştı. Bu konudan hiç şikâyetçi değildim çünkü beraberdik. Ne yazık ki bulmaları an meselesiydi. Yeniden okumaya koyuldum.

Salı 12-VI-45

Hava güzel ve manzara güzel burada Urfa'da. Onunda burada bu köyde olmasını istiyorum. Mektup yazdım ama nasıl yollayacağımı bilmiyorum. Kadınlar tek başınayız annem ile bu köyde.

Çarşamba 13-VI-45

Hep o aklıma geliyor, onunla burada birbirimizin kollarında gece yıldızları seyretmek hevesine kapıldım.

Cumartesi 16–VI–45

Bugün pek sessiz geçti. Ondan iki mektup aldım. Ya beni aldatırsa? Ya beni aldatıyorsa? Vallahi yaşamak için kuvvetim kalmaz, derdimden ölürüm. Onsuz bir ay daha ayrı kalamam.

Pazartesi 18–VI–45

Ondan bir mektup aldım ve sabahtan beri dikiş dikiyorum. Şayet onunla Allah isterse beraber olacak bir yol bulursam yalnız ağır elbiseleri terziye vereceğim. Çok para harcamasın. Benim her tarafım onun hoşuna gitsin. Çok çok mesut edeceğim onu. Dünyanın en mesut çifti olacağız çünkü birbirimizi çok seviyoruz ve ebediyete kadar seveceğiz.

Salı 19–VI–45

Ona bugün mektup yazdım, başımı dikişten zor kaldırabildim. Bütün elbiselerimi söküp dikip yıkadıktan sonra ütülüyorum. Artık öğleden sonra yatmıyorum. Çok durgunlaştım. Kendimi aptal sanıyorum, bana söylenen lafları zor anlıyorum. Bu da geçecek.

Cuma 22-VI–45

Ondan bir mektup aldım ve Mrad meselesini çok soruşturuyor. Halbuki ben unuttum bile. Benim için dünyada yalnız o var. Onun için yaşıyorum ve onun için yaşayacağım.

Cumartesi 23-VI–45

Bugün canımı sıkan bir mesele oldu. İlk defa giyinip evden çıktım ve ona telefon etmek istedim. Edemedim, otelde arkadaşlar ile oturup onların gevezeliklerini dinlemeye mecbur kaldım. Herkes bana ve yaptıklarıma hayret ediyormuş. Bir an sanki anlıyorlar gibi geldi.

Pazar 24-VI–45

Bugün ona mektup yazarken Şaul geldi Mrad da beraberinde. Yemeğe kalamadım, midem ağrıyordu ve yatıp uyudum.

Pazartesi 25-VI–45

Mektubu bitirdim. Galiba soğuk almışım. Bir daha Mrad'dan mektup alırsam yırtmayacağım, doğru ona göndereceğim. Keşke yırtmasaydım. Alır almaz içimden bir ses "yırt" dedi.

Salı 26-VI–45

Bu dakika onun mektubunu kapattım. Ona artık Mrad'dan bahsetmemesini yazdım. Çünkü dünyada ondan başka düşüneceğim hiç kimsem yok. Benim için mazi silindi, yalnız onu seviyorum ve seveceğim. Geçmişten bize ne? Akşamüzeri gezmeye çıktım. Her akşam biraz dolaşmam lazımmış. Onsuz bir adım bile atmak istemiyor canım. O gelsin bol bol çıkarız. Onsuz hayatım boş sanki.

Çarşamba 27-VI–45

Bugün ondan mektup aldım ve ne tuhaf yazdığımı anlamak istemiyor. Ben ona Halep'e gitmek istiyorum demedim. Büyükbabanın yollamak istediğini anlatmaya çalıştım. Onlara bir şey hissettirmemek istiyorum. Onu asla bırakmayacağımı bilmiyor mu? Ancak o beni bırakırsa adımı bile işitemeyeceği bir yere gider kendimi işkencelere atarım ve dünyadan böylece intikam alırım. Sevgilim, emin ol ki seni bütün kuvvetimle seviyorum.

Cuma 29-VI–45

Bugün sinirim bozuk. Hiçbir sebep yokken ağlıyorum. Aklıma pek fena fikirler geldi ve onlar doğruymuş gibi korktum. Başımı yastığın altına koyup hıçkıra hıçkıra ağladım. Deliriyor muyum, yoksa kendi kendime azap çektirmekten mi hoşlanıyorum?

Cumartesi 30-VI–45

Sabahtan kalkıp bir Arapça roman okudum, çok güzel yazılmış. Gitgide dünyadan iğreniyorum. İnsanlar ne iğrenç mahluklar. Hâlâ dünden gözlerim yanıyor. Teyzem gelecekmiş, bir tek ona seviniyorum.

Pazar 1-VII–45

Bugün Şaul geldi, hep beraber otele gittik. Kendi kendimize eğlendik. Ona mektup yazdım ama yollayamadım. Emanet edebileceğim kimse yok. Ya okurlarsa, okur da anlarlarsa "Dikkat et kızım Lydia" dedim.

Pazartesi 2-VII–45

Ondan iki mektup aldım ve benimkini yolladım. Bu mektup eminim ona dokunacak, ne yapayım sinirlerim bozuk. Çok kara şeyler düşünüyorum. Galiba pek yakında tımarhaneyi boylayacağım.

Salı 3-VII-45

Bıktım artık. Her şey sinirime dokunuyor ve hiçbir şeyi beğenmiyorum. Çok fenayım ben. Ne diye İstanbul'a gittim? Allah hep bana fenalık gelecek yerlere gönderiyor. Acaba yeterince acı çekmiyor muyum? Bu aşk da nereden geldi sanki? Nasıl farkına varmadan bu kadar bağlandım ona?

Çarşamba 4-VII-45

Affet beni sevgilim. Seni çok üzecek şeyler yazdım ama kendime hâkim değilim. Bilhassa gelmeyeceğini okuduğum zaman kendimi kaybettim diyebilirim. Bir arkadaşa ihtiyacım var, hiç olmazsa teselli eder beni.

Cuma 6-VII-45

Ondan mektup aldım. Ne zaman geleceği belli değilmiş. Ben öyle zannediyordum ki gelme zamanı olunca hiç kimseyi dinlemeden gelir. Halbuki beyefendi işi ile uğraşıyor. Yazık bana. Talihim yokmuş, çok fena aldatılıyormuşum.

Cumartesi 7 –VII–45

Reful hasta ve aç. İlaçlarla zayıflıyor. Muayene görmemiş. Ya Rabbim ya hastalanırsa? İşte dert üstüne dert. Allahtan ki ağlamak var. İnsanın içi biraz olsun ferahlıyor. Düşünüyorum da ya gözyaşım kalmazsa? Çünkü daha çok, pek çok ağlayacağım gibi.

Pazar 8-VII-45

Hayat mı bu? Sabahtan yatağa uzanmış derinleri düşünüyorum. Talih bana hiçbir zaman gülmeyecek çünkü azaba mahkûmum.

Pazartesi 9-VII-45

Mektup aldım, hâlâ gelme fikrinde değilmiş. Erkek değil mi bu da onlar gibi? Mrad'dan farkı yok gibi. Bütün karşıma çıkanlar bu ahlaktan mı olacak? İşte kararım: Bu ayın sonuna kadar gelmezse artık onunla hiç konuşmam. Öleceğimi, bu aşktan öleceğimi bilsem bile...

Çarşamba 11-VII-45

Kendimi daha iyi hissediyorum. Ona mektup yazdım. Evvelki mektubumda ki gibi ona karşı sert davrandım.

Cuma 13-VII–45

Bir küçük mektupla bir gazete aldım ondan. Hâlâ gelmek fikrinde değil. Lanet olsun, İstanbul'a vardığım gün. Sanki benim dertlerim yetmiyormuş gibi Allah onu karşıma böyle çıkarıp işkence çektirdi. Neymiş işleri varmış, bırakmaya gelemezmiş.

Pazartesi 16-VII–45

Bugün İskenderun'a babamı görmeye gittim. Herkes sanki birisi ile nişanlandığımı söylüyor. Babama tebrik bile gelmiş. Yahu ne dünya bu? Bir bilseler.

Salı 17-VII–45

Bir mektup yazdım ona ve her şeyi açıkça söyledim. Herkesin artık izzet-i nefsi var. Hayret ediyorum şimdiye kadar hâlâ susarak çekiyorum, artık 5 Ağustos'a kadar gelmezse onunla bir daha konuşmayacağım. Her şeye rağmen ne kadar çok ona tapsam bile kendime hâkim olmaya çalışacağım.

Çarşamba 18-VII–45

Mektubu gönderemedim. Ne yapayım bir mektup gönderinceye kadar canım çıkıyor. Geçenlerde iki mektubum geri geldi. Bana çok kızacağı muhakkak ama iyi ki Reful veya bir başkasının eline geçmedi mektuplar. Geldiğinde her şeyi anlayacak ve bu kadar mektup gönderebildiğime hayret edecek. O zaman belki "Aferin Lydia" diyecek.

Pazartesi 23-VII–45

Bilmem artık ne yapayım. Hep aynı şeyleri yazıyorum

Cuma 27-VII–45

Hayat ne kötü bir şey. Ona hep 5 Ağustos'a kadar gelmezsen seninle konuşmayacağım diyorum. Acaba sözümde duracak mıyım? Çünkü öyle zannedersem gelmek niyetinde değil.

Pazartesi 30-VII–45

Beş gün daha kaldı, bakayım gelecek mi? Zannetmem. Fakat çok göreceğim geldi. Nereye gitsem onu düşünüyorum. Her yer bana sı-

kıcı geliyor. Bütün irademi kullanıp evden çıkmamaya çalışacağım çünkü çıksam bile hiçbir şeyden lezzet alamıyorum.

Pazar 6-VIII-45

Kaç gündür sabırsızlıkla onu bekliyorum. Bir türlü gelmedi. Düşünüyorum ne yapayım? Ona darılmak imkânsız belki işi çıktı. Artık sıkıntımdan hırsımı deftere yükleyeceğim. O gelinceye kadar deftere elimi sürmemeye gayret edeceğim.

Vakit akşam yemeği saatine geliyordu ama bizleri daha ilk Şabat gecesi kimseler düşünmedi, diye aklımdan geçerken günlükte çok az sayfa kaldığını gördüm. Hâlâ yazanın kim olduğunu bilmiyordum. Sayfalar kupkuru olmuş, bir kez daha çevirsem sanki yaprak gibi paramparça olacaklar. Yazısı da kötüleşmişti. Devam etmeye karar verdim.

Pazartesi 24-IX–45

Evet, kıymetli arkadaş çoktandır seni elime almıyorum. Fakat ne yapayım, içimde yazacak seninle dertleşecek birçok şeylerim vardı. Birçok hadise geçti başımdan. Ama anlayacağın hayattan bıkmış bir insanım. Ne uğursuz bir günde doğmuşum Hep azap çekeceğim galiba. Neden? Günahım ne? Ailede işlenen bir kabahati ben mi çekmeliyim? Bir aydan beri buraya bir arkadaş geldi. Dünya hakikatten fena. Onun çok temiz olduğundan eminim. Halbuki insanlar ne fena şeyler uydurup duruyorlar. Bana birçok nasihatlerde bulundu. Ve ona mektup yazmaya beni sevk etti. Nasıl yapabilirim bunu yarabbim, hâlâ aklımda. Onu bir gaye için sevmiyorum. Onu kendisi, ahlakı için seviyorum. O kadar iyi bir insan ki o. Fakat bana çok kötü bir cevap verdi.

Kurşunkalemin ucunu açmadan yazdığı bu satırların devamını okumanın imkânı yoktu.

Beni başka bir hanımla mukayese ediyor. Bunu ondan hiç ummuyordum. Bunu nasıl yapabildi? Ama yaptı işte. İşte arkadaş bu hadiseler beni altüst etti. "Lydia kızım aklını başına al artık."

24-XI–945

Hiç ne telefonlarına cevap vermek ne de mektuplarına. Ondan nefret ediyorum. Çok hain. Ne geldi. Birçok kabahatler de işliyor. Artık bu hayattan kurtulmak istiyorum. Her ne pahasına olursa olsun.

26-XII–945

Önceki sayfayı okuyunca ne delice bir şey yazmışım dedim. Ondan nasıl nefret edebilirim? Hayır, hiçbir zaman. Aramızda her şey çok iyi. Onu çok çok seviyorum ve hep seveceğim. Kendime iyi bir arkadaş edindim. Evli bir kadın bana birçok nasihatlerde bulunuyor. Dertlerimi ona döküyorum. Dün gece Noel münasebetiyle bir suare vardı. Herkes delice eğlenirken ben hep onu düşündüm. Yanımda olsaydı ah, ne iyi olacaktı.

2-I–946

Yeni yıl da fena geçmek niyetinde. Eminim doğduğum gün Allah alnıma bir yazı yazmış bütün hayatım boyunca azap çekeyim diye. Boşuna çabalayıp durma. Artık uğraşmamak için buralardan çok uzaklara gideceğim. Bir daha dönmeyeceğim çünkü hiçbir şey avutmuyor beni. Daha birkaç gün kalsam intihar etmeye kalkışacağım. Hoş sanırım bu olacağından eminim. Çekeceğime bütün bir ömür, beş dakika işkenceden sonra her şey biter.

13-I–946 Gece

Yarın Aksu vapuru ile Beyrut'a hareket edeceğim. Evet, kalbimi burada bırakıyorum çünkü o kalp bana ait değildir. Onun yerinde tahta var. Onu seviyorum ve hiç unutmayacağım eminim. Hayatta yalnız o sevgilim olarak kalacak. Ona güzel ve saadet dolu bir hayat vermek istiyordum. Onu dünyanın en mesut erkeği yapacaktım fakat bu sevgiyi, bu saadeti reddetti. Benim ne günahım, ne kabahatim var? Elveda artık sevgili arkadaşım, canım sevgilim...

Günlük öylece bitiverdi.

Şabat gecesini halen evinde kutlayan Tant Fifoş'u telefonla aradım. "Şabat Şalom," dedim cumartesi hoş geldi anlamında. Halam da, "Şabat şalom mevorah," diye cevap verdi. Seninki de hoş geldi. Ağır işitiyordu ve sesimi tanımamıştı. "Amme," deyip adımı söylediğimde "Roh-il amme," ammesinin ruhu deyiverdi. Onu sık aramazdım ve bu tip beklenmedik anlarda gelen telefonlarda hep kötü bir haber beklerdi nedense. Aile olarak iyi şeyleri paylaşmak, bayram tebrikleri falan yapmak alışılagelmiş değildi. "Hayırdır?" diye sorunca

hemen konuya giriverdim: "Sana bir aile soracağım. Urfa'da ve İskenderun'da yaşamışlar. Şaul, Reful, Mazel, Lydia ve Sofi diye birileri... Tanıyor musun?" diye sordum. Bir an durakladı ve "Neden soruyorsun?" diye sorumu soruyla cevapladı. Sanki neden sorduğumun onun için bir önemi vardı. Kısaca annemin odasında bulduğum günlükten bahsettim ve tekrar sordum. Durakladı ve ağlamaklı bir ses tonu ile, "Öğrenip de ne yapacaksın? Bırak bu konuyu kurcalama," dedikten sonra durdu, "Bunu anlatan ben olmak istemem," dedi. Ne demeye çalıştığını hiç anlamamıştım ama üzgün olduğu muhakkaktı. "Yalvarıyorum, bir kez ailede biri soruma düzgün cevap versin. Saklayacak ne var ki? Hem senden başka kime sorabilirim ki?" dediğimde beni nelerin beklediğini tabii ki bilemezdim. "O saydığın isimler benim, yani senin babanın da kardeşleri," dedi. "Nasıl yani anlayamadım," dediğimde Fifoş adının Sofi'den geldiğini ve Mazel adını da Nazlı'ya değiştirdiklerini ekledi. Reful'un adı Rıfat olmuş, Şaul ise İsrail'de yaşadığını bildiğim ama hiç görmediğim amcam olmalıydı. Tüm değişimleri anlamıştım. Buna rağmen Lydia'nın kim olduğu hakkında bir fikrim yoktu. "Peki, Lydia kim?" diye sorduğumda, "Şu anda müsait değilim," deyip telefonu suratıma aniden kapattı. Ailede bu hareketi yapan çok akrabam vardı ama halam normalde yapmazdı. Ondan öğreneceğim bir şey vardı ve bilmemi istemediğinden emindim. Ad değiştirmek bazı durumlarda olağan sayılabiliyordu. Mesela çocukluk arkadaşım Metin yaklaşık on yaşlarında iken aniden hastalanmış ve ona ne olduğunu tam olarak anlamamıştık. Ya annesi bize hastalığından bahsetmemiş ya da bizler ilgilenmemiştik. Oynamaya gelmez, yataktan kalkmaz olmuştu. Sonunda hastaneye kaldırıldığında annem sadece dua etmemizi söylemişti. Anladığım tek şey işinin duaya kaldığıydı. Aylar sonra iyileşip tekrar karşıma çıktığında adının değiştiğini ve Vitali olduğunu söylemişti. Nasıl olur ve neden, diye sormaya kalmadan aldığınız açıklamayı yeterli bulmamız beklenmişti. Nerdeyse ölmek üzere olan Metin tekrardan hayata dönünce ona asıl anlamı Can olan Vitali adı verilmişti. Bunun bir Musevi geleneği olduğunu sonradan öğrenecektim. Artık onun yeni bir canı olmuştu. Benim akrabalarımın da yeni isimleriyle yeni hayatlara başladığını anlamıştım. Sadece Lydia'nın kim olduğunu ve kavuşamadığı

sevgilisini merak ediyordum. Halamı kandırmanın ve bu defterin annemde ne işi olduğunu anlamanın bir yolunu bulmalıydım...

Hiçbir şey yapmamanın verdiği yorgunluktan nefret etmişimdir. Bu gece böyle bir sıkıntıyı taşıyordum. Yalnız kalıp düşünmek yerine sevenlerimle beraber olmak istiyordum. Nereye gidebilirdim ki? Gideceğim yerlerin sayısı azalmıştı. En kolayı evime dönüp yalnız kalmaktı ama içimden gelmiyordu. Kötü bir haber alacağım hissini taşıyordum. Yusuf'u da rahatsız edemezdim. Bilmediği şeyler vardı, doğal olarak ağzımdan kaçırmak istemiyordum. Yakındaki bir bara girdim ve ardı ardına iki viski içtim. Mekânda müziğin çalması beni rahatsız etti. Bazı tanıdıklar gördüm, yargılayan gözleri beni huzursuz etti. Arkamdan konuşacaklardı eminim. Varsın konuşsunlar. Halama gidip gitmemek arasında tereddüt ederken bardan çıktım. Onun evi kalabalık olmalıydı. Tahminimce keyfi kaçmış, ne yapacağını bilmez durumdaydı. Sorularıma cevap almak konusunda ne kadar ısrarcı olduğumu bilirdi. Ateşe körükle gitmek yerine uyumak üzere evime gitmeye karar verdim. Alkol beni normalden fazla çarpmıştı. Yine de sorumsuzca arabama bindim ve evime doğru yol aldım. Rumeli Caddesi'nden Şişli istikametine dönerken iş bekleyen fahişeleri gördüm. İçimden durup bir tanesini almak geldiyse de yoluma devam ettim. Kapımı açıp soyunmadan kendimi salondaki koltuğun üzerine atıverdim. Hemen uyuyakalmışım.

7

Hep gidilesi şehirler

19 Şubat Cumartesi

Sabah kalktığımda pis hissediyordum. Üzerimdeki giysilere ter ve alkol kokusu sinmişti. Onları rasgele yere fırlatıp duşa girdim. Hazırlanıp sinagoga vardığımda kapıdaki güvenlik çok sıkıydı. Cumartesileri daha kalabalık olduğundan önlemler artırılırdı. Bütün hafta gelmemiş olsam mutlaka kimlik sorarlardı. Bizi sinagog kapılarında pek tanımazlar. Bugün içeride Tefilin takma mecburiyeti yoktu. Dua da her sabahkinden biraz daha uzun olacaktı. Eve gelmeyen bazı tanıdıkları gördüğümde haberlerinin bile olmadığını yüzlerinden anlıyordum. Geçecek, diye düşünüyordum, bu da geçecek elbet. Aklım başımda değildi. İnsanların yüzüne ve gözlerinin içine bakıp hiçbir şey görmüyordum.

Tüm hafta görmeye alıştığım yüzlere yenileri eklenmişti. Halbuki eskilerine alışmıştım. Yeni ve farklı ortamlara uyum sağlamak benim epey vaktimi alır. Tanıdık yerlerde daha rahat hissederim. Nedenini bilmiyorum ama öğrenmek için uygun bir gündü. Sinagog çıkışı değişik bir şey yapmaya karar verdim. Her zaman yapmadığım bir şey olsun istedim. Tüm öğrendiklerimden farklı, alıştığım şekillerden değişik olmalıydı. O kadar zor ki alışkanlıkların değişmesi, hele tek başına iken. İnsanın düşünce sistemi onu belli şeyleri yapmaya, belli kalıplarda tutmaya zorluyor. Yalnız kalmak istediğimi fark ettim. Çıkışta bir şehri en az yaşayanların o şehirde oturanların ta kendisi olduğunu düşündüm. Neden seyahat ederken daha önceden görmüş olduğumuz şehirlerde alıştığımız bildiğimiz yerleri tekrar görmeye çalışırız? Neden bu rahatlığı ararız? Neden yeni bir yer keşfetme hissi ikinci planda kalır? Güvence

hissi midir acaba? Diğer taraftan yeni bir şehre gittiğimizde her şeyin yeni olmasının ve tüm gördüğümüz yeniliklerin bize verdiği duyguyu düşündüm. Acaba hangisi beni daha fazla mutlu ediyordu. İkisi farklı bir duyguydu tabii ama en kolayı tanıdık şehirlerde bildiğim yerleri görüp bana yeniden ne tür duygular yaşatacağını görmekti. Sanki şehirlere bir bakıma "Bakın siz aynı kaldınız ben değiştim," demek istiyordum. Veya aynı yerlere gidip farklı duyguları taşıyor olmanın verdiği mutluluktu aradığım. İlerlemiş olduğumu fark edip geride bıraktığım bazı şeylerin aynı kaldığını görmek beni mutlu ediyordu. Yeri değişen bir mekân, yönü değişen sokak, kapanan bir dükkân veya lokanta gördüğümde ise hem üzülür hem de sevinirim. Üzülürüm, çünkü artık oraya gitmenin imkânı kalmamıştır. Sevinirim, çünkü bitmiş silinmiş olsalar da ben hâlâ buradayım, yaşıyorum, var'ım diye.

İstanbul'da yaşıyorum ama şehri yaşamadığımı biliyorum. Kısırdöngü gibi belli semtlerde belirli lokanta, sinema, dükkân alışkanlıklarımı kıramadan aynı çevrenin insanlarıyla dolaşıyorum ve güvende olma hissi hep ağır basıyor. Bu duygu hoş, değişiklik hep tehlikeli geliyor. Yeni bir tat, yeni bir yer veya yeni bir duygu yaşamaya teşebbüs etmiyorum. Hisler inişli çıkışlı değil de dümdüz bir çizgi gibi olmalı, derdi annem. Bense tam aksine duygularımı çok yoğun yaşayan biriyim. Ağladığım zaman daha sonra güleceğimi bilirim, uçtuğum zaman da ayaklarımın yere basmasına dikkat ederim, çünkü mutlaka denge unsuru araya girecek ve ben inişe geçeceğim.

Annem belli şehirlere gittiğinde, defalarca görmüş olmasına rağmen ilk heyecanını yaşardı. Annesini, kardeşini ve üvey ailesini görmek için yalnız başına senede iki kez Milano'ya giderdi. Babam seyahat etmeyi çok sevmezdi. Hangi ülkeye beraber gittiysek, ne görürse görsün hep, "Aynısı bizde de var," diye kıyaslardı. Yeni bir şehir görmek bile heyecan vermezdi ona. Ancak yaşlandığını gördüğümde babamın aradığını bulmuş olduğunu anlayacaktım. Annemle babam o kadar sık kavga ederlerdi ki, annem seyahate çıktığında hep geri gelmeyecek hissini yaşatırdı bana. Babama ne kadar ısrar etsek de onu telefonla aramamızı engellerdi. İnsanın çocuğu

olduğunda her ayrılık aslında bir hesaplaşma, bir vedalaşma değil midir? Geri geleceği gün ise sabahtan hazırlıklar yapar ve havaalanına varmadan mutlaka Ömür Lokantası'nda öğle yemeğine giderdik. Güzel kokulu köfteli sandviçlerin arabanın yanına getirilen yüksek tepsilerde servis edilmesi ve arabanın içinde köftelerimizi yemek hoşumuza giderdi. Vardığımızda ise neredeyse aprona kadar çıkar, uçaktan inişini seyredip ona koşmaya çalışırdık. On beş gün kadar gitmiş olmasına rağmen dönüşünde saçının şekli, rengi değişmiş olurdu. Kısa saçlı gider, uzun saçlı perukla dönerdi. Esmer gidip kızıl gelirdi. Yanında sürüyle valiz, gözünde koskocaman siyah gözlükleriyle gümrüğe yanaşırdı. Upuzun takma kirpikleri ve kalemle yaptığı çillerden onu zor tanırdık. Herkes dar paça giyerken o bol paçalı bir pantolon altına apartman topuklu ayakkabı ile tepeden tırnağına yenilenmiş bir halde gelirdi. Onu karşılamak ve onun nasıl gözükeceğini önceden bilmemek hep tarifi mümkün olmayan bir heyecan verirdi bana. Sanki her seferinde değişik gözüken bir film yıldızı, bir artist geliyor gibiydi. Hayret, demek ki gençliğinde gözlük takıyormuş. Sonraları güneşte bile kullanmadığında nedenini sormuş, "Ruhum daralıyor ve karanlığa dalıyor. Saklayacak hiçbir şeyim yok," cevabını almıştım. Annem o günlerde ince uzun, hatta gökdelen gibi gelirdi bana. Yıllardan sonra ya ben çok uzadım veya o kısaldı. Tam kapıdan çıkmadan önce gümrük kontrolüne annem hem sırıtarak hem de kırıtarak gelir, gümrük memurlarına pasaportunu uzatırdı. Her seferinde de valizleri teker teker açılıp bakılırdı. Böylesine şık ve gösterişli bir kadında ne ararlardı hiç anlam veremezdim. Sonraları beklemekten sıkılan babam kendi gümrükçüsünü önceden ayarlamayı akıl etmiş ve içeride annemi karşılamasını sağlamıştı. Bu şekilde annem daha çabuk çıkar olmuştu. Gülerek sorduğumuzda, "Ne var ki arasınlar, hiçbir şey bulamazlar," dediğinde o aramalardan bile keyif aldığı belliydi. Hatta kendini önemli bile hissettiğine yemin edebilirdim. Halbuki ben seyahate giderkenki mutlu ve umutlu hislerimi dönüşümde kendimde bulamazdım. Havaalanından eve dönerken sahil şeridini kullanırdık. Kazlıçeşme'den geçerken deri fabrikalarının önündeki koku halen burnumun ucundadır.

Unutamadığım bir başka şey de, annemin biricik Lazar Dayımla beraber olmadığı zamanlarda birbirleriyle mektuplaşmalarıydı. Dayımın yolladığı mektup kâğıdı hem kaygan hem de incecikti annemin kalın kâğıdına kıyasla. Annemin arkasında babamın işyeri adresi basılı mor renkli mektup kâğıtları vardı uzun yıllar boyunca kullandığı. Okul dönüşünde etrafı çepeçevre kırmızı mavi kutucuklarla çevrili zarfı alıp yukarı götürdüğümde sanki Milli Piyango'nun büyük ikramiyesini kazanmış bileti anneme uzatıyor gibi olurdum. Her seferinde aynı hissi yaşatırdı. Çok seviyordu dayımı. Tek nefesi paylaşır gibiydiler. Dayım bazen bizleri görmeye kış aylarında da gelirdi. Taksim'deki Gezi Oteli'nde kalırdı. Yerimiz olmasına rağmen bizde kalmazdı. Öyle güzel, öyle uçuk, akıl almaz hediyeler getirirdi ki, rüya gibiydi. Bazen oyuncakları yanımıza alır uyurduk. Kumandalı metal kırmızı arabamızı daha beş yaşında iken almıştı. Beyaz uzun bir kordonu vardı. Karşılıklı konuştuğumuz telsizleri ise yedi yaşında iken getirmişti; ilk açtığımızda polis seslerini duyunca korkup kapatmıştık. İki kulağın üzerinde büyük yuvarlak yarım toplar gibi duran turuncu renkte radyoları ise altı yaşındayken getirmişti. Açık kahve renkli katlanabilir Polaroid fotoğraf makinesini de aynı yıllarda vermişti. Babam çoğu hediyeyi daha küçüğüz diye elimizden alır, yıllar sonra büyüdüğümüze kanaat getirince verirdi. Akşam babam gelene kadar hediyelerin tadını çıkartırdık. Dayım hediye getirirken her şeyi düşünürdü. Pilleri ile birlikte getirdiği oyuncaklarımızı hemen kullanabilirdik. İki kişinin bindiği pedallı metal arabayla Taksim Parkı'nda gezindiğimizde, hayret dolu bakışları hâlâ anımsarım. Gençlik yıllarımda bile getirdiği hediyelerden hep gözümüz kamaşırdı. Porsche marka katlanabilir gözlük halen bir yerde kırılmış vaziyette duruyor. Cenazesine gittiğimde ilk defa annemin ağladığını görmüştüm. Ondan duymaya alışık olmadığım hıçkırık seslerinin ağlamak olduğuna kendimi inandırmıştım. Tüm cenaze töreni boyunca, "Hep ondan evvel gideceğimi düşünmüştüm," dedi durdu. Parasını ödeyemediklerinden uzun süre hastane morgunda beklettikleri cenazesinin başında ikinci evliliğinden olan kapı gibi oğulları duruyordu. Babamın anneme verdiği paranın azaldığı döneme

denk geldiğinden, annem de istediği gibi yardım edememişti. Ellerindeki paranın kıymetini her iki kardeş de bilmediğinden har vurup harman savurmuş, geriye hiçbir şey bırakmamışlardı.

Ellerinde matkaba benzer bir aletle beklediklerinde neler olacağını düşünmekte zorlanıyordum. Sırası ile tabutun çevresindeki yaklaşık on vidayı sıkıştırdıktan sonra arkasına dizilip mezarlığa kadar yürümüştük soğuk bir Milano sabahında. Yolda İstanbul'daki cami avlularında görmeye alıştığım güvercinler bizlere eşlik ediyordu. Yanlarından geçerken hiçbiri yerinden kıpırdamıyordu. Sanki annemin vitrininde duran biblolar gibiydiler. Korkusuzca yanlarından geçmemizi izliyorlardı. Ne kadar farklı, dedim kendi kendime. Hiçbir İtalyan çocuğu kuşları taş atıp korkutmamıştır, diye düşündüm. Sapanları varsa kuşları hedef almamışlardır herhalde. Cami önlerindeki kuşları gören her çocuğun içinde üzerlerine gidip ellerini havaya kaldırmak, bağırıp korkutmak içgüdüsü yok mudur? Bizim kuşların yanına masumca yaklaştığında bile neden havalanıp yer değiştirirler? Meraktan adımlarımı, ayağımı yana doğru salladıktan sonra önüme atıyordum cenazeyi takip ederken. Çok belli de etmemeye çalışıyordum yeni keşfettiğim bu önemli buluşu. Şu âna kadar kimseyle paylaşmamıştım. Sanki elimi uzatsam konuverecekti beyaz güvercinler. Dayım barışçı bir adamdı, huzur doluydu, o yüzden bu kadar güvercin gelmişti onu uğurlamaya, diye düşündüm. İstanbul'da kuşlara yem verirken yaklaşmaya korkar güvercinler. Yanlarına yaklaşınca onları yakalayabileceğimizi mi düşünürler kuş beyinleriyle acaba? Bu abes fikirlerinden dolayı kaçı aç biilaç geziniyordur etrafta. İtalyan kuşlarının beyni daha mı büyüktür yoksa alışkanlıktan mıdır?

Aynı şekilde bir köpek eğitmeninin verdiği abes dersi hatırlamıştım aniden. Sokak köpeğinden korktuğumda yerden bir taş alıyor gibi hareket edersem köpeğin zarar göreceğini anlayacağını, anlamazsa atıyor gibi yapmamın kesin onu korkutacağını söylemişti. Deneyip de başarılı olduğumda köpek kadar ben de şaşırmıştım. Zavallı köpek yediği tüm taş darbelerini hatırlamıştır.

Gösterişsiz, sade ve portakal sandığını andıran ahşaptan yapılmış tabut toprağın altına girerken geride bıraktığı karısı çocukları,

ablası yani, annem ve ben birbirimize sarılmış bir vaziyette ağlıyorduk. Ne büyük kayıptı ailem için, ailesi için. Bu kadar verici, candan, sevecen insanlar herkesten çok yaşamayı hak etmiyor muydu? Annem hep Afrika'da Duala'ya çalışmaya giden dayımın kazandığı ilk para ile onu nasıl Cote d'Azur'de gezdirdiğini anlatırdı. "Belki çok zengin bir seyahat değildi, sonradan babanla yaptıklarım gibi ama en mutlu günlerimdendi," demişti. Üstü açık bir araba kiralamış ve sabahlara kadar yiyip, içip, gezip tozmuşlardı. Gece hayatı, kulüpler ve müze gezileri annemi çok etkilemiş. Otel Rhul'da kalmışlar, yıllar sonra otel el değiştirip adı Meridyen olduğunda otelden geriye sadece kumarhane kalacaktı. Dayım annemin koluna girip de sokaklarda avareler gibi dolaşırken herkes dönüp annemin güzelliğine bakarmış. O da bundan gurur duyarmış. Kalan parasını anneme güzel elbiseler alarak harcamış tatilin son gününde. Yalnızca güzel değil aynı zamanda çok da seksiymiş annem olacak kız o günlerde. Yaşına göre de hep seksi kaldı. Annem Lillian'dı ya da diğer adıyla döneminin "Lilly La Tigresse"iydi ne de olsa. Artık dayım annemle bir daha seyahate gidemeyecekti ve canı kadar sevdiği, aynı kaderi paylaştığı ablası ile hiç beraber olamayacaktı. Annem de bunun farkındaydı. Neden insanların kıymeti öldüklerinde daha iyi anlaşılır? Neden ölmeden evvel yaşattıkları güzellikleri yüzlerine söylemeyiz? Hep nasılsa gelecek sefer söylerim, diye düşündüğümüzden midir?

Dayımın cenazesinden sonra Milano'dan bahsetmek bir yana, gitmek istese bile gidemedi. Gidememek çok acı geliyordu ama bu lüksü yapamayacağını biliyordu. Zaten gidebilse bile sanki her şey onu hatırlatacaktı. Uçak yolculuğu, sokaklar, lokantalar, Duomo Meydanı, her yer onunla yaşadığı günlere doluydu. Dayımın karısı veya oğullarıyla bayramlarda telefonla görüşmekle yetindi. Milano'yu çok sevdiğinden anavatanı neresidir, diye epeyce kendimi sorgulamışımdır. Benim anavatanım Türkiye'ydi ama ya anamın vatanı neresiydi? Annemin anavatan olarak nereyi gördüğünden emin olamadım hiçbir zaman. Doğduğu ülke Lübnan mı? Çocukluğunu yaşadığı Suriye mi? Yoksa gençlik hayalleri kurduğu İtalya mı? Ömrünün çoğunu Türkiye'de geçirmiş olmasına rağmen konu

İtalya olunca onun evi orasıydı. Neden, anlamazdım. Gençliği, gençlik hayallerini ve ailesini bırakmış olduğu şehirdi Milano. Onun neslindeki Musevilerin anavatanım diyeceği bir yer var mıydı emin değilim.

Cote d'Azur denilen koy Nice, Cannes ve Monte Carlo'yu kapsardı. Yaz aylarında bu üç şehri gezmeye götürürdü bizi annem. Cannes'da genelde sahilin karşısında duran Martinez Otel veya Carlton'da kalırdık. Dayımın ise Nice'te kendi evi vardı. Yaz aylarında kullanırlardı. Otelin balkonuna çıkınca dışarıda gezen şık giyimli güzel insanları seyretmek ayrı bir keyif verirdi. Plaja giderken bile üşenmez pareoları, şapkaları ve mayoları ile mecmua sayfasından çıkmış gibi süslenirdi insanlar. Gündüz vakti sahilde şampanya içenleri gördüğümüzde şaşırırdık. Halbuki keyfin saati olmadığını annem bize öğretmişti. Yazık ki bu güzel evi de dayım ölmeden evvel satmak zorunda kalmıştı.

Monte Carlo'ya ilk gittiğimizde yaklaşık on yaşlarında idim. Gemi seyahatinin duraklarından biriydi. Orada yaşayan uzak akrabaları evlerinde ziyaret ettikten sonra meşhur kumarhaneye gitmiştik. Fakat babamın ısrarları anneminki kadar olumlu sonuç vermemiş olmalı ki çocukları içeri almamışlardı. Babam da bizleri tam yanındaki pinball oyunlarının olduğu salonda bırakmış, iki saatliğine içeri girmişti. Kumar oynamış mıydı bilmiyorum, çünkü sormamıştım. Ama oynamayı sevmediğini ve şans oyunlarına inanmadığını biliyordum. Hotel de Paris'de "hot chocolate" sıcak çikolata içip gemiye dönmüştük. Bu seyahatte uğramayı en çok sevdiğim durak St. Tropez olurdu. Sokaklarda üstsüz dolaşanları görünce utanır ama bakmaya devam ederdik. Arabanın camını sonuna kadar açarak önünden geçtiğimiz çıplaklar plajına bakıp göz banyosu yapardık.

Güzelliğiyle ilgi çekmeye alışık olan annem yaşlılığında bunu yapabilmek, belki de sevgi dilenmek için değişik yollara başvurmaya başlamıştı. Bir seferinde evinin yakınında onu uzaktan görmüştüm. Bana doğru yaklaşırken aniden topallamaya başlamıştı. Halinden biraz şikâyet ettikten sonra ben uzaklaşıp pasajlardan birine saklanarak onu izlemiştim. Yürüyüşü normale dönmüştü.

"Yürümekte zorlanıyorsan neden baston almıyorsun?" diye sorduğumda ise, "Allah korusun, evlerden uzak olsun. Baston sakatlar ve yaşlılar için. Ben Allah'a şükür iyi durumdayım," deyip geçiştirmişti. Konu da bir daha açılmamıştı.

Yine de güzelliğinin yanında seksiliği de fark edilmeyecek gibi değildi. Artık yaşı yetmişe gelmiş bir kadının nesi seksidir diye sorsalar, cevabım gözleri olurdu. Onları kırpışı, aşağıdan yukarı oynatışı, kapatışı, bakışı, süzmesi, parlaklığı, cilvesi muhteşemdi. Gözleri ruhunun camları, penceresi, hatta aynalarıydı. Hep genç, neşeli, güzel ve seksi kalmış ruhunun göstergesiydi o gözler. Sokakta kol kola beraber dolaşırken bakan olduğunda, hemen üzerine alınır tanıdık veya tanımadık kişilere jigolo olduğumu sanmasınlar diye, "Bu benim oğlum, küçük oğlum," deme ihtiyacını duyardı.

Sıcak havalarda yaptığı seyahatlerde sıcaktan değil de klimalardan şikâyet ederdi. Kendini sıcağa karşı nasıl koruyacağını bilir fakat makine ile boğuşmayı beceremezdi. Otel odası, uçak, otobüs veya alışveriş merkezlerinde yün hırka ile dolaşıp vücudunu belli bir ısıda tutmak için gayret sarf ederdi. Beraber olduğumuzda ise mümkün mertebe yirmili yaşlarımda bile onu koruyan bir baba edasıyla o söylemeden klimayı kapamalarını rica etmemi beklerdi. O kadar seyahat, o kadar hatırlatmadan sonra terleyeceğimi bilsem bile onu memnun etmek uğruna klimayı kapatmaları için talimat verirdim. Bu onu çok memnun ederdi.

Annem gençliğinde her gittiği seyahatten sanki gittiği ülkeleri yanında getirmek istercesine hediyelerle dönerdi. İstanbul'da bulunmayan her şeyi mi alırdı bilemiyorum ama dönüş yolunda bagaj fazlası öder, babamı kızdırmayı becerirdi. Aynı alışkanlığı bizlere de geçirmişti. Hediyeleri alırken bizim ne seveceğimizi düşünmek yerine ona göre ne giymemiz gerekiyor, odamızda ne bulunmalı, diye düşünür alırdı. Hediye verirken, "Güle güle kullanın, iyi günlerde, dans de bonnes occasions. Amen," derdi. İyi günlerde kullanın temennisinde bulunur ve Âmin'i sonuna eklerdi. Oymalı, kakmalı, süslü ve gösterişli eşyaların aksine sade ve düz eşyalar tercih etmeme anlam veremezdi. Sırf o görsün diye getirdiği

hediyelerin bazılarını evimde ortalıkta tutardım. Gider gitmez yine dolaba kaldırırdım. Özellikle İsrail'e sık gittiğinden her seferinde bir mezuza, menora veya Hanukkiya denilen dini eşyalardan getirdiğinden o kadar çok birikirdi ki, onlarla ne yapacağımı, kime vereceğimi şaşırırdım. Son yıllarda çocuklarının aldığı hediyeleri de beğenmez olmuştu. Giyecek, yiyecek, dekoratif bir eşya veya çiçek konusunda bile aldığımız hediyeyi nasıl bulduğunu sorduğumda, "Bilmem, ben anlamam," diye kibarca cevap verirdi, ben de beğenmediğini anlardım. Hiçbir zaman aldıklarımıza kötü, çirkin veya zevksiz dememişti. Onun zevkleri seneler geçmesine rağmen aynı kalmıştı. Zamana uyum sağlamak gibi bir derdi yoktu. Bir seferinde dini bayramlar sırasında fakirlere yardım amaçlı bir tabak alıp yolladığımızda kızgınlıktan bağırmış, "Beni buna mı layık gördünüz?" demişti. Amacımızı anlattığımızda bağış verilen yeri arayıp şikâyet edeceğini söylediyse de aramadığından emindim. O olaydan sonra ona aldığımız tüm hediyeler altına dönmüştü. Belli kutlamalarda bir bazen iki altın, ender de olsa beşibirlik verdiğimiz olurdu. Kendisi zaten altın almaya alışıktı. Babam, evliliklerinin ilk yıllarında yaptıkları anlaşma gereği ona hediye almak yerine Pesah, Roş Aşana, doğum günü ve evlilik yıldönümlerinin her birinde yüz adet tam altın verirdi. Kim bilir bozdurup nerelere harcamıştı? Halbuki bizler çocukken ne getirse bayılırdık. Taksim'deki evdeyken dadımızla anlaşıp bizleri parka veya Beyoğlu'nda gezmeye götürmesini isterdi. Eve döndüğümüzde salona hediyeleri dizmiş bizi bekleyen annemi gördüğümüzde evimize hiçbir zaman gelmeyen Noel Baba gelmiş gibi olurdu. Bizleri geride bırakmanın verdiği vicdan azabını azaltmak istercesine abartılı hediyelerle seyahatten dönerdi. Her üçümüzün de kırmızı, içini doldurdukça genişleme payı olan bir bavulu vardı. İtalyan çantası derdik bavula. Yıllarca gelen kokulu silgileri, renkli kalemleri, kalem kutularını ve defterleri, hatta şekerlemeleri orada saklar, dolabın üstünde bırakırdık. En çok sevdiğim ve ilgi gören, üzerinde bir dansözün olduğu kalemdi. Kalemi ters çevirdiğimde dansözün elbisesi aşağı iner ve çıplak kalırdı. Burada bulunmayan renkli tebeşirlerle kaygan beyaz tebeşirleri her seyahatinde annemden is-

terdim. Rengârenk tebeşirlerden istediğim öğretmene verirdim. Bu hareketimden dolayı sınıfta daha popüler olmayı beklerken diğer öğrenciler çileden çıkardı. Sonradan tebeşir tozu yutarak hasta olunabileceğini öğrendiğimde içimden inşallah benimkilerden yiyip yutmazlar diye dua ettiğimi de hatırlıyorum. Elin yabancı tebeşiri kim bilir nasıl bir hastalık çıkartır diye endişelenirdim. Kırmızı bavulumu ara sıra indirip içindekilerin hâlâ durup durmadığını kontrol ederdim. Özlem gidermeye çalıştığımdan mı yapardım hatırlamıyorum. İçindekileri Sarina ile paylaşıp değiş tokuş yaptığım halde ağabeyimle takasa yanaşmazdım. O hiçbir şeyini saklamayı sevmezdi, hemen kullanır eskitir, birine verir veya atardı.

Tebeşirle beraber İtalya'dan Da Vinci, Rafael gibi bilinen ressamların önemli eserlerinin tuval üzerine silik bir kalemle çizili halini getirdiğinde de çok sevinirdim. Hafifçe gözüken bu çizimlerin üzerinden kalemle geçer, biraz da yamuk yumuk yapmaya gayret ederdim. Tuvalin yanında orijinal eserin bir de renkli fotoğrafı olurdu. Ona bakıp renkleri ayarlardım. Bu kendimi aldatmaca iki sene sürmüştü. Önce yapmaya karar verdiğim eserin fotoğrafını öğretmene gösteriyor, onayını aldıktan sonra tuval çizimine geçiyordum. İyi not aldığım bu ödevler beni çok mutlu hissettirirdi. Kendimle ressam oldum diye övünürdüm. Hatta evde ileride sanatçı olabilir, eli çok yatkın konuşmaları bile olurdu ama ben duymazlığa gelirdim. O kadar da kötü değildim. Tuval işleri dışında kendi başıma yaptığım beceri gerektiren sanat eserlerim vardı. Onlardan da on aldığım olurdu.

Annem yalnız seyahat etmekten çok zevk alırdı. Etrafında pek çok insanın daha pasaportu bile yokken o mühür ve vizelerden dolan pasaportunu yenilemişti. Birine bağlı kalmadan istediği yerlere gitti durdu. Yeni evlendiklerinde, 1954'te babamla beraber Los Angeles'a tedavi için gittiklerinde annem Las Vegas'ı görmek istemiş. O kadar da yakınlarmış ki, görmeden dönmeyelim, diye ısrar etmiş ama babam büyükbabamın yasının on birinci ayında olduklarından gidemeyeceğini söylediğinde annem çok üzülmüş.

Tam elli sene boyunca Las Vegas hayalini kurmuş. Amerika'ya sık gitmesine rağmen Las Vegas'ı görmek hiç nasip olmamış. Kumar merakından değil ışıklar, rengârenk büyük binalar, revüler onu cezbederdi. Defalarca Atlantic City'ye gitmiş olsa da Vegas içinde hep ukde kalmıştı. "Şimdi gitmezsem bir daha ne zaman gideceğim?" dediğinde üç kardeş bir bayram vakti aramızda para toplayıp onu turlardan birine yazdırmıştık. Üstelik yetmiş beş yaş doğum günü hediyesi olmuştu. Tur programında uçak saati dört olarak yazılıydı ama o sabaha karşı yerine öğleden sonra zannetmişti. "Sabahın köründe olsa söylemezler miydi?" diye de savunmuştu kendisini. Havaalanında toplanan yaklaşık elli kişi annemi aradığında yatağından kalkıp hazırlanması için daha iki saati vardı ama yetişemeyeceğini söylemişti. "Çantam hazır değil," demişti, halbuki bir hafta öncesinden hazırlardı. Gece yarısı kalkıp duasını etmesi, asla onsuz dolaşmadığı makyajını yapması ve son hazırlıkları zaten iki saat sürecekti. Neyse ki ertesi günkü uçakla gitmiş ve sonradan gruba katılmıştı. O kadar yıl Las Vegas hayalini kuran annem oraya ulaştığında büyük bir hayal kırıklığı yaşamış. Zaten bir yerin hayalini kurdukça, kafanda büyüttükçe, o hayal sonunda gerçekleştiğinde hep hayal kırıklığıyla sonuçlanmaz mı? Görmek istediği revüler, büyük lobiler, dev sütunlar ve heykellerle güzel giyimli servis yapan kızlar dışında yemeklerin, akan şelalelerin de tadını çıkartmış. Ama en önemlisi, makinelerden akan ve düşen para sesi yokmuş gittiği otelde. Kazandığı zaman makineden bir kart çıkıyor ve o kart vezneye götürülüp para alınıyormuş. O sesin cazibesine kapılmak hayaliyle elli yıl yaşamıştı ve sonunda gittiğine değmediğini söylemişti. Ben üzülmüştüm. Hayalini gerçekleştirmiş değil de hayali elinden alınmış gibi hissetmiştim. Ona verecek başka bir hayal, ileriye umutla bakacağı, bekleyeceği bir şeyler bulmak için hemen çabalamaya başlamıştım.

Kendi başına yaptığı bu seyahatlerinin dışında küçük yaşlardan beri en büyük heyecanımız her sene annemin üçümüzü birden alıp Avrupa'daki şehirleri gezdirmeye götürmesiydi. O zamanlarda uçaklar sık uçmaz, hava şartlarıyla gecikmeler, iptaller olur ve bizler de işi zorlaştırmak istercesine bir haftalık seyahate her birimiz

birer bavul alır, tıkabasa doldururduk. İlk defa uçağa bindiğim zamanı hatırlar gibiyim. O seyahatte nedense annem üçümüzü de yanına almıştı. Tuvalete gitmek istediğimde ayakta beklerken bir gözü benim üzerimde, diğeri ise koltukta oturan kardeşlerimdeydi. Tuvaletimi yaptıktan sonra sifon düğmesini kapı tokmağı gibi oynatınca çıkan sesten ürkmüş ve dışkının havaya gittiğini düşünmüştüm. Bu varsayımdan dolayı uzun bir süre üzerimden uçak geçerken ellerimle başımı koruma altına almaya çalışmıştım kimselere sebebini söylemeden.

Annem uzun bir süre ağabeyimle benim aynı uçağa binmemize izin vermedi. Erkek çocuk sahibi olmak mutfağının ardından annemin iftihar ettiği ikinci konuydu. Erkek çocuğu kıymetliydi ve soyun devam etmesi lazımdı. Seyahatlerin çoğuna ben annemle beraber rahat ve güvencede, beni sahipleneceğini bilerek, korunduğumu hissederek çıkarken, ağabeyim de kız kardeşimle birlikte uçardı. Değişik havayollarının aynı şehre giden uçaklarında yer ayırtır, ilk gidecek uçağa ağabeyimle kız kardeşimi bindirir, onları uğurladıktan sonra biz ikimiz uçağımızın saatini beklerdik. Bazen aynı günde varabilmek için aktarmayla gittiğimiz de olurdu. Hep bilinen meşhur ve merkezi otellerde kalırdık. Uçağa sonradan binmemize rağmen onlardan önce varırdık. Otel odasında gelmelerini biraz heyecan biraz da korkuyla beklerdik. Otele giriş işlemlerini yaptırınca o zamanlar henüz kredi kartları olmadığından pasaportlarımız el konulur gibi alınır, çıkış gününe kadar otel yetkililerinde kalırdı. Annem çoğu kez önceden çıkıp odaları görmek ister ve mutlaka alt katlarda, asansöre yakın olmasını talep ederdi. Bu arada diğer uçağın inip inmediğini bilmez, rötar olup olmadığını sormadan beklerdik. Bahsettiğim modern cep telefonlarının olmadığı, uçak kalkar kalkmaz arka bölümden sigara dumanının geldiği zamanlardı. Çok uzun zaman olmuş uçakta sigara kokusunun zevkini çıkartmayalı. Ağabeyim ve Sarina otele geldiklerinde annem onlara yeni doğurduğunda kucağına aldığı gibi sarılır, öperdi. Bu seyahatlerden hiçbirinde ben kız kardeşimle uçmadım. Hem kendime hem aynı anda ona sahip çıkamamaktan korkmuştum. Yıllar önce annemin ağabeyim ve benim için yaptığı bu uy-

gulamayı anlattığım arkadaşım, "Ya ikinizin bindiği farklı uçaklar çarpışsa ne olacak?" dediğinde düşünmüş ama sonra aptal bir soru olduğunu fark etmiştim. Ağabeyim erkek çocuk sahibi olduktan sonra ilk defa beraber bindiğimiz uçakta suç veya günah işliyoruz gibi hissedip tüm yolculuk boyunca tedirgin olmuştum. Ya bir şey olursa, annem bu kadar sene dayandıktan sonra ya başımıza bir şey gelir de üzülürse, diye kahrolmuştum. Kendimden çok onu düşünüyordum. Bana bir şey olması değil de onun üzüleceği fikri beni yiyip bitirmişti.

Avrupa içinde şehirlerarası yolculukları bazen Wagon-Lit denilen trenlerle de yapardık. Hem gece seyahat eder vakti boşa harcamazdık hem de çok keyifli olurdu bu yataklı trenler. Trenin durmadığı şehirlerden geçmek, oraları görmek bile zevkliydi. Gündüz yapılan seyahatlerde tüm kompartımanı kendimize ayırabilmek için sayısız muziplikler yapardık üç kardeş. Ayakkabılarımızı çıkartıp etrafı kokutarak, bağırarak şarkı ve marşlar söyleyerek içeri girmeye cesareti olanları hemen kaçırırdık.

Yurtdışı seyahatleri gibi yurtiçi seyahatlerine de havalimanına uçuş saatinden en az üç saat önce giderdik. "Ne var? Evde oturacağımıza gidip biraz insan görürüz," diyerek uçuş saati kadar vakti havalimanında geçirirdik. Annem ortamı bizlere ilginç yapmak için etrafta gezinen insanlar ve aileler hakkında hikâyeler anlatır, yaratırdı. Hayal gücümüzü kullanır, değişik lisanlarda birbirimize masallar uydururduk.

Sömestr tatillerinde herkes gibi Uludağ'a gitmek ve kayak yapmak yerine İzmir'e Efes Oteli'ne giderdik tüm on beş gün boyunca. Oysa ki Uludağ'a gitmek gençliğimde, yetmişli yılların sonuna doğru popülerdi. Hatta sosyetik sayılırdı. Annem ve babam yaşlarından dolayı kaymadıklarından bizim gitmemiz de söz konusu olmazdı. Hem ayak kol kırma tehlikesi de olduğundan annem on yedi yaşına gelinceye kadar bizi yollamaya hiç yanaşmadı. Pazartesi günleri okulda dağdan dönenlerin maceralarını dinlediğimde hep canım gitmek isterdi. Beta'da geçirilen hafta sonu, müziği,

içkisi ve eğlencesiyle tüm hafta balandıra ballandıra gitmeyenlere anlatılırdı. Hiç gitmemiş olmanın dayanılmaz ağırlığını hissedip sadece ağzım kulaklarıma kadar açık salyalarımın akmaması için çabalardım. Uludağ, canım çok istese de annemlerin kesinlikle olmaz dedikleri listenin başındaydı. "Ama herkes gidiyor," dediğimde, "Arkadaşların camdan atlasa sen de mi atlayacaksın?" derlerdi. Sorularına içimden olumlu cevap versem de terbiyemden hiç sesli söylemeye cesaret etmemiştim. Lisedeki arkadaşlarımdan Moris ve Enver'in evlerinin salonunda büfede saklanan gümüşleri gizlice alıp kuyumculara sattıklarını ve aldıkları parayla hafta sonları dağa gittiklerini bilirim. Sonradan ortaya çıktığında da işittikleri azarları anımsarım. Bir yapanın bir daha yapmaya cesareti olmazdı. Zaten gittiklerinde de oraya devamlı gidenlerin aralarına giremezlerdi. Genelde hep aynı takım olurdu ve gidenler değişmezdi. Çocuk film yıldızlarından, diplomat ve meşhur fabrikatör çocuklarına o zamanın sosyetesi sayılan gençliği, bizlerden iki belki üç yaş büyük olmalarına rağmen bizler küçük sayılırdık. Gidip de yüz bulamayanlar bir daha gitmeye heves edemezdi ama ısrarcı olanların bazıları o grupta yer bulurdu. Gitme yaşımız geldiğinde ise Beta'nın popülerliği bitmişti. Çoğu liseyi bitirmiş olan eski müdavimler yurtdışında okumaya gittiğinden Avrupa'da kayak modası başlamıştı. Gerçi bazı ailelerde önceden İsviçre ve Fransa'da kayma tutkusu vardı ama yaygın değildi. Ağızdan ağıza dolaşan bu kayak merkezlerinin adı her sene daha popülerleşir ve gidenlerin sayısı arttıkça gitmeyenlerin bile konuşacağı yerlerden olurdu. Hangi slop daha dik, hangi otelde ne yenir, gece eğlencesi nerede olur gibi bilgiler sürekli okul koridorlarında duyulurdu. Gidebilen giderdi, gidemeyenler ise imrenerek dinlerdi. Biz bu konuda imrenerek dinleyenlerdendik. Kayan ve kaymayanlar sınıfında biz kaymayanlar olarak seneler boyu takılı kaldık.

Uludağ'ın yerini tutmasa da İzmir'de de eğlenecek küçük şeyler bulurduk. Otelin üst katlarından birine çıkar, üç kardeş tüm asansörlerin kapılarını açık tutup eğlenirdik. Her gece müdüriyetten şikâyet gelir, babam onları sakinleştirirdi. Eski Amerikan arabasıy-

la gelen şoförümüz Münir Abi bizi gezdirir ve öğlen yemeklerine Yengeç adlı bir lokantaya götürürdü.

Babama gittiği tüm lokantalarda en iyi masa ayrılırdı. Balıkçılarda deniz kenarı veya cam kenarı olurdu. Akşamları gidildiğinde kapıdan girenleri en iyi şekilde görebileceğin masayı verirlerdi. Gece kulüplerinde piste yakın masa olurdu. O masalara oturmak hep bir itibar göstergesiydi. Fazla bahşiş verdiğinden değil de hep aynı lokantalara gittiğindendi. Yıllarca annem ve babam lokantalarına sadık kalmış, aynı yemekleri ısmarlamış, tüm garsonlar onları tanımışlardı. Baş başa çıktıklarında lokantanın dolu ve popüler olan günlerini veya kalabalık saatlerini tercih etmez, kimsenin olmadığı erken saatleri seçerlerdi. Onlar kalkmaya hazırlanırken insan ordusu içeri girmeye başlardı. Babama göre hem daha iyi servis alabiliyor, hem sigara dumanı olmuyor hem de lokantaya tüm gelenleri kalkacakları zamana kadar görebiliyorlardı. Yemeklerinin sonunda olağan soru annemin babamdan kürdan istemesi olurdu. "Atini kürdan," diye Arapça sorduğunda pantolonlarda olan ve kullanılmayan bozuk para cebinin aksine babamın ceketinin üst cebi kürdanlık vazifesini görürdü. Tüm ceketlerinde kürdan bulundururdu. Bakmadan çıkartıp uzattığı kürdana annem üşenmeden "Kullanılmış değildir umarım," der babam da gülerek, "Az kullanılmış," cevabını verirdi. Ne annem sormaktan ne de babam cevaplamaktan ödün vermişti.

Fuar alanında asırlık palmiye ağaçlarından birinin gövdesine adımı çakı ile kazıdığımı hatırlıyorum ama hangi ağaçtı tam bilemiyorum. Neden adlar ağaçlara kazınır acaba? Adımızın ağaçlar kadar uzun yaşaması için mi? Ya kazıdığımız yeri unuttuysak adımız yine de yaşar mı? Ya ağaç kesilince haber verirler mi? İnsanların hep kibar ve kurallara uyan kişiler olduğu İzmir'le ilgili anılarım arasındadır. Bir seferinde yaya geçidi üzerinden geçen sokak köpeğini gördüğümde gülmüş, bu şehrin köpekleri bile acaba karşıdan karşıya geçerken yaya geçidini mi kullanır sorusu kafamdan geçmişti. Dayımın söylediği aklıma geliverdi. Avrupa'da ayağını yaya geçidine basar basmaz tüm trafiğin durması gerekirmiş. Söy-

lediğini hemen ardından kanıtlamıştı. Çocukken o beyaz kalın çizgilerin ne işe yaradığını merak eder dururdum. İstanbul'da kimse dikkat etmediğinden sokak süsleri gibi gelirdi.

Bizler ise Avrupa'ya ayak bastığımızda yanımızda ucuz ve kötü valizler olurdu. Ne zaman annemin eline markalı, gösterişli veya kaliteli bavul geçse tanıdıklarından birine hediye ederdi. Açıklaması ise bavullar o kadar cazip gözükürse çalınması için ekstra bir sebep teşkil edebilirdi. "Milletin gözünü açmaya ne lüzum var, dikkati çekmeyecek bavullardan olursa çalınma riskini azaltırız," derdi. Bavulları tıkabasa doldurup öyle lüzumsuz alışverişler yapıp dönerdik ki, süslü bir bavul yüzünden ganimetleri tehlikeye atmanın gereği yoktu. Her sene yenilenen sıradan bavulları ayırt edebilmek için her bavula bazen kırmızı, bazen mor renkte kalın saten kurdele fiyonklar bağlardı.

Bavullar kötüyken seçtiği oteller hep en iyilerdendi. Paris'te ilk kez Opera Binası'na yakın Grand Otel'de kalmıştık. Yüksek tavanları, eski görüntüsü, antika mobilyalarıyla görkemli bir yerdi. Gece odanın parkeleri gıcırdarken bizler şikâyet ederdik. Hele kimse yürümezken parkelerden çıkan genleşme sesi daha fazla korkuturdu. Üç kardeş birbirimize sarılır uyurduk. Ara kapıyla geçilen annemizin odasına girmez, uyuduğu için onu rahatsız etmemeye çalışırdık. Beş yıldızlı oteller dışında bazen bugün butik otel diye tabir ettiğimiz küçük otellerde de kaldığımız olurdu. Kapılarında hep kaç yıldızlı diye bakar beşten az yıldız gördüğümüzde bir yıldızı düşmüş diye şakalaşır, anneme sormazdık. Milano'da tüm haşmetiyle Principe di Savoia'da kaldığımız gibi küçük Francia e Europa'da kaldığımız da olurdu. Otel kısmı bizi pek fazla ilgilendirmezdi ama annem güvenlik açısından hem muhiti hem otel kalitesi konusunda pimpirikliydi.

Tüm bu yolculuklarda en büyük problemlerden biri annemin su içme alışkanlığından kaynaklanırdı. Susasın veya susamasın her gün mutlaka sekiz büyük bardak su içerdi. Otel odalarındaki mini barlarda duran küçük su şişeleri yetmez, devamlı istemek yerine

odaya marketlerden su taşırdık. Haliyle içtiği su da bir şekilde dışarı çıkmalıydı. Sokaklardaki umumi tuvaleti kullanmamak için girdiği düzgün lokanta veya dükkânlarda tuvaleti gelmese bile yine de girer yapabildiği kadarını yapardı.

Çocukları olmadan annemle babamın seyahate sık çıktıklarını bilmem ama daha ilkokula yeni başladığımız yıllardan birinde babam annemi seyahatte bırakıp dönmüştü. Bizlere de annemin aldığı, o sene Avrupa'da moda olan maksi paltoları getirmişti. Dadımız kimseye sormaya ihtiyaç duymadan terzide diz boyu kestirivermişti. İki hafta kadar sonra annem döndüğünde getirdiği Arsen Lüpen pardösülerin yere kadar uzanan boyunu görünce moda olduğunu öğrenmiştik. Koyu haki pardösüleri giydiğimizde yadırgayan bakışları hâlâ hisseder gibiyim. İstanbul'da herkesten değişik olan bir şeyi giymek, kıyafet konusunda farklı olmak hep bir yadırganma getirirdi beraberinde.

Yadırgamadan bahsederken bir seferinde Paris'teyken burnundan kıl aldırmayan bir taksi şoförü annemi ve küçük olmamıza rağmen üç çocuğu beraber bindirmek istememişti; çünkü kanunen arabaya en fazla üç kişi alabiliyorlardı. Yine de annem derdini anlatmaya çalışmış ve sonunda yağmur altında adamı ikna etmişti. Buna rağmen ön koltukta adamın köpeği oturmuş, bizler de arkada sardalye kutusundaki balıklar gibi sıkışarak oturmuştuk. Her zaman gittiğimiz otele farklı bir güzergâhtan giden şoförle anlamasın diye aramızda Türkçe konuşup alay etmiştik. "Bu adam bizi turistik geziye çıkartmış anlaşılan, baksana daha otele varamadık," dediğimizde annem safça dönüp, "Aman merak etmeyin İstanbul'da olsak sanki yirmi beş franga yakın para vermeyecek miyiz?" demişti. Adam da geriye dönüp bizi azarlar tonda Türkçe, "Merak etmeyin burada da daha azını ödemeyeceksiniz," diyerek dersimizi verdiğinde yurtdışında ilk defa yüzüm kızarmıştı. Demek yüz kızarması sadece kendi şehrimde olmuyor, o da benimle beraber seyahat edebiliyordu. İstanbul'dan gitme Ermeni asıllı adamın suratı hâlâ gözümün önündedir. O gün bu gün insanlar hakkında konuşurken mutlaka en az iki lisanı birbirine karıştırarak konuşuyorum. Genelde İngilizceyi zaten herkesin bildiğini varsaydığımdan diğer

lisanlardan seçmeye gayret ediyorum. Benim yanımda yabancı lisan konuşan olduğunda ise yadırgıyorum. Yabancı lisanda konuşmak nedense yanındaki insan anlamasın diye değil midir? Hele konuşulan dil, bildiğim lisan ise anladığımı belli etmemek için özel bir çaba sarf etmek de beni yoruyor. Ama saklamaya çalıştıkça kulaklarım dikleniyor ve benden bağımsız hareket ettiğinden beni hep ele veriyor. Kulaklarımın her ikisini de beraber veya ayrı ayrı oynatma kabiliyetim de vardır. Yeri gelmişken onu da belirteyim.

İstediğimiz ülke hakkında sorular sorar hayaller kurabilirdik bir tek İsrail dışında. Ne zaman İsrail'e gidelim veya gidebilir miyiz sorusunu sorduysak hemen ardından "Beli neder," laflarını eklemiştir annem. "Allah nasip ederse," anlamında kullanırdı. Gideceğim dediğin zaman sanki Allah'a verilmiş bir söz gibi düşünülür ve gitmemek olmazdı. Halbuki Allah isterse dediğinde kısmet olursa anlamında, gitmek onun elinde değil de Allah'ına bağlı oluyordu.

Şimdi yaptığımız o seyahatleri düşünüyorum da, her şehir bana bir kadını anımsatırdı. Yıllar boyu şehirle özdeşleştirdiğim kadınlarım hep aynı yaşta kaldı, ben büyüdüm ve yaşlanmaya başladım. Aslında şehirler hakikatten kadınlar gibi değil midir? Paris'i düşünün. Tabii gittiyseniz, düşünüp de hatırlayın demek istiyorum, yoksa gitmeden Paris'i hayal etmek diye bir şey olduğunu zannetmiyorum. Aşağılamak niyetinde değilim kimseyi ama gitmeden, kokusunu almadan Paris'i anlamanın zorluğunu anlatmaya çalışıyorum. Beyoğlu'nda Fransız Sokağı'na gitmiş olsanız bile bu kokuyu alamazsınız. Çünkü orası buram buram Beyoğlu kokuyor, belki duvarlarda bir-iki Fransızca sözcük vardır ve bazı Fransız yemeklerini tadabilirsiniz. Evlerin balkonlarında saksılar ve içlerinde mevsimlik çiçekler de vardır, sokakları temizdir, binaları boyalıdır ama yine de gidip görmek gibi olmuyor. Tabii bu bence; başkasınca olacak hali yok ya.

Düşünüyorum Paris nasıl bir kadındı diye? Değişen tek şey benim Paris'e bakışımdır ama kadın olarak nedense şehir hep aynı kalmıştır. Kafamda Paris'in temsil ettiği kadın hiç değişmedi, çirkinleşmedi, yaşlanmadı ve yorulmadı. Nedendir acaba? Ben yaş-

landıkça şehrin ifade ettikleri, gitmeyi görmeyi gezmeyi sevdiğim yerler neden değişmedi de hep aynı kaldı? Eyfel'in ya da Luvr'un değişmesi veya evrim geçirmesinden bahsetmiyorum. Paris hep aklıma romantik, âşık, öpüşmeyi seven bir kadın gibi geliyor. Öpüşen, öpüşmeyi bilen, tecrübeli bir kadın gibi ama bayağı değil alımlı, şık ve tarzı olan bir kadın. Sokakta, ağaçlı parkların yakınında banklar üzerinde ateşli öpüşen insanları ilk defa annem Paris'e götürdüğünde görmüştüm. Yaşça çok küçüktüm ve kafalarını sallayla sallaya ağızları açık bir şekilde sarmaş dolaş sıkı fıkı öpüşüyorlardı. İnanılmaz bir histi, sanki öpüşenler yanlış bir şey yapıyor ve ben onlar namına utanıyordum. Annem bu konularda çok açıktı, "Utanılacak bir şey yok, içinden geldiği zaman olduğun yerde öpüşebilirsin ve bu doğallığı bırakmak, bu özel ânı kaçırmak yazık," derdi. Hatırlıyorum da Paris'te bir sürü ilkler yaşamışım. İlk kırmızı şarabımı bile orada içmiştim. Üç bardak kırmızı şarap içip de tuvalete girdiğimde işerken idrarıma ve rengine bakmıştım. Neden kırmızı çıkmıyordu? Bir anlamı olmalıydı mutlaka, yoksa bilmediğim bir biyolojik açıklaması mı vardı veya sindirim sistemi ile ilgili bir değişim mi geçirmekteydim? Var tabii, demiştim kendi kendime. Kendi başıma sihirbazlık yapacak halim yoktu ya. Önünde gösteri yapacak seyirci yokken, seyircisiz numara yapan sihirbaz var mıdır? Tek başınayken sırrını gizlemeye çalışmak, numarayı kendi kendine yapmak. Var mıdır böyle bir şey? Seyirci yoksa sihirbaz da olmaz, sihirbazlık da. Konu sihirbazlık olunca Yusuf tüm haftalığını rahmetli Zati Sungur'a yatırırdı. Aylar boyu süren bu macerasında bir sürü numaralar öğrenir ama tüm sihirbazlar gibi sırrını asla bize söylemez, Sarina ve benim dışımdaki herkese anlatırdı. Bir seferinde üç tane su dolu bardağı almış yavaşça üstlerine su eklemeye başlamıştı. Birinci bardakta su rengi aynen kalırken ikincisinde aniden kıpkırmızı, üçüncü bardaktaki sıvı ise bembeyaz olmuştu. Rakı kokusunu alabiliyordum ama kırmızıya neden olan kimyasalın adını bana halen söylememiştir.

Kırmızı şarap kadehlerini hep beraber ilk defa kaldırdığımızda annem, "A la votre," demişti. Tam olarak ne olduğunu açıkladığında Fransızların kibarlığına bir kez daha hayran kalmıştım. "Si-

zinkine," demek oluyordu. Kadehi kaldırırken ne söylerseniz söyleyin cevabı sizinkine olacaktı. Sağlığa, sizinkine, paraya, sizinkine, aşka yine sizinkine. Anlaşılan karşınızdaki için ne temenni ederseniz size geri dönecekti. Ama tercihim İbranice "Le Hayim" sözcüğünün anlamıydı. "Hayata" demekti ve içtiğim zaman hayata içmenin doyumu çok fazla olurdu. Türkçe ise "Şerefe" diye kadeh kaldırdığımda ilk aklıma gelen "Şeref"in kim olduğuydu ve bu herifin nasıl tüm masalara geldiğiydi. Sonradan şerefli olmaya, şerefli davranmaya, ayarında içip sapıtmadan dağıtmadan içmek anlamında olduğunu düşündüğümde hayata içmenin daha iyi olduğuna karar vermiştim.

Neyse, bırakalım bunları da Paris'e dönelim. Sokaklara ve insanlarına bir bakalım. Sokakları, insanları olmadan sokak mı aslında? Öylesine park etmiş Fransız plakalı arabaları, binaları, ferforje balkonları ve balkonlardan sarkan çiçek dolu saksıları ile sokak, insanları olmadan bizim Fransız Sokağı'ndan pek farklı değil. Demek ki sokağın insanları önemli, insanlar önemli. Yani insan olmak falan gibi ahkâm kesmeye çalışmıyorum, sadece bir şehri anlatırken o şehrin insanlarını anlatmak önemli geliyor bana.

Mesela Londra'yı ele alalım. Öyle eline değil tabii şehir olarak ele al. Eline alamazsın çünkü elin o kadar büyük değil biliyorum, kısaca düşün yani. Londra'yı Paris'ten farklı yapan tam olarak nedir? Arabaları araba, binaları bina, yolları yol, hayvanları da aynı. Tabii sokakta tasmalarına takılı köpeklerin dışında hayvan görürsen. Bir seferinde çok şaşırmıştım neden sokaklarda hiç başıboş kedi veya köpek yok diye. Anneme safça sorduğumda aldığım cevap onların ev hayvanı olduğuydu. İstanbul'da en bol onlardan yok mu? Yeterince ev mi yok ya da evlerde fazlasıyla hayvan mı var? Kötü bir niyetim yok bu soruyu sorarken inanın gerçek hayvanları kastediyorum. Ama diğer gezdiğim şehirlerde fare, domuz, maymun, hatta inek görmeme rağmen İstanbul dışında kedi köpek göremedim. Londra'da sokakta köpek yok ama evlerde var. Bu yabancı köpekler Fransızca veya İngilizce bilirler mi acaba? Komutlara cevap verirler onu ben de biliyorum. Ama denemek

isterim, sokağımın başında duran, senelerdir evimi koruyor, diye avunduğum Rıfkı'yı ya da Valikonağı'nın canayakın köpeklerinden bir tanesini uçakla (veya gemiyle fark ederler mi, yani hangisiyle seyahat ettiklerini anlarlar mı, demek istiyorum) Londra'ya götürsem ve Hyde Park'ta başka köpeklerle buluştursam. Sahipler komut vermese köpekler nasıl anlaşır aralarında? Anlaşırlar mı? Koklayarak tanırlar birbirlerini, ama sonra. Hay Allah, Rıfkı'yı götüremem çünkü geçen sene kısırlaştırıldı. Ama hadım edilmedi ya, kim bilir belki bu fark Paris'te daha bariz ortaya çıkar, diye düşünüyorum. Zaten on emir Fransa genelinde dokuzdur. Zina yapmakla ilgili yedinci emir orada yaşayan Musevileri bile kapsam dışı bırakıyor. Peki ya Londra'da elin İngiliz'i İngilizce "Kışşt kışşt," diyerek ellerini sallayıp Rıfkı'yı uzaklaştırmaya çalışsa bizimki birinin onu okşamaya çalıştığını zanneder miydi? İyi ki Alper İngiliz değil, hani ş ve ç harflerini söyleyemiyor ya, zavallı Rıfkı iyice şaşıracak, ambale olabilecekti. (Baksanıza Fransızlara bale gibi zarif bir kelimeye bile zina içeren söz eklemeyi becermiş bizler de kullanıyoruz.) Hayır, hayvanlar ve konuştukları değişik lisanların araştırması mutlaka yapılmış olmalı, üşenmeyip bulmalıyım.

Londra tabii Paris'ten farklıydı, ama en önemlisi insanlarının farklı olması değil midir? Şehri ziyaret eden turistlerinden doğan bir farkı konu dışı bırakıyorum. Çünkü o turistler her yerdeler, hatta aynı turistler hem Londra hem Paris'e gidiyor olabilir ve aynı turisti iki farklı şehirde görebilmek de bir olasılık. Ben yerli halktan bahsediyorum. Londra'yı kadın olarak düşündüğümde, ince uzun, klas, mesafeli, bilgili ve kırklı yaşlarında gibi hayal ediyordum. Londra'nın Paris'ten önemli bir farkı, şehir orgazm olsa çığlığını sessiz atacak kadar klas. Paris ise çılgın orgazmını dorukta yaşıyor çünkü şehir yaşı otuzlarında bir kadın. O yaşa gelen kadın orgazm olursa zaten kendini tutmaz bağırır.

Hayat tercihlerden ibarettir. Hangi tip kadınla beraber olmak isterseniz o şehri seçmek durumundasınız. Lütfen ama lütfen kadınlarımı olmadıkları bir kalıba sokmaya çalışmayın, hem üzülür hem zararlı çıkarsınız. Romantik olmaya veya aşk yaşamaya Londra'ya gitmeyin; yağmura, belki doluya yakalanabilirsiniz. Yaz güne-

şi senede bir gün açıyor o gün şansınız olabilir, o yüzden ayrı tutacağım o bir günü. İhtimaller için kafa yormak istemiyorum çünkü belki o gün Londra'da, o özel ve sıcak bir günde kim bilir belki bir Fransız'la ya da Fransızca konuşan birisiyle romantik durumlar olabilir. Yine de küçük bir ihtimal ama göz ardı etmiyorum gördüğünüz gibi.

Şehirleri, gittiğiniz, gezdiğiniz, sevdiğiniz sevmediğiniz şehirleri düşünün. Hepsi belli özellikleri olan kadınlar gibi değil midir? Acaba kadınlar düşündüğünde bu şehirleri aynı anlattıklarımın erkeği gibi görür mü? Londra pekâlâ erkek olabilir; Milano da, Barcelona da ama Paris'ten emin değilim. O kesinlikle kadın.

New York ince uzun binaları, resim veya filmlerden görmeye alışmadığımız kalın ve kısa insanların düzenli bir düzensizlik içinde hızlı hızlı yürüdükleri bir şehir değil midir? Sütun bacaklı, zayıf, manken kızların dolaştığı bir şehir gibi hayal etseniz de aslı öyle değil. Aynen annemle küçükken uçağa bindiğimde yaşadığım yanılsama gibi. Amerikan Hava Yolları'na ait uçaklarda servis yapan hosteslerin hepsi uzun boylu, sarışın, güler yüzlü ve bembeyaz dişliydi. Her biri hosteslik sınavıyla değil de güzellik yarışması sonrası seçilmiş gibiydi. O uçuşta kurduğum fantezileri halen hatırlarım ama uçaktan indiğimde acı gerçekle karşılaşmıştım. Sokakta yürüyen herkes normal, aynen diğer ülkelerde olduğu gibiydi. Kısası da şişmanı da birlikte dolaşıyordu hostesler gibi güzellerle. Düşünüyorum da New York şehri nasıl bir kadındı diye? Şehir vermeyi seviyor ama fesat anlamda değil. Herkese ne almak isterse onu veren bir şehirdir. Aradığın yalnızlıksa yalnızlığı verir, mutluluksa mutluluğu. Gece hayatı, alışveriş, iş, başarı veya her ne istersen onu veren bir şehirdir. Verdiğini de hem bol hem de büyük verir. Yanlış anlaşılma olmasın bir şey istemeyene vermez, bedava ise hiç vermez. O yüzden ne istediğini bileceksin New York'ta. O da en zoru değil mi aslında?

Bahsettiğim bütün bu şehirlere annemle defalarca gitmişizdir. Uzak-yakın ayırt etmez, görmemiz gerektiğini düşündüğü yerlere üç çocuğunu kaptığı gibi götürürdü. Avrupa seyahatlerinde mut-

laka Paris, Londra ve Milano'ya uğrardık. Kendisi ailesini yakın zamanda görmüş ise Milano yerine Barcelona, Madrid, Viyana, Budapeşte gibi başka görmediğimiz bir şehir seçerdi.

Gemiyle gittiğimiz bile olmuştu. Milano'ya varmak için bir seferinde Saint Giorgio gemisi ile İstanbul'dan Cenova'ya gitmiş, oradan trenle yolumuza devam etmiştik. Dönüşü Venedik'ten Saint Marco gemisi ile yapmıştık. Bu sefer sırasında Vezüv Yanardağı'nın patlayışını gemiden seyrederken vapur arkadaşımız haline gelen İtalyan bir yolcu Signora Mayte bize korkumuzu geçirmek için, "Funikkuli, funikkula, yamme yamme yamme yamme ya," diye giden bir şarkıyı söyletip durmuştu. Bizler de sözlerini tam bilmediğimiz bu şarkının ritmine göre kelimeler uydurduk. Milano'da dede ve anneannemizi "nonno" ve "nonna" diye İtalyanca çağırırdık. O evde öyle yaramazlıklar yapıyorduk ki zavallı annem bizleri metroya bindirip bir duraktan en sonuncuya kadar götürüyor, bazen de geriye aynı seferi tekrarlıyordu. Vakit geçirmek ve düşünebilmek için. Bir seferinde çamaşırların yıkandığı makinenin kapağını açıp suları evin içine akıtmıştık. O seyahatte Milano'da çok uzun kalmış ve sıkılmıştık. Bizlerle baş edemeyen annem hepimizi üç aylığına bir İtalyan yuvasına yazdırmıştı. İtalyancaya aşinalığımız orada başlamıştı.

Araplarda dedeye "ciddo" babaanneye ise "sitto" diye hitap edilirdi. Sittomu bu şekilde çağırdığımı hatırlamıyorum maalesef. Baba tarafındaki halalarımı "Tant", amcalarımı "Onkl" diye Fransızca karşılıklarıyla çağırırdım. Anne tarafım çok moderndi. Eliyezer Dayım özellikle onu adıyla veya takma adı olan Lazar veya Lazo diye çağırmamızı hep tembihlerdi. Bu benim çok hoşuma giderdi. Onun gibi genç, modern ve hayatı yaşamayı bilen birini böyle çağırınca sanki büyümüş, onlardan biri olmuşum gibi hissettirirdi bana. Görüştüğümüzde elini öptürmek yerine elimizi sıkar, yanaklarımızdan öperdi. Farklıydı tavırları, düşünceleri Lazar Dayımın. İkinci karısı kendisinden çok daha gençti, aynı zamanda da canayakındı. Bize geldikleri zaman birbirlerine hitap ettikleri şekilde bizlere de, anneme de hitap ederlerdi. "Habibi, habipti, cherrido ve cherrida," dediklerinde her lisanda onların canı oldu-

ğumuzu hissettirirlerdi. Annemi kollarına alıp da gözlerinin içinde bakarak "Lillian cherrida mia," dediğinde annemin keyiften erimekte olduğunu, "Lazo, Lazo habibi, amore mio," diye defalarca adını tekrarladığını anımsıyorum. Ona sımsıkı sarıldığında onsuz geçmiş yıllara sarılmaya çalıştığını zannederdim. Birbirlerine çok bağlıydılar, aşırı düşkündüler. Bir arada olduklarında hep el ele, göz göze dururlardı. Kıskanırdım onları, onların bu yakınlığını. Birbirlerinden ayrı ama birbirlerini kollayarak yaşıyorlardı. Diğer taraftan babamın kendi kardeşleriyle olan ilişkisini gördüğümde ne kadar değişik, soğuk ve mesafeli olduklarını fark edecektim.

Dayımın sıcaklığı Akdenizli olmasından kaynaklanıyordu. Ondan her ayrılışım çok üzücü olurdu. Ayrılıklar ise hep üzücü değil bazen şaşırtıcı olabiliyordu. Bella Russia adlı bir gemiyle yaptığımız seyahatte hem Karadeniz'deki Yalta ve Odessa adlı Rus şehirlerini gezmiş hem de Akdeniz ülkelerini görmüştüm. Rusya'daki kadınların o zamanki görüntülerini hatırladıkça kol altlarının ve bacaklarının erkekler gibi kıllı olduğu aklıma geliyor. O güne kadar böyle kadınlar görmemiştim. Gemi mürettebatının servisi kusursuzdu. Oda temizleyicisi kızla her gün sohbet etmeye çalışan annem son güne kadar hiçbir yanıt alamamıştı. Kız dilsiz değildi ama İngilizce dahil annemin konuştuğu dilleri anlamıyordu. Ona acımış, yanında getirdiği elbise ve bluzlarından vermişti. Son gün ayrılırken kız yakın dostuymuş gibi anneme sarılmış, "Thank you for your kindness and your warm heart," demişti. Şaşkınlığımdan küçük dilimi yutmuş hazmedememiştim bile. Nezaketi ve iyi kalbinden ötürü anneme İngilizce teşekkür etmişti. Bütün yolculuk boyunca neden konuşmadığını tabii anlamamıştık. Babam açıklama yaparak tüm mürettebatın İngilizce bildiğini fakat sadece dinleyip konuşmamaları gerektiğini dile getirmişti. Kim bilir ne bilgiler vermişizdir ailemiz hakkında. Bir yerlerde kayıtlı olmalılar.

Bu yolculuk sırasında yaşı on olan Yusuf sabahın köründe tuvaletini yapmak üzere kalktığında hayatı boyunca iftiharla anlatacağı yekpare dışkısını hazırlamıştı. Tam kopacağı anda kesmek yerine ıkınarak uzatmayı deneyen Yusuf sonunda klozet kapağının

dışına taşabilen bir eser ortaya çıkartmıştı. O kadar memnun olmuştu ki hem annemleri hem de bizleri yangın var haberi verircesine uyandırmıştı. Heyecan ve korkuyla kalktığımızda annem, "Tam senin gözlerine layık bir manzara, beni bunun için mi uyandırdın?" diye bağırmış ve yatmaya geri dönmüştü. Yalvar yakar babamdan sifonun çekilmemesi sözünü aldığında dünyalar onun olmuştu. Gemide edindiği arkadaşlarına göstermek istiyordu. Oda temizleyicisine talimat vermeyi unuttuklarından tüm arkadaşlar bir arada odaya döndüğümüzde Yusuf ilk hayal kırıklıklarından birini yaşamıştı. Henüz kızın İngilizce anladığını bilmediğimizden ana avrat küfür etmişti.

Bunlar her gün yaşanmazdı elbet. Fakat tatillerimizde mutlaka hatırlamaya değer değişik bir olay olurdu. Aslında annem değişiklikler yaşatmayı çok severdi. Gündüz yerine gece uçmak, şehrin ikinci havalimanına inmek, oteli başka bir semtte seçmek gibi heyecanlar bulurdu. Aynı şekilde her ülkenin kendi mutfağını öğretir, yemeklerinden tattırırdı. Gidip yediğimiz ve tattığımız farklı ülkelerin yemekleri bizi çoğu zaman hayrete düşürürdü. Çin yemeklerini çubukla yemeyi, İtalyan makarnalarının adlarını ve soslarını, Meksika mutfağı derken Fransızların tüm peynirlerini denetmişti. Bazı peynirler beyaz, bazısı sarı olurdu. Yumuşak ve güzel kokuludan sert ve kirli çorap gibi kokusu olanlara kadar yemiştik. Annem bilmeden kokulu olandan ağzına attığında, "Il mangiare fa schifo," İtalyanca yemek kokuşmuş demiş, lokantada olmamıza rağmen, ayıp olacağını bile bile yutmak yerine kumaş peçetenin içine belli etmeden ağzından çıkartmış, masanın üzerine kibarca bırakmıştı. Ama ısmarladığı her yemeği mutlaka tatmamızı isterdi. "You must try everything once. Otherwise you will never know if you like it or not," her şeyi bir kez deneyin, beğenmezseniz en azından denedik ne olduğunu biliyoruz ve sevmiyoruz diyebilirsiniz, derdi. Kurbağa bacağından salyangoza, duck a l'orange'dan (portakallı ördek) steak tartare (çiğ kıymadan yapılmış, yanında ayrıca maydanoz, çiğ yumurta, soğan gibi garnitürlerin olduğu Fransız yemeği) gibi yemeklere varan çeşitliliği tadıp

sonraları nasıl pişirilmesi ya da lezzet için nasıl hazırlanması gerektiği konularında bile fikir sahibi olmuştuk.

Israrcı değildi onun beğendiklerini bazen biz beğenmez, onun sevmediği şeylere bayıldığımız olurdu. "Les gouts et les couleurs ne se discutent pas," deyip nokta koyardı bu tip tartışmalara. Ona göre zevkler ve renkler tartışılmazdı. Birimizin beğendiğini öbürü beğenmek zorunda değildi sonuçta.

Halbuki kendisi oldum olası açık büfe servisi veren lokantalara gitmek isterdi. İlk tercihi şık insanların gittiği, tanınmış ve medyatik şahsiyetlerin olduğu hem görebileceği hem de kendisini gösterebileceği yerler olurdu. Ama özellikle beş yıldızlı otellerin verdiği bu açık büfelere, hele hele öğlen yemekleri ise hiç hayır diyemezdi. Gide gele tabağını tıkabasa doldurur, aldıklarının çoğunu yemez, yiyemezdi. Bolluk ve bereket dolu tabakların olduğu masalara tav olurdu. Bense açık büfeleri hiç sevemedim. Her zaman fiks fiyatından dolayı sistemi nasıl alt edebileceğimi düşündüğümden. Daha çok karides yesem ve sebze salatayla tabağımı doldurmasam fikriyle yemeğime başlar, hiç sevmememe rağmen ıstakoz gibi kabuklu deniz ürünlerinin olup olmadığını kontrol etmekle devam ederim. Yemek sonrası yıllardır yemediğim, hatta görmediğim tüm tatlılardan karışık bir tabak yaptığımda maalesef her seferinde mide fesadına uğramış ve sisteme yenilmiş bir vaziyette otelden çıkarım. Paramın hakkını almış hissetmediğimden, bir daha kesin gitmemeye karar vermeme rağmen annem ne zaman istese yine giderdim. Bazen içilen suyu bile eklediklerinde kola ve sodalara ne fiyat yazdıklarını tahmin bile edemezsiniz. Çay ve kahveye ekstra para alan bazı otellerde diklenir, hiçbir şey yapamadan kuzu gibi öder, sinir içinde çıkardım.

Annem yeni mutfakları tattırdığı gibi seyahatler sırasında aylar sonra İstanbul'a gelmesini beklemeden yeni çıkmış ve gündem olan filmlere de götürürdü. Milano'da soğukta yürümek yerine ısınmak için sinemaya gitmeye karar vermiştik. "Jaws" filmine girmeye çalışırken kapıdaki görevliler yaş olarak küçük olduğumuzu, korkabileceğimizi söylediyse de annem Nuh demiş peygamber dememişti. Filmi keyifle izlemiş, üç kardeş birbirimize "Hakikaten

korkutucu bir şey yokmuş," "Ben hiç korkmadım," diye göz göre göre yalan söylemiştik. Yıllarca havuzda bile suyun altında yüzerken her an köpekbalığı arkamdan geliyor hissini yaşamış, hep ayağımın yere değebileceği kısmında yüzmüşümdür. Yürümek, hatta gerekirse kaçmak için rahatça hızlı adımlar atabileyim diye. Halen denizdeyken sığ yerlerde yüzmeyi tercih eder, fazla açılıp suyun altında gitmeyi sevmem. Her suya girdiğimde o köpekbalığı benimle birlikte yüzer. Ben büyümüş ve yaşlanmış olmama rağmen onun hiç değişmemiş ve yorulmamış olmasına anlam veremem.

Köpekbalıkları filmini gördüğümüz senenin yazında Yusuf, İzak adlı kuzenim ve ben Milano'dan Lazo'nun yolladığı yeni plastik botun içinde kürekleri çekerek Büyükada'dan açılıyorduk. Bana denize girmek isteyip istemediğimi sormuşlardı ve ben istemediğimi söylediğimde her ikisi anlaşmışçasına beraber denize atlamışlardı. O bot birden küçücük hale gelmiş ve deniz koskocaman olmuştu. Atlarken benim botun içinde yalnız beklemem gerektiğini söylemişlerdi. Aslında kıyıdan çok uzakta değildik ama bana kalsa Kartal veya Maltepe'ye geliyor gibiydik. Botun iki yanında floresan renkte halkalar vardı. Kürekler onların içinden geçiyordu ama o anda botun içinde duruyorlardı. Onlar suya dalıp çıkıp eğlenirken yapayalnız hissetmiştim. Hiç düşünmeden onlarla beraber olmak için denize atlamıştım ama fark etmediğim küreklerin ve halkaların da bana refakat ettikleriydi. Bot alabora olunca çok korkmuştum. Sanki bir suç işlemişim gibi Yusuf'un suyun içinde olduğuma bakmaksızın beni döveceğini düşünmüştüm. Bana avazları çıktığı kadar bağırıyorlardı. "Korkak, beceriksiz, aptal, ne yaptığını görmüyor musun?" laflarını duymuyordum bile. Onlarla beraberdim ya hangi köpekbalığı gelse bana bir şey yapamaz, diye aklımdan geçiyordu. O lanet iki halka denizin dibini boylamıştı. İkisi beraber botu ters düz edip içine tırmandılar. Allahtan kürekler batmayan cinstendi, onları da bana aldırdılar. Yine tek başıma kalmıştım ama bu sefer denizin içindeydim. İçimden keşke botta olsaydım, diye geçti. Onlarla veya yalnız. Bota tutunmaya çalışıyordum biraz olsun cesaret toplamak için. Üzülmüştüm ve sürekli dengede kalmak için bacaklarımı sallıyordum. Batmamak, hayatta

kalmak için. Su şimdiki gibi değildi, tertemizdi ve dibi gözüküyordu. O halkalar, kaderimi değiştirebilecek o iki halka da dipte bana sırıtıyordu. Botta lüks ve sefa yapan Yusuf da görmüştü. Bana dönüp "Dal ve çıkart onları," dediklerinde en büyük kâbusum gerçekleşiyor zannetmiştim. Şişman olduğumdan suyun altına dalmama rağmen tam dibe bir türlü varamıyordum. Arka arkaya denemeler yaptıkça nefesim gittikçe daha yetersiz kalıyordu. Sonradan yaptığım denemelerde ise bedenim neredeyse suyun üstünde kalıyordu, hiç dalamıyordum. Kendimden tiksiniyor, beceriksizliğime kızıyordum. Küreklerden birini kıçımda kuvvetle hissettiğimde biri bottan atlayıp dibe varmış ve her iki halka elinde çıktığında zafer çığlıkları atarken ben savaşı kaybetmiştim. Üstüne üstlük "Bak gör nasıl çıkarılırmış?" lafını duyduğumda alanın ağabeyim olduğunu görmüştüm. O anda onlardan, olanlardan, şişmanlığımdan nefret etmiştim. Aslında en çok düştüğüm duruma bozulmuştum. Halkaları yerlerine koyup kürekleri yerleştirdiklerinde kıyıya doğru çekmeye başlamışlardı. Beni denizin ortasında yüzüstü terk etmişler, yalnız yüzmeye bırakmışlardı. Jaws filmi, köpekbalıkları tüm deniz hayvanları arkamdan geliyor ve ağızlarının suları akıyor gibi hissediyordum. Can havliyle yüzmek o olsa gerekti. Bot her ikimizindi ama kararları nedense hep Yusuf verirdi. Ben de kendimde her gün savaşacak gücü bulamadığımdan onun boyunduruğu altında kalıp pes ederdim. Bugün de denizde açılmayı pek sevmem. O soğuk kış günü bizi "Jaws" filmine sokmak istemeyen adamı dinleseydik fena mı olurdu?

Paris'te ise annem bizi önce "Emmanuelle", sonra da "Last Tango in Paris" filmlerine de götürmüştü. Yine kapıda tartışmalar olmuştu ama girmiştik. Film bizlere pek uygun muydu halen bilemiyorum ama bazı yerlerinde ağabeyimle birbirimize bakıp pis pis sırıttığımızı hatırlar gibiyim. Annem cinsellik ve seks konularında çok açıktı, hep aklımıza gelenleri ona sormamızı ve anlatmamızı isterdi. "There is nothing to be embarressed," bu konuda utanılacak veya çekinecek hiçbir şey yok, derdi. "Hayatınızın bir parçasıdır, yeter ki saklamayın ve saklanmayın." "Learn your body and make peace with it," dediğinde vücudumuzu tanımamızı ve

onunla barışık olup kabullenmemizi söylerdi. Bu rahatlığından dolayı ne kadar da çok bilgi edinmiştim, inanılmazdı. Aramızdaki yaş farkından dolayı babama sormanın imkânı yoktu. Fikirlerimizi sanki hiç onaylamayacak ya da dünyadan, bizim dünyamızdan hiç haberi yoktur, diye düşünürdük o yıllarda. Hele konu seks olunca hiçbir şey bilmez gibi gelirdi. O yüzden bu konuyu özellikle annemizle konuşur ve cevapları fazlasıyla alır tatmin olurduk.

Adını unuttuğum bir başka filmin de gözümün önüne geldiği oluyor. Filmde doktor kürtajın yasak olduğu bir dönemde hastasını masaya yatırıyordu. Kocası dışarıda beklerken müdahale sırasında kapının dışında kırmızı bir ışık yanıyordu. İçeriye kimsenin girmemesi gerektiğini belirten ışıktı. Hastasını hafifçe uyutan doktor kadının yalvaran bakışlarına aldırmadan ona tecavüz ediyor ve onunla hem arkadan hem önden cinsel ilişkide bulunuyordu. Tam sahneleri açıkça göstermeseler de hayal gücümüzden dolayı anlamakta zorluk çekmiyorduk. Bu sahneyi yıllar yılı hatırladım durdum. Hafızamda bazen doktorun dokunuşu, hastanın tipi değişti ama düşünürken benim halim hep aynı kaldı.

Annem İstanbul'da iken de bizi yabancı filmlere götürürdü. Genellikle Emek, Site, Konak veya As sinemalarına gidilirdi. Halamı ziyarete evine gittiğimizde Şişli'de Sıracevizler Sokağı'ndaki Kervan Sineması'na da giderdik. Burada genelde uzun zaman önce gösterime girmiş Türk filmlerini görürdük. Sinema halamın evinin tam karşısına denk geldiği için biraz olsun bizleri sakinleştirmek amacıyla yollarlardı. Bazı sinemalar yanlarındaki lokantalarla beraber programa dönüşürdü. As Sineması'nda seans seçerken Pizza Pino'da yemek programa dahil olurdu. Emek Sineması öncesi ise sokağın dibinde olan Bab Kafeterya'da ilk defa gördüğüm self servis yemek sunumu unutulacak gibi değildi. O günlerde beş yüz kişilik büyük bir yer gibi gözüken bu lokantada sıcak tabldot tarzı yemeklerin olduğu mutfakta herkes kendi ahşap görüntülü tepsisini alıp yemeklerden seçerdi. Dokuz yaşında bir çocuk için kendi yemeğini seçmek hem de mönüden değil de her birini göre-rek seçmek büyümüş olmaya yorulacak bir hareketti. Henüz reşit olmamışken bile seks ve komedi karışımı filmlere annemle bera-

ber giderdik. En çok Lando Buzzanca ve Laura Antonelli filmlerini hatırlıyorum. Onları öpüşürken görmeye doyamazdık ve filmde hep gülecek bir şeyler bulurduk. Nasıl akıllarına gelmişti adamı üç hayalı yapmak? İtalyanca filmleri annem hiç kaçırmazdı. Louis de Funes filmleri Fransız komedisinin en iyi zamanlarıydı sanki. Jean Paul Belmondo, Alain Delon'un Claudia Cardinale ve Anne Girardot ile beraber oldukları aşk filmlerini de seyretmeye doyamazdık. Bu dörtlü aralarında değişse de genelde filmlerin konuları üç aşağı beş yukarı aynı kalırdı. Türkçe dublajın yapılmadığı filmlerde altyazı okumaktansa anladığım kadarıyla filmleri dinlemeyi seçerdim. Gençlik yıllarımda ise Tan Sineması gösterdiği müstehcen filmlerden dolayı tercih edilirdi. Yerler çoğu zaman yapış yapıştı.

Seks konusunda pek çok sorumuz olurdu ve üç kardeş bir arada sohbet eder gibi annemizi merakla dinlerdik. Ergenlik çağına geldiğimizde ise onunla konuşmak yerine arkadaşlarımızla konuşmaya başlamıştık. Bazı konuları en rahat Sarina ile paylaşabilirdim. Beni en iyi o tanırdı. Olduğum gibi gözükebilirdim onunla baş başa kaldığımda. Tüm sahteliklerden arınmış kendim gibi olurdum, derin sohbetler edebilirdik birbirimizin gözlerinin içine baka baka. Hoşlandığım kızlar hakkında fikrini hep alırdım, onlara nasıl davranmam gerektiği konusunda taktikler bile verirdi. Fakat o erkeklerden ve onlara karşı duyduğu hislerden bahsettiğinde tarifi zor olan bir kıskançlık hissi yaşatırdı bana. Ona layık hiçbir erkek yoktu benim gözümde. O benim için kıymetliydi, hatta kıymetliden de öte...

Annem seyahat dönüşlerinde gittiğimiz müzelerin, kaldığımız otellerin, yediğimiz yemeklerin adlarını tekrarlatır dururdu. Luvr Müzesi'ni ilk defa Paris'te gezerken ona göre en önemli üç eserin adını defalarca söyletip ezberletmişti. Venüs de Milo, Victoire de Samotras ve Mona Lisa. Dakikalarca La Jaconde diye bilinen bu tablonun önünde durup neden bakışlarının bu kadar önemli olduğunu anlamaya çalışmıştık. Odanın tüm köşelerine gidip hakikaten her yerden aynı şekilde bize bakıp bakmadığını kontrol etmiş ve baktığını görünce şaşırmıştık. Tıpkı onu ilk defa gören tüm gözler

gibi. Nedense adları bilmek ve yeri geldiğinde kullanmak çok önemliydi onun için. "C'est la culture," derdi, yani kültürlü olmaktı. Bateau Mouche ile gezinti, Eyfel Kulesi'ne ilk çıkışımız ve benim asansörde ellerimin kış vakti terlemesini görüp ilk defa yüksekten korktuğumu anlamam da Paris'te olmuştu. Tabii ki Monmartre'a gidip kendi resimlerimizi çizdirip mutlu ve önemli hissetmiştik kendimizi.

Son yıllarda seyahatlere çıktığımda kaldığım otelin adını, lokantanın adresini, yediğim yemeklerin tadını ezberimde tutmaya çalışmıyorum. Annemin öğrettiği bu alışkanlıktan kurtulmaya gayret ediyorum. Kendi yaşadıklarımın bir başkasına örnek teşkil etmesini istemiyorum hem de hafızamda bir dahaki sefer gittiğimde o şehir, o otel, o lokanta hakkında önyargılı olmak istemiyorum. Hele aynı yerlere gitmiş insanlarla fikir alışverişi yapmak hiç istemiyorum. Defalarca iyi hissettiğim bir gezi hakkında anlattıklarıyla beni kötü hissettirmeyi becermiş insanlar olabiliyor. Ya lokantadaki yemek kötü ise, belki de zehirlendiğim bir yere ikinci gidişimde hoş bir sürprizle karşılaşabilirim diye beklentim olmuyor. Özellikle aynı yerlere gitmeye çalışır mıyım, emin değilim. Bilinçaltındaki küçük odalar açıldığında beni belli yerlere mi götürür? Bilemiyorum. Son zamanlarda seyahatlerle ilgili sadece bir veya iki sıfat kullanmakla yetiniyordum. "Güzeldi," veya "Fena değildi," demek gibi.

Ve gelgelelim doğduğum şehir İstanbul'a, İstanbul'uma. Nasıl bir şehir ama? O da bir kadın mıdır acaba? Belki de değil. Belki yıllar önce "kız"dı... Şimdi herkese kızdı... Belki de kızgındı. Belki de değildi. Çok el değdiği kesindi. Önemli olan ne olmadığı değil de ne olduğu değil mi? İçinde barındırdığı Doğusu ile Batısı, peçesi ile mini eteği, Müslüman'ı ile Musevisi bir arada tam bir curcuna, zirzop gibi aynı zamanda çok da gizemli biri. Şehrin her yeri gizem dolu. Bazı yerlerinde bir siliklik, bazısında ise bariz göze batış var. Saklanabilecek kuytu köşeleri olduğu gibi paparazzilerin flaşlarının altında yerler de mevcut. Yüksek binalarının yanında alçak gecekonduları da yer almış. Trafiğin düzenli olduğu yerde düzeni bozanlar da oluyor. Eskisiyle yenisiyle her şey iç içe,

her şeyden, herkesten, her telden bir şeyler var adeta. Alla Turcası var, alafrangası da. Köpeklerin hür bir vaziyette dolandığı bir şehir. Tasmalı köpeklerin bile sahipleriyle gezinirken dışkılarını yere yapıp sanat eseri gibi bırakabildikleri bir yer. Sokakta adamlar görürüm, kısa çorabının içine bir paket sigara koymuş, çıkartıp yakıyor, halbuki karşı kaldırımda kısa kollu tişörtünün içine paketi koyup kolunu kıvıranlar da var. Evimde olduğu gibi bu şehirde de bir kültür çatışması, hatta bir savaş yaşanıyor. Babamın kendisini Osmanlı, Anadolu ve Arap olarak görüp davranmasına karşın annem Fransızlığı, İtalyanlığı ile Avrupa'yı temsil ederdi. İstanbul da karışık, bazen karmakarışık ama çoğu zaman çözülemeyen bir bulmaca gibi durur. İnişli çıkışlı, yokuşlu, virajlı tam keşfedilmesi güç biri gibi. Ama bilen, bilgili biri gibi değil, hatta tutarlı da değil. Değişken, kestirmesi zor biri gibi. Yirmi yaşlarında sanki. Artık benim onu anlayabilmem zor hatta imkânsız. İstanbul tek bir kadın mı onu bile bilmiyorum? Belki de kadınlar grubudur. Her telden bir ses, her gün başka bir nefes... Aynı harem gibi.

İstanbul'da yaşıyorum ama şehri yaşamadığımı biliyorum demiştim ya, bu sabah bu şehri farklı yaşamak istedim nedense. Hiç yapmadığım şeyleri yapmaya, gitmediğim yerlere gitmeye, binmediğim vasıtaları seçmeye, yemediğim şeylerden yemeye karar verip yürümeye devam ettim. Belli bir zaman sonra önüme çıkan arabayla Eminönü'ne gitmeye karar verdim. Keşke dolmuşa binseydim, dedim içimden, binmeyeli o kadar uzun zaman olmuştu ki. Aklım sıra Eminönü'ne gidip Mısır Çarşısı'nı gezecek, oranın baharat kokularını koklayıp sert taş gibi bembeyaz damla sakızlarından alıp Pandelli'ye öğlen yemeği yemeye gidecektim. Babamın işyerini ziyarete geldiğimde öğlen yemeğine bazen Hamdi'ye kebap yemeye, bazen de Konyalı veya Ege Lokantası'na götürürdü. Birden düşünmeye başladım ve tüm yabancıların gelip de ilk ziyaret ettikleri yerin Sultanahmet olduğunu hatırladım. Ayasofya'ya lise yıllarından beri gitmemiştim. Zamanı gelmedi mi acaba? Sonradan küçük otellerden birinde tek başıma yemeğimi yer, turistlerin gözüyle şehrimi gezebilirdim. Olmadı. Hepsini bir güne sığdırmanın zaten yolu yoktu. Aniden aklıma hiç gitmediğim Pierre

Loti Kahvesi'nin adı geliverdi. O anda gitmeye karar verdim. O kadar çok duyduğum bu yere gitmek şimdiye kadar hiç nasip olmamıştı. Birisi teklif etmiş olsa eminim giderdim ama fırsat doğmadı. Öyle ânında karar verebilen biri olmadığımdan kısmet bugünmüş. Haliç'in kenarında duran Musevi Hastanesi'ni geçtikten sonra heybetli Bulgar Kilisesi'ni gördüm. Tepeye çıktığımda neden bu yere bir Fransız'ın adının verildiğini merak ettim. Pierre Loti burayı keşfedene kadar hiçbir Türk gelmemiş miydi acaba? Belki adı verilecek kadar sık gelmemişti? Neden kendi oturduğumuz yerin kıymetini bilmeyiz de elin insanı geldiğinde kıymeti daha iyi anlaşılır? Güzellikler önümüzdeyken fark etmeyiz de çirkinlikleri görünce mi aklımıza gelir? Adı farklı olsaydı bu kadar popüler olur muydu yine acaba? Galata Kulesi'nden Topkapı Sarayı'na kadar eski binalar tüm haşmeti ile ayaklar altındaydı. Haliç bile tertemiz gözüküyor, insanın atlayıp giresi geliyordu yüksekteyken. Biraz bakındım ve hatıra eşyalar satan dükkânları dolaştım. Güzel bir manzara sanki başkasıyla beraber paylaşıldığında daha bile güzel oluyor. Teleferik yapımına başlanmış, bittiğinde ulaşım daha kolay olacaktır eminim. Bir dahaki sefere yanımda birisiyle gelmeliyim, diye düşündüm.

Teleferik olsaydı ben biner miydim bilmiyorum. Aslında Şabat kuralına pek bakmasam bile annem cumartesi geceleri yıldızlar çıkana kadar asansöre binmez, beş katı merdivenle iner çıkardı. Tüm gün boyunca evinde ışık açmazdı. Bunlar dininin gerektirdiklerindendi. Akşam olunca o devasa boydaki kristal toplarla bezenmiş avizelerde ilk ışık açıldığında açan kişiye "İdui nurak," diye dua etmeye başlar "şavua tov," diye bitirirdi. Açtığın ışık sana nur yağdırsın ve iyi haftalar olsun anlamındaydı. Tabii bunları bizlerden birine, ailesine söylerdi. Evindeki yardımcı kız açsa boşa gidecek diye aynı temennilerde bulunmazdı. Avizenin kristalleri yıllar geçtikçe düşmeye başlamış, hepsini bir çekmecede sonradan takılmak üzere toplamıştı. Onları torunlarına oyun oynamaları için verirken geri getirmelerinin önemli olmadığını da vurgulardı. Torunları evinden ne isterse alabilirlerdi, buna hediye gelen ve kul-

lanmadığı markalı ipek eşarpları da dahildi. Acımadan almalarına aldırmazdı, ben ise buna anlam veremezdim.

Soğukta daha fazla duramadım. Eve dönmek yerine halamı ziyarete gitmeye karar verdim. Yorgundum. Tant Fifoş'u ya da eski adıyla Sofi Halamı karşıma alıp oturttum. Dizlerimiz birbirine değiyordu. Ellerimi dizlerinin üstünde duran ellerinin üzerine koyup rica minnet bana Lydia'nın kim olduğunu anlatmasını istedim. Keşke istemez olsaydım. Tavana bakarak anlatmaya başladı. Meğer Lydia diye bir halam varmış zamanında. Babam annesini Urfa'da, babasını İskenderun'da bırakıp İstanbul'a yerleştiğinde sadece Rıfat Amcamla berabermiş. İş kurup ticaret yapmak için neredeyse beş yıldır İstanbul'da bulunuyorlarmış. Akşamları Sirkeci'de bir pansiyonda kalırlarmış. Kimsenin akıl erdiremediği ise Lydia ile babam arasında süregelen gizli konuşmalarmış. Lydia Halam sıkça İstanbul'a gidip gelirmiş. En son ziyarete geldiğinde tütün çiftliğinde ne olduğunu kimse öğrenememiş. Lydia Halam trene binip İskenderun'a giderken babam konu hakkında kimseyle konuşmamış. Aile fertlerinin konu ile ilgili varsayımları varmış ama yine de kimse tam olarak ne olduğunu bilmemiş. 1946 yılının başlarında babasının evinde bir sabah, üvey annesi Lydia'yı yanında boş iki hap kutusuyla hareketsiz yatarken bulmuş. Yanında da sevgilisine yazılmış aşk mektubunu. Dedem mektubu okur okumaz hemen yırtıp sobanın içine atmış ve yakıvermiş. Bu konunun açılmaması için görenlere de yemin ettirmiş. Haber babama ve amcama ulaşınca onların da dünyaları kararmış. Ona en yakın kişi olan babam ise neredeyse elini ayağını hayattan çekivermiş. Bir süre hayata küsmüş. Yaşadıklarından mı, yaptıklarından mı tam olarak bilen yok. Rahmetli Lydia'nın sevgilisiyle aralarında ne olduğu ise hiç dile getirilmemiş. Hatta sevgilisinin kim olduğu hep örtbas edilmiş. Bir nesil, sözleşmiş gibi bu sırrı hep içlerinde taşımış. Amcaoğullarının veya halamın kızlarının bile Lydia Halamdan haberdar olduklarını zannetmiyorum. Aşktan söz ediyordu Fifoş Halam, anlam veremediği bir aşktan. İki taraflı mıydı yoksa basit veya saf bir yanlış anlaşılma mıydı, anlamıyordum. Karşılığını alamayacağını anladığından mı Lydia Halam hayatına genç yaşta

son vermişti? Yoksa birbirlerini sevdiklerini bildiklerinden uygun olacak bir çıkış yolu mu bulamamıştı âşıklar? Gencecik yaşta aniden göç etmeye karar vermişti. Yazık ki bu olay babamın ölümünden yıllar sonra ortaya çıkıyor yoksa başka detaylar öğrenebilirdim. En azından babam neler bildiğini anlatabilirdi. Neler yaşanmıştı İstanbul'daki tütün çiftliğinde? Lydia Halam kiminle beraberdi? Beraberliklerine şahit olan kimseler var mıydı? Babam orada mıydı? Beraber olmuş muydu sevdiği ile? Tam olarak beraber olmak, o zamanda ne demek oluyordu? Diğer sorular gibi bunlara da cevap bulamayacaktım. Haber karşısında donup kalmıştım. O kadar soru kafamda dönerken cevap gelecek hiçbir yer kalmamıştı.

Dayanamayıp "Annemin haberi var mıydı?" diye sordum, halam annemin Lydia Halamın kim olduğunu bildiğini ve olanlar hakkında sadece tahminlerde bulunduğunu söyledi. Fakat ardından babamın hiç kimseye neler olduğunu anlatmadığını ekledi. Akla ne gelirse gelsin, hangi ihtimaller olursa olsun artık teyidini kimseden alamayacaktım.

Başlangıçta konuşmaya direnen halamın anlattıkları bitmek bilmiyordu. Bir diğeri 1947'de patlak veren olaydı. Urfa'da o yıl babaannem ve çocukları Yahudi yerleşimi diye bilinen Çakeri Mahallesi'ndeki köşklerinde otururlarmış. Öndeki geniş avlusu ve balkonlarıyla mahallenin en gösterişli yeriymiş. İngilizler şehre girdiğinde ilk el koyacakları ve konaklayacakları yer olarak da bu köşkü seçeceklerdi. Yüzyıllardır Müslümanı, Ermenisi, Süryanisi, Musevisi bir arada huzur içinde yaşarlarken bahsi geçen ailenin oğlu Museviliği bırakıp da Müslüman olunca cemaat içinde ve dışında huzursuzluk yaşanmaya başlamış. Hatta kendi ailesini de etkilemeye çalışıp dükkânların açılmasının günah olduğu Şabat günleri çalışmaya başladıklarında diğer tüccarlar ticaret yapamaz, esnaf müşteri bulamaz hale gelmiş. Huzurlu şehre bir günde huzursuzluk çökmüş. Topu topu üç yüz kişiyi bulmayan Musevi cemaati bir sabah uyandıklarında yedi kişilik tüm ailenin öldürüldüğü haberini duyduğunda işler daha da vahim olmuş. Ayak bilekleri,

kulak ve burunları bile kesilmiş olan bu ailenin Museviler tarafından cezalandırılmak için öldürüldüğü söylentisi de çıkmış. Soruşturma ve kimin işlediği konusunda bilgiler toplanırken, tartışmalar aylarca sürecek, sonra tüm Museviler toparlanıp bir daha geri gelmemek üzere Urfa'yı terk edeceklerdi. Aileler bu ani göç kararıyla bölünmeye başlayacak, bazıları Amerika'da New York ve Miami'ye giderken diğerleri İstanbul'a gelmek üzere vedalaşacaklardı. Bu olaydan sonra Türkiye'de kalmaya karar veren ailelerin pek çoğu soyadlarını değiştirip Türkçe soyadları alacak ve dışarıda yaşayan ağabeyleri veya kardeşleriyle sanki farklı bir soya karışacaklardı. O yıl yörede barış içinde yaşayan üç dinden bir tanesi de tarihe karışacaktı.

Bilmediğim bu kadar önemli bilgi karşısında sesim soluğum kesilmişti. Bir bardak su istedim ve düşünceler içinde halamı alıp annemin evine gitmek üzere yola koyuldum. Tüm bu öğrendiklerimden sonra gözlerim evde ilk Sarina'yı aradı. Ortalıkta değildi. İçeri gittiğimde onu annemin yatağının üzerinde buldum. "Neyin var?" diye sorduğumda, "Öğrenemedin mi daha?" diye imalı bir şekilde beni tersledi. "Aklından neler geçiyor bilmiyorum ama lütfen kendini fazla kaptırma. Doğrusunu da hiç öğrenemeyeceğiz," dediğimde, "Sen öyle zannet, ben içimden biliyorum ya o yeter," dedi. Olanlara katlanmak, oluruna bırakmak ve sadece yaşamaktı yapabileceğim.

Suratımdan düşen bin parça bir halde içeri gittim. Canım oturmak istemiyordu. Dua bittiğinde misafirlerin çoğu cumartesi gecesi eğlencesine gitmişti, geriye kalanlar yapabilecekleri daha iyi bir şey olmadığından oturuyorlardı. Yusuf'un arkadaşları tam kadro yanında duruyorlardı. Sesli değil de başımla selamlayarak salonun önünden geçip kapıya yöneldim. Eniştem açılmış kapıyı eliyle tuttu ve bana kızgın bir şekilde, "Neler oluyor anlatmanın zaman gelmedi mi?" diye sordu. "Hayır," diye az ve öz bir şekilde cevapladım. Bu soru daha sonra tekrar sorulacaktı ama kim cevaplayacaktı emin değilim.

8

Beni sahipsiz bırakma

20 Şubat Pazar

Bugün ilk defa biraz iyi hissediyor ve kendime geliyorum. Kalabalığın dağılacağını ve sonrasında yalnız kalacağımı biliyorum. Annem sadece kafamda hatıralarıyla yaşayacak, belki ağabeyim ve kız kardeşimle ondan, çocukluk günlerimizden bahsedeceğiz. Belki de kendimize saklayacağız, kim bilir? Bildiğim tek şey artık çocuk olmadığım. İstesem bile olamayacağım. Babamdan sonra annemin de ölmesiyle artık kimsenin çocuğu olamayacağımın farkındayım. Ve artık büyümem lazım, büyümeliyim. Neden? Neden annem ya da babam daha gençken evlenmedi? Neden daha çabuk çocuk sahibi olmadılar? Neden benimle daha fazla zaman geçiremediler? Neden ileride yaşayacağım tecrübelerde yanımda olmayacaklar? Neden beni bırakıp gittiler? Yalnız kalmaktan korktuğumu bilmiyorlar mı? Belki de unuttular. Yalnız kaldığımı ve sahipsiz olduğumu hissediyorum. Beni sahiplenecek kimseler yok mu etrafımda? Anneciğim, beni bırakma ne olur, geri gel ya da beni de al götür yanında, yeter ki beni sahipsiz bırakma...

Beni sahiplenmeye çalıştıkları bir gece geldi aklıma aniden. Gece kulüplerinden birinde doğum günü partisi veriyordum. Yaklaşık yirmi ya da yirmi beş kişi civarındaydık. Bana sürpriz yapmak için iki girişi olan Büyükada Seferoğlu Kulübü'ne dimdik yokuşu inerek veya karanlıkta bahçelerden geçerek geldiklerini takdir etmek yerine onları birdenbire karşımda görünce sinirlendiğimi hatırlıyorum. Hiç hoşuma gitmemişti sürpriz yapmaları ve nedense kötü hissetmiştim. Aslında babam yaşlı oldu-

ğundan annem de topuklu ayakkabı giymeyi sevdiğinden benim yüzümden başlarına bir şey gelmesini istemediğimdendi. Anlatamamıştım, sevinmek yerine onlara kızmıştım. Hatta partime kalmamalarını rica bile etmiştim. Hava zaten karanlık, yollar ıssızdı. Bir an önce güven içindeki evlerine dönmeleriydi istediğim. O geceden sonra başka hiçbir doğum günüme habersiz gelip sürpriz yapmamışlardı. Sadece çağırınca gelmişlerdi ama gençlik yıllarımda çağırdığımı da pek hatırlamıyorum.

Açık havada bir kulübün diskoteğiydi. O zamanlarda disko vardı ve bizler disko gençliğiydik. Genelde göz gözü göremeyen karanlıkta rengârenk ışıkların sarktığı, hızlı müzikte flaşör denilen bir ışığın sürekli flaş patlıyor hissi yarattığı pistte dans ederdik. Kızlarla dans sadece "slow müzik" denilen yavaş ritimdeki şarkılarda olurdu. Slow müzik dinleyen ve ritminde dans eden son nesil olmalıydık. Onun dışındaki hızlı müziklerde kızlar diğer kızlarla, erkekler de birbirleriyle dans eder ve yadırganmazdı. Bugünlerdeki gay mi lezbiyen mi muhabbetlerinin olmadığı kaygısız bir disko devriydi. O rüzgâr ve deniz esintisi açıkhava diskosuna başka bir tat verirdi, aynı açıkhava sinemaları gibi. Adada gittiğim Lale ve Hakan gibi açıkhava sinemaları aklıma geliverdi birden. O sinemalara gitmek çok önemliydi ama filmin ne olduğuyla ilgilenmezdik. Plastik sandalyelerde oturup çekirdek yiyerek pisliklerini yere tükürmek, sütlü mısır ya da frigo alaska almak âdetti. Gece yarısına yakın bir saatte seyyar satıcılardan turşu da yenirdi. Plastik bardağın içine lahana ve salatalık turşusu alır, acı ve pancar suyu ekletir, kürdanla yerdik. Resul'e gidip yengen, çift kaşarlı veya yerine göre çikolatalı tost da yenirdi. İlk sigaramı da açıkhava sinemasında içmiştim. En önde otururdum. Oraya genelde kimseler oturmak istemez, sadece gizli sigara içmek isteyen çocuklar otururduk. Birbirimizi karanlıkta tanır ama sanki anlaşma imzalamış gibi ışıklar yandığında sırrımızı açığa çıkartmazdık. Aynı yolun yolcularıydık ne de olsa. Film boyunca arka arkaya on tane sigara içtiğimi bile hatırlarım. O dumanı karanlıkta perdeye yansıyan ışığa doğru üflemek nasıl da keyif verirdi. Büyümüş hissederdim nedense. Çocuk aklımla sesimin de

kalınlaşacağını düşünürdüm ilk fırtlarımı aldığımda. Sesim de ince değildi ya. Sigarayı içime çekmeyi de bilmezdim o ilk zamanlarda ama özenti işte. Önde oturup yasak bir şey yapmanın verdiği keyif olmalıydı daha önceden tatmadığım. Dumanı çeker çeker üflerdim. Kibrit bile kullanmadan bitmeye yakın sigara ile yeni sigarayı yakardım.

Adını hatırlayamadığım bir film görmüştüm Hakan Sineması'nda, o aklıma geliyor hep. Çölde yalnız başına kalmış dokuz yaşlarında bir çocuğun geçirdiği günleri gösteriyordu sıcak bir yaz akşamında. Ailesi galiba uçak kazasında ölmüştü. Yerde yürüyen ne görürse eline alıp yiyordu. Böcek, örümcek, kertenkele bile yemişti. Bizler ellerimizde gofret ve kolayla seyrederken çocuğa acıyorduk. Kim bilir belki kendi halimize seviniyorduk ama farkında değildik. Bu filmi kışın Valikonağı Caddesi'ndeki Konak Sineması'nda da görmüş ama aynı şekilde hissetmemiştim. Çocuğun yedikleri ve açlık hissi beni o kadar etkilememişti. Havalar soğuk olduğu için olabilir miydi? Belki de sinemanın içi sıcaktı ondan. Belki de benim karnımın tok oluşuyla ilgiliydi bilemiyorum.

Tokluk hissi derken, babam yemek konusuna düşkündü. Hele hele yabancı işadamları veya akrabalar geldiğinde onları özenle karşılar, güzel lokantalara yemeğe götürürdü. Hafta sonlarına denk gelen programlara bazen bizleri de alırdı. Amerikan havuz diye telaffuz ettiğimiz "American House" aslında bildiğimiz Amerikan mallarının satıldığı dükkândı. Oraya uğrar çiklet veya çikolata alır, sonra limanda misafirleri karşılardık. Liman lokantasında öyle güzel bir masa kurdururdu ki gören babamı Türk mutfağını pazarlıyor sanırdı. Bol ve bereketli bir şekilde masa mezelerle donatılırdı. Gelenler Amerikalı olduğunda o komik ve modası olmayan ekose renkli pantolonlarına rağmen sanki dünyayı tanıyor ve yönetiyor havalarına girerlerdi. Bu dünya onlardan sorulabilir edaları eskiden beri vardı. Yabancılar hep Pandelli Lokantası'na gitmek isterlerdi. Ama pazar günleri kapalı olurdu. Hem Mısır Çarşısı'nı gezmek hem seneler senesi aynı bıraktıkları şekilde Pandelli'yi bulmak onları mutlu ederdi babamın

anlattığına göre. Hatırlarım Eminönü lafı ne kadar da zor gelirdi misafirlere. İlk sefer hafızalarından söyledikleri en komiği olurdu. "Eminonunu" veya "Eminönönö" gibi söyleyip onları düzelttiğimizde bile dilleri dönmezdi.

Babama göre insanların araba kullanmayı bilip bilmedikleri ancak Eminönü'ne girip çıkmasından anlaşılırdı, yoksa ehliyet bakkaldan alınmış derdi. Hakikaten bir karışıklık vardı hep orada. Nereye gideceği belli olan insanlarla aval aval bakınıp dolaşan insanlar, hamallar, yol ortasına indirilmiş mallar, düzensiz park etmiş araçlar, hatalı sollama yapan minibüsler ve kendini yolun hâkimi zanneden otobüsler hep bir arada yaya geçidi bile olmayan geniş caddede sadece bulunmak bile trafik kazası riski taşırdı. Taksiyle gittiğimiz birçok sefer şoför şikâyet edip dururken parasını ödeyip yarı yolda indiğimiz olurdu. Biz şikâyet etmiyorsak o niye ederdi, anlam veremezdik. Sonuçta trafikte geçen vakit de benimdi ödeyeceğim para da.

İlk para kazanmam Yusuf sayesinde olmuştu. O zamanlarda evde kasası veya şahsi banka hesapları yoktu babamın. Bütün nakit parasını ya işyerindeki kasasında ya da evdeki değişik ceketlerinin cebinde saklardı. Bir gün okul dönüşü Yusuf'la birlikte babamın odasına girmiş ben gözcü olarak kapıda durmuştum. Tüm cepleri karıştırdıktan sonra elinde turuncu bir yirmilikle geri gelen ağabeyime nasıl ortaya çıkaracağımızı sorduğumda "Bir yolunu buluruz," demişti. Dairenin girişinde evimizin mutfak kapısının önünde bulduğumuz müjdesini verdiğimizde annem sevinmiş, babamsa bizlere hırsızlıkla ilgili unutamayacağım bir nutuk atmıştı. Tabii o nutuk müjdemizi duyan kapıcının yirmili yaşlardaki oğlunun parayı kendisinin düşürdüğünü söylemesinden sonra olmuştu. Haftalık veya harçlık almaya hemen bu olayın akabinde başlamıştık. Yusuf sonradan bensiz yeni girişimlerde bulunduysa bile bana hiç söylemedi. Ağabeyime inanılmaz bir saygım vardı, kendimi onun yerine koyardım çoğu zamanlar. Nasıl da bilirdi ne isteyeceğini? Yeni bir oyuncak, yeni bir sporla ilgili raket veya ayakkabı. Nasıl aklına gelirdi hayret ederdim. Onun sayesinde biraz da ağlayıp zırladığımdan bana da alınırdı.

Alınmasa bile onun çabuk sıkıldığı aletler ve oyuncaklar bana kalırdı. Hiçbir zaman ilk geldikleri anda olan cazibesi olmazdı gözümde ama yine de kendi arkadaşlarım arasında popüler olmama yardımcı olurlardı. Çoğundan ne zevk alır, diye sorgulardım oyunları kurcalarken. Ben romantikken o elektronikti. Ben müzik dinlerken o müzik bestelerdi. Ben dans ettiğim yıllarda o diskcokeylik yapardı. Minik uçak maketleri yaparken üşenmeden keser yapıştırır, bense sadece onları uçurmayı severdim. Bu kadar emekten sonra uçak sadece bir kere uçar, düştüğünde kırılırdı. Her seferinde yiyeceğim dayağı bilmeme rağmen onun uçaklarını fırlatmaktan büyük keyif alırdım. Farklıydık. Birbirimizin hayatına ve nefes alma alanına saygılıydık. Belki de birbirimizin alanına girmeye cesaret etmezdik. Ben korkumdan girmezdim ama ya o neden girmezdi acaba? Ama fil gibi iştahlıydı yenilikler konusunda. Maymunun midesi ufak, maymun iştahlı demek az geliyor nedense. Aynı anda bir sürü şeye başlar, çoğunu aynı anda ilerletir ve sonuna kadar yapardı. Sonra birden kısa bir sürede ilgisini kaybeder ve tamamıyla başka bir şeye geçerdi. Mesela lak lak oyunu çıktığında binada en çok sayıyı o yapardı, yaklaşmam bile söz konusu olmazdı. Sonraları Rübik küp çıktığında da neredeyse gözleri kapalı yapardı. Benim sabrım yoktu; daralacak gibi olurdum ve kafamı bu tip oyunlara yormayı sevmezdim. Bir de onun ne kadar iyi olduğunu görünce en kolayı hiç denemeden bırakmak olurdu.

Çocukluk zamanı hafta sonları dadımız bizleri ya kendi istediği şarkılı sazlı sözlü Türk filmlerine veya bizlerin istediği karate filmlerine götürürdü. Dadımın seçtiği filmleri genelde Şan Sineması'nda aldığı locada seyrederken hep kendimi tutamaz ağlardım. Loca kapısının görevli tarafından açılmasıyla içeri girerken kendimi daha o yaştan önemli biri gibi hissederdim. Filmlerin bitmesiyle hiç ağlamayan ağabeyime taş kalpli misin, diye sorduğumu hatırlıyorum. Eve döndüğümde annem benim davranışımı yadırgardı. "Ne var ağlayacak, film işte," diye geçiştirirdi. Kendimi ne kadar tutmaya çalışsam yine de ağlardım, hem de bazen aynı filmi ikinci kere görmeme rağmen. Karate filmleri ise so-

nunda bir kâbusa dönüşürdü. Yusuf akşamüstü babam eve dönünceye kadar gördüğü ve hatırladığı hareketleri sırasıyla bir bana, bir Sarina'ya uygulardı. Canımız yanardı ve haliyle biz Yusuf'un aldığı zevki almazdık. Bu sinir ve kızgınlık sanki başka bir lezzet katardı ağabeyimin ağız tadına. Yazık ki kız kardeşimi korumak pahasına onun dayağını yemeye gönüllü hiç olmadım. O kadar narin ve inceydi ki her an bir yeri kırılacak sanır ama onu müdafaa etmek için cesaret göstermezdim Ah! O Bruce Lee filmleri, her birini kaçar kere görmüşüzdür hatırlamam. Hatırladığım yediğim dayaklarla kalıyor.

Bugün yedi günlük matemin son günü ve özel bir gün. Adına "korte" diyorlar. Artık gelen gelmeyen duyan duymayanın gelebileceği son fırsat olduğundan çok kalabalık olur korteler. Sabah duasına gittiğimde Tefilin'i kendim bağlamayı becermiştim, çok sevindim. Bir dahaki sefer hatırlayacak mıyım acaba? Hafta içi bir gün gidip denemeliyim. Asıl soru bundan sonra annemin dualarına bir yıl boyuca devam edecek miyiz? Babam öldüğünde haftasını yapmış sonra seneden seneye duasını etmiştik. Dinle mi ilgili dindar olmakla mı ilgili onu da bilmiyorum. Masa her zaman olduğundan daha dolu, birçok yeni çeşit de eklenmiş şekilde duruyor. Masanın vazgeçilmezi "uevo" dedikleri yumurta. Cenaze sabahı annem defnedildikten sonra evine dönmüş ilk ziyaretçileri karşılamıştık. Masada bu yumurtadan vardı. İnsanların "Yiyin. Sevaptır," dedikleri hâlâ kulağımda. Sevabı kimeydi soramadım. Patlıcanlı ve peynirli börekler, siyah zeytin, peynir çeşitleri dizilmiş, gelenler sevap işlemek için hahamın okuyacağı kısa duayı bekliyorlar. Aslında düşünüyorum da bu hafta bu âdet olmasaydı darmadağın olabilirdim. Aklımı başımdan aldı bu kalabalık, bu lüzumsuz konuşmalar. Sonunda istediğime kavuşacaktım. Yalnız olmaya. Ama tıraşımdan sonra olacaktı. Matemde olup sakal tıraşı olmayanları tıraşa genelde yakın bir arkadaş veya akraba götürür ve bu da bir sevap sayılır. Bazı arkadaşları o kadar çok gördüm ki bu hafta onlara her zaman olduğundan daha yakın hissediyorum. Ne de olsa kötü günümde beni yalnız bırakmamışlardı. Ben yapılan iyilikleri unutmayan biriyim. İyi gün-

de, paralıyken dost bulmak keyifli ve kolaydır. Ama iyi günlerde dost bulamayanlar bile vardır onlar ne desin?

Acı olan; ölümünden sonra ilk senelerinde babama mevlit yapıldığında bayağı kalabalık gelirdi ama on sene sonra "minyan" yapmak için yeterli erkek sayısını bulamamıştık. Senelik duası pek çok yerde yapılabilirken biz duayı bağış vermek amacıyla Musevi Hastanesi'nde yaparız. Hemen akabinde gelen yakınlara bir de öğle yemeği veririz. On erkeğin olmasını gerektiren bu dua için hastanede kalan hastalardan gelip sayıyı tamamlaması rica edilmişti. Tabii zaman geçiyordu. Babama olan yakınlığım aynı kalsa bile mevlide katılacak akraba ve arkadaşların belli bir zamandan sonra gelmelerini bekleyemezdik. Geçtiğimiz sene haham elinde mumla bize, "Ben bu mumu babamın aziz ruhu için yakıyorum," dediği duayı tekrarlatmıştı. Tek tek yakmıştık üç kardeş. Sıra anneme geldiğinde, "Ben bu mumu aziz eşim..." dediğinde annem anlamamış gibi hahamın suratına baktığında haham hiç istifini bozmadan Ladino dilinde tekrar etmeye devam etmişti. Zavallı annem bana dönerek, "Je n'entends rien," demişti. Ladino bilmediğini biliyorum, onu bırak, hiçbir şey duymadığını Fransızca söylemeye çalışıyordu. Dinleme cihazını takmadan gelmişti. Gülmem gelmişti en olmadık yerde.

Zaten her zaman gülecek bir şeyler bulmakta üstüme yoktu. Çocukken hafta içi öğlenleri gittiğimiz Abdullah Efendi Lokantası birden Emirgân'a taşınınca artık pazar günleri gider olmuştuk. Babamın anlaştığı taksici sabah on buçuk gibi gelir, hep beraber ya Abdullah Efendi Lokantası veya Kireçburnu'ndaki Façyo'ya giderdik. Karışık mezeler içinde en net hatırladığım önüme gelen beyin salatasıdır. Hangi hayvanın olduğunu bilmediğim bu organı akıllı olmamız için yememiz gerektiğini anneden duyardım. Tadına bile bakmadan, hevesle çiğnemeden yutardım. Bazen Tarabya Oteli'ne de gittiğimiz olurdu. Yol boyunca bahar aylarından itibaren başlayan, Boğaz'da deniz sefası yapan insanları arabanın camından hayretler içinde seyretmeye doyamazdım. Ortalık denizde yüzenler, taşların üzerine uzanıp güneşten nasibini alanlarla dolu olurdu. Otelde yediklerimden ta-

vuklu vol-au-vent'a bayılırdım. Kese gibi yapılmış ince yufkanın içine yerleştirilmiş mantarlı tavuk parçalarının tadı ağzımı sulandırdı. Mantarını ayıklar yerdim. Nedense önüme konsa, aynı aşçı yapsa bu kadar senenin beklentisinden sonra tadı aynı olmayacaktır biliyorum. O yüzden artık mönüde görsem bile kıyaslamamak için ısmarlamıyorum. Bırak hafızamda olduğu gibi kalsın deyip geçiştiriyorum.

Bazen de ailece neredeyse yirmi kişi kadar bir araya gelip Bebek Belediye Gazinosu ya da Bebek Maksim'e öğlen yemeğine giderdik. İnce uzun masalar bildiğim tüm mezelerle önceden hazırlanmış olur, düğün varmış gibi süslenirdi. Tüm salon bu şekilde düzenlenir, büyük gruplar halinde gidilirdi. Hangisine gidileceğine programa bakarak karar verirlerdi. Tüm yemek boyunca dansözlerden kantoculara, şarkıcılardan komedyenlere derken assolistlere kadar ağzımız açık bir halde seyrederdik. Maalesef şarkılarını bilmediğimizden genelde de Zeki Müren, Behiye Aksoy gibi dönemin en ünlü assolistleri çıkmadan evvel annemle mekânı terk ederdik. Seyirciler arasında mutlaka meşhur şarkıcı, dansçı, yıldız veya o zamanın terimi ile "artiz"ler olurdu. Yine böyle bir keyif günü sahnede ilk defa çaldığını duyduğum La Comparsita tangosunda tango yapanları gördüğümde şaka mı yaptıklarını ciddi mi olduklarını anlayamamıştım. Biri kadın diğeri erkek (malum çift kavramını bugün biraz açıklamak gerekiyor) bir çift dans pozisyonu alıp kollarını birleştirmişti. Kollar uzanabildiği kadar yana açılmış bir şekilde yanaklar birbirine yapışık salonun bir ucuna kadar gidip sonuna gelince diğer yanakları yapıştırıp kolları kenetlenmiş bir vaziyette aniden diğer kollara değiştiriyorlardı. O sıkı ve emin adımlarla salonun öteki tarafına doğru yürüdüklerinde adamın ağzında duran gül dalının neye yaradığını düşünmeye vakit bulamadan gözyaşlarıyla gülmüştük.

Başka bir seferinde bulunmaz diye yanında kendi rakısını getiren Zeki Amcam –asıl amcam olmamakla beraber öyle çağırırdık– bardaklara gizliden doldururken belli olmasın diye su ya da buz eklememeleri için tembih etmişti. Yemekten sonra babamlar Yusuf'un otomatik vites olan eski Amerikan arabasını kaydırma-

sına izin verirlerdi. Yusuf da kendinden emin bir halde şoförün yanında olmasına aldırmadan ileri vitesteki arabanın frenine basıp sonradan tekrar bırakır ve arabayı hareket ettirirdi. Ben ise sorumluluk duygusu taşıdığımdan on sekiz yaşıma kadar şoför koltuğuna oturmamıştım. Hatırladığım eski büyük Amerikan arabası olduğuydu. Ya 64 model Chevrolet Impala veya 65 model Chevrolet Belair'di, emin değilim. Camların altında iki sıra sarı ve siyah renge boyanmış kutucuklar vardı. Koskoca taksimetre arabanın dışında dururdu. Önde babamla Yusuf oturur, ben ve Sarina arkada annemin siyah vizon kürküyle örtülü bir şekilde yemek sonrası şekerleme yapardık. Kürk ve annem yine ayrılmaz bir ikiliydi. Dolabında astragan ve şinşilla kürk mantosunun yanında siyah vizondan uzun mantosu, gümüşünden etolü ve kahverengisinden kısa bir ceketi dururdu. Bir tane de leopar mantosu vardı. "Kürkün modası diye bir şey olmaz. Kürk her zaman zenginlik ve şıklıktır," derdi. Kış olduğu zaman da her fırsatta giyerdi. Halbuki şimdi dolabında dayımın otuz sene önce hediye ettiği kürk etolünün dışında hiçbiri kalmamıştı. O da eğer isterse Sarina'nın olacaktı.

Kürkünün üzerinde uyuduğumda bütün dünyalar benim olurdu o zamanlar. Başka hiçbir şeye gereksinim duymazdım sanki. Yemekten sonra Bentler yolundaki Lunapark'a oynamaya hava durumuna göre giderdik. Büyük rengârenk metal kayıkların ileri geri sallandığı bir salıncak vardı. Piknik yapmaya gelmiş insanları seyrederdik. Öylesine battaniyelerini yere sermiş, beraberinde getirdikleri yemekleri yemiş, top oynayıp güreşirlerdi. Babamın arkadaşlarından bazıları Küçükçekmece'ye, hatta Büyükçekmece'ye bile gitseler de oralar bize uzak geldiğinden gitmezdik. Günün sonunda mutlaka yüksek bir tepede durur İstanbul'u kuşbakışı seyrederdik. Şoförümüz Hasan Abi uzun yıllar sonra gelemeyecek kadar yaşlandığında yeğeni Nadir Abi vazifesini üstlenmişti. Yakışıklıydı Nadir Ağabeyim hatırlıyorum. Eve dönüşümüz saat dört gibi olur kalan okul derslerini bitirmeye gayret ederdik.

Tiyatroya gidişimiz de yine pazar gününe denk gelirdi. Ya babamların arkadaşları olan bir-iki çiftle veya sadece bizim aile giderdik. Genelde hep komedi türü oyunları tercih ederlerdi. Gönül Ülkü-Gazanfer Özcan en sevdiğim tiyatroydu. Hele adamın eşinin ismine öncelik vermesi hem soylu hem de Avrupai gelirdi daha o günlerde. Küçük yeraltı gibi karanlık olduklarını hatırladığım bu tiyatro salonlarında hep bir yangın çıksa nasıl dışarı çıkacağımızı düşünmekten, acil kapısına veya giriş kapısına bakmaktan temsilin bazı bölümlerini kaçırırdım. Düşünüyorum da bundan annemlere hiç bahsetmemiştim.

Pazar geceleri en çok atlayıp zıpladığımız ve alt komşumuzdan şikâyetlerin geldiği gece olurdu. Yıllar boyunca üniversitede profesör olan İbrahim Özbahçe hiç üşenmeden her seferinde yukarı gelip kapıyı çalmıştır. Babama biraz daha sessiz olmamız için gerekeni yapmasını rica ederdi. İşte yine böyle bir pazar günü ağabeyim ve kız kardeşimle babamın Corona marka daktilosunu alıp komşumuza bir mektup döşemiştik. Mektuba "Sayın İbrahim Bey ve karısı" diye başladığımızı hatırlıyorum. Güzelce katlamış, fidye mektubu gibi gizlice kapısının altından atmıştık. Saygıdeğer profesör okumuş olsa bile bizi rahatsız etmemişti o pazar. Pazartesi gecesine kadar nedense beklemişti. Yaptığımızı unutmuş olan bizler İbrahim Bey'in salondan gelen sesini duyduğumuzda apar topar banyodaki küvetin içine girmiş, plastik perdenin arkasına saklanmıştık. Aynı yıllar boyu sigara içmek için pencerenin altında duracağımız gibi. Bizleri ısrarla çağıran ve korkmamamız gerektiğini söyleyen babama inanıp salona gitmiştik. Önce yaptığımız medeni cesaretten dolayı bizleri tebrik etmişti. Yaramazlığımızdan dolayı ilk tebrik edilişimizdir diyebilirim. Sonra kelime kelime mektubun üzerinden geçmiş, azarlamış, fırça çekmiş ve nasihatler vermişti. Karısı değil de eşi denirmiş falan filan gibi Türkçe düzeltmeleri dinlemek zorunda kalmıştık. "Siz hiç çocuk olmadınız mı İbrahim Bey?" diye biten mektuba tav olmuş olsa gerek ki pazar ziyaretleri bayağı azalmıştı sonrasında.

Annemlerin Taksim'deki evden çıkmaları gelen bir telefonla olmuştu. Eski mal sahiplerinin evi sattığı kişi arayıp da boşaltmak için bir ay müddet verince annem bildiği bulduğu tüm tellal diye bahsettiği emlakçılarla ev bakmaya başlamıştı. Aslında Museviler arasında ev, arsa gibi mülk almak popüler değildi. Kök salmak sayılırdı. Ya nakit ya da malda tutulurdu paralar. Fazla uzun vadeli yatırım yapmayı sevmediklerinden ev alınmazdı. Nitekim ev bakarken özellikle yabancıların oturduğu binalardan ve konsolosluklardan uzak olmasını tembihlerdi. O zamanlarda başlarına kötü bir şey gelme korkusuyla yabancı görevlilerden uzak durmaya çalışılırdı. Emlak Caddesi'ndeki evi gördüğünde annem günlerce Allah'tan iyi bir işaret beklemiş ev doğru ev mi, hayırlı olan ev mi diye. Günlerden bir gün stok halinde duran bembeyaz pamuk torbaları açtığı dolaptan üzerine düşünce bunu hayra alamet sayıp gidip evi kiralamışlar. Bu öğretmiş olduğu işaretler benim de hayatımı ileride hep meşgul edecekti. Uzun bir yolda tüm trafik ışıklarının aynı anda yeşile veya kırmızıya dönmesinin benim ruh halimi değişik şekilde etkileyeceği gibi. Öldüğü güne kadar aynı evde yaşadı.

Pazar geceleri "Görevimiz Tehlike" adlı diziyi seyredip yatardık. Beraber fazla televizyon seyrettiğimizi de hatırlamam ailece. Kaynanalar dizisi bunların dışındaydı tabii. Zaten kanal seçeneği de yoktu. Komiser Kolombo ve Avukat Petrocelli dışında yazmaya değer başka karakter aklıma gelmiyor. Akşam haberlerini tek kanalda düzenli olarak izlerken babam Patek Phillip marka kol saatini de ayarlamayı ihmal etmezdi. Gören Greenwich'ten sinyal geldi zannederdi. Uzun zaman sonra saatini temizletmek ve tamir için yurtdışına yolladığında fiyatını öğrenmiş, bir daha takmamak üzere altın kayışını ayrı, saatin kendisini ayrı dolaplara kaldırmıştı. Başka saat takmaya başlayan babam bizleri ne zaman Muhammed Ali'nin boks maçı olsa sabahın karanlığında kaldırırdı, yarı uykulu seyrettiğimiz maç biter bitmez uyumaya geri dönerdik. Görüntü gidip geldiğinde veya karlandığında tamirci çağırmak yerine önce nazikçe sonra, daha hırslı bir şekilde televizyonun kutusuna yumruk atılan dönemden bahsediyorum.

Dahası ses ayarını yapmak için sürekli kalkıp oturarak üzerindeki düğmelere basmak zorunda olduğumuz dönemdi. Hele yayına aniden ara verildiğinde ekrana getirilen dağ veya ağaç resmine hayranlıkla en az on dakika hipnoz altında gibi bakılan günlerde bir de yarışma programı vardı. "Bildiklerimiz, Gördüklerimiz, Duyduklarımız" adı altında sunulan programda sorulan soruların hepsine babamın doğru cevap vermesi beni hem şaşırtır hem bir o kadar da gururlandırırdı. Bugün olsa programı önceden görmüş yarışma banttan tekrar yayınlanıyor derdim. Yıllar sonra Ankara adlı gemi ile Malta'dan, Palma di Majorca'ya ve Sicilya'ya uzanan Akdeniz ülkelerini kapsayan seyahatimizde beraber yolculuk ettiğim o sunucuyu şahsen tanıdığımda daha da çok sevmiştim. Beni nereden hatırlasın?

Ama ben hatırlıyorum da o zamanlar kebabın tadı bile başkaydı. Akşam olunca eve Topağacı'nda Kentler adlı kebapçıdan yemek siparişi verirdik. Yıllar sonra sokağının adı Abdi İpekçi olarak değiştiğinde İlyas Lokantası açılmış ve oradan ısmarlamaya başlamıştık.

O günlerin hatırına belki bu gece gidebilirim bir mahalle kebapçısına. Ne de olsa etraf kebapçı kaynıyor. Aksi gibi canım Çift Nal Lokantası'nın İnegöl köftesinden çekti. Lokanta kapanalı yıllar oldu, ama ya aşçısı, o nerededir şimdi? Pazar gecelerimizde evde mutlaka yemek olurdu ama annem cuma akşamından kalan yemekleri bize yedirmeyi sevmezdi. Ona göre bayatlamış, zamanı geçmiş veya vitaminleri azalmış olurlardı. Buzdolabında veya daha sonraları derin dondurucunun içinde bile haftayı geçen yemeklerden yedirmezdi. Ona göre ne kadar taze olursa o kadar sağlıklıydı bizim için. Atmaya kıyardı, bizlere yedirmeye kıyamazdı.

Sağlık konusunda tıp dışında edindiği bazı alışkanlıkları da vardı. Hasta olduğumuzda doktor ve ilaçların yanında inanç haplarından da verirdi. Özellikle annemin çaresiz olduğu anlarda sarıldığı Rabbi Meyir ona hep destek olmuştur. İsrail'e, çocuk sahibi olamadığı yıllarda türbesini ziyarete gittiği bu yerden aldığı küçük bir şişe yağın ona veya sürülene uğur getirdiğine ve kötü-

lükleri, hastalıkları uzak tuttuğuna inanırdı. Beni de inandırmayı becerdi. Kırmızı plastik kapağı olan bu şişeyi ne zaman başım darda olsa, sınav öncesi, seyahat öncesi bir damlasını alnıma, iki gözümün ortasına gelecek şekilde sürerdim ve mucizeler gerçekleşirdi. Bunun gibi kan taşını andıran kristal bir taşı vardı hep cebimize koyduğu. O taşın da kötülükleri, nazarı uzak tuttuğuna inanırdı. Gittiğimiz davetlerde ceketlerimizin veya pantolonumuzun cebine koyardı. Cebimizde olduğunu unutup da üzerine oturup can havli ile yerimizden fırlayıp çıkarttığımızda görenlere ne olduğunu açıklamakta zorluk çekerdik hep. Bazen bizlere haber vermeden yerleştirirdi. Aynı şekilde bizleri koruyacağına inandığı kırmızı ince ipleri de sıkça bileğimize takar, bizi kopunca dileğimizin gerçekleşeceğine inandırmaya çalışırdı. Araba mezuzası, uğurlu kırmızı ipi, Fatima'nın elinin olduğu anahtarlık, parmak boyunda dua kitaplarını çoğu zaman yanında bulundurur ve onlardan "porte bonheur" uğur getiren eşyalar diye söz ederdi.

Askerliğini yapmakta olan babama haber vermeye fırsatı olmadan bana isim bulmak zorunda kalmış. Hayırlı uğurlu olmasını dilediği bir isim düşünmüş. Gönlüne göre bir isim bulamayınca, hiçbir zaman resmini bile göremediğim annemin babasının adını dolaylı olarak bana vermişti. Dedem Yuda Duek'i hem modern hale getirmek hem de adını ve soyadını kullanmak isteyince Yuek olsun diye düşünmüş. Dili dönmeyip Yurek diye telaffuz ettiğinde nüfus memurunun işgüzarlığı ile adım nüfusuma Yürek olarak geçmiş. İlk başta annem isyan etmiş olsa da sonradan İkinci Dünya Savaşı zamanında Varşova Gettosu'ndaki ayaklanmada ölen kahramanlardan birinin adının olduğunu ve Türkçe anlamını öğrendiğinde memnun bile olmuş. Adım Yürek Hayat, laf aramızda adımı çok seviyorum.

Annem sevgisini göstermek istediğinde ses tonunu değiştirip kendi babasına hiç seslenemediği gibi bana seslenir "Yuda, Yuda'm benim," derdi. O çağrılışı duymak beni nasıl güçlü kuvvetli, istenen biri olarak hissettirirdi anlatamam.

Babamın babasının adı Yasef'ti. Türkçe karşılığı olan Yusuf adını ağabeyime vermişlerdi. Bu yine bir Musevi âdetiydi. İlk doğan erkek ve kız çocuğuna hayatta olsun veya olmasın babanın baba ve annesinin adları verilir. Bu yüzden ağabeyim dışında dört tane amcam ilk oğullarına her biri yaşadıkları ülkeye göre ad vermişti. İtalya'ya yerleşmiş olan İshak Amcam hayatı boyunca Isacco adıyla bilinmiş, oğluna da Jojo adını vermişti. Moşe Amcam Fransa'ya yerleşmiş ve kendi adı Moshe olduktan sonra oğlu Joseph doğmuş. Rıfat Amcam Amerika'ya gittiğinde adını Raphael'e oğlu Yosi'nin adını da Joe'ya değiştirecekti. Şaul Amcam ise İsrail'e yerleştikten sonra olan oğluna Yeşua adını vermişti. Benim adım ise tekti. Babamın soyadı ve annemin babasının adı olduğundan aynısının olma olasılığı sadece tesadüften ibaret olabilirdi. Babaannemin adı olan Sara da kız kardeşime aynen konulmuştu. Usulen ikinci erkek ve kız çocuğuna ise annenin baba ve annesinin adı verilir. Aynı cinsten üçüncü çocuk sahibi olmaya cesareti olanlar olduğunda arzu ettikleri adı verebilirlerdi. Bu bir gelenekti ama mecburiyet değildi tabii. Aynı adları koymayanlar anne ve babasına hürmetsizlik etmiş olarak görülse bile yapanlar vardı. Modern olduklarını iddia eden bu çiftlerin ebeveynleri verilen isimle değil de kendilerine göre uygun buldukları, genelde kendi isimlerinin bir başka türevleri ile çocuğa hitap ettiklerinde annelerin suratları görülmeye değer olurdu.

Annemle aynı ad ve gençlik soyadını taşıyan bir de zengin kuzini vardı. Lillian Duek'i Amerika'ya gittiğinde arardı ama o hiçbir zaman müsait olmazdı. Gidip oralara yerleşenler birden nasıl da değişirler bilirim. Cleveland'a gitme hazırlığı yaptığımız o son yolculuğundan evvel onu bulup konuşmayı nedense kafasına koymuştu. Vardığımızda akşam annem testlerinin yapılabilmesi için hastanede kalıyordu. Benim Amerika'da uzun süre kalmam işlerimden dolayı zor olacağı için Sarina da beraberimizde gelmeyi kabul etmişti. İki hafta evvel İstanbul'da doktorlar göğsünde bir kist bulmuş ve biyopsi sonucunda göğsünün alınması gerektiğini söylemişlerdi. Kist bulunduğunda çok şaşır-

mış ve inanmamıştı. "Doktor değiller mi para koparmak için neler buluyorlar, baksanıza," diye başlayan gizli isyanları haftanın sonuna doğru, "Belki başkasının biyopsi sonucu ile karıştırdılar, olamaz mı? Her gün gazetelerde bu tip haberler görüyoruz. Eminim yanlışlık oldu," şeklinde değişmişti. Doktorların ilk söylediği hemen bir terapistin onu görmesi ama en önemli şeyin aile desteği olduğuydu. Bunca yıl duyduğumuz "oto suggestion" acaba hakikaten kötülükleri uzaklaştırmaya yetecek miydi? Düşünmeden edemiyordum. "Zaten bu yaştan sonra kanserin yayılma riski de az. Ne olursa olsun göğüslerimden birini kestirmem," deyip noktayı koymuştu. Güzelliği, dişiliği ve kadınlığı yetmişli yaşlarının sonunda olmasına rağmen çok önemliydi. Ne yapsak, nasıl onu kandırsak ve mantıklı düşünmesini sağlasak, diye düşünüyorduk üç kardeş bir arada. Herkesin ortak kanısı yurtdışında bir başka doktorun fikrinin alınmasıydı. Bu iş için masrafları bölüşmeye karar verip randevuları ayarlamış ve kontrole Ohio'ya gelmiştik. Ameliyat gerekiyorsa karar verirken iki kişi olmamızın daha rahatlatıcı olabileceğini düşünmüştük. Ameliyat sonrası Sarina annemle kalabilirdi. Hastane binasına bitişik otelde kaldığımızda uzun zamandır Sarina ile birlikte baş başa vakit geçirmediğimizi hatırlayıverdim. Aynı eski günlerde olduğu gibi, senelerdir konuşmadığımız gibi konuşmuş ve sabahın ilk ışığında ancak gözlerimizi kapatmıştık. Her şeye bıraktığımız yerden başlamıştık. Güzel olan da buydu. Sağlam ilişkilerde, dürüst yakınlıklarda böyle olması olağandı. Hiçbir takıntı, hiçbir ağırlık ya da sahtelik yoktu aramızda. Erkenden gelecek olan doktorlarla görüşmek üzere uykusuz kalıp hemen hastaneye koşmuş ve annemizin odasına girmiştik. Grup halinde gelen doktorlar ve asistanlarıyla görüştükten sonra ameliyat olup göğsünün alınmasında mutabık kalınmıştı. Bizler onay vermiştik ama annem henüz kararını açıklamamıştı. Daha önceden hiç ameliyat masasına yatmamış olduğundan belli etmese bile korkuyordu. Kendisini Allah'a teslim ettiğini tüm hayatı boyunca söylemiş olmasına rağmen hazır değildi. Ölüm fikri, arkasında bırakacakları ve yaşayamadıkları sık düşündüğü şeyler değildi as-

lında. O hep gününü, ânını yaşamıştı, tam istediği şekilde. Basit ve "routine" bir ameliyat demişlerdi. Hazırlığı ve ayılması dahil yaklaşık iki saat sürecekti. Ona yayılma riskinin az olmasına rağmen vücudunun bu pislikten kurtulması gerektiğini söylemiş, sonrasında estetik cerrahlara protez göğüs konusunda danışabileceğimizi açıklamıştım. "Ben kendimi Allah'a teslim ediyorum. O ne yapmam gerekiyorsa bana yolu gösterecektir," dediğinde sabırsızlıktan dayanamayıp, "Peki ne zaman bu yolu gösterir sence?" diye sormuştum. Hoşuna gitmemişti, "Benimle istediğin kadar alay edebilirsin ama Allah'la etme lütfen," deyip konuyu kapatmıştı.

Sarina'yla annemi içeride bıraktığımda hastane kantinine öğle yemeği için gitmiştim. Döndüğümde konuşmalara bensiz devam etmiş olduklarını fark ettim. Neler konuşuldu bilmiyorum ama annemi ameliyata ikna edebilmişti. İstanbul'da hasta ziyaretlerine gittiğimde şaşırırdım. Tüm yakın akraba ve arkadaşlar beraber nerdeyse ameliyathanenin içine kadar girebilir, narkoz alıncaya kadar hastanın elini tutar moral verebilirdik. Cleveland'da farklıydı tabii. Hastaya tüm gereken ilgi ve tıbbın imkânları sunuluyordu. Fakat kurallar çoktu ve uygulamakta katıydılar. Tipik sempatik hareketlerimi yapmış olmama rağmen kadın veya erkek hemşirelerden hiçbirini kendi safımıza alamadım. Kolundaki stentin içine onu hafif sersemletecek bir ilacı şırıngaladıklarında annem korkuyla sordu: "What will I feel now? Please tell me." Neler hissetmesi gerektiğini soğuk fakat işinde becerikli hemşireye sorduğunda o sadece gülümsemekle yetindi. Küçük bir çocuk gibi davranan annemin hastanenin odasından çıkarken elini sıkıca tuttum. O anda ben sanki onun hiç görmediği babası, o ise benim kızım olmuştu. Cesaretimi toplayıp kendimden emin bir tavırla, "Anneciğim ne olur korkma, biz buradayız ve her şey iyi olacak," sözleri içeri alınmadan evvel onunla son konuşmam oldu. Verilen iğne tesirini göstermeye başlayıp da gözleri kapanınca salladığımız eli durdurup Sarina'yla birbirimize sarıldık. Ameliyat kapısında bekletmediklerinden otel lobisine gidip sohbete

devam ettik. Tüm konuştuklarımız çocukluk ve gençlik günlerimizdendi. Ameliyat hakkında tüm bilgileri zaten önceden vermişlerdi. Herhangi olası bir sürpriz beklenmiyordu. Oldum olası sürprizleri sevmemişimdir. Eskilerden konuştuğumuzda vaktin nasıl geçtiğini anlamamıştık. Zavallı Sarina çocukluk günlerini hatırladığında pek mutlu olmuyordu. Üzüldüm ama telafi etmek için yapabileceğim veya söyleyebileceğim herhangi bir şey yoktu. Sevgisiz kaldığından ve hep aşağılandığından bahsediyordu. İki saat dolmadan hemen önce verilen numarayı telefonla aradık ve ameliyatın başarılı geçtiğini, annemin iyileşme odasına alındığını öğrendik. Ayıldığında narkozun etkisinde olabileceği, aklının yıllar öncesine gidip gelebileceği, hatta halüsinasyonlar bile görebileceği söylenmişti. İlk defa narkoz aldığından ve yaşından dolayı ne olabileceğini tam kestiremiyor ama ikaz etmeyi vazife biliyorlardı. İçimdeki lüzumsuz kuşkular da su yüzüne çıkıverdi. Yapacak tek şey odasına gidip onu beklemekti. İki, en geç üç gün sonra taburcu olacağı müjdesini ağabeyime telefonla verdiğimde olacakları bilseydim yine de yapar mıydım emin değilim. Nasılsa ameliyat bitmiş benim de vazifem tamamlanmıştı. Aklımda sadece bir an önce yapmak istediğim bir şey kalmıştı. Bütün bu bekleyiş, gerginlik ve stres birden ortadan kalkınca içim boşaldı ve huzurlu hissetmek yerine nedense huzursuz hissettim. Kafamın bir yerinde bazı şeylerin ters gidebileceği düşüncesi az da olsa hep vardı. Kız kardeşime söylemedim ama fikirler bastırılmış duruyordu. Bu herkese olur mu? O kadar derin ve gizli bir yerde duruyordu ki, her şey iyi sonuçlandığında ortaya çıkıp rahatsız etti beni. Bir anlam veremedim nedendir diye. Hayırdır inşallah deyip geçiştirdim.

"Allah insanı şaşırtmasın," diyen annem yolunu, yönünü, düşüncelerini, işini, arkadaşlarını değiştirmek konularında benden kesinlikle daha farklı düşünürdü. İlk geceyi rahat bir şekilde hemşirelerin deyimiyle "under control", yani kontrol altında geçiren annemin durumu benden iyiydi. Otelin "sinekli bakkal" diye tabir ettiğim vasat lokantasına gittiğimde içtiğim içkiler hızla çarpıyordu. Odaya çıktığımda hemen sızıvermişim. Ertesi sabah

annemi ziyarete gittiğimde onun daha iyi olduğunu, moralinin eski haline geldiğini gördüm. Sorularında biraz tutarsızlıklar, hatta gariplikler vardı. "Yusuf nerede? Hâlâ Getto'da kumar mı oynuyor. Akşam neden bizimle yemeğe gelmedi?" dedikten sonra Sarina'ya dönüp, "Sinekli bardağı yemeğe sen attın değil mi? Ben de boşuna Yusuf'u azarladım," diyerek uykuya daldı. Söylediklerine bir anlam verememiş ama doktorların uyarısını hatırlamıştık. Yaklaşık yarım saat sonra uyandığında Yusuf'un aramamasından yakınıyordu. Defalarca aramıştı halbuki. Anneme durumu anlatıp merak etmemesini söylememe rağmen onun sesini hemen duymak istiyordu. Vakit yavaşlamaktan öte durmuştu sanki. Odanın içinde üç kişi boş sabah programlarını izlerken biraz kafamızı dağıtmak biraz da anneme dinlenme fırsatı vermek için Sarina ile birlikte yakındaki alışveriş merkezine gittik. Annem de dışarı çıkıp hava almamızı ısrarla söyleyip duruyordu. Otele döndüğümüzde sonradan bunları alırken kim bilir ne düşünüyordum diye sorgulayacağım eşyaları torbalarından çıkarttıktan sonra kardeşime sıkı sıkı sarıldım. Hem onun hem de benim bu sevgi dolu sıcaklığa ihtiyacımız vardı. Bir garip hissettim kendimi. Farklı ama mutlu ve huzurluydum.

Hastanenin uzun koridorları bitmek bilmiyordu. Hemşireden bilgi aldıktan sonra annemi ziyarete odasına gittik. Koridorda yürütmeye başlatmışlardı ve her şey yolunda görünüyordu. Anneme kalsa hemen taburcu olup İstanbul'a dönecekti. Hastalığı abartıp ilgi ve şefkat dilenmeye alışık olmadığından kendine has "oto suggestion" yöntemi ile telkin yapıp çarçabuk ayağa kalkacağından emindim. Hep öyle yapmamış mıydı? Nitekim o korkunç gece, 10 Şubat gecesi otelde odadayken de birden beklemediğimiz bir anda kapı açılıp annemi karşımda görünce bu kadar çabuk iyileştiğine şaşırmıştım. Karanlık olmasına rağmen koridorun ışığıyla aydınlanan odada Sarina ile beni birbirimize sarılmış vaziyette yatakta beraber bulduğunda ikimiz de ne yapacağımızı bilemedik. Ne görmüştü? Aklına ne gelmişti? Ne kadardır kapının önünde duruyordu? Kaskatı kesilmiş, ifadesizce odaklanmış bize bakıyordu. Birden gözünden yaşlar boşalmaya başla-

dı. Onu ikinci kez ağlarken görüyordum. O ağlamamalıydı. Herkes ağlasa bile. Annemi bu durumda görmek beni çok ama çok kötü hissettirmişti. Yanlış bir şey yaparken yakalanan çocuk gibi ilk aklıma gelen her şeyi inkâr etmekti. Hemen üzerime bir şey geçirip koridora çıktım, zorla tehditler savurarak kolundan çekiyor ve odaya geri getirmeye gayret ediyordum. "Sakin ol, açıklamama fırsat ver lütfen," dediğimde gürültüden uyanıp kapılarını açan diğer otel müşterilerini düşünecek halde değildim. Tam bir kriz durumu vardı. Odaya döndüğümüzde Sarina odanın köşesindeki berjerin üzerine oturmuştu. Gözleri tavana doğru çevrili boş ve anlamsız bir şekilde bakıyordu. Ne diyebilirdi ki? Avuçlarıyla çenesini havada tutmaya çalışır gibiydi. Konuşmayı bana bırakmaması için yalvaran gözlerle onunkileri arıyordum ama göz göze gelmemek için elinden geleni yapıyordu. Bu tip zor durumlarda konuşmayı hep benim yapmam beklenirdi nedense. Annem ileri geri saçma sapan konuşmaya başladı. Anlamadığım, daha önce duymadığım Arapça kelimelerle küfür ve bedduaları ardı ardına sıralıyordu. "Keşke bu günleri görmeden evvel ölseydim, Allah'a nasıl böyle karşı gelirsiniz? Que Dieu vous pardonne. Vous n'aves pas peur de Dieu? Delirmiş olmalısınız. Bu aslında benim de suçum, benim de hatam. Sizlere yeterince annelik yapmadım," dediğinde Allah'ın bizleri affetmesini diliyor ve ondan korkmuyor muyuz diye soruyordu. Cevabımı bile beklemeden, "Hep böyle bir şeyden şüphe ederdim ve evimden uzak olması için sabah akşam dua ettim ama sonunda korkulu rüyam gerçek oldu. Sen de babandan farklı değilmişsin," diye bağırdığında söylediklerine pek anlam veremesem de şimdi ne demeye çalıştığı konusunda bir tahminde bulunabilirim. Bir an önce gecenin bitmesini, tercihen tatlı şekilde bitmesini ve sonra da deliksiz bir uyku çekmeyi istiyordum. Aklımdan sadece bu geçiyordu eminim. Uyuyup uyanmak ve yaşananların bir rüyadan ibaret olduğunu anlamaktı dileğim. Annemi yatağın kenarına oturttum ve kolumu omzuna doladım. Ona sıkı sıkı sarılmak istiyordum. O ise iğneli bir tonda, "Ne me touche pas," çek ellerini üzerimden dediğinde, "Şaka ediyor olmalısın," diye hiç etme-

diğim bir şekilde ona hakaretler sıraladım. "Hakikaten aklımdan böyle bir şey geçeceğini mi düşündün? Je te jure que tu es folle," diye bağırdığımda sesimin tonu her zaman yanlış yorumlar yaptığında ona olan kızgınlığımın sesiydi. "Deli olduğuna yemin ederim," diyordum. "Ne yapacağımı bilmiyorum ama je voudrais rester seul," dediğinde yalnız kalmak istiyordu, hemen onunla beraber hastane odasına kadar yürüdüm. Şoktaydı kafasını bir sağa bir sola sallayarak ve söylenerek yürüyordu. Kolum omzunda ona sarıldığımı hissettirmeye çalışıyordum. İçinde bir şeylerin kayıp gittiğini, belki de öldüğünü anlayabiliyordum. Odasının dışında soyunmasını bekledikten sonra kapıyı çalmadan içeri girdim. Yatağının içinde kaybolmuş bir çocuğun surat ifadesiyle uzanmışken hiçbir zaman öpmediğim alnından onu öptüm. "Alla mağak," Allah seninle beraber olsun deyip odadan çıktım. Arkama bile bakmamıştım. Söylenecek veya onun için o anda yapacağım bir şey de kalmamıştı. Yıllar yılı etrafımızda olan olayları kendine göre yorumladığında her seferinde kızıp ona doğruyu anlatmamıza rağmen hep bildiğini okumuştu. Otel odasında neler oluyordu asıl onu merak ediyordum. Gidip bakmam gereken yer orasıydı. Otele döndüğümde Sarina giyinmiş valizini toplamayı neredeyse bitiriyordu. Odasını mı değiştiriyordu? Yoksa İstanbul'a dönmeye mi karar vermişti, benimle paylaşmadı. Konuşmak lüzumunu bile hissetmedi. Mini barı açtım ve iki küçük viski şişesini arka arkaya diktim. O küçük plastik şişeler moralin düşük olduğu zamanlarda nasıl da insanın karşısına hayat kurtaracak gibi çıkarlar hep şaşırırım. Ne söyleyeceğimi, konuşacak ne kaldığını bilmiyordum. Yaşanmış şeyler vardı, hissedilen duygular da. Ama söylenmemiş pek çok şey vardı. Annemin aklından ne geçmişti? Olanları annemin anlamasını bekliyor muydum, emin değilim. Kendimden bile ne beklediğimi bilmiyordum artık. Soyunup hiçbir şey olmamış gibi, suratına bile bakmadan yatağa girdim. Ama konuşmadık, hislerimizi ve düşüncelerimizi dile getirmedik. Yarım kalmıştı. İçimde kalmıştı. Öylesine...

Küçükken gece yarıları telefon çaldığında yurtdışındaki akrabaların aradığını bilirdim. Ya saat farkını unutmuş ya da santral

memuresi ancak bağlamış olurdu. Yıllar geçtikçe telefonların daha kolay ulaşım sağladığı zamanlarda ise gece yarısı gelen telefonların mutlaka kötü bir haber için olduğunu bilirdik. Sabahı bekleyemeyecek haber mutlaka kötü haber olmalıydı. O sabah odanın telefonu çaldığında dijital saat üçü on beş geçtiğini gösteriyordu. Gittiğini sandığım Sarina koltukta uyumaktayken telefonu açtığında suratı haberi ele veriyordu. İyi haber değildi. İçgüdülerim beni yanıltmamıştı. İstanbul'da saat on veya on bir olmalıydı. Arayanın kim olduğunu sormak yerine onun diğer tarafta konuşan kişiyi dinlemesini izledim. Önce ayağa kalktı, sonra koltuğa çöktü ve telefonu kapatamadan yere düşürdü. "Anne ölmüş," diyen dudakları titrerken gözünden sicim gibi yaşlar akmaya başlamıştı. Bir gece öncesinden gözyaşları çoktan bitmiştir, diye düşünürken hıçkırarak yanıma gelip bana sarıldı. Bedeni de titremeye başlamıştı. Gecenin şokunu üzerimden atamadan böyle bir habere hiç hazırlıklı değildim. "Ne olmuş? Nasıl olmuş?" diye cesaretimi toplayıp sorduğumda keşke sormaz olsaydım, diye düşündüm. Ne fark edecekti ki? "Odasındaki hastabakıcı tuvalete girdiğinde camı açıp kendini aşağıya atmış. Çarptığı anda da ölüvermiş," dedi. "Huzursuz bir şekilde uyurken sayıklamış durmuş ama hemşire konuştuğu lisandan hiçbir şey anlamamış, kendini boşluğa bırakıvermiş."

Annem, bir tanecik kıymetli annem ölmüştü. Bu kadar yıl onu severken, ona sevgimi verirken nasıl örnek bir insan olunur gösterirken sanki onu bir gecede hayal kırıklığına uğratmıştım. Kim bilir kafasında neler kuruyordu? Yaptığı şeyle bana hayatımın kalan süresinde çektireceği vicdan azabını düşünmüş olmalıydı. Ne yapacağımı bilmiyordum ama içimden hastaneye koşmak geçiyordu. Ona, "Anne ne olur anlatmama izin ver, aslında zannettiğinden farklı," demek ve sıkı sıkıya sarılmak geçiyordu. Yazık ki insan ölüp de gidince geride yaptıklarınla baş başa kalıyorsun. En mantıklı şey bir an önce ağabeyimi arayıp durumu izah etmekti. Nasıl öldüğünü anlatmamız gerekiyor muydu? Atlamasını değil de atlamasının sebebini. İntihar ettiğini söylememiz lazım mıydı? Neler olduğunu? Neler gördüğünü? Aldığı ilaçlar, narko-

zun etkisi, düşük morali hepsi bir arada biraz depresyonda olduğunu bilse yeterli olmaz mıydı? Öyle değil miydi zaten? Aklıma Musevi âdetlerinden bir tanesi daha geliverdi. İntihar edip ölenleri mezarlığa gömmek dine aykırıydı. Gerçi birçok intihar vakasını bilmelerine rağmen göz yumdukları olurdu. Söylemenin, konuyu deşmenin kimseye faydası olmayacaktı. Hele Sarina'yla aramda geçenleri açıklamak hiç istemiyordum. Zaten annemi de bizi de en iyi Yusuf tanırdı. Onu aradım ve nasıl söyleyeceğimi bilemediğimden havadan sudan bahsedip sormasını bekledim. "Anneden ne haber?" dediğinde "İyi değil," diye kısaca cevapladım. "Ameliyat iyi geçmişti, ne oldu?" sorusuna ise dayanamadım ve sadece "Öldü," deyiverdim. Ağzımdan sadece o kelime çıkıverdi, öldü. Kırk yıl düşünsem annemin ölüm haberini ağabeyime benim vereceğim aklıma gelmezdi. "Ne diyorsun sen?" diye kızgınlıkla çıkıştığında sesiyle beni itham eder gibiydi. "Öldü diyorum sana, öldü," deyip ağlarken telefonu Sarina elimden alıp fısıldar gibi konuşmaya başladı. Ne yapmalı, nasıl yapılmalı hiçbir fikrim yoktu. İki kişiydik sonuçta. Kısa bir süre sonra giyinip hastaneye gittim. Türk masasında çalışan Pervin Hanım'la görüştüğümde üzgün olduğunu söylemişti. Çok içtendi. Haber ona sabahtan ulaşmış. Ailemizi uzun zamandır tanıyordu. Annem kontrollerinin çoğunu burada yaptırıyordu. Hangi evrak işlemlerinin yapılması gerektiğini yavaşça açıklamaya başladı. Hastanenin vereceği ölüm belgesiyle Chicago'daki konsolosluğa gidip nakil evraklarını hazırlatmalıydım. Sonra uçakta annemin yerini iptal edip kargoda yer ayırmalıydım. Aklım almıyordu. Neredeyse sapasağlam olan annemi daha dört gün önce buraya getirirken sonumuzun böyle olabileceğini hiç düşünebilir miydik? Yıllar boyu beraber seyahat ettiğim annemle aynı uçakta ama farklı bölümlerde döneceğim rüyamda bile aklıma gelmezdi. Bedeninin ülkelerarası taşınabilmesi için özel bir işlem gerektiğini söylediklerinde hastanede Musevi merkezi olup olmadığını sordum. Yoktu ama Cleveland'da şehir merkezinden yetkili birinin gelebileceğini söylediler. Yapılacak tüm işlemlerin din kurallarına harfiyen uyması gerekiyordu. Bu konuyu hiç açmamıştık ama

böyle isterdi emindim. Yurtdışında ölenlerin çoğu zaman İsrail'e gömüldüklerini de duyardık ama annemle hiç konuşulmamıştı. O kadar uzağa gömülse ne sıklıkta ziyaretine gidebilirdim ki? İstemiş bile olsaydı onu dinlemez, gömdürmezdim. Öğleden sonra yetkili kişi geldiğinde kanının akıtılıp vücuduna taşınabilir olması için adını unuttuğum başka bir sıvının enjekte edileceğini söylediğinde bir kez daha sisteme teslim olmuştum. Ne isterlerse yapabilirlerdi. Hiçbir anlamı kalmamıştı. Hayatım boyunca ona gösterdiğim sevgi, saygı bir yana bundan sonra yaşayacağım her gün onun ölüm sebebini düşündüğümde geriye yaşanacak ne kalıyordu anlayamıyordum.

Ağlayarak Chicago'ya gidip evrak işlemlerini tamamlattım. Bütün bu süre güneş gözlüğümü hiç çıkartmamıştım. Üzgündüm, ağlıyordum, utanıyordum ama pişman değildim yaşadıklarımdan. Fakat saklanmak ihtiyacı hissediyordum. Sanki etrafımda bir başkası da annem gibi düşünüyor hissini yaşıyordum. Bakışmalar beni rahatsız ediyor, bana bakılıp konuşulduğunu hissediyordum. Geri geldiğimde dönüş hazırlıklarımızı yaptık. Annemin yanında getirdiği giysileri, beraber çekilmiş fotoğraflarımızı, ilaçları tüm şahsi eşyaları ne yapmam gerektiğini bilemediğimden özenle katlayarak hâlâ annemin gözüne girmeye gayret eder gibi bavuluna dizdim. Çocukları olmadan gittiği tüm seyahatlere onlarla beraber çekilmiş fotoğrafları yanına alır çıkardı. Baktım ve içimi çektim. Şimdi onu fotoğraflardan kesecek miydim? Hepsinden mi? Ne biçim âdet bu? Ben kendimi böyle meşgul tutarken Sarina'nın şaşkın bakışları hâlâ üzerimdeydi. O gece konuşmamız gerekiyordu ama ikimiz de pes etmiştik. Bunca yıl açıklamalarda bulunmaktan ve sonu gelmeyen hikâyeleri duymaktan yorulmuştuk. Neden, niçin, niye diye kafamın içinde bir sürü soru dönüp dolaşıyor, cevaplarsa saklanıyordu.

Kendimi bildim bileli etrafımızda geçen olayların yorumları babam ve üçümüz tarafından aynı olurdu. Anneminki ise hep farklıydı. Mutluluk ve güzelliklerle dolu kendi dünyasında bambaşka şeyler olup biterdi. Aklından geçenlerin hepsini sırasıyla paylaşmak yerine sadece bir kısmını söyler ve hepimizin kızgın,

şaşkın reaksiyonlarıyla karşılaşırdı. "Aklına nasıl böyle bir şey getirebiliyorsun? Söylediklerini kulakların duyuyor mu? Allah sana akıl fikir versin," gibi sözler evimizde az sarf edilmezdi. Genelde bahsi geçen olaylar hep aile içinde kalırdı. Annemin hararet ve heyecanla yaşadığı anlar ise alevlenmeden hemen sönerdi. En yakınlarını istemeden kırar, üzer ve hemen ardından hiçbir şey olmamış gibi davranırdı. Onu tanıyanlar kötü niyeti olmadığını ve kısa sürede geçeceğini bilirdi. En iyisi buna sığınmaktı. Bu yaşananların kökü elbet bir gün ortaya çıkacak ve duyanlara "Ala her," hayra alameti olsun dedirtecek. O zamana kadar "Le silence est d'or," sükût altındır. Ben susuyorum. Konuşacak biri varsa şimdi ortaya çıksın, yoksa sonsuza kadar sessiz kalsın. Lilly'nin yolculuğu son buldu belki ama hikâyesi bitmedi, yaşamaya devam edecek...

Eddi Anter

1961 yılında İstanbul'da doğdu. Üniversite eğitimine İngiltere'de Brighton Polytechnic'de başlayıp Amerika'da University of Miami'de devam etti. Aynı zamanda tekstil ihracatla uğraşmakta. 2005 yılından beri www.maksimum.com sitesinde Kültür ve Sanat bölümünde Don E adı altında haftalık yazılar yazıyor. Makaleleri ve öyküleri Beyoğlu ve Şalom gazeteleri ile birçok dergilerde yayımlanıyor. 5 Lisan biliyor. Evli ve üç çocuğu var. Yaşamını İstanbul ve New York'ta sürdürüyor.

Ben bir Arap Yahudisiyim

Yanında yirmi iki bavul eşya ile uçaktan indiğinde, ayak bastığı ülkede daha önce hiç bulunmamıştı. Tanımadığı bir ülkeye gitmek onun için yeni bir şey değildi. Ne de olsa bir Yahudi'ydi. Lübnan'da doğmuş, savaş sonrası hep seyahat etmiş bu cesur kadın kendisine en son durak olarak İstanbul'u seçmişti.

Milano'da bıraktığı ailesini bir daha görmemek pahasına yeni hayatına adım attığında on beş günde tanışıp evleneceği Türk bir erkekle gençlik hayallerinden hangilerini bulmayı ummuştu? Sonunun böyle olacağını bilse yine aynı seçimleri yapar mıydı?

Güzelliği ve şıklığı ile bir bakanın bir daha dönüp baktığı, uzun çabalar sonucu çocuk sahibi olacak olan bu dişi kaplan yalnız geldiği bu ülkede gene yalnız mı kalacaktı?

Anne evinde öğrendiği Arap yemeklerini Türk damağına uygun Fransız zarafeti ile hazırladığında nasıl da kendine özgü görsel bir şölen çıkıyor ortaya ağzınızın suları akacak.

Çocuklarından biri konumunda olan yazar annesinin gençliğinden, İstanbul'un şaşaalı altmış ve yetmişli yıllarından bahsediyor.

Üç dinin yüzyıllardır bir arada var olduğu İstanbul'da bir Yahudi ailesinin ülke sevgisi, din, arkadaşlık, aşk ve sürgünlük konularında neler yaşadıklarını okuduğunuzda belki gülecek belki de ağlayacaksınız ama mutlaka şaşıracaksınız.

ISBN 975 - 9064 - 91 - X

-let there be love-